

T.C.
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İBN-İ MELEK MUHAMMED BİN ABDÜLLATİF
BAHRÜ'L-HİKEM
(GİRİŞ-ÇEVİRİ YAZILI METİN-İNCELEME-İNDEKS)

Hazırlayan
Turgut AKARSLAN

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Yeni Türk Dili Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Prof.Dr. Hanifi VURAL

TOKAT – 2010

İBN-İ MELEK MUHAMMED BİN ABDÜLLATİF
BAHRÜ'L HİKEM
(GİRİŞ-ÇEVİRİ YAZILI METİN-İNCELEME-İNDEKS)

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 06 / 12 / 2010

Jüri Üyeleri

Başkan : Prof.Dr. Hanifi VURAL

Üye : Yrd.Doç.Dr. Ali Osman SOLMAZ

Üye : Yrd.Doç.Dr. Tuncay BÖLER

Üye :

Üye :

İmzası

.....
.....
.....
.....
.....

Bu tez, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 12.../07.../2010 tarih ve 24/16 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü :
Doç.Dr.AHİ AÇIKEL
Enstitü Müdürü

Mühür
İmza

T. C.

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçlara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

06/ 12/ 2010

Turgut AKARSLAN

TEŞEKKÜR

Eserin sonuna gelmişken çalışmamıza katkıda bulunanlara teşekkür etmek istiyoruz. Başta, tezin konusunun belirlenişinden çalışmanın tamamlanmasına kadar verdiği destekten ve çalışmaya yaptığı katkılardan dolayı değerli hocam Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanı Sayın Prof.Dr. Hanifi VURAL'a, çok teşekkür ediyorum.

Tecrübelerini benimle paylaşan bölüm başkan yardımcımız Sayın Yrd.Doç.Dr. Ali Osman SOLMAZ'a, bilgi ve tecrübeleriyle bana yardımcı olan Sayın Yrd.Doç.Dr. Tuncay BÖLER'e ve Sayın Yrd.Doç.Dr. Zekeriya BAŞKAL'a teşekkür ediyorum. Her türlü desteğinden dolayı Sayın Yrd.Doç.Dr. Burhan KAÇAR'a ve Arş.Gör. Ahmet AKGÜL'e de teşekkür etmek istiyorum.

Eserin temin edilme sürecinde yardımlarını benden esirgemeyen Yılmaz YILDIRIM ve Özgür GÜRDOĞAN Bey'e, çalışmada yer alan Arapça ibarelerin Türkçeye çevrilmesi konusunda kendilerinden çokça yararlandığım saygıdeğer hocalarım Dr. Ahmet Faruk ÇELİK ve Mehmet TAN'a, maddi ve manevi desteklerini her zaman üzerimde hissettiğim değerli aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Turgut AKARSLAN

Tokat - 2010

ÖZET

AKARSLAN, Turgut, Bahrü'l-Hikem (Giriş-Çeviri yazılı metin-İnceleme-İndeks) Yüksek Lisans Tezi/ TOKAT, Aralık 2010.

Yapılan bu çalışmada İbn-i Melek Muhammed bin Abdüllatif'in Bahrü'l-Hikem adlı eserinin dil açısından incelemesi yapılmıştır.

Çalışmamızda “Giriş, Çeviri yazılı metin, İnceleme, İndeks” olmak üzere dört bölüm yer almaktadır.

Giriş bölümünde Eski Anadolu Türkçesi dönemi hakkında bilgi verilerek İbn-i Melek Muhammed bin Abdüllatif ve eserlerinden bahsedilmiştir.

İnceleme bölümünde eserin dil özellikleri tespit edilmiş ve 15. yüzyılda Arap ve Fars dilinin Türk dilini ne ölçüde etkilediği belirlenme yoluna gidilmiştir.

Çeviri yazılı metin bölümünde Arap harfleriyle yazılan metin transkribe edilmiş, metinde yer alan Arapça ve Farsça kısımlar günümüz Türkçesine aktarılmıştır.

İndeks bölümünde metinde yer alan kelimeler alfabetik olarak sıralanarak anlamları verilmiştir. Sözcüklerin aldığı ekler ise gramatikal dizin sırasında belirtilen şekilde sıralanmış, varak ve satır numaraları eklenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Bahrü'l-Hikem, İbn-i Melek Muhammed Bin Abdüllatif

ABSTRACT

AKARSLAN, Turgut, Bahrü'l-Hikem (Introduction-Transcription, Analyses, Index) Masters Thesis/ TOKAT, December 2010.

In this study, I studied Bahrü'l-Hikem by İbn-i Melek Muhammed bin Abdüllatif in terms of its language. There are four chapters in our study. These are Introduction - Transcription, Analyses and Index.

In the introduction chapter, I provided information about Ancient Anatolia Turkish period and İbn-i Melek Muhammed bin Abdüllatif and his works.

In the analysis, I looked at the Language features of the 15th century when the work was rewritten and how Arabic and Persian affected Turkish.

In the transcription chapter, I transcribed the text which was written in Arabic alphabet and Arabic and Persian phrases were translated into modern Turkish.

In the index, the words in the text listed alphabetically and their meanings were provided. The suffixes of the words were listed and page and line numbers were added.

Key words: Bahrü'l-Hikem, İbn-i Melek Muhammed Bin Abdüllatif

KISALTMALAR

ADTC	: Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya
Ar.	: Arapça
bk.	: Bakınız
C	: Cilt
(c.c.)	: Celle celalühu
d.	: Doğum
Fak.	: Fakültesi
Far.	: Farsça
H	: Hicri
Hız.	: Hazret
krş.	: Karşılaştırınız
M	: Miladi
mm	: Milimetre
öl.	: Ölüm tarihi
(r.a.)	: Radıyallahu anh
(s.a.v.)	: Sallallahu aleyhi ve sellem
T.	: Türkçe
TDAY	: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
Ü	: Üniversite
Yay.	: Yayını, yayınları

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	III
ÖZET	IV
ABSTRACT.....	V
KISALTMALAR	VI
1. GİRİŞ	1
1.1. MÜELLİFİN HAYATI	2
1.2. ESERLERİ	3
1.2.1. Bahrü'l-Hikem	3
1.2.2. Şerhu Mesâbîhi's-Sünne.....	4
1.2.3. Bedrü'l-Vâizîn ve Zührü'l-Âbidîn	6
1.2.4. Şerhü'l-Vikâye	7
1.2.5. Fezâil-i Receb, Şaban, Ramazân.....	7
2. LİTERATÜR TARAMASI.....	8
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	12
3.1. MATERYAL	12
3.2. YÖNTEM	12
3.3. METİN.....	14
4. BULGULAR.....	72
4.1. ŞEKİL İNCELEMESİ.....	72
4.1.1. Yapım Ekleri	72
4.1.1.1. İsimden İsim Yapım Ekleri.....	72
4.1.1.2. Fiilden İsim Yapım Ekleri.....	73
4.1.1.3. İsimden Fiil Yapım Ekleri.....	74
4.1.1.4. Fiilden Fiil Yapım Ekleri	75
4.1.2. İsim Çekimi	76
4.1.2.1. Çokluk Ekleri	76
4.1.2.2. Hâl Ekleri.....	76
4.1.2.2.1. İlgi Hâli	76
4.1.2.2.2. Yükleme Hâli.....	77
4.1.2.2.3. Yönelme Hâli	78
4.1.2.2.4. Bulunma Hâli	78

4.1.2.2.5. Çıkma Hâli.....	78
4.1.2.2.6. Vasıta Hâli	79
4.1.2.2.7. Eşitlik Hâli	80
4.1.2.2.8. Yön Gösterme Ekleri	80
4.1.2.2.9. Karşılaştırma Ekleri	81
4.1.2.3. İyelik Ekleri	81
4.1.2.4. Soru Ekleri.....	83
4.1.2.5. İsimlerde Bildirme	84
4.1.2.5.1. Geniş Zaman	84
4.1.2.5.2. Hikâye	85
4.1.2.5.3. Rivayet	86
4.1.2.5.4. Şart	86
4.1.3. Zamirler	86
4.1.3.1. Şahıs Zamirleri.....	86
4.1.3.2. İşaret Zamirleri.....	89
4.1.3.3. Soru Zamirleri.....	90
4.1.3.4. Dönüşlülük Zamirleri.....	91
4.1.3.5. Belirsizlik Zamirleri	91
4.1.3.6. İlgi Zamirleri	92
4.1.4. Sıfatlar.....	92
4.1.4.1. Niteleme Sıfatları	92
4.1.4.2. İşaret Sıfatları	94
4.1.4.3. Pekiştirme Sıfatları	94
4.1.4.4. Sayı Sıfatları	94
4.1.4.4.1. Asıl Sayı Sıfatları	94
4.1.4.4.2. Sıra Sayı Sıfatları.....	95
4.1.4.4.3. Kesir Sayı Sıfatları.....	96
4.1.4.5. Belirsizlik Sıfatları	96
4.1.4.6. Soru Sıfatları	96
4.1.5. Zarflar	97
4.1.5.1. Durum Zarfları	97
4.1.5.2. Zaman Zarfları	98

4.1.5.3. Yer Yön Zarfları	99
4.1.5.4. Miktar Zarfları	99
4.1.5.5. Soru Zarfları	99
4.1.6. Bağlaçlar	100
4.1.7. Edatlar	100
4.1.7.1. Bağlama Edatları	100
4.1.7.2. Son Çekim Edatları	101
4.1.7.3. Karşılaştırma Edatları	102
4.1.7.4. Seslenme-Ünlem Edatları	102
4.1.7.5. Tenbih Edatları	102
4.1.8. Fiil Çekimleri.....	102
4.1.8.1. Basit Çekimler	102
4.1.8.1.1. Görülen Geçmiş Zaman	103
4.1.8.1.2. Anlatılan Geçmiş Zaman.....	105
4.1.8.1.3 Geniş Zaman	105
4.1.8.1.4. Gelecek Zaman.....	107
4.1.8.1.5. Belirli Geçmiş Zaman.....	107
4.1.8.1.6. İstek Kipi	107
4.1.8.1.7. Şart Kipi.....	109
4.1.8.1.8. Emir Kipi.....	111
4.1.8.1.9. Gereklilik Kipi.....	113
4.1.8.2. Birleşik Zaman Çekimleri.....	113
4.1.8.2.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi	113
4.1.8.2.2. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı.....	114
4.1.8.2.3. Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikâyesi	114
4.1.8.2.4. Geniş Zamanın Hikâyesi	114
4.1.8.2.5. Geniş Zamanın Şartı.....	115
4.1.8.2.6. İstek Kipinin Hikâyesi	115
4.1.8.3. Birleşik Fiiller.....	116
4.1.8.3.1. İsim + Yardımcı Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller.....	116
4.1.8.3.2. Süreklilik Fiilleri	117
4.1.8.3.3. Tezlik Fiilleri	117

4.1.8.3.4. Yeterlilik Fiilleri.....	117
4.1.9. Sıfat-Fiiller (Partisipler).....	117
4.1.9.1. Geniş Zaman Sıfat-Fiilleri.....	117
4.1.9.2. Gelecek Zaman Sıfat-Fiilleri.....	118
4.1.9.3. Geçmiş Zaman Sıfat-Fiilleri.....	118
4.1.10. Zarf-Fiiller (Gerindiumlar)	119
4.1.11. Ses Olayları.....	121
4.1.11.1. Ses Düşmesi	121
4.1.11.1.1. Ünlü Düşmesi.....	121
4.1.11.1.2. Ünsüz Düşmesi	122
4.1.11.2. Hece Yutumu	122
4.1.11.3. Ses Türemesi.....	122
4.1.11.4. Ünsüz Türemesi.....	123
4.1.11.5. Ses Değişmeleri.....	123
4.1.11.5.1. e-i/i-e değişimi.....	123
4.1.11.5.2. Ünsüz Değişmesi.....	124
4.1.11.5.3. Ünsüz Tonlulaşması.....	124
4.1.11.5.4. Ünsüz Sızıcılaşması	126
4.1.11.6. Hece Kaynaşması	127
4.1.11.7. Ünlü Uyumu	127
4.1.11.7.1. Dil Uyumu (kalınlık incelik uyumu).....	127
4.1.11.7.2. Dudak Uyumu	128
4.1.11.7.2.1. Kelime Tabanlarında Dudak Uyumu	128
4.1.11.7.2.2. Eklerde Uyum	129
4.2. DİZİN	130
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	271
KAYNAKÇA	275
ÖZGEÇMİŞ	277

1. GİRİŞ

Eski Anadolu Türkçesi, Anadolu'nun Türkleşmesinden sonra Oğuzca temeli üzerinde XIII, XIV ve XV. yüzyıllarda gelişme gösteren yazı dilinin adıdır. Batı Türkçesinin ilk devrini teşkil eden Eski Anadolu Türkçesi bir taraftan Eski Türkçenin izlerini taşıırken diğer taraftan köklerde ve eklerde bazı ses ve şekil ayrılıkları göstermek suretiyle Osmanlıca ve Türkiye Türkçesinden bazı noktalarda farklılıklar arz etmektedir.

Yabancı unsurlar bakımından bu devirde manzum ve mensur metinler arasında oldukça fark vardır. Gittikçe artan yabancı kelime ve terkipler daha çok nazım dilinde görülürken nesir dili çok temiz ve durudur. Nesir dili, devrenin sonunda bile Arapça ve Farsça kelimeler ve bilhassa terkiplerden mümkün olduğu kadar uzak kalmıştır. XV. yüzyılın ortalarına doğru II.Murat devrinde meydana getirilen telif ve tercüme pek çok Türkçe eserin dili bunu açıkça ortaya koymaktadır. Elimizde bugün Eski Anadolu Türkçesine ait pek çok eser vardır. Bunlardan biri de İbn-i Melek Muhammed Bin Abdüllatif'in Bahrü'l-Hikem adlı eseridir. Esere İstanbul Millet Kütüphanesi'nden ulaşılmıştır. İstinsah tarihi, eserin sonlarında H 1114 / M 1702 olarak geçmektedir.

Eser Sultan II.Murat'a takdim edilmiştir (Bursalı Mehmet Tahir 2000: 220).Yine eserin sonlarında yer alan “*Ebū'l-Feth merḥūm Sulṭān Meḥammed Ḥān ḡāzīnūñ babası Sulṭān Murād bin Sulṭān Meḥammed bin Sulṭān Yıldırım Bāyezīd Ḥān ḥāzretlerinūñ zamān-ı şerīfelerinde yazılmışdur*” ifadelerinden, eserin 15. yüzyılda yazıldığı anlaşılmaktadır.

Eser bazı dinî konularda insanları bilgilendirmek amacıyla didaktik bir üslupla yazılmıştır. Bahrü'l-Hikem'de Eski Anadolu Türkçesinin dil özellikleri muhafaza

edilmiştir. Konular Arapça ve Farsça ibarelerle desteklenmiş, bazı bölümlerinde Kur'an-ı Kerim'den ayetler verilmiş ve ayetlerin açıklamaları yapılmıştır.

1.1. MÜELLİFİN HAYATI

Eserin müellifi İbn-i Melek Muhammed bin Abdüllatif'tir. Bahrü'l-Hikem'in 2a/5-10. satırlarında müellifin ismi şu şekilde ifade edilmektedir: “*Bundan sonra zayıf kul Ferište oğlu Abdüllatif oğlu Muhammed dedi ki; Allah onu affetsin. İkrâm edici büyük Hakan ve Sultan için yazdım. O sultan ki âlemde ümmetlerin halifesidir.*” Eserde, müellifin nerede doğup büyüdüğü, nerede yaşadığı hakkında bir bilgi yer almamaktadır.

Müellifin hayatı hakkında yeterli düzeyde bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ele geçen sınırlı sayıdaki kaynaktan şu bilgileri elde ettik. Müellif, Meleğin oğlu anlamlarına gelen İbn-i Melek, İbn-i Ferište, Ferišteoğlu, Melekzâde gibi isimlerle anılmış olsa da adı Muhammed'dir. Biz bunu incelediğimiz eserin 2a numaralı sayfasında geçen “*Bundan sonra zayıf kul Muhammed bin ‘Abdu’l-laîf bin Ferište dedi ki;*” ifadesinden çıkarmaktayız. H 854 / M 1450 yılında vefat etmiştir. Kabri de Tire'de babasının kabrinin yanındadır (Bursalı Mehmet Tahir 2000: 220). Babası İzzettin Abdüllatif'tir. Tire'nin yetiştirdiği en büyük fıkıh, meal, tefsir âlimi olmasının yanı sıra iyi bir hukuk adamı olan İzzettin Abdüllatif'in fıkıh, tasavvuf ve lügata dair eserleri mevcuttur. Tasavvuf yolunun saliklerindendir, mezar taşında vefatı H 797 / M 1394 olarak yazılıdır (Bursalı Mehmet Tahir 2000: 219). Muhammed ve Cafer isminde ilmiyyeye mensup iki oğlu vardır (Cici 2001: 70). Kaynaklarda, İzzettin Abdüllatif'in Abdülmecid isminde bir kardeşinin olduğu da geçmektedir.

1.2. ESERLERİ

Ulaşabildiğimiz nispette, eserlerini Arapça olarak kaleme aldığını gördüğümüz İbn-i Melek Muhammed Bin Abdüllatif'in Türkçe olarak yazdığı tek eseri Bahrü'l-Hikem'dir. Genel olarak topluma nasihat verici nitelikte eserler kaleme alan müellifin eserlerinden bazıları şunlardır¹:

1. Bahrü'l-Hikem : İlim, ahlak ve faydalı bilgilerden bahseden bir eserdir ve Sultan II. Murat'a takdim edilmiştir (Bursalı Mehmet Tahir 2000: 220). Eserin beş nüshası bulunmaktadır.

a) *İstanbul Millet Kütüphanesi Nüshası:* Ali Emiri Koleksiyonu'nda, 34 Ae Şeriyye 358 arşiv numarası ile kayıtlıdır. Eser, Bahrü'l-Hikem-İbn Melek Muhammed b. Abdüllatif öl. H 854 / M 1450 olarak verilmiştir. Eserin istinsah tarihi H 1114 / M 1702 dir. Eserin ebatları (dış-iç) 198x134, 158x84 mm'dir. 66 yaprak ve 11 satırdan müteşekkil olan eser nesih yazı türüyle yazılmıştır.

b) *İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Nüshası:* Türkçe Yazmaları'nda H.1237 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. Müstensihi Mehmed b. Mustafa'dır. İstinsah tarihi H 979 / M 1571 verilmiştir. Eser, şemse desenli vişne çürüğü renginde deri ciltlidir. Kâğıt aharlıdır. Boyutları 235x175 mm'dir. 258 yaprak olan eser 14 satırlıdır ve harekeli nesihle yazılmıştır. Konu başlıkları kırmızıdır, cetveller mavidir.

c) *İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Nüshası:* Osman Ergin Türkçe Yazmaları Koleksiyonu'nda 496/3 arşiv numarası ile kayıtlıdır. Müellif adı, Ferištehoğlu Muhammed b. Abdullatif Tîrevî öl. H 854 / M 1450 civarı olarak geçer.

¹ Verilen bilgiler T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Yazmaları sayfasından (<https://www.yazmalar.gov.tr>) alınmıştır.

İstinsah tarihi belirtilmemiştir. Eserin ebadı 205x140 mm'dir. 56b-327a arasında olan eser talik yazıyla yazılmıştır.

d) *Ankara-Millî Kütüphane Nüshası:* Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda 06 Mil Yz B 933 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. Müellifi İbn Ferište Mehmed b. Abdüllatif'tir. H 1033 / M 1623'te Şeyh Mehmed Efendi tarafından istinsah edilmiştir. 15 satır, 213 yapraktan oluşan eserin boyutları 282x170-200x118 mm'dir. Tamir görmüş siyah meşin bir cilt içerisinde olan eserin kâğıt türü saykallı abadidir. Söz başları ve cetveller kırmızı, serlevha ve cetveller müzehheb salbek şemseli, köşebentlidir.

e) *Ankara-Millî Kütüphane Nüshası:* Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda 06 Mil Yz B 941 arşiv numarası ile kayıtlıdır. Müellif adı İbn Ferište Mehmed b. Abdüllatif'tir. İstinsah tarihi H 1059 / M 1649 olarak verilmiş fakat müstensih hakkında bilgi verilmemiştir. Nesih yazıyla yazılmış olan eser 182 yaprak ve 23 satırdan müteşekkildir. Ebatları (dış-iç) 290x185-220x125 mm'dir. Eser ve kâğıt terazi filigranlıdır. Kenarları kahverengi meşin, meklebli, mukavva bir cilt içerisinde dir.

2. Şerhu Mesâbîhi's-Sünne : Arapça bir eserdir. Ebû Hanîfe ile ilgili bir kıssa, bazı ayetler hakkında açıklamalar, Şeyh İmâm el-'Abbâs'dan bir hadis nakli, es-Suyûtî'den tasavvuf konulu bir alıntı, kelime-i tevhidi zikretmenin fazileti ve çeşitli şiirler bulunmaktadır. Eserin İstanbul, Manisa ve Ankara illerinde nüshaları mevcuttur.

a) *İstanbul Millet Kütüphanesi Nüshası:* Feyzullah Efendi Koleksiyonu'nda, 34 Fe 461 arşiv numarası ile kayıtlıdır. Eser Şerhu Mesâbîhis-Sünne adı ile kayıtlıdır. Müellif adı İbn Melek, Muhammed b. Abdüllatif'tir. H 1096 tarihinde Seyyid Ömer tarafından İstanbul'da istinsah edilmiştir. Arap-talik yazıyla yazılan eser 359 yaprak ve 33 satırdan oluşur. Boyutları (Dış-İç) 120x236,194x298 mm'dir.

b) *Manisa İl Halk Kütüphanesi Nüshası*: Manisa İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu'nda, 45 Hk 264 arşiv numarası ile kayıtlıdır. Şerhü Mesâbihis-Sünne adıyla geçmektedir. Müellifi Ferištehoğlu Mehmed b. Abd el-Latîf Tîrevî öl. H 854 / M 1450 civarı olarak geçer. Yusuf b. Şaban tarafından H 1113 / M 1700 tarihinde istinsah edilmiştir. II+297 yaprak, 39 satırdır. Boyutları (Dış-İç) 255x145-210x100 mm'dir. Yazı türü talik, kâğıt türü abadîdir.

c) *Ankara-Millî Kütüphane Nüshası*: Elazığ İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu'nda, 23 Hk 22 arşiv numarası ile kayıtlıdır. Şerhu Mesabîhis-Sunne adıyla kayıtlı olan eserin müellifi Ferištehoğlu Mehmed b. Abd el-Latîf Tîrevî öl. H 854 / M 1450 civarı olarak geçer. Eserin istinsah tarihi ve müstensihi belli değildir. XVI+434+II yaprak, 19 satırdan oluşur. Boyutları (Dış-İç) 210x145-145x80 mm'dir. Yazı türü talik, kâğıt türü üç ay filigranlıdır. Gömme salbek şemseli vişne rengi meşin kaplı mukavva ciltle kaplıdır. Konu başları ve keşideler kırmızıdır. Sonda kadınlarla ilgili bir mecalis vardır. Ib, Va da Ravnaku'l-Mecalisten nakiller olan eserde XIIa-XIIb de fihrist vardır.

d) *Ankara-Millî Kütüphane Nüshası*: Eskişehir İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu'nda, 26 Hk 33 arşiv numarası ile kayıtlıdır. Şerhü Mesâbihis-Sünne adlı eserin müellifi Ferištehoğlu Mehmed b. Abd el-Latîf Tîrevî öl. H 854 / M 1450 civarı olarak verilir. 258 yaprak olan eserin istinsah tarihi ve müstensihi belli değildir.

e) *Ankara-Millî Kütüphane Nüshası*: Tokat Zile İlçe Halk Kütüphanesi Koleksiyonu'nda 60 zile 204 arşiv numarası ile kaydedilmiştir. Şerhü Mesâbihis-Sünne adıyla kayıtlı olan eserin müellifi Ferištehoğlu Mehmed b. Abd el-Latîf Tîrevî'dir. Eserin istinsah tarihi ve müstensihi belli değildir. VI+320 yaprak, 31 satırdır. Boyutları 308x179-204x85 mm'dir. Talik nesih kırması yazı türüyle yazılmıştır.

f) *Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi Nüshası*: Nuruosmaniye Koleksiyonu'nda 34 Nk 1102 arşiv numarası ile kayıtlıdır. Eser adı Şerhu mesabihis-sünne, müellifi İbn Melekzade, Muhammed b. İzzeddin Abdüllatif et-Tirevi, H 854 / M 1450 olarak geçer. İstinsah tarihi ve müstensihi belli değildir. 311 yapraktır. Eserin yazı türü araptır.

3. Bedrü'l-Vâizîn ve Zührü'l-Âbidîn : Ahlak ve nasihatten bahseden 200 beyitlik Arapça bir eserdir. Sultan Yıldırım Bayezid Hân'a hediye edilmiştir. İstanbul, Ankara, Manisa ve Balıkesir'de nüshaları mevcuttur.

a) *Balıkesir İl Halk Kütüphanesi Nüshası*: Balıkesir İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu, 10 Hk 1174/1 arşiv numarası ile kaydedilmiştir. Eser Zührül-Abidîn Feriştahoğlu Mehmed b. Abd el-Latîf Tîrevî öl. H 854 / M 1450 civarı olarak kayıtlıdır. Dili Arapçadır. Müstensihi Hasan b. Osman'dır, istinsah tarihi belli değildir. Yaprak 1b-46a, yazı türü taliktir.

b) *İstanbul Millet Kütüphanesi Nüshası*: Ali Emiri Koleksiyonu'nda, 34 Ae Arabi 4648/2 arşiv numarası ile kayıtlıdır. Zührül-âbidîn-İbn Melek, Muhammed b. Abdüllatif, öl. H 854 olarak yazılıdır. Boyutları 200x140,145x85 mm'dir.Yaprak 13-29, satır 16, yazı türü ise arap-nesihtir. Eserin son kısmında eksiklik vardır.

c) *Manisa İl Halk Kütüphanesi Nüshası*: Manisa Akhisar Zeynelzade Koleksiyonu'nda 45 Ak Ze 1382 arşiv numarası ile kaydedilmiştir. Eserin adı, Zührül-Abidîn-Feriştahoğlu Mehmed b. Abd el-Latîf Tîrevî öl. H 854 / M 1450 civarı olarak verilir. İstinsah tarihi H 936 / M 1529 olan eserin müstensihi belli değildir. Dili Arapçadır. Boyutları (Dış-İç) 210x155-180x105 mm, yaprak VI+75, satır 17, yazı türü nesih, kâğıt türü abadîdir. Cetveller, söz başları ve keşideler kırmızıdır.

d) *Ankara-Millî Kütüphane Nüshası*: Elazığ Ağın İlçe Halk Kütüphanesi Koleksiyonu'nda 23 Ağın 17/4 arşiv numarası ile kayıtlıdır. Bedrül-Vâizîn ve Zührül-Âbidîn Feriştahoğlu Mehmed b. Abd el-Latîf Tîrevî öl. H 854 / M 1450 civarı olarak geçer. Eserin dili Arapça, boyutları 210x145,150x70 mm'dir. Yaprak 141b-156a, satır 19, yazı türü nesih, kâğıt türü, harf filigranlıdır. Eserin arka kısmı vişne rengi meşin, deffeleri ebru kaplıdır. Mukavva ciltlidir. Eserin son kısmı eksiktir. Söz başları ve keşideler kırmızıdır.

4. Şerhü'l-Vikâye : Arapça olarak yazılmıştır. İzzettin Abdüllatif'in de aynı isimli bir eserinin varlığı bilinmektedir. Fakat onun eserinden farklı bir eserdir (Bursalı Mehmet Tahir 2000: 220). Eserin İstanbul, Edirne ve Kütahya illerinde nüshaları mevcuttur.

a) *Atıf Efendi Yazma Eser Kütüphanesi Nüshası*: Atıf Efendi Koleksiyonu'nda 34 Atf 952 arşiv numarası ile kaydedilmiştir. Şerhul-vikaye, Muhammed b. Abdüllatif İbn Melek, olarak geçmektedir. Eserin Müstensihi Taceddin b. Mustafa'dır. İstinsah tarihi bilinmemektedir. Dili Arapça, yaprak II+193+III, yazı türü ise araptır

b) *Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi Nüshası*: Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi'nde, 22 Sel 4598 arşiv numarası ile kaydedilmiştir. Şerh ül-Vikaye, İbn Melek, Muhammed B. Abdülâtif olarak verilmiştir.

c) *Zeytinoğlu İlçe Halk Kütüphanesi Nüshası*: Zeytinoğlu Koleksiyonu'nda, 43 Ze 722 arşiv numarası kayıtlıdır. Şerhul-Vikaye, İbn Melek, Muhammed b. Abdüllatif olarak geçmektedir. Dili Arapçadır. Müstensihi belli değildir. İstinsah tarihi H 819'dur. Yaprak sayısı 3+189, yazı türü ise araptır.

5. Fezâil-i Receb, Şaban, Ramazân : Üç ayların faziletlerine dair yazılmış olan Arapça bir eserdir. Tek nüshası Diyarbakır İl Halk Kütüphanesi nüshasıdır. Diyarbakır

İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu'nda 21 Hk 574/4 arşiv numarası ile kayıtlıdır. Dili Arapçadır. Yazı türü bozuk nesihtir. Boyutları (Dış-İç) 202x145-160x80 mm'dir. Eser 55b-71a sayfaları arasındadır ve 23 satırdan oluşmaktadır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait eserler üzerinde yapılmış olan çalışmalardan bazılarını burada veriyoruz.

Saadet CAĞATAY (1943), “Uygurca ve Eski Osmanlıcada Instrumental+°n” adlı makalesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi'nde çıkmıştır. Vasıta ekini Türk dilinin iki tarihi dönemini baz alarak karşılaştırmıştır.

Besim ATALAY (1946), “Bergamalı Kadri, Müyessiretü'l-Ulûm, Tıpkıbasım, Çevri-yazılı Metin ve Dizin”. Eser Türk Dil Kurumu yayınları arasından çıkmıştır.

Yekta MUTLU (1948), “Ferheng-nâme-i Sa'dî Tercümesi'nin gramer hususiyetleri-Metin, gramer ve indeks” adlı çalışmayı yapmıştır.

Mecdut MANSUROĞLU (1956), Ahmed Fakih'in “Çarhnâme” adlı eseri üzerine çalışmıştır. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayınları arasından çıkmıştır.

Faruk Kadri TİMURTAŞ (1963), “Şeyhî'nin Hüsrev ü Şîrîn'i İnceleme Metin” adlı çalışmayı yapmıştır. Eser İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayınları arasından çıkmıştır.

Sedit YÜKSEL (1965), “Mehmed, Işk-nâme İnceleme - Metin” Sedit Yüksel'in 1959 yılında doçentlik tezi olarak sunduğu bu çalışma, Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi yayınları arasından çıkmıştır.

Mustafa CANPOLAT (1968), “Behcetü’l-Hadâik’in Dili Üzerine” adlı makale Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları Türk Dili Araştırma Yıllığı’nda çıkmıştır.

Zeynep KORKMAZ (1973), “Marzubân-nâme Tercümesi” adlı eser Eski Anadolu Türkçesi alanında yapılan ilk çalışmalar arasında olmasından dolayı önem arz etmektedir. İnceleme, Metin, Sözlük, Tıpkıbasım başlıkları altında incelenen eser Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih -Coğrafya Fakültesi yayınları arasından çıkmıştır.

Hasibe MAZIOĞLU (1974), Eski Anadolu Türkçesi sahasının önemli yazarlarından olan Ahmed Fakih’in “Kitâbu Evsâfı Mesâcidi’ş-Şerîfe” adlı eseri üzerinde transkripsiyonlu metin, tıpkıbasım ve dizin çalışması yapmıştır. Eser Türk Dil Kurumu yayınları arasından çıkmıştır.

Hacı Ömer KARPUZ (1991), Abdürrahim Karahisarî’nin 1461 yılında yazdığı “Vahdetname” adlı mesnevisinin edisyon-kritikli metnini hazırlamış daha sonra indeks çalışması yapmıştır.

Kâmil TİKEN (1993), İstanbul Üniversitesi’nde “Eski Anadolu Türkçesinde Edat ve Zarf Fiillerin Fonksiyonları” adlı doktora çalışması yapmıştır.

Faruk Kadri TİMURTAŞ (1994), “Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl, Gramer-Metin-Sözlük” adlı çalışma Eski Türkiye Türkçesi dönemini Klasik Osmanlı Türkçesine bağlayan dönemi ele alan kaynak bir eserdir.

Muzaffer AKKUŞ (1995), “Kitab-ı Gunya, Giriş, İnceleme, Metin, Gramatikal indeks ve Tıpkıbasım” adlı eser beş bölümde ele alınmıştır. Türk Dil Kurumu yayınlarından çıkmıştır. Eski Anadolu Türkçesinin ilk eserlerinden olan Kitab-ı Gunya, burada zikredilmeye değerdir.

Mustafa CANPOLAT (1995), Ömer Bin Mezid'in "Mecmû'atü'n-Neza'ir" adlı eseri üzerinde metin, dizin, tıpkıbasım çalışması yapmıştır. Çalışma Türk Dil Kurumu yayınları arasından çıkmıştır.

Recep KARAATLI (1996), "Yahya Bin El-Hacc Mustafa El-Burusevî Envarul-Kulub (Metin-Gramatikal İndeks)" adlı çalışmayı yapmıştır. Çalışma 14. yüzyılın ikinci yarısı ile 15. yüzyılın ilk yarısında yaşadığı sanılan ve hayatı hakkında bu eserinden başka hiçbir bilgi bulunamayan Yahya bin El-Hacc Mustafa el Burusevi tarafından yazılmıştır.

Gürer GÜLSEVİN (1997), "Eski Anadolu Türkçesinde Ekler" TDK yayınları arasından çıkan eser sahanın önemli çalışmaları arasındadır. Metinlere dayalı ayrıntılı bir dil incelemesi mahiyetindeki eserde Eski Anadolu Türkçesi dönemi eklerinin foksiyonları ve kullanılışları ele alınmıştır.

İbrahim DELİCE (1997), "Niğdeli Muhibbi ve Gül ü Nevrûs Mesnevisi" adlı çalışmayı yapmıştır. Çalışmada Gül ü Nevrûs Mesnevisinin geleneğinden bahsetmiş, eserin muhtevası ve dil özellikleri üzerinde durmuştur.

Hanifi VURAL (1999), Yazar, Hatiboğlu tarafından XV. yüzyılda yazılan ve zengin bir dil malzemesine sahip olan "Letâyif-nâme" adlı eseri Giriş, Transkripsiyonlu metin ve Gramatikal dizin olmak üzere üç başlıkta incelemiştir.

Mustafa ÖZKAN (2000), "Türk Dilinin Gelişim Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi" Eski Anadolu Türkçesi dönemi üzerine yapılan önemli çalışmalar arasındadır. Eserde bu dönemin yazarları, yazma eserleri, nüshaları, yapılan çalışmalar, yer almaktadır. Dönemin önemli metinlerinden seçmeler ve bunların tıpkıbasımlarının da yer aldığı eserde çeviriyazı şekillerine de yer verilmiştir.

İsmet CEMİLOĞLU (2000), “14. Yüzyıla Ait Bir Kısas-ı Enbiya Nüshası Üzerinde Sentaks İncelemesi” adlı kitap Türk Dil Kurumu yayınlarından çıkmıştır.

Hatice ŞAHİN (2003), “Eski Anadolu Türkçesi” adlı eserinde bu dönem Türkçesinin genel özelliklerini tanıtmış, son kısımda bu dönem eserlerinin tıpkıbasımlarına yer vermiştir. Eser Akçağ yayınları arasından çıkmıştır.

Hanifi VURAL (2004), Yazar, konusunu Mesnevî’deki Musa ile Çoban kıssasından alan “Çoban-nâme” adlı eser üzerine çalışmıştır. Eski Anadolu Türkçesinin sınırları içerisinde yer alan Dede Ömer Rûşenî’nin Çoban-nâme adlı eserini Giriş, İnceleme, Metin, İndeks başlıkları altında incelemiştir. Eser Gaziosmanpaşa Ü yayınları arasından çıkmıştır.

Gürer GÜLSEVİN/Erdoğan BOZ (2004), “Eski Anadolu Türkçesi” adlı eser dönemin dil özellikleri ve Eski Anadolu Türkçesinin önceki dönemlerle olan ilişkilerinin belirlenmesi noktasında kaynak teşkil etmektedir.

Ali Osman SOLMAZ (2007), Tutmacı’nın “Gül ü Hüsrev” adlı eserini Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde doktora çalışması olarak incelemiştir. Yazar eseri İnceleme, Metin, Dizin diye üç başlıkta ele alarak ilim âlemine kazandırmıştır. XV. yüzyılın ilk yıllarında Anadolu’da yazılmış Attar’ın aynı adlı eserinin tercümesi olan eser döneminin dil ve imla özelliklerini taşımaktadır. Eserde, Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait deyim, atasözü ve güzel sözler oldukça sık kullanılmıştır.

Kâzım KÖKTEKİN (2008), “Eski Anadolu Türkçesi” adlı eser üç bölümde ele alınmıştır. Birinci bölümde Eski Anadolu Türkçesi dönemi şair ve müellifleri hakkında kısa bilgilere, ikinci bölümde imla, ses bilgisi ve şekil bilgisiyle ilgili örneklerle, üçüncü bölümde ise Eski Anadolu Türkçesi ile yazılmış eserlerinin tıpkıbasımlarına yer verilmiştir.

Hülya ARSLAN EROL (2008), “Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Anlam Değişimleri” adlı doktora çalışmasında kelimelerin tarihsel gelişimini ele almıştır. Eser Türk Dil Kurumu yayınları arasından çıkmıştır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. MATERYAL:

Bu çalışmanın materyali İbn-i Melek Muhammed bin Abdüllatif’in XV. yüzyılda yazdığı Bahrü’l-Hikem adlı eseridir. Eserin İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Koleksiyonu’nda 34 Ae Şeriyte 358, arşiv numarası ile kayıtlı olan nüshasının bir kopyası alınmıştır. Materyal olarak alınan eserin ölçütleri 198x134,158x84 mm şeklindedir. Arap-nesih yazı stili ile yazılmış olan eser toplam altmış altı varak on bir satırdır. Varak kenarları süslemesizdir fakat kırmızı çerçeve içerisine alınmıştır.

3.2. YÖNTEM:

İncelediğimiz metin altmış altı varaktan müteşekkildir. İlk iş olarak, Tarama Sözlüğü, Ferit Devellioğlu’nun Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat’ı ve Şemseddin Sâmî’nin Kâmûs-ı Türkî adlı eserleri eşliğinde metin okunmuştur.

Okunan metin yazıya geçirilirken transkripsiyon alfabesi kullanılmıştır. Metnin varak numaraları her paragrafın baş kısmında; satır numaraları ise yalnızca /5. /10. sıradan başlanarak gösterilmiştir. Metindeki Arapça ve Farsça kısımlarda da transkripsiyon alfabesi kullanılmıştır. Bir diğer satıra kayan kelimelerin sonuna (-) konulmuştur. Özel isimlerin baş harfleri büyük yazılmış bunun dışında noktalama yapılmamıştır. Metinde, silinmiş olan veya hiç yazılmayan kelime ya da ekler []

içerisine alındı (işitme[ye] : 37b/5). Kimi kelimelerde gördüğümüz yazım yanlışlıklarını veya harf farklılıklarını dipnot kullanarak gösterdik.

İnceleme kısmı, Şekil Bilgisi ve Ses Olayları diye iki başlık altında ele alınmıştır. Metinden verilen pek çok örnek, yapılan izahatları anlaşılır hâle getirmeye yöneliktir. Örneklerin sonuna varak ve satır numaraları eklenmiş, varak ve satır numarası arasına (/) konulmuş ve bir diğer satıra kayan kelimerin satır numaraları araya (-) konularak gösterilmiştir (yāqūt+ıla : 54a/9-10).

Dizin bölümünde, metinde yer alan tüm sözcükler alfabetik olarak sıralandı, sözcüklerin milliyetleri ve anlamları verildi. Kökeni Türkçe olan ve farklı dillerin birleşmesinden oluşan kelimelerin milliyetleri ayrıca gösterilmedi. Gramatikal dizin oluştururken; kelimeler içerisinde yazılışları ve okunuşları aynı ancak anlamları farklı kelimeler dizinde, kelimelerin önüne (1), (2), (3)... gibi rakamlar konularak farklı şekilde anlamlandırıldı. Sözcükler arasında *krş.* veya *bk.* gibi kısaltmalar kullanılarak göndermede bulunuldu.

3.3. METİN

1b

Hāzā kitāb-ı baḥrū'l-ḥikem²

Bismi'llāhi'r-raḥmani'r-raḥīm

El-ḥamduli'llāhi'llezī ḥalaḳa bi-kemāli ḳudretihi'l-insāne ve rakkebe fihi'l-ʿaḳle ve ʿallemehu'n-nuṭṭu ve'l-beyān ve istikāme ḳāmetehu /5. ve rattebeḥu bi'l-cevāriḥi ve'l-erkānu li-yaʿrife

2a

rabbeḥu ve yuvaḥḥideḥu bi'l-lisāni ve'l-cināni ve yeṣrife cevāriḥahu ilā ḥizmeti'r-raḥmān enzele ʿalā resūlihi Muḥammedi'l-furḳāni fihi li-ʿibādihi min külli şey'in beyān şalla'llāhu ʿaleyhi ve ʿalā ālihi ve /5. aşḥābihi zeṣi'l-ʿirfāni ve baʿdu yeḳūlu'l-ʿabdü'z-zaʿīf Muḥammed bin ʿAbdu'l-laṭīf bin Feriṣṭe ʿüfiye ʿanhum elleftu hāze'l-kitābu ve rattebtuhu li's-sulṭāni'l-aʿzam ve'l-ḥāḳani'l-mükerrem māliki rikābi'l- /10. ümem ḥalīfetu'llāhu fi'l-ʿālem bāsiṭu'l-emni ve'l-emān nāṣiri'l-ʿadli ve'l-iḥsān

2b

zillu'llāhī'l-meliki'l-mennān dāfi'l-cevri ve'l-ḡıssaḳu fe ḥarize'l-eṭrāḳ ve'l-eknāni dāfi'u'l-debbihi'l-şıra'i'l-ʿāl ḳāṭı'u'l-eddebihi'l-küfrü ve'd-ḳalāle ḡıyāşı'd-dünyā /5. ve'd-dīn muḡīṣe'l-islāme ve'l-müslimān ellezī huve'l-mevşūf bi'ş-şifāti'l-merziyyeti ve'l-maʿrūf fe bi ifāzileti'l-ʿadli ʿale'l-berıyyeti [şı'r] şeh-i cām u Cem ʿādil-dil

² Hikmetler Denizi Kitabı.

mü'eyyed-yed muẓaffer-fer Süleymān ṣān siyāveṣ-veṣ tehemten /10. Sikender dürr-i
Sultān Murād bin Sultān Muḥammed bin Bāyezīd Ḥān ellezīne hum kānū min nesl-i

3a

‘Oṣmān medda’llāhu zıllehū ‘alā kāffeti’l-enām ve zāde ‘adlehu ve nuṣretehu
fī’l-islām edrecte fīhi mine’l-āyātü’l-aḥbāri ve’l-eṣ‘ār feseterat ma‘ānīha ve ḳarrartuhā
bil-lisāni ehl-i hāzihi’d- /5. diyār li-yeshele ‘aleyhi’l-muṭālī‘atu ve’l-fehmi bi’l-eṣ‘āri
fe’l-mes’ūlu mina’llāhi’l-meliki’l-‘allām en yentefi‘a bihi’l-ḥāṣṣa ve’l-‘ām recāe’l-
muṣūbeti ḳavli ḥayrū’l-enām Muḥammedin ‘aleyhi efḍalū’ş-şalavāti ve ekmele’s-selām
ḥayru’n-nāsi men yentefi‘u’n-nās /10. ve ḳāle ‘aleyhi’s-selām fī ḥadīsi Ebi’r-rızā Reten
bin Naṣīr ictehat en tedülle insānen ‘alā

3b

tarīḳi’llāhi fe in ḳudreti’llāhi fe ni‘me zā ve ḳāle’ş-Şeyḫu Muḥyi’d-dīnī ibni’l-
‘Arabī fī vaṣāyā ilā ḥayr mā esteṭa‘at fe inneke len ned‘ū ilā ḥayrin illā küntü min ehlihi
ve min aḥbābıke ileyhi feleke /5. ecrahu femā ecābeke min zelike ve ruviye innehu ‘an
‘aleyhi’s-selām ḳāle men delle ‘alā ḥayrin felehu mişlu ecri fā‘ilihi ve’llāhü’l-müveffıku
ve’l-müste‘ānū ve ‘aleyhi’t-tekela ve semmeytuhu bi baḥrū’l-ḥikem fī’l-mevā‘izi’l-
furḳāniyyeti ve’n-naṣāyihi’l-insāniyyete /10. ve’llāhu mülhimü’ş-şavāb fī taḳriri’n-
naṣıhi ve’l-ḥiṭāb ve’l-ḥamduli’llāhi ‘alā zelike ve ileyhi’l-me’ab³

³ Esirgeyen ve bağışlayan Allah’ın adıyla.

Hamd o Allah’a olsun ki, insanı kudretinin kemali ile yarattı. Onu akılla donattı, konuşmayı ve söz söylemeyi öğretti. Boyunu dik eyledi. Rabbini bilmesi, dil ve gönülle onun birliğini ifade etmesi için ona duygular; duygu ve organlarını Rahman’ın hizmetinde kullanması için dinî esaslar vermekle inayet eyledi. Elçisi Muhammed’e ki, Allah O’na, O’nun soyuna ve marifet sahibi olan Ashabına selamet versin,

4a

ķāla'llāhu te'ālā **le ķad menna'llāhu 'ale'l-mu'minīne iz be'āse fihim resūlen min enfusihim yetlū 'aleyhim āyātihī ve yuzekkīhim ve yu'allimuhumu'l-kitābe ve'l-ħikmete ve in kānū min ķablu le fī dālālin mubīnin**⁴ Allāhu Te'ālā /5. Muħammede īmān getüren ķulları üzerine in'ām eyledi kendü cinslerinden resūl virdi anuñ kelāmını fehm ideler aħķām-ı şer'-i şerī'atdan üzerilerine vācib olanı andan aħz ideler ve anuñ şıdķında ve emānetinde aħvālını bildüklerinden /10. şoñra ol resūl bunlaruñ üzerine Allāhu Te'ālānuñ āyātını oķur ve ħelāl ve ħarām

4b

olanı beyān itmek-ile ve bunları şirkden ve zünūbdan taħhīr ider **lā ilāhe illā'llāh**⁵ şehādeti-yile ve bunlara Ķur'ān ve mevā'ız ta'lim ider 'ilm ve 'amel için şān budur ki

O'nda kulları için her şeyin izahı bulunan Furkan'ı indirdi. Şimdi güçsüz kul Muhammed b. Abdüllatif b. Ferište (Allah onlara afiyette bulunsun) der ki: Bu kitabı yazdım ve onu Ulu Sultan, Mükerrrem Hakan, milletlerin dizginlerinin sahibi, âlemde Allah'ın halifesi, huzur ve güvenin yayıcısı, adalet ve emniyetin dağıtıcısı, Mennan olan Allah'ın gölgesi, zulüm ve karanlığı kovup her yer ve mekanın muhafaza edicisi, yüce şi'ranın debbihinin kovucusu, onunla küfrün ve dalaletin inkarının kesicisi, dünyanın ve dinin koruyucusu, İslam ve müslümaların yardımına yetişen, güzel sıfatlar ile muttasıf, yeryüzünde adaleti çoğaltmakla tanınan, Cam-ı Cem'in padişahı, yardım olunmuş adil, Muzaffer güçlü, Süleyman kudretli, Siyaveş misal, Rüstem cüsseli, İskender incili Osman soyundan Sultan Murad oğlu Sultan Muhammed oğlu Bayezid Han -Allah gölgesini bütün halk üzerinde uzun edip adaletini ve yardımını İslam içinde artırsın- adına düzenledim. Onda hayırlı kişiler ve şiirlerin özellikleri hakkında (konular) bulundurdum ve manalarını gizledim ve onda bu diyara ait fash okuması ve anlaması rahat olsun diye kolaylaştırdım. Şu kitap gerek bütün insanlara veya hususi kişilere fayda sağlaması için rica üzerine yazılmış bir karalamadır. Selamın en mükemmeli, duanın en faziletlisi, nimetlerin en iyisi, Muhammed (s.a.v.) üzerine olsun. Buyurdu ki: İnsanların en hayırlısı insanlara faydalı olandır. Nasir'in oğlu Ridānî hadisinde Peygamberimiz (s.a.v.) buyurdu ki: İnsanları Allah'ın yoluna delalet etmek Allahu Teala'nın kudretinden bir nimettir ki ne kadar güzeldir. Şeyh Muhyiddīn Arabî buyurdu ki: Gücü yeterken hayra sevk eden, bir hayra davet eden o hayrın ehliendir. Hayra icabet eden misli gibi onun için ecri sevabı vardır. Peygamberimizden rivayet oldu ki: Kim bir hayra sebep olursa, o hayrı yapan kimsenin sevabının bir misli de ona verilir. İnsanî nasihatlar ve Kur'anî konularda olan hitap ve nasihata yakınlıkta Allah'ın içini doldurmasını dilediğim bu kitaba Hikmetler Denizi ismini verdim. Hamd kendisine dönülen Allah'a aittir.

⁴ Andolsun, Allah, mü'minlere kendi içlerinden; onlara âyetlerini okuyan, onları arıtp tertemiz yapan, onlara kitap ve hikmeti öğreten bir peygamber göndermekle büyük bir lütufta bulunmuştur. Oysa onlar, daha önce apaçık bir sapıklık içinde idiler (*Al-i İmran/164*).

⁵ Allah'tan başka ilah yoktur.

bunlar bi'ṣet-i /5. resûlden öñdin ḍalāl-i zāhir içinde idi ve ḳāla'llāhu te'ālā **huve'lleẓī ersele resûlehu bi'l-hudā ve dīni'l-ḥaḳḳı li yuẓhirehu 'ale'd-dīni kullihi ve kefā bi'llāhi** **ṣehīden**⁶ ya'nī Allāh oldur kim resûlini tevḥīd ile virdi /10. ki ṣehādet **lā ilāhe illā'llāh**⁷dur ve dīn-i ḥaḳḳ-ıla ki dīn-i islāmdur edyān-ı bāṭıl

5a

üzerine gālib kılmak için zīrā kıyāmet ḳā'im olmazdan evvel cemī' ehl-i edyān dīn-i islāma girseler gerekdür ve Allāhu Te'ālānuñ ṣehādeti kāfīdür ki Muḥammed resûlu'llāhdur gerçi küffār-ı /5. Mekke ṣehādet eylemezler risāleti inkār iderler ḳāla'llāhu te'ālā **ve mā le-küm lā tu'minūne bi'llāhi ve'r-resûlu yed'ūkum li-tū'minū bi-rabbikum ve [ḳad] eḥaze mīsāḳakum in küntüm mü'minīne**⁸ ya'nī sizūñ için ne 'illet vardur Allāhu Te'ālānuñ /10. vaḥdāniyyetine taṣḍīḳ itmezsiz ḥāl budur ki resûl sizi da'vet ider rabbūñüze imān

5b

getürmek için Allāhu Te'ālā sizūñ 'ahdūñüzi ve iḳrāruñuzı aḥz eylemişdür ol vaḳt ki sizi Ādem şulbinden uşak ḳarınca şüretinde çıkardı ve 'aḳl terkīb eyledi **elestü bi rabbiküm**⁹ didi /5. **belā**¹⁰ didiñüz sizūñ için terk-i imānda 'öẓr yokdur imān getürüñ eger muḳteẓā-yı 'aḳl-ıla mü'minīnden olursañuz ve ḳāla'llāhu te'ālā **yā eyyühe'n-nāsü ḳad**

⁶ O, Peygamberini hidayet ve hak din ile gönderendir. [Allah] o hak dini bütün dinlere üstün kılmak için [böyle yaptı]. Şahit olarak Allah yeter (*Fetih/28*).

⁷ Allah'tan başka ilah yoktur.

⁸ Peygamber, sizi, rabbinize iman etmeniz için davet edip dururken size ne oluyor da Allah'a iman etmiyorsunuz? Hâlbuki [Allah ezelde] sizden sağlam bir söz de almıştı. Eğer inanacak kimselerseniz [bu çağrıya uyun] (*Hadid/8*).

⁹ Ben sizin rabbiniz değil miyim?

¹⁰ Evet [Sen bizim rabbimizsin].

cāeküm bürhānün min rabbiküm ve enzelnā ileyküm nūran mübinen¹¹ /10. fe emme'llezine amenū bi'llāhi vā'tesamū bihi fe seyüdḥilühüm fi rahmetin minhü ve faẓlin

6a

ve yehdī-him ileyhi şırāten müstekīmen¹² ya'nī yā nās size rabbüñüzden ḥüccet-i vāẓıḥ geldi ki Muḥammeddür ve mu'cizāt gösterdi ki beşer andan 'ācizdür ve size nūr-ı mübīn inzāl itdük ki /5. Qur'āndur Muḥammedi taşdıḳ ider ve Muḥammed size her ne ta'lim iderse toḡrı söyler diyü Qur'ānda beyān itdi beyān-ı şāfi ile ḥelālde ve ḥarāmda ve hidāyetde¹³ ve ḍalāletde şol kimesneler ki Allāhu Te'ālāya imān /10. getürdiler ya'nī dīn-i ḥaḳḳı taşdıḳ itdiler ve anuñ tevḥīdi-yle temessük itdiler Allāhu Te'ālā

6b

anları rahmetine ve faẓlına idḥāl ider ki cennetdür ve maḡfiretine mū'şil olan dīne irşād ider ki dīn-i islāmdur şırāt-ı müstaḳīmdür ki anda 'iveci yoḳdur 'ilm ve 'amel cihetinden /5. ve ḳāla'llāhu te'ālā yā eyyühe'n-nāsü ḳad cāekümü'r-resülü bi'l-ḥaḳḳı min rabbikum fe aminū ḥayran le-küm ve in tekfurü fe inne li'llāhi mā fi's-semāvāti ve'l-

¹¹ Ey insanlar! Size rabbinizden kesin bir delil [Hz.Muhammed] geldi ve size apaçık bir nur [Kur'an] indirdik (Nisa/174).

¹² Allah'a iman edip ona sınıksız sarılanları ise [Allah], kendisinden bir rahmet ve lütf kavuşturacak ve onları kendisine varan doğru bir yola iletecektir (Nisa/175).

¹³ hidāyete yazılmış.

arzı ve kâna'llāhü 'alīmen ḥakīmen¹⁴ ya'nī yā ehl-i Mekke sizūñ içüñüzde /10. rabbūñüzden resūl zāhir oldu ki Muḥammeddür şıdk-ıla ve şer'-ile mülābisdür ve **lā ilāhe**

7a

illā'llāh¹⁵ kelimesi-yile ki tevḥīddür anı taşdıķ idüñ getürdügi tevḥīd-ile ki ol imān sizüñ içün ḥayr ola ve egerçi ki Muḥammede ve getürdügi ḥaķķa kāfir olsañuz ne kim semāvātta ve arzda /5. vardur küllisi heb Allāhu Te'ālānuñ 'abīdi ve imā'sıdur sizden ve sizüñ imānuñuzdan ğanīdür Allāhu Te'ālā 'alīmdür mü'min olanı ve kāfirler olanı ḥaķķ itmesi-yle ḥakīmdür emr-ile şevābda ve 'ikābda ve kāla'l- /10. lāhu te'ālā **yā eyyühe'n-nebiyyü innā erselnāke şāhiden ve mübeşşiran ve nezīran ve dā'iyeñ ila'l-**

7b

lāhi bi iznihi ve sirācen münīran¹⁶ ya'nī yā nebī seni şāhid taķdīr idüp irsāl itdük rüsül üzerine teblīĝ-i risālet-ile şēḥādet idesin ve imān getüreñe cennet-ile beşā- /5. ret idici ve tekzīb idene nār-ıla inzār idici viribidük ve Allāhu Te'ālānuñ tebşīri-yile tevḥīdine ve t̄a'atına da'vet idici ve **sirācen münīran**¹⁷ virdük ki senüñ-ile dīnde ihtidā' bulalar niteki k̄arañu ğicede /10. sirāc-ı ihtidā' bulurlar ve k̄āla'llāhu te'ālā **ve mā nürsilü'l-mürselīne illā mübeşşirīne**

¹⁴ Ey insanlar! Peygamber size rabbinizden hakkı [gerçeĝi] getirdi. O hâlde kendi iyiliĝiniz için iman edin. Eğer inkâr ederseniz bilin ki, göklerdeki her şey, yerdeki her şey Allah'ındır. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir (*Nisa/170*).

¹⁵ Allah'tan başka ilah yoktur.

¹⁶ Ey Peygamber! Biz seni bir şahit, bir müjdeleyici, bir uyarıcı; Allah'ın izniyle kendi yoluna çağırñ bir davetçi ve aydınlatıcı bir kandil olarak gönderdik (*Ahzâb/45-46*).

¹⁷ Aydınlatıcı bir kandil.

8a

ve münzırıne fe men āmene ve eşleha felā havfun ‘aleyhim velā hūm yahzenūne¹⁸ ve’llezıne kezzebu bi āyātina yemessühümü’l-‘azābu bimā kānu yefsukūne¹⁹ ya‘nī biz mürseller irsāl /5. itmezüz illā muṭīr olana cennet-ile beşāret idici ve ‘āşī olana nār-ıla inzār idici irsāl iderüz her kim resüle īmān getürdi ve īmānından şoñra ‘amelin ihlāş itdi anlaruñ üzerine ahvāl-i /10. kıyāmetden havf yoqdur ve anlar mahzūn olmazlar hırmān-ı mağfiretten ve duḥūl-ı cennetden

8b

ve ol kimseler ki Qur’ānı tekzīb itdiler anlara ‘azāb yetişür fışkıları sebebi-yile ki tātadan çıkmāqdur ve kālā’llāhu te‘ālā yā eyyühe’llezıne āmenū eṭī’ū’llāhe ve resūlehu ve lā tevellev ‘anhu ve entüm tesme‘ūne²⁰ /5. ve lā tekūnū ke’llezıne kālū semi‘nā ve hūm lā yesme‘ūne²¹ ya‘nī iy ol kimseler ki īmān getürdiler Allāhu Te‘ālānuñ ve resūlünüñ emrine itā‘at idüñ ve andan i‘rāz itmeñ ol hâlde ki Qur’ān mev‘izelerini işidürsüz /10. ol kimseler gibi olmañ ki kulaqları-yıla işitdük dirler gönülleri-yile işitmezler ki anlar münā-

9a

¹⁸ Biz peygamberleri ancak müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak göndeririz. Kim iman eder ve kendini düzeltirse onlara korku yoktur. Onlar mahzun da olacak degıllerdır (Enām/48).

¹⁹ Ayetlerimizi yalanlayanlara ise, yapmakta oldukları fasıklık sebebiyle azap dokunacaktır (Enām/49).

²⁰ Ey iman edenler! Allah’a ve resulüne itaat edin ve [Kur’an’ı] dinlediğınız hâlde ondan yüz çevirmeyin (Enfal/20).

²¹ İşitmedikleri hâlde, “işittik” diyenler gibi de olmayın (Enfal/21).

fıklardur ve **qāla'llāhu te'ālā ve men yuṭī'illāhe ve resūlehü yüdḥilhü cennātin tecrī min taḥtihe'l- enhāru ve men yetevelle yu'azzibhu 'azāben elīmen**²² ya'nī her kimse ki Allāhu Te'ālāya ve resūline /5. iṭā'at ide anı cennete idḥāl ider ki altından ırmaqlar akar ve her kimse ki bu ṭā'atdan i'rāz ide aña 'azāb-ı elīm-le 'azāb ider ve **qāla'llāhu te'ālā [kul] yā eyyühe'n-nāsü innemā ene lekum nezīrun mübīnun**²³ **fe'llezīne āmenū /10. ve 'amilū's-ṣālihāti lehüm mağfiretün ve rizḡun kerīmun**²⁴ ya'nī yā Muhammed digil ki

9b

yā küffār-ı Mekke ben sizüñ için inzār idiciyem Allāh hükmini sizüñ luğatuñuz-la beyān iderem şol kimseler ki sizden imān getürdiler ve ṭā'at-ı 'amel itdiler anlaruñ /5. için günāhlarına mağfiret vardur ve cennetde rızḡ-ı ḥasen vardur ve **qāla'llāhu te'ālā rusulen mübeşşirīne ve münzirīne li'ellā yekūne lin-nāsi [alā'llāhi ḥüccetün ba'de'r-rusuli]**²⁵ ya'nī Allāhu Te'ālā haber virür ki biz rüsül irsāl itdük cennet-ile beşāret /10. idici ve nār-ıla inzār idici oldukları ḥālde tā irsāl-i rüsülden şoñra kıyāmet

10a

güninde nās için Allāh üzerine ḥüccet olmasun için ki diyeler bize resül irsāl itmedüñ nite 'azāb idersin eger resül irsāl itseñ senüñ āyātıña itbā' ider- /5. dük Allāhu

²² Kim Allah'a ve peygamberine itaat ederse, Allah onu, içlerinden ırmaklar akan cennetlere koyar. Kim de yüz çevirirse, onu elem dolu bir azaba uğratar (Fetih/17).

²³ De ki: "Ey insanlar! Ben sizin için ancak apaçık bir uyarıcıyım." (Hac/49).

²⁴ Artık iman edip salih ameller işleyenler var ya, işte onlar için bir bağışlama, güzel bir nimet [cennet] vardır (Hac/50).

²⁵ Müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak peygamberler gönderdik ki, peygamberlerden sonra insanların Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın (Nisa/165).

Te‘ālā küffāruñ bu ‘illetini izālet itmek için resül diridüp Allāhu Te‘ālā ‘azīzdür kâfir olandan intikām itmek-ile hâkīmdür hikmet-ile resül irsāl ider ve kâla’llāhu te‘ālā **ve mā künnā mu‘azzibīne /10. hattā neb‘ase resūlen**²⁶ ya‘nī biz ümmete ‘azāb iderdük tā resül ba‘ş

10b

itmeyince²⁷ ikāmet-i hüccet için ve kaç-ı ‘azāb için ve kâla’llāhu te‘ālā **innā erselnāke bi’l-ḥaqqı beşīran ve nezīran ve in min ümmetin illā ḥalāfihā nezīrun**²⁸ ya‘nī yā Muhammed biz seni irsāl /5. itdük ḥaqq-ıla ki Qur’āndur beşīr olduğuñ hâlde cennet-ile ve nezīr olduğuñ hâlde nār-ıla ve hīç cemā‘at-ı keşīre yokdur illā anda bir nezīr geçdi Allāhu Te‘ālānuñ ‘azābından inzār ider **ve lemmā feterat**²⁹ ‘İsā ‘aley- /10. hi’s-selām anda ‘İsā dīni üzerine kimseler varıdı **ke’ennehu**³⁰ nezīrden ḥālī degül idi

11a

āşār-ı nezāret münzīrsiz olunca şoñra Muhammed ba‘ş olındı şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem ve kâla’llāhu te‘ālā **ḳul yā eyyühe’n-nāsü innī resūlu’llāhi ileykum cemī‘ani’llezī /5. lehü mülkü’s-semāvāti ve’l-arzı lā ilāhe illā hū ve yuhyī ve yumītu fe āminū bi’llāhi ve resūlihi’n-nebiyyi’l-ümmeiyyi’l-lezī yu’minu bi’llāhi ve kelimātihi**

²⁶ Biz, bir peygamber göndermedikçe azap edici değiliz (*İsra/15*).

²⁷ *idince* yazılmış.

²⁸ Şüphesiz biz seni müjdeleyici ve uyarıcı olarak hak ile gönderdik. Hiçbir ümmet yoktur ki, aralarında bir uyarıcı gelip geçmiş olmasın (*Fâtır/24*).

²⁹ Gevşekliğe kapılmadı.

³⁰ Sanki o.

vettebi‘ūhu le‘allekum tehtedūne³¹ ya‘nī Allāhu Te‘ālā nebīsine /10. emr ider nās içinde iddi‘ā’-i risālet izhār itmek-ile ki yā Muḥammed digil

11b

yā nās ben resūlu’llāhum sizüñ cem‘üñūze diyesin rivāyet olındı evvel nidā bu idi ki nebī ‘aleyhi’s-selām Mekke de nidā kıldı bundan öñdin sırr-ıla da‘vet ider idi [her] nebī kavmine ba‘ṣ /5. olındı Muḥammed cemī‘ inse ve cinne ba‘ṣ olındı Allāhu Te‘ālā emr eyledi cemī‘ nāsa ba‘ṣ olındı yağnışını i‘lām ide eyitdi ben Allāhdan irsāl olındum cemī‘ñūze īmāna da‘vet itmek içün eyitdiler Allāh kimdür eyitdi Allāh oldur ki /10. mülkü’s-semāvātı ve arzı anuñdur andan ğayrı ma‘būd yokdur ḥālıķı ve rāzıķı oldur iḥyā ider

12a

emātehu eydür Allāha īmān getürüñ resūline īmān getürüñ ki nebī-yi ümmīdür ki Allāhı taṣdıķ ider ve andan nāzil olan Qur’ānı taṣdıķ ider ol nebīye itbā‘ idüñ size emr itdüğinde ve nehy itdüğinde ḍalāletden hidāyet bulasız /5. ve ḳāla’llāhu **ve mā erselnāke illā raḥmeten li’l ‘ālemīn**³² ya‘nī yā Muḥammed seni ‘ālemlere raḥmet irsāl itdük mü‘mināt ve mü‘minīn ḥaķķında dūnyāda ve āḥiretde raḥmetdür ve küffār ḥaķķında dūnyāda raḥmetdür ‘azābları te’ḥīr olması-yıla ve mesh-i şüret ve ḥasf ve istīṣāl /10. ref olması-yıla resūlu’llāh ṣalla’llāhu ‘aleyhi

³¹ [Ey Muhammed!] De ki: “Ey insanlar! Şüphesiz ben, yer ve göklerin hükümrânlığı kendisine ait olan Allah’ın hepinize gönderdiği peygamberiyim. O’ndan başka hiçbir ilah yoktur. O, diriltir ve öldürür. O hâlde Allah’a ve O’nun sözlerine inanan resulüne, o ümmi peygambere iman edin ve ona uyun ki doğru yolu bulasınız.” (Araf/158).

³² [Ey Muhammed!] Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik (Enbiya/107).

12b

ve sellem risālet baʿsinde gerçi muʿahhar geldi nübüvvetde muḳaddemdür rivāyet olındı ki şordılar yā resūluʿllāh seniñ nübüvvetüñ ne zamānda şābit oldı eyitdi ol zamānda ki ādemüñ cesedi arz üzerinde maṭrūḥ /5. idi rūḥ müteʿallik degül idi Allāhu Teʿālā bu ʿālemi anuñ muḥabbetine ḥalk itdi **levlāke levlāk lemā ḥalaḳtüʿl-eflāk**³³ aña ḥiṭāb kıldı aḥbārda geldi ki Allāhu Teʿālā cins-i ervāḥda evvel rūḥ-ı Muḥammedi ḥalk itdi secde /10. kılmāğa emr eyledi pes rūḥ-ı Muḥammed yüz yıl

13a

secdede ḳaldı pes nūr-ı Muḥammedi on kısım kıldı evvel kısmından ʿarşı ḥalk itdi ve ikinci kısmından ḳalem ve üçünci kısmından levḥi ve dördünci kısmından şemsi ve beşinci kısmından ḳameri /5. ve altıncı kısmından kevākibi ve yedinci kısmından melāʿikeyi ve sekizinci kısmından kürsīyi ve toḳuzuncı kısmından nūr-ı müʿminīni ve onuncı kısmından Muḥammedi şallaʿllāhu ʿaleyhi ve sellem ḥazretlerini ḥalk itdi rivāyetdür ki Allāhu Teʿālā Mūsā ʿaleyhiʿs-selām münācātında /10. eyitdi yā Mūsā rūḥ-ı Muḥammedi ḥalk itdügümden şoñra yetmiş biñ medīne yaratdum hevāda baʿzısını

13b

baʿzı üzerinde her medīnenüñ ʿarzı yetmiş kez bu dünyā mişli idi her medīnede yetmiş biñ rical yaratdum cinnden ve insden ve melāʿikeden degül her rical yetmiş biñ yıl ʿibādet kıldı bunlardan /5. bir ādem rical ʿāşī oldı ol medāʿinüñ baʿzısını baʿzısına ḳarb itdüm pāre pāre kıldum bundan şoñra seksen medīne yaratdum hevāda her

³³ Sen olmasaydın, sen olmasaydın yeri göğü yaratmazdım (*Hadîs-i Kudî*).

medīnenüñ ‘arzı on kez bu dünyā mişli idi irtifā‘ı semā-yıla³⁴ arz arası miqdārı /10. idi ol
vaqt medā’inüñ küllisini ‘umūmen ħardal dānesi-yile tıldurdum bir yeşil kuş yaratdum
her günde

14a

andan bir dāne yer idi ol dāneler küllisi dükendi ol kuş daħı helāk oldu ba‘dehū
seksen biñ recül yaratdum nūrdan her iki recül ħilķati arasında seksen biñ yıl miqdārı
geçdi şoñra /5. kalemı yaratdum kalemdeñ şoñra levħi yaratdum levħdeñ şoñra ‘arşı
yaratdum ‘arşdan şoñra kürsı yaratdum ve yetmiş biñ yıldan şoñra melā’ike-i semāvatı
yaratdum ve yetmiş biñ yıldan şoñra cenneti yaratdum ve yetmiş biñ yıldan şoñra nārı
yaratdum andan şoñra /10. bir recül yaratdum aña Ādem tesmiye itdüm atañ Ādem
degüldür yā Mūsā ol recül on biñ yıl diri

14b

oldı şoñra öldi andan şoñra birbiri ardınca on biñ ādem yaratdum her bir ādem
on biñ yıl diri oldı andan şoñra atañ Ādemi yaratdum didi Vehb bin Münebbih
rivāyetinde Ādemden tūfān-ı /5. Nūħa degin iki biñ ve iki yüz yigirmi dört yıldur
Nūħdan İbrāħıme degin biñ dört yüz yigirmi yıldur İbrāħımden Mūsāya degin toķuz yüz
yıldur Mūsādan Dāvuda degin biñ iki yüz yıldur Dāvuddan ‘İsāya degin iki yüz yıldur
‘İsā- /10. dan ħāzret-i Muħammedü’l-Muşţafāya degin altı yüz yıldur Ka‘bu’l-Aħbār
eyitdi Allāhu Te‘ālā ‘arşı

³⁴ *semā-yıla* kelimesi iki defa yazılmış.

15a

yeşil cevherden yaratdı ‘azîmi ve nûrı vaşf olunmaz ‘arş şu üzerindedür şu yel üzerindedür ‘arşı bu günde dört melek götürür kıyāmet güninde sekiz melek götürse gerekdür ‘azîmi /5. vaşf olunmaz ba‘zı rivāyetde ‘arş kıızıl yāķūtdandur ammā levh ak incüdendür tarafları kıızıl yāķūtdandur ‘arşın yemīnindedür³⁵ her hāķ olınmışuñ ve hāķ olınacaķuñ kıyāmet günine degin anda şıfatı vardur ve ammā kürsī İbn-i ‘Abbās rivāyetinde arş /10. hāķ olınduķı cevherüñ hilāfı cevherden hāķ olındı ‘arşa mülteşıķdur cemī‘ dünyā semāvātı-yıla ve arz-

15b

ıla ve buķūr-ıla ve cibāl-ile ve cebel-i ķāfuñ hālfındaki arāzī- [y] le kürsī içinde hardal dānesi gibidür arz-ı felātda kürsī bu ‘azīmet-iledür Ka‘bu’l-Aķbār rağiya’llāhu te‘ālā ‘anhu eyitdi cebel-i ķāfuñ hālfında yetmiş /5. biñ yir vardur zehebden anuñ hālfında yetmiş biñ yir vardur miskden anuñ hālfında yetmiş biñ yir vardur fıđđadan anuñ hālfında yetmiş biñ yir vardur hadīdden anuñ hālfında yetmiş biñ yir vardur nūrdan anuñ hālfında yetmiş /10. biñ yir vardur anda melā’ike sākin olur ne harr var ne berd var her yer on biñ yıl miķdārıdur anuñ

16a

hālfında bihār vardur zulmetden anuñ hālfında hicāb vardur yilden anuñ hālfında bir hayye vardur cemī‘ dünyāyı ihāta itmişdür Allāhu Te‘ālāya tesbīh ider kıyāmet günine degin Ka‘bu’l-Aķbār rağiya’llāhu ‘anhu eyitdi /5. cebel-i ķāfdan resūlu’llāhdan

³⁵ Eserde *yemen* yazılmıştır.

şalla'llāhu 'aleyhi ve selleme şordum eyitdi cebel-i kâfuñ 'arzı beş yüz biñ yıl miğdārıdur anda yedi yir vardır ve bir yer vardır anda melā'ike vardır ve bir yerde vuḥūş var ve bir yerde cinn ve bir yerde tıyūr var /10. bākīsini Allāh bilür rivāyet olındı ki Mūsā 'aleyhi's-selām münācātında eyitdi yā rabbī

16b

'arş üzerinde yazılmış iki satır gördüm Allāhu Te'ālā eyitdi üzerinde yazılmışdur **lā ilāhe illā'llāh Muḥammedü'r-resūlu'llāh**³⁶ Mūsā 'aleyhi's-selām eyitdi yā rabbī 'arş ve kürsī altında nūrdan kandiller gördüm /5. Allāhu Te'ālā eyitdi yā Mūsā anda ervāḥ-ı enbiyā ve evliyā ve şāliḥīn vardır Mūsā 'aleyhi's-selām eyitdi yā rabbī bir kandil-i 'azīm gördüm anuñ nūrı 'arş ve kürsī ve melā'ike ve şems ve kamer nūrı üzerine 'ālī olur Allāhu /10. Te'ālā eyitdi ḥabībim Muḥammed nūrıdur yā Mūsā kaçan benüm üzerime kaseim itseñ Muḥammed-ile ve āli-yile

17a

kaseim kılğıl seni kaseiminde yār ideyim Mūsā eyitdi yā rabbī āl-i Muḥammed kimdür Allāhu Te'ālā eyitdi sen ve daḥı enbiyā ve şāliḥīn ve melā'ike āl-i Muḥammeddür Mūsā eyitdi yā rabbī Muḥammedi melā'ike üzerine /5. ne sebebe ile ıstıfā itdüñ Allāhu Te'ālā eyitdi benüm 'azīmetüme tevāzu' ider ve benüm zıkrüm lisānından münkaṭı' olmaz ve seyyi'ātdan 'afv ider ve ğarībe me'vā olur ve yetīme Ebū 'Aṭūf olur ve ermeleye zevc-i şefiḳ gibi olur yā Mūsā 'aḳlı /10. biñ cüz' kıldum bir

³⁶ Allah'tan başka ilah yoktur. Hz.Muhammed O'nun resulüdür.

cüz'ini ümmet-i Muḥammede virdüm toḡuz yüz toḡsan toḡuz cüz'ini ḡabībim
Muḥammede virdüm

17b

‘aql-ıla beni iḡtiyār itdi yā Mūsā ‘ālemīnde ḡalk yaratmadum ḡabībim
Muḥammedden ekrem efhem aḡkal efṣaḡ eflaḡ yā Mūsā ümmetler kıyāmet ḡüninde kırḡ
ṣaf olur ümmet-i Muḥammed seksen ṣaf olur yā Mūsā her kimse /5. ki Muḥammede
īmān getürdi felāḡ buldı Benī İsrā’īle digil ki Muḥammede īmān getüreler ve aña
muḡabbet ideler ve ṣalāvāt getüreler ve illā anları nāra idḡāl iderin yā Mūsā ‘izzetüm ve
celālüm ḡaḡḡı iḡün ‘ālemīnden kimse ṣırāṡ üzerinden geḡmez ve cennete girmez illā
Muḥammede /10. ṣalāvāt getürmek-ile rivāyet olındı Allāhu Te‘ālā melā’ikeye vaḡtā ki
emr eyledi ādeme emr eyledi

18a

Ādeme secde kıllalar bunlaruñ ḡulūblarına ḡuṡūr itdi ki Ādem efḡaldür
Muḥammedden Ādeme secde kıldılar Muḥammede kılmadılar Allāhu Te‘ālā kendüsi
Muḥammede ṣalāvāt getürdi melā’ikeye ve mü’mintlere daḡı emr eyledi ṣalāvāt
getüreler /5. tā bileler ki Muḥammed Ādemden ve ḡayrından efḡaldür ve hem Ādeme
secde kıılmaḡ ba‘zı melā’ikeden oldı ki anlar cinnden idi ve bir kez secde kıldılar
Muḥammed üzerine ṣalāvāt getürmek Allāhdan ve cemī‘ melā’ikeden ve mü’minīnden
oldı tā ebede /10. deḡin ḡaberde geldi ki Cebrā’il ‘aleyhi’s-selām bir ḡün resūlu’llāha
ṣalla’llāhu ‘aleyhi ve selleme

18b

geldi ve eyitdi yā resūlu'llāh bir 'aceb gördüm çün cebel-i kâfa yetişdüm yir atın
işitdüm ol mekâna vardum bir melek gördüm ki bundan öñdin anı semâda taht üzerinde
görübdürürdüm /5. ki havlında biñ melek vardı aña hizmet iderlerdi her nefes ki
teneffüs ider andan Allāhu Te'ālā bir melek halk iderdi şimdiki hâlde ol meleg[i] cebel-i
kâfda cenāhı[n] münkesir³⁷ gördüm ağlar benden istişfā³⁸ kıldı cürmüñ nedür didüm
eyitdi /10. ben taht üzerinde idüm leyle-i mi'rācda Muḥammed baña uğradı kâ'im olup
ta'zīm itmedüm Allāhu

19a

Te'ālā beni bu 'uḳūbet-ile 'iḳāb itdi bu mekānda kıldı didi Allāhu Te'ālāya
taẓarru' idüp şefā'at itdüm eyitdi yā Cebrā'il ḥabībim Muḥammede şalāvāt getürsün ol
melek şalāvāt getürdi Allāhu Te'ālā 'afv itdi /5. cenāhın girü bitürdi rivāyet olındı Enes
bin Mālikden ki Ebā Ṭalḥa bir gün ḥazret-i risālet üzerine girdi ḥatırın gāyet feraḥ gördi
şordı ki yā resūlu'llāh bu günde ki gibi ḥatıruñ feraḥ görmedüm resūlu'llāh şalla'llāhu
/10. 'aleyhi ve sellem eyitdi yā Ebā Ṭalḥa baña Cebrā'il

19b

geldi ümmetümden ötürü beşāret kıldı her bir kimse kim benüm üzerime bir kez
şalāvāt getüre Allāhu Te'ālā on ḥasenāt yazarlar ve biñ seyyi'atı maḥv olur ve biñ kez
biñ şadaḳa şevābı /5. yazılır rivāyet olındı ki resūlu'llāh 'aleyhi's-selām vaşiyyetinde

³⁷ Eserde *münkesir* yazılmıştır.

³⁸ Eserde *iştışfā* yazılmıştır.

eyitdi yā Ebā Hureyre eger dilerseñ yarın da benüm-le muşāfaḥa idesin benüm üzerime
her günde yüz kez şalāvāt getir yā Ebā Hureyre evvel şefāʿatüm şalāvātı /10. çok
getüren içündür Kaʿbdan rivāyet

20a

olındı kaçan kıyāmet günü olsa Ādem Peyğamber ʿaleyhiʿs-selām ümmet-i
Muḥammedden bir recül göre ki nāra sevḳ olunur nidā ide yā Muḥammed ümmetüñden
bir recül uş nāra sevḳ olındı Muḥammed ʿaleyhiʿs-selām /5. anuñ ardınca yetiše
melāʾikeden mehl taleb ide nidā gele ki Muḥammede muṭīʿ oluñ Muḥammed ʿaleyhiʿs-
selām emr ide anı mīzāna redd ideler vezn olına seyyiʿātı müreccaḥ ola ḥasenātı üzre
Muḥammed ʿaleyhiʿs-selām bir ruḳʿa çıkara /10. anda şalāvāt yazılmışdur anuñ-ıla
mīzān müreccaḥ ola ol recül feraḥ olup şora ki sen

20b

kimsin diye ki ben Allāhuñ resūli Muḥammedem ol recül Muḥammedüñ zāhir
ḳademeynin taḳbīl ide şora ki bu ruḳʿa nedür diye ki benüm üzerime getürdügüñ
şalāvātdur senüñ için ḥıfz itdüm ol recül şalāvātda taḳşīr /5. itdügi üzerine taḥassür ide
resülden ʿaleyhiʿs-selām mervīdür saḥāvet cennet[d]e bir ağaçdur anuñ budaḳları
dünyāya mütedellīdür her kimse ol ağaçdan bir budaḡa yapışdı saḥāvet şıfatı-yıla
muttaşıf oldı ol saḥāvet budaḡı cennete³⁹ koyar Ebī /10. Hureyre raḍiyaʿllāhu ʿanhu
eyitdi resül ʿaleyhiʿs-selām eyitdi saḥī Allāhu Teʿālāya ḳarībdür

³⁹ Eserde *cennetde* yazılmıştır.

21a

ve nāsa qarībdür ve cennete qarībdür ve nārdan baʿiddür rivāyet olındı Allāhu Teʿālā İbrāhīm⁴⁰ ʿaleyhi's-selāma vahy eyledi yā İbrāhīm bilü[r] misün seni [niçün] ittiḥāz-ı ḥalīl itdüm İbrāhīm ʿaleyhi's-selām eyitdi bilmezem yā rabbī /5. Allāhu Teʿālā eyitdi senüñ sırriña muṭṭaliʿ oldum ḳalbiñde ʿaṭā itmegi eḥabb buldum Enes ibn-i Mālik raḍiya'llāhu ʿanhu rivāyetinde eyitdi resül şalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem eyitdi ben maḥlūḳātuñ muḳaddemiyem ḳabrden çıḳmaḳda benden öñ kimse çıḳmaz ve Allāh ḥazretine gelseler /10. ben metbūʿlarıyam baña tābiʿ olup gelürler ve ḥazretde müteḥayyir olup süḳūt olsalar bun-

21b

laruñ için ol vaḳtde ben söylerem ve mevḳifde ḥabs olınsalar ḥesāb olmadan bunlaruñ için maḳām-ı Maḥmūdda ben şefāʿat iderem şefāʿatüm maḳbūl olur ve Allāhu Teʿālānuñ raḥmetinden nevmīd ol- /5. salar raḥmet-ile ve rıdvān-ıla ben beşāret iderem ve her ḥayruñ miftāḥları ol günde benüm elümde olur zīrā envāʿ luṭf ve rifʿat Allāhdan ehl-i ʿaraşāta enbiyādan ve ğayrıdan ḥazret-i risāletüñ maḳām-ı Maḥmūdda şefāʿati vāsıtası-yıla /10. olur Allāhu Teʿālānuñ ḳulları üzerine faẓl-ı ʿamīm münfetiḥ olmasına resül sebebdür bunuñ-la zuhūra

22a

gelür ve livā'-ı ḥamd benüm elümdedür ol günde her metbūʿ için bir ʿalem naşb idülür maḳāmāt-ı şālīḥinde maḳām-ı ḥamdden erfaʿ maḳām yokdur ḳünkü ḥazret-i risālet

⁴⁰ Eserde *İbrāhīme* yazılmıştır.

Aḥmedü'l-ḥalāyıkdur dünyāda ve āhiretde /5. Allāhu Te'ālā kıyāmet güninde anı makām-ı Maḥmūdda iḳāmet idüp livā'-ı ḥamdı aña virdi livā'-ı evvelīn ve āhirīn anuñ üzerine cem' olsun içün ol maḳāmda aña maḥāmid feth olur ki ḡayrıya müyesser degül rivāyet olındı ki resū- /10. lu'llāh şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem ḥazretlerinüñ livā'-ı ḥamduñ şıfatın şordılar eyitdi livā'-ı ḥamduñ

22b

tūlı biñ yıl miḳdārıdur sinānı kızıl yāḳūtdandur ve ḳabzası aḳ fıḍḍadandur ve yeşil zümürriḍdendür üç züvābesi vardur nūrdan bir züvābesi vasaṭ-ı dünyādudur üzerinde üç satır yazılmışdur **satır-ı evvel bismi'llāhi'r-raḥmani'r-raḥīm**⁴¹ /5. **satır-ı sānī el-ḥāmdü li'llāhi rabbi'l-ālemīn**⁴² **satır-ı sāliḡ lā ilāhe illā'llāh Muḥammedü'r-resūlu'llāh**⁴³ her satırın tūlı biñ yıl miḳdārıdur anuñ ḳatında yetmiş biñ livā' vardur her livā'nuñ tahtında yetmiş biñ şaf melā'ike vardur her şaf beş yüz biñ melek vardur her şaf /10. beş yüz melā'ikedür Allāhu Te'ālāya tesbīḡ ve taḳdīs iderler rivāyet olındı Mūsā 'aleyhi's-selām münā-

23a

cātında eyitdi yā rabbī Tevrātda⁴⁴ bir ümmet bilürem anlarıñ ḳulūbları üzerinde nūr var kevākib nūrı gibi anları benüm ümmetüm ḳılḡıl didi Allāhu Te'ālā eyitdi ol ümmet-i Muḥammeddür Mūsā 'aleyhi's-selām eyitdi yā rabbī Tevrātda⁴⁵ bir ümmet

⁴¹ Birinci satır. Esirgeyen ve baḡışlayan Allah'ın adıyla.

⁴² İkinci satır. Hamd âlemlerin rabbi olan yüce Allah'a mahsustur.

⁴³ Üçüncü satır. Allah'tan başka ilah yoktur. Hz..Muhammed O'nun resulüdür.

⁴⁴ Eserde *Tevrīt* yazılmıştır.

⁴⁵ Eserde *Tevrīt* yazılmıştır.

bilürem ki türābı anlaruñ /5. içün pāk ʔahūr ʔılduñ anları benüm ümmetüm ʔılgıl didi Allāhu Teʕālā eyitdi anlar ümmet-i [Muḥammed]dedür didi andan Mūsā ʕaleyhi's-selām eyitdi yā rabbī Tevrātda bir ümmet bilürem imāmları-yıla namāz ʔılurlar her namāzlarına yetmiş namāz şevābı olur anları benüm ümmetüm ʔılgıl didi /10. Allāhu Teʕālā eyitdi yā Mūsā anlar ümmet-i Muḥammeddedür Mūsā ʕaleyhi's-selām eyitdi yā rabbī Tevrātda⁴⁶ bir ümmet bilürem

23b

anlara şehir-i ramazān virdüñ her yılda şavm iderler hıç günāhları ʔalmaz anları benüm ümmetüm ʔılgıl Allāhu Teʕālā eyitdi ol ümmet-i Muḥammeddür Mūsā ʕaleyhi's-selām eyitdi yā rabbī ben Tevrātda bir ümmet bilürem senüñ /5. yoluñda mücāhede iderler cemʕ zünūbları mağfūr olur anları benüm ümmetüm ʔılgıl Allāhu Teʕālā eyitdi ol Muḥammed ümmetidür Mūsā ʕaleyhi's-selām eyitdi yā rabbī Tevrātda bir ümmet bilürem anlaruñ içün bir beyt ʔılduñ ki aña hac iderler zünūblarından hāric olup /10. rücuʕ iderler anları benüm ümmetüm ʔılgıl Allāhu Teʕālā eyitdi ol ümmet-i Muḥammeddür Mūsā eyitdi

24a

yā rabbī Tevrātda bir ümmet bilürem ʔubūrlarından haşr olalar vücūhları nūrı tele'lü' idüp ayuñ on dördünci gicesi gibi şevʔ virürler anları benüm ümmetüm ʔılgıl Allāhu Teʕālā eyitdi ol ümmet-i Muḥammeddür /5. Mūsā ʕaleyhi's-selām eyitdi yā rabbī

⁴⁶ Eserde *Tevrît* yazılmıştır.

Tevrâtda⁴⁷ bir ümmet gördüm dinde tefakkuh⁴⁸ iderler enbiyâ zümresinde haşr olurlar anları benüm ümmetüm kılğıl Allāhu Te‘ālā eyitdi ol ümmet-i Muḥammeddür andan Mūsā ‘aleyhi’s-selām eyitdi yā rabbī Tevrâtda⁴⁹ bir ümmet /10. bilürem ‘âlimleri ile mecâlis iderler ol hâlde ki üzerlerinde cibâl-ı Tihāme gibi zünûbları vardır ol mecâlisden kâ’im olurlar hîç zünûbları kalmaz anları

24b

benüm ümmetüm kılğıl Allāhu Te‘ālā eyitdi ol ümmet-i Muḥammeddür andan Mūsā ‘aleyhi’s-selām eyitdi yā rabbī Tevrâtda bir ümmet bilürem ḥasenâtı ‘aşre emsâl yazılır seyyi’âtları bir mişli yazılır anları benüm ümmetüm kılğıl Allāhu Te‘ālā /5. eyitdi ol ümmet-i Muḥammeddür andan Mūsā eyitdi yā rabbī Tevrâtda bir ümmet bilürem anlar âḥir ümemdür cennete sâbıqlardur anları benüm ümmetüm kılğıl Allāhu Te‘ālā eyitdi ol ümmet-i Muḥammeddür andan Mūsā ‘aleyhi’s-selām eyitdi yā rabbī Tevrâtda⁵⁰ bir ümmet bilürem ki dükeli ḥayr ümmet-i /10. Muḥammeddür Allāhu Te‘ālā eyitdi levḥ-i maḥfûzda eyle icrâ itdüm eyitdi yā rabb bu kerāmete ne sebep-ile

25a

irişdiler Allāhu Te‘ālā eyitdi nebîleri Muḥammed berekâtında kâla’llāhu te‘ālā [kâle] yā Mūsā innîştafeytuke ‘ale’n-nâsi bi risālâtī ve bi kelāmī fe ḥuz mā âteytüke ve

⁴⁷ Eserde *Tevrît* yazılmıştır.

⁴⁸ Esede *tefakkuh* yazılmıştır.

⁴⁹ Eserde *Tevrît* yazılmıştır.

⁵⁰ Eserde *Tevrît* yazılmıştır.

kün mine’ş-şākirīne⁵¹ ya’nī yā Mūsā ben seni ıstıfā itdüm /5. zamānıñdaki nās üzerine risāletüm-ile ve benüm saña vahysüz tekellüm itdügüm ile ben saña virdügimi dut anuñ-la ‘amel kıl benüm ni‘metüm-ile şākirīnden ol Mūsā ‘aleyhi’s-selām çünkü ümmet-i Muḥammedüñ bu kadar hürmetlü ve Ḥaḳḳ Te‘ālā /10. ḥazretinüñ katında maḳbūl ve mergüb olduğunu ve fazlın işitdi ümmet-i Muḥammedden olmasını temennī

25b

eyledi ve eyitdi yā rabbī beni ümmet-i Muḥammedden kıl Allāhu Te‘ālā eyitdi yā Mūsā bu temennī olmaz zīrā anlar āḥir ümemdür eger dilerseñ anların eşvātını saña işitdüreyin didi Allāhu Te‘ālā da‘vet itdi yā ümmet-i /5. Muḥammed didi ‘aleyhi’s-selām ābā’dan ve erḥām-ı ümmehātdan icābet itdiler **lebbeyk lā şerīke leke**⁵² didiler Allāhu Te‘ālā bu icābeti şī‘ār-ı hacdan kıldı ḳāla’llāhu te‘ālā **kuntüm ḥayra ümmetin uḥricet li’n-nāsi te’murūne bi’l-ma‘rūfi ve tenhevne ‘ani’l-münkeri ve tü’mīnūne** /10. **bi’llāhi**⁵³ ya’nī siz ümmetüñ ḥayr-ı rūsüle imān getürmek-ile nās için izḥār olıñduñuz emr ide-

26a

siz ma‘rūf-ıla ki şehādet **lā ilāhe illā’llāh**⁵⁴dur bu a‘zam-ı ma‘rūfdur ve nehy idesiz münkerden ki şirkdür tekzīb-i ḥaḳḳdur ba‘se inkār gibi ki enker-i münkerdür ve sābit olasız Allāhu Te‘ālānuñ tevḥīdi üzerine ve her neye ki imān /5. vācibdür resūline ve kitābına imān getürmek gibi ve her ne kim resūl ḥaber virdi taşdıḳ eylemek gibi her

⁵¹ Allah: “Ey Musa! Vahiylerim ve konuşmamla seni insanlar üzerine seçkin kıldım. Öyleyse sana verdiğimi al ve şükredenlerden ol” dedi (*Araf/144*).

⁵² Allah’ım, emrine hazırım ve ilahî iradene itaat ederim. Senin benzerin ve ortağın yoktur.

⁵³ Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah’a iman edersiniz (*Al-i İmran/110*).

⁵⁴ Allah’tan başka ilah yoktur.

kim inkār eylese mü'min degüldür Allāhu Te'ālā cemī' enbiyāya emr eyledi ümmetlerini **lā ilāhe illā'llāh**⁵⁵ kelimesine da'vet ideler habībine dağı /10. Qur'ānda anuñ 'ilmi-yile emr eyledi **fā'alem ennehū lā ilāhe illā'llāh**⁵⁶ didi yā Muḥammed kaçan 'ākıbet-i emri bildiñse

26b

mü'minüñ sa'ādetinden ve kāfirüñ şaķāvetinden tevḥīdu'llāh 'ilmi üzerine s̱ābit ol bundan murād ümmete ta'līmdür ya dimek olur ki s̱ābit ol **lā ilāhe illā'llāh**⁵⁷ kavlini izhār itmek üzerine da'vet-i nās için ve Allāhu Te'ālā resūlini ve aşḫā- /5. bını medḥ eyledi bunlaruñ üzerine minnet ideyin kelime-i taķvā ilzām itmesi-yile bunlar ol kelime-i taķvāya ehl olması-yıla ḥaber virdi ol kelime-i taķvā **lā ilāhe illā'llāh**⁵⁸ idi 'Alī ibn-i [Ebī] Talīb raḍiya'llāhu 'anhu eydür işitdüm resūl ḥazretinden şalla'llāhu /10. 'aleyhi ve sellem eydür idi işitdüm seyyidü'l-melā'ike eydür **lā ilāhe illā'llāh**⁵⁹ kelimesinden

27a

a'zam kelime yer yüzine nāzil olmadı semāvāt ve arz ve cibāl ve berr ve baḥr bu kelime ile kā'im oldı bu kelime-i iḥlāşdur ve kelime-i islāmdur ve kelime-i necātdur ve kelime-i nūrdur ve kelime-i raḥmetdür /5. ve kelime-i ķurbetdür ve kelime-i taķvādur ve kelime-i Allāhü'l-'alādur eger bu kelime mīzānuñ bir keffesinde ķonılsa ve yedi ķat gök

⁵⁵ Allah'tan başka ilah yoktur.

⁵⁶ Bil ki Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur.

⁵⁷ Allah'tan başka ilah yoktur.

⁵⁸ Allah'tan başka ilah yoktur.

⁵⁹ Allah'tan başka ilah yoktur.

ve yedi kat yer bir keffesinde konılsa bu kelime keffesi ağır ola idi her kimse ki /10. bir kez **lā ilāhe illā'llāh**⁶⁰ dise zünübı mağfūr olur eger zebed-i baħr mişli olursa 'Abdu'llāh

27b

ibn-i 'Ömer raḍiya'llāhu 'anhu rivāyet kıılır ki resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem eyitdi bir recül kıyāmet güninde mīzāna götürile tokşan tokuz sicill çıkaralar her sicill göz iri- /5. şür yir miqdārıdır ol sicillerde bu recülün haṭāyāsı ve zünübı var mīzānuñ bir keffesine konıla ve bir enmele mişli kırtās kıkartıla ki anda şehādet **lā ilāhe illā'llāh Muħammedü'r-resūlu'llāh**⁶¹ vardır keffe-i uħrāya /10. konıla ol haṭāyālardan ağır gele rivāyet olındı ki resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi

28a

ve sellem eyitdi her kimse ki **lā ilāhe illā'llāh**⁶² dise ihlāş-ıla ve medd-ile medd eylese ta'zīm-ile anuñ dört biñ günāh-ı kebā'iri mağfūr ola Enes bin Mālik raḍiya'llāhu te'ālā 'anhu eydür resūlu'llāhdan /5. şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem eydür bir kul **lā ilāhe illā'llāh**⁶³ dise bu kelime semāvātı ħark ider Allāhu Te'ālā ħazretinde vuķūf ider Allāhu Te'ālā eydür sākin ol ol kelime eydür seni anuñ lisānına cārī idecek mağfıret itmedi kıāla'llāhu te'ā- /10. **lā ileyhi yeş'adu'l-kelimu't-ṭayyibu ve'l-amelu's-şāliħu yerfa'uhu**⁶⁴ ya'nī Allāh ħazretine şu'ūd ider

⁶⁰ Allah'tan başka ilah yoktur.

⁶¹ Allah'tan başka ilah yoktur. Hz. Muhammed O'nun resulüdür.

⁶² Allah'tan başka ilah yoktur.

⁶³ Allah'tan başka ilah yoktur.

⁶⁴ Güzel sözler ancak ona yükselir. Salih ameli de güzel sözler yükseltir (*Fatır/10*).

28b

kelime-i ṭayyib ki **lā ilāhe illā'llāh**⁶⁵ dur ʿamel-i ṣāliḥ ol kelām-ı ṭayyibi refʿ ider tevḥīdūñ kabūlü ʿamel-i ṣāliḥ iledür ʿiṣyān-ıla tevḥīd⁶⁶ ʿikābdan menʿ eylemez **Allāhu subḥānehu ve teʿālā**⁶⁷ bu kelime-i tevḥīdi /5. gāyet-ile faẓiletini ve ṣevābını kullarına iḥsān idüp bildürdi Allāhu Teʿālā bu kelime-i ʿulyāyı iʿlām itmek için küffār-ıla mücāhede ve muḳātele itmege emr eyledi bu kelime[yi] dimeyince ʿiṣmet yokdur rivāyet olındı ki resū- /10. lu'llāh ṣalla'llāhu teʿālā ʿaleyhi ve sellem eyitdi ben emr olındum küffār-ıla muḳātele idem tā **lā ilāhe**

29a

illā'llāh⁶⁸ diyince kaçan bu kelime[yi] diseler demlerini ve māllarını benden ʿiṣmet itdiler **ḳāla'llāhu teʿālā ve mā le-küm ellā tünfiḳū fī sebīli'llāhi ve li'llāhi mīrāsū's-semāvāti ve'l-arḑi**⁶⁹ yaʿnī ne ğarāz⁷⁰ vardur /5. sizūñ için mālларуñuzı Allāh yolında nafaḳa eylemezsiz ḥāl budur ki semāvātuñ ve arzuñ mīrāsı Allāhu Teʿālānuñdur aña koyup gideceksiz vebāl sizūñ-le ḳalur infāḳ idūñ ki āḫiretde size nefʿ ide resūlu'llāhdan mervīdür ki /10. ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem eyitdi her kimse ki Allāh yolında nafaḳa itse birine yedi yüz

29b

⁶⁵ Allah'tan başka ilah yoktur.

⁶⁶ Eserde *tevḥīdī* yazılmıştır.

⁶⁷ Allahu Teâlâ noksan sıfatlardan münezzehtir.

⁶⁸ Allah'tan başka ilah yoktur.

⁶⁹ Size ne oluyor da, Allah yolunda harcama yapmıyorsunuz? Hâlbuki göklerin ve yerin mirası Allah'ındır (*Hadid/10*).

⁷⁰ Eserde *ʿarāz* yazılmıştır.

zıf yazılır rivāyet olındı ki resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem eyitdi cennetde yüz derece vardır anı Allāh yolında mücāhede idenler için yaraqlanmışdur her iki derecenüñ arası gök-ile yer /5. arası miqdāridur murād derecātdan keşire ni'met ve 'azīm ihsāndur ki kalb-i beşerden huşur eylemeye ya zāhir maḥsūsı derecāt ola niteki ehl-i güref hakkında rivāyet olındı ki ehl-i cennet anları kevkeb-i dürrī gibi göreler /10. kaçan Allāhdan cihād üzerine cennet taleb itseñüz cennet-i firdevsi taleb idüñ

30a

ki eşnāf-ı şemeri cāmi'dür cennetüñ efdali ve eşrefidür ve a'lāsıdur 'arş-ı Raḥmān anuñ fevķindedür cennet ırmaqları firdevsden akar ki ol dört ırmaqdur bir ırmağ /5. şudandur ki ğāyet leṭāfetindendür ve bir ırmağ süddendür ki dünyā südi gibi tu'cı müteğayyir olmaz ve bir ırmağ şāfi 'aseldendür ki şem'i ve kederi yok ve bir ırmağ ḥamrdandur ki içenlere virür baş ağrıtmaz 'aklı gidermez dünyā ḥamrınıñ /10. tu'cı kerih⁷¹ ve baş ağrıdur ve 'aklı giderür ve Raḥmāndan ırak kıılır ve imāndan ayırur ümmü'l-ḥabā-

30b

is⁷²dür dükeli ma'āşī anuñ-ıla zuhūra gelür bu ḥamrı içen kimse tevbe itmezse uçmağ ḥamrın içmez ehl-i nārdan akan şadīdi içse gerekdür ve cennet rāyiḥasını bulmaz /5. ki cennetüñ rāyiḥası beş yüz yıl miqdārı yerden karşı gelür resūlu'llāh şalla'llāhu

⁷¹ Eserde *kerih* yazılmıştır.

⁷² Kötülüklerin anası.

‘aleyhi ve sellem **fezālehu**⁷³ hadīşinde eyitdi mücāhid-i kāmīl oldur ki nefsi-yile muḳātele ide Allāhu Te‘ālā ṭā‘atında mücāhede kılmak-ıla /10. muḳātele ide ki andan büyük mücāhede olmaz zīrā nefsi-i emmārenüñ insān-ıla ‘adāveti eşeddür

31a

kāfir ‘adāvetinden her hālde insān-ıla mülāzımdur ḥayrātdan ve ṭā[‘a]tdan dā’im men‘ ider kendü hevāsına dā‘ıdır mülāzım olan ‘adıvv-ile muḳātele ve mücāhede itmek ehemmdür eb‘ad /5. olan ‘adıvv-ile muḳātele itmekden ḳāla’llāhu te‘ālā **ḳātilū’llezīne yelūnekum mine’l-küffārī**⁷⁴ ya‘nī size yakın olan kāfir-ile muḳātele idüñ ba‘zı muḥaḳḳıḳın eyitdi bundan murād nefsi-i emmāredür her /10. ḳarībden aḳrabdur ḥikāyet olındı ki bir recül Muḥammed bin Faḫla eyitdi

31b

ḡazā itmek dilerin baña vaşıyyet kıldı didi Muḥammed bin Faḫl eyitdi hevā-yı nefsüñ ḳatlı it küllī küffārı ḳatlı itmekden ol efḍaldür zīrā küffār seni Allāhdan men‘ itmezler hevā-yı nefsi Allāh- /5. dan men‘ ider ḳāla’llāhu te‘ālā **yā benī Ādeme immā ye’tiyennekum rusulün minkum yekuşşüne ‘aleykum āyātī fe menitteḳā ve eşlaḥa fe lā ḥavfun ‘aleyhim ve lā hum yahzenūne**⁷⁵ **ve’llezīne kezzebū bi āyātīnā vestekberū** /10. **‘anhā ulā’ike aşḫābu’n-nārı hüm fihā ḥālidūne**⁷⁶ ya‘nī yā benī Ādem eger

⁷³ Allah O’nu faziletli kıldı.

⁷⁴ Kafirlerden [öncelikle] yakınınızda olanlarla savaşın (*Tevbe/123*).

⁷⁵ Ey Ādemoğulları! İçinizden size benim ayetlerimi anlatan peygamberler gelir de her kim Allah’a karşı gelmekten sakınır ve hâlini düzeltirse, artık onlara korku yoktur. Onlar üzülecek de değildir (*Araf/35*).

⁷⁶ Ayetlerimizi yalanlayanlar ve onlara uymayı kibirlerine yediremeyenlere gelince işte onlar cehennemliklerdir. Onlar orada ebedî kalacaklardır (*Araf/36*).

32a

size beşer cinsinden sizün üzerünüze resül ve aña Qur'an gele Qur'ani okuya benüm aḥkāmumı beyān itmek-içün her kimse ki şirkden ittikā ide ve ma'şiyetden tevbe eyleye benüm resülüme itā'at /5. ide ve 'amelin tezkiye ide anlaruñ üzerine ḥavf yokdur ve anlar dünyāda işledükleri ma'āşī üzerine guşşalanurlar degüldür ve şol kimse kim bizüm aḥkāmumuzu tekzīb itdiler aña imān getürmege 'ār ve istikbār /10. itdiler anlar aşḥāb-ı nārdandur nār-ıla 'azābda dā'im oldukları hālde ve kâ-

32b

la'llāhu te'ālā inne'llezīne keferū bi āyātīnā sevfe nuşlīhim nāran kullemā nazīcet cülūduhum beddelnāhüm cülüden gayrahe li yezūkū'l-'azābe inna'llāhe kāne 'azīzen ḥakīmen⁷⁷ ve'llezīne āmenū ve 'amilū'ş-şālihāti /5. senudḥiluhum cennātin tecrī min taḥtihe'l-enhāru ḥalidīne fihā ebeden lehüm fihā ezvācun muṭahharatun ve nudḥiluhüm zılzen zalīlen⁷⁸ ya'nī şol kimseler ki Muḥammede ve Qur'āna inkār idüp kāfir oldılar anları āḥiretde nāra /10. idḥāl iderüz hergāh ki cülüdleri nāra göyüne gayrı cild tecdīd iderüz 'azābı

33a

dā'im dadsuñlar içün Allāhu Te'ālā 'azīzdür ya'nī şedīdü'n-nikmet⁷⁹dür ve ḥakīmdür ta'zībinde ve rahmetinde kimseye 'azāb veyāḥūd rahmet itmez ve şol kimseler

⁷⁷ Şüphesiz ayetlerimizi inkār edenleri biz ateşe atacağız. Derileri yanıp döküldükçe, azabı tatmaları için onların derilerini yenileyeceğiz. Şüphesiz, Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir (Nisa/56).

⁷⁸ İman edip salih ameller işleyenleri ise, içinden ırmaklar akan, içlerinde ebedî kalacakları cennetlere koyacağız. Onlara orada tertemiz eşler vardır. Onları, koyu gölgeler altında bulunduracağız (Nisa/57).

⁷⁹ Cezası şiddetli.

ki Muḥammede ve Ḳur'āna īmān getir- /5. diler Allāhu Te'ālā emr itdügi a'cāl-i şāliḥa-yıla 'amel kıldılar anları cennāta idḥāl iderüz ki altından ırmaqlar akar bunlar ol cennāt içinde ebedī muḳīm oldukları ḥālde ki andan çıkmazlar bunlaruñ anda ezvācı vardur 'uyüb-ı /10. zāhireden ve bāṭınadan muṭahharadur ve bunları nihāyet lezzetde ve setrde dā'im olan gölge-

33b

lere idḥāl iderüz rivāyet olındı ki resūlu'llāh şalla'[llāhu] te'ālā 'aleyhi ve sellem eyitdi ümmetüm yetmiş üç millet olalar yetmiş ikisi nārdadur millet-i vāḥide cennetde olur eyitdiler ki yā resūlu'llāh ümmet-i vāḥide /5. kimdür eyitdi anlardur ki benüm tarīkatum ve aşḥābum tarīkatı üzerine olalar itikāddan ve kavlden ve fi'lden ve şol tarīka ki nebī ve aşḥābı tarīkatı üzerine olmadılar ve 'ulemā-i islām icmā' itmediler bāṭıldur merdūdlardur kâ- /10. la'llāhu te'ālā **kul in küntüm tuḥibbūna'llāhe fettebi'ūnī yuḥbibḳumu'llāhu ve yağfir leküm zünübeküm**⁸⁰

34a

ya'nī Allāhu Te'ālā Muḥammede emr ider ki yā Muḥammed sen eyit eger siz rabbūñūzi severseñüz ya'nī anuñ tātına rağbetüñüz varısa baña itbā' idüñ anuñ dīni üzerine ve benüm emrūme imtişāl /5. idüñ ki Allāh sizi seve ya'nī tevfiḳi-yile 'işmet kıla ve 'afv ide rahmeti-yile in'ām ide ve günāhlarıñuzı mağfiret ide her kimse ki muḥabbetu'llāha da'vā eylese nebī sünnetine muḥālefet eylese ol kezzābdur 'Abdu'llāh

⁸⁰ De ki: "Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın (Al-i İmran/31).

ibn-i ‘Ömer raḍiya’llāhu ‘anhu rivā- /10. yet ider ki resūlu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem eyitdi sizden birüñüz kemāl-i imāna irişmez

34b

ve derecâtı kâmil olmaz tâ meyl-i nefsi iştiḥāsı raġbet-ile münḳād olmayınca ben getürdügim hüdāya ve aḥkām-ı şer‘iyyeye rivāyet olındı ki resūlu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem eyitdi /5. sizden birüñüz kâmil mü’mîn olmaz tâ ben aña eḥabb olmayınca veledinden ve vālideyninden ve cemīc nāsdan ‘Ömer bin Ḥaṭṭāb raḍiya’llāhu ‘anhu eyitdi yā resūlu’llāh sen baña eḥabbsın veledümden ve cemīc nāsdan illā nefsümden /10. degül resūlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem eyitdi mü’mîn olmazsın tâ nefsüñden

35a

ben eḥabb olmayınca ‘Ömer raḍiya’llāhu ‘anhu eyitdi şimdiki ḥâlde nefsümden daḥı sen eḥabbsın ḥazret-i resül şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem eyitdi yā ‘Ömer şimdiki ḥâlde imānuñ kâmil /5. oldı mü’mîne kendü nefsinden resūlu’llāh eḥabb olması ma‘nası oldur ki bir yerde ki hevā-yı nefsi resūlu’llāh sünnetine muḥālif oldı hevā-yı nefsin terk ide resūlu’llāh sünnetine muḥālif oldı hevā-yı nefsin /10. terk ide resūlu’llāh sünnetini işleye anuñ rızāsın taleb ide **ş/r: izā talebteke**

35b

e'n-nefse yevmen bi şehvetin fekāne 'aleyhā li'l-hilāfi **ṭarīḳ fe-ḥālif hevāhā mā esteṭa'te fe-innemā hevāhā 'adüvvün ve'l-hilāfu ṭarīḳ**⁸¹ ya'nī kaçan nefsiñ senden bir gün ārzūsın taleb /5. itse ḥāl bu olsa ki ol nefse muḥālefet idüp ārzūsın virmemeye çāre olsa ol nefsiñ hevāsına muḥālefet it hilāf-ı şer' de hevāsın virme güciñ yetdüğince zīrā nefse hevāsın virmek /10. düşmānlıḳdur⁸² nār-ı cehenneme müfzī olur muḥālefet itmek dostluḳdur ki nārdan necāt ider

36a

ḳāla'llāhu te'ālā **ve emmā men ḥāfe maḳāme rabbihī ve nehe'n nefse 'ani'l hevā fe inne'l cennete hiye'l me'vā**⁸³ ya'nī şol kimseler ki Allāh ḥazretinde ḥisāb için /5. durmaḳdan ḳorḳdı nefsiñi dār-ı dünyāda hevāsından nehy eyledi şehvātına itbā' itmedi ki sebep-i helākdür cennet ol kimse içündür dārü'l-ḳarārdur ve ḳāla'llāhu te'ālā **ve ḳāle's-şeyṭānū lemmā kuḍı-** /10. yel emru inna'llāhe ve'adeḳüm va'de'l-ḥaḳḳı ve ve'adtukum fe aḥleftukum vemā kāne liye 'aleyküm

36b

min sulṭānin illā en de'avtukum festecebtüm lī felā telümünī velümū enfüseḳüm⁸⁴ ya'nī Allāhu Te'ālā ḥaber virür şeyṭānuñ ḳavlınden vaḳtā ki ehl-i nār nāra gireler ve ehl-i cennet cennete /5. gireler ehl-i cehennem olanlar iblīse lā'net ve melāmet

⁸¹ Nefis seni bir gün şehvetle talep ettiḡi zaman o nefse karşı koymak için bir yol vardır. Ama sen ona karşı koyamazsın. Nefsin arzuları sana düşmandır. Nefsin sana şehvetle talep ettiḡi zaman da senin ona muhalefet etmen iki yoldan biridir.

⁸² Eserde *hıḳ* eki ه harfi ile yazılmıştır.

⁸³ Kim de, rabbinin huzurunda duracağından korkar ve nefsiñi arzularından alıkoysa, şüphesiz, cennet onun sığınağıdır (*Naziat/40-41*).

⁸⁴ İş bitirilince şeytan da diyecek ki: “Şüphesiz Allah size gerçek olanı söz verdi. Ben de size söz verdim ama yalancı çıktım. Zaten benim sizi zorlayacak bir gücüm yoktu. Ben sadece sizi çağırdım, siz de hemen bana geliverdiniz. O halde beni kınamayın, kendinizi kınayın (*İbrahim/22*).

ideler ki dünyāda tarīḳ-i ḥaḳḳdan bizi sen ıdlāl itdüñ iblīs bunlara cevāb virmek için nārdan minber üzerinde ḳā'im ola ḳavl-i ḥaḳḳ-ıla ḥuṭbe okuya bunların /10. ḥasretleri ziyāde olsun için ve eyide ki Allāhu Te'ālā size vā'de ḳıldı ḥaḳḳ vā'de ki

37a

mevtden şoñra ba's ve ḥisāb ve cezā ve cennet ve nār vardır ol vā'deye vefā itdi ve ben daḥı vā'de ḳıldum idi bāṭıl vā'de-yile ki cennet ve nār yokdur ve ba's ḥesāb yokdur ben vā'demde /5. kāzib oldum benüm velāyetüm yokdı vā'dem üzerine sizi cebr idem lākin sizi da'vet itdüm benüm tā'atıma ve baña itbā' itmege siz daḥı benüm da'vetüme **tābi'an**⁸⁵ icābet itdüñüz benüm da'vetüm-le baña melāmet eylemeñ nefsüñüze /10. melāmet idüñ niçün baña icābet idüp itbā' eyledüñüz ḥüccet ve bürhānsız [diye] mü'min

37b

‘āḳıl kişi dār-ı dünyāda ol tevbiḥi nefsine kendü itmek gerek ki mütāba'at-ı şeytāndan ve hevā-yı nefsinden kendüyi men' ide helāke vāḳi' olup bu tevbiḥi nārda iblīsden /5. işitme[ye] ki melāmet-i nefis ol vaḳtde menfa'at itmez ḳālā'llāhu te'ālā [ḳāle] fe bimā aḡveytenī le aḳ'udenne lehüm şırāṭe'le müstaḳīme⁸⁶ şümme le ātiyennehüm min beyni eydihim ve min ḥalfihim ve 'an eymānihim ve 'an şemā'ilihim

⁸⁵ Tābi olarak.

⁸⁶ Şeytan dedi ki: “(Öyle ise) beni azdırmaya karşılık, yemin ederim ki, ben de onları saptırmak için senin dosdoğru yolunun üzerinde elbette oturacağım.” (Araf/16).

velā tecidu /10. ekşerahüm şākirīne⁸⁷ yaʿnī Allāhu Teʿālā haber virür iblīsüñ kavlınden ki Ādem

38a

sebebi-yile çünkü helāke vāķi^c oldu zürriyyet-i Ādemden irādet-i intikām eyitdi kase iderin beni idlāl idüp hāzretiñden nevmīd itdüğüñ sebebi-yile igvā-i nās için şırāt-ı /5. müstaķīmüñ üzerine oturam ki dīn-i islāmdur bunları ol yoldan men^c iderem andan şoñra bunlara vesvese ile gelürem āhiret cihetinden anda şekk itdürürem ve dünyā cihetinden gelürem bunları dünyāya /10. daʿvet iderem gözlerinde ve gönüllerinde dünyāyı tezyīn itmek-ile ve islām ve hayrāt tarafından

38b

gelürem bunları şübühāta vāķi^c iderem ve seyyiʿāt ve şehvāt tarafından gelürem bunları anda tergīb iderem zürriyyet-i Ādemüñ ekşerini niʿamıña şākir bulmayasın ve kālaʿllāhu teʿā- /5. lā **kāle rabbi bi mā aġveytenī le üzeyyinenne lehüm fiʿl-arzı vele uġviyennehüm ecmaʿīne illā ʿibādeke minhümüʿl-muḥlaşīne⁸⁸** **kāle hāzā şırātun [ʿaleyye] müstaķīmun inne ʿibādī leyse leke ʿaleyhim sulṭānun illā meniʿt-tebeʿake mineʿl-gāvīne⁸⁹** /10. yaʿnī Allāhu Teʿālā haber virür iblīsüñ kavlınden ki eyitdi yā rabbī beni idlāl

⁸⁷ “Sonra (pusu kurup) onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından ve sollarından sokulacağım ve sen onların çoğunu şükreden (kimse)ler bulamayacaksın.” (Araf/17).

⁸⁸ İblis, “Rabbim! Beni azdırmana karşılık, andolsun ki yeryüzünde kötülükleri onlara güzel göstereceğim, içlerinde ihlase erdirilmiş kulların hariç, onların hepsini azdıracağım.” dedi (Hicr/39-40).

⁸⁹ Allah, “İşte bu bana ulaştıran dosdoğru yoldur. Azgınlardan sana uyanlar dışında, kullarım üzerinde senin hiçbir hakimiyetin yoktur” dedi (Hicr/41-42).

39a

idüp raḥmetüñden nevmîd itdügüñ sebebi-yile ƣasem iderem ki zürriyyet-i Âdem için yer yüzinde ģubb-ı dünyâyı ve ma‘âşîyi tezyîn idem bunlaruñ cemî‘ini iğvâ idüp ıdlâl idem /5. illâ mü’mîn ƣullaruñ ki senüñ için tã‘atda iĥlâş itdiler anları ıdlâl idemezem Allâhu Te‘âlâ eyitdi tevĥîd ve islâm baña toĝrı yoldur her kim ol yola sülûk itdi iĥlâş ile ol yola /10. sülûk itdi iĥlâş ile ol yoldan azmaz ben anı ri‘âyet iderem baña muṭî‘ olan

39b

ƣullarum üzerine senüñ ƣuvvetüñ ve ĥüccetüñ yoƣdur iğvâ idesin ve musallat olasın illâ şol kimseler ki saña tâbi‘ oldılar senüñ ƣarîƣatuñ ihtiyâr itmesi-yile azdılar anlara zafer bulursın iy mü’mînler bilgil /5. ki şeytân insân-ıla zafer bulmaĝa vâsıta nefsi emmâredür zirâ Allâhu Te‘âlâ ƣalb-i insânda ƣalb kıldı ki laṭife-i rabbâniyyedür manzar-ı ĥaƣƣdur ‘âlem-i cesedde emîr-i muṭâ‘dur anuñ bâtınunda leşkeri aĥlâƣ-ı ĥamîdelerdür /10. ve zâhirde leşkeri a‘zâdur ol ƣalbde emîr-i muṭâ‘a ‘adüvvi nefsi emmâre kıldı anuñ

40a

daĥı bâtında leşkeri aĥlâƣ-ı zemîmelerdür ve zâhirde leşkeri şeyâṭındür vaƣtâ ki nefsi emmâre maĥhûr ola hevâsına itbâ‘ olmasa emîr-i muṭâ‘ emâretde olur zâhiren ve bâtınen ra‘iyyetleri zuhûra /5. gelür a‘zâ tã‘atda olur ‘âlem-i cesed şâliĥ olur insâniyyet mertebesinde istikâmet bulur Allâhu Te‘âlâ ƣulı olana şeytân zafer bulmaz vaƣtâ ki

nefs-i emmāre gālib ola emīr-i mağlūb olur nefsiñ ra'yyetleri /10. zuhūra gelür şıfāt-ı mezmūme gālib olur ve şeyāṭīn gelür qalbe girür şıfāt-ı qalbe

40b

yol bulur insāna envā^c dürlü vesvese virür ve ğarīb insān gāfil olup şeyṭānuñ mekrine aldanup şeyṭānuñ iğvāsı-yıla nefs-i emmāre yol bulur qalbe qasāvet bulur insāniyyet mertebesinden /5. sākıṭ olur nefs kulu olur ‘ālem-i cesed fesāda gelür ‘āqıl kişi gerekdür ki ihtimām[ile] qalbūñ ‘ilācın kıla āfāt-ı erba‘adan ihtirāz ide ki fesād-ı qalb andadur ṭul-i emeldür ve umūrda isti‘cāldür ve ḥaseddür ve kibirdür /10. ‘ābidlerüñ [.....]⁹⁰ gerek ‘ābid ve gerek zāhid ve sā’ir ‘ulemā ve meşāyihlerüñ ve kibār

41a

ve mağfired itdi ve cennet-ile beşāret itdi bu ayı ğanīmet dut ben necāt bulduğumdan soñra ümīddür ki sen de necāt bulasın ‘Alī bin Ebī Ṭālib raḍiya’llāhu ‘anhu rivāyet ider ki resūlu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem eyitdi /5. kaçan şa‘bān ayınuñ nısfı gicesi olsa ol gicede Allāhu Te‘ālānuñ emri semā-ı dünyāya nāzil olur ve eydür ki sā’il var mıdur su‘ālin virem ve istiğfār idici var mıdur mağfired idem ve mübtalā var mıdur ‘āfiye virem ve rızq taleb idici var mıdur aña rızq virem tā fecr /10. ṭulū^c idince bu nidā olur ‘Āyişe-i Şiddīka raḍiya’llāhu ‘anhu rivāyetinde resūlu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi

41b

⁹⁰ Okunamayan kelime.

ve sellem eyitdi Allāhu Te‘ālā şa‘bānuñ nişfı gicesinde kabīle-i kelbūñ ganeminūñ şa‘rı ‘adedince ekşer nāra müstaḥiḳ olanlardan mağfiret ider rivāyet olındı ki Allāhu Te‘ālā ol gicede cemī‘ müsülmānlara mağfiret kıılır /5. illā kāhin ve sāḫir ve müdmin-i ḥamr ve vālideyne ‘āḳḳ olan ve zinā üzerine muşirr olan degül ve ol giceye⁹¹ leyle-i mübāreke didiler ḥayrı ve bereketi ‘ālemīne çok olduğı için ve leyle-i berāt dirler zīrā Allāhu Te‘ālā ‘ibād-ı mü’minin için anda berāt /10. yazar ve emr-i sene ol gicede mübrem olur aḫyā ve emvāt nüsha olur ve ḳazāya taḳdīr olunur erbābına teslīm

42a

olunur rivāyet olındı her kimse ki bu gicede yüz rek‘at namāz kılsa Allāhu Te‘ālā yüz melek irsāl ider otuz melek cennet-ile beşāret ider ve otuz melek ‘azāb-ı nārdan emīn kıılır ve otuz melek āfāt-ı /5. dünyevīyi andan def‘ ider ve on melek mekāyide-i şeyṭānı andan def‘ ider rivāyet olındı Cebrā’il ‘aleyhi’s-selām leyle-i berātda resūlu’llāha şalla’llāhu ‘aleyhi ve selleme geldi ve eyitdi yā Muḥammed bu gicede cehd eyle ki bunda ḥācet ḳazā olunur /10. nebī şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem ol gicede cehd eyledi Cebrā’il ‘aleyhi geldi ve eyitdi yā Muḥammed beşāret

42b

kııl ki Allāhu Te‘ālā saña cemī‘ ümmetüñi bağışladı şirk idenden ḡayrısını yā Muḥammed başuñı semāya ref‘ eyle nazar kııl nebī ‘aleyhi’s-selām nazar kııldı gördi ebvāb-ı semā feth olunmuş melā’ikeler semā-ı dünyādan ‘arşa degin sücūdda- /5. dur ümmet-i Muḥammed için istiḡfār iderler her bābda bir melek nidā ider evvelki bābda

⁹¹ Eserde *gicede* yazılmıştır.

nidā olunur ne yahşıdır ol kimse için ki bu gicede rükūc ide ikincide nidā olunur ne yahşıdır ol kimse için ki bu gicede secde kıla ve üçüncide nidā olunur ne yahşı- /10. dur ol kimse için ki bu gicede zıkr ider dördüncide nidā olunur ne yahşıdır ol kimse için ki

43a

bu gicede huşūc ide beşincide nidā olunur ne yahşıdır ki ol kimse için ki bu gicede Allāh havfından ağlaya altıncıda nidā olunur ne yahşıdır ol kimse için ki bu gicede hayr ‘amel kıldı /5. yedincide bir melek nidā ider ki du‘ā idici var mıdır isticābet olma ve su‘āl idici var mıdır su‘ālī virile Selmān-ı Fārisī rahmetu’llāhi ‘aleyhi eyitdi resūlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem āhır-i şa‘bānda huṭbe okudı /10. eyitdi **eyyühe’n-nās**⁹² sizün üzerünüze şehir-i ‘azīm geldi şehir-i mübārekdür anda bir leyle vardır

43b

ki leyle-i kadirdür biñ aydan hayrludur Allāhu Te‘ālā ol ayuñ şıyāmını farīza kıldı ve kıyām-ı leylini teṭavvu‘ kıldı her kim anda hışāl-ı hayrdan bir haşlet-ile taḳarrüb itse gayrı ayda farīza /5. edā itmiş gibidür ve her kim anda bir farīza edā itse gayrı ayda yetmiş farīza edā itmiş gibidür ramazān şehir-i şabrdur şabruñ şevābı cennetdür şehir-i muvāsātdur her kim anda bir şā’imi iftār itdürse zünübına mağfiret olur ve /10. raḳabesi nārdan azād olur ve anuñ ecri gibi ecr olur ve her kim anda bir şā’imi ṭoyursa

44a

⁹² Ey insanlar.

benüm havzumdan aña bir şerbet içüre ki şuşamaya tā cennete girince bu ayuñ evveli raḥmetdür ve evsaṭı mağfiretdür ve āḫiri nārdan ıtkıdur ‘Abdu’llāh ibn-i ‘Abbās raḍiya’llāhu ‘anhu rivāyet ider ki resū- /5. lu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem eyitdi cennet mütezeyyin olur bir yıldan bir yıla degin ramazāndan ötürü ve kaçan ramazāndan evvel gice olsa ‘arş altından bir yel eser aña müşire dirler eşcār-ı cennet varaqları ıztırāb ider bir şavt işidülür ki /10. andan aḥsen şavt işidülmez ve ḥūr-i ‘ın mütezeyyin olur cennet şerefelerinde kâ’im oluban eydürler ki

44b

hiç ḥātib var mıdur Allāhu Te‘ālā bizi aña tezvīc ide ve eydürler ki yā Rıdvān bu gice ne gicedür eyide ramazān ayınuñ evvel gicesidür Allāhu Te‘ālā diye yā Rıdvān ebvāb-ı caḥīmi galk eyle şā’imin- /5. den ötürü ve yā Cebrā’il yire in mürde şeyātini [.....]⁹³ it ve aḡlāl-ıla maḡlūl kıl biḥāra biraḵ tā ḥabībim Muḥammed ümmetinüñ şıyāmların ifsād itmeyeler Allāhu Te‘ālā şehir-i ramazāndan her gicede üç kez hiç sâ’il var mıdur /10. su’ālin virem ve hiç tā’ib var mıdur tevbesin ḳabūl idem ve hiç istiḡfār idici var mıdur

45a

mağfiret idem ve münādī nidā ider ki Allāh için ramazānda her günde iftār vaḳtinde biñ kez biñ ıtkı vardır nārdan āḫir-i yevmde ve ramazānuñ küllī eyyāmında itāḳ olan ‘adedince itāḳ ider /5. mü’mīn ramazān ayına ta‘zīm etmek gerek bundan öñdini müsta‘id olmaḵ-ıla ve aña tevbe ile ikrām ḳılmaḵ gerek şaḫābe ba‘zısı ba‘zısına

⁹³ Okunamayan kelime.

beşāret iderler idi ramazān ayı gelmek-ile zayf-ı ‘azīzdür muzīf zayf⁹⁴ gelmezden öñdin beytini kens idüp hālī kılmak /10. gerek nüzül-ı zayfı bilüp kens itmesi-yile itmese ‘öẓr yok ramazān a‘zā-yı seb‘ üzerine nāzil olur

45b

kalb-ile nedāmet idüp ve bedenini ma‘āşīden taḥhīr idüp zayfı ihtirām-ıla tenzīl etmek gerek her kim ol zayfı bu keyfiyyet-ile ihtirām itmezseler ramazāndan aña şevāb yok zīrā resūlu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem eyitdi niçe şā’im vardur ki aña şıyā- /5. mından cū‘dan ve ‘aṭşdan ğayrı nesne yok murād ol şā’imdür ki menāhīden müntehī olmaz ve daḥı resūlu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem eyitdi her kim kavī-i zūr ve fevāḥiṣ terk itmese Allāh katında ḥācet-i mu‘tebere yokdur ol kimse ta‘āmını ve şarābını terk itmesinde ya‘nī /10. ol şavma iltifāt olunmaz tamām şavm cevāriḥüñ küllisini menāhīden imsāk etmek-ile olur ḥikāyet

46a

olındı ki bir mecūsī ramazānda oğulın gördi ki müsülmānlara karşı ekl ider niçün ḥürmet-i müslimīni ḥıfz eylemezsin diyü darb itdi ol mecūsī vefāt itdüğinden soñra bir şālih anı düşünde gördi cennetde serīr üzerinde /5. şordı ki sen mecūsī degül midüñ eyitdi belā vaḳt-i mevtde fevḳümden nidā işitdüm ki eydür yā melā’ike ben anı mecūsī terk itmezem aña islām-ıla ikrām iderin ramazāna ḥürmet itdüğü içün mü’min bir mecūsī ramazāna bir gün ihtirām etmek-ile imān kerāmetini buldı /10. şol kimse ki

⁹⁴ Eserde *zayf* biçimindedir.

mü'min ola ramazān ayın şavm ide müddet-i ʿömrince ihtirām ide anuñ kerāmeti nite ola

46b

haberde geldi ki şehir-i ramazān kıyāmet güninde ahsen şüretde gelür Allāhu Teʿālā hazretinde kıılır Allāhu Teʿālā eydür hācetüñ taleb it senüñ haqqıñı bilen kimsenüñ elin dut ramazān şāhibinüñ elini duta Allāh hazretinde vākıf ola Allāhu Teʿālā diye ki ne /5. dilersin diye ki şāhibümi tāt-ı vākār-ıla tāclanmağ dilerem biñ tāt dilerem biñ tāt geydüreler ve ehl-i kebā'irden yetmiş biñ recüle şefāʿat ide ve biñ hūrī tezevvüc ideler her hūrī-yile yetmiş biñ cāriye ola ve burāk üzerine bine bundan soñra Allāhu Teʿālā diye /10. ramazāna ne dilersin diye ki şāhibümi nebī civārında inzāl it firdevsde inzāl idile girü diye ki ne diler-

47a

sin eyide yā rabbī benüm hācetüm kazā itdün bunuñ kerāmeti ve sevābı kıanı Allāhu Teʿālā yüz biñ medīne vire kıızıl yāķūtdan yeşil zebercedden her medīnede biñ kez biñ kaşır var bu haberüñ taşdıķı Allāhu Teʿālā Qurʾānda buyur- /5. dı **innemā yüveffa'ş-şābirüne ecrahum bi-ğayri hisābin**⁹⁵ yaʿnī şabr idicilere ecrleri hesābsuz tevfir idülür murād şabrdan beyān olan şavmdur resūlu'llāh şalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem şehir-i ramazāna şehir-i şabr didi zīrā nefsi hevādan habs itmek /10. ve mevlā emri üzerine ikāf itmekdür rivāyet olındı ki her ʿamel içün cezā-yı maʿlūm vardır illā

⁹⁵ Sabredenlere mükāfatları elbette hesapsız olarak verilir (Zümer/10).

47b

şıyām degül anuñ cezāsını hīç nefsun bilmez ecri bi-ğayr-i ḥesābdur ḳāla’llāhu te‘ālā fe lā ta’lemu nefsun mā uḥfiye lehüm min ḳurreti a‘yunin cezāen bimā kānū ya‘melūne⁹⁶ ya‘nī hīç nefis bilmez melek-i muḳarrebden ve nebī-yi mürselden ki /5. bunlaruñ içün şevābdan ne zaḥīre olmışdur gözler baḥtlu olur nesnelerden ‘amel itdüklerinüñ cezāsından ötürü ba‘zı ehl-i tefsīr eyitdi anlaruñ ‘amelleri şıyām idi Ebū Hureyre raḍiya’llāhu ‘anhu rivāyet ider ki resūlu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem /10. eyitdi ibn-i ādemüñ her ‘amel-i şāliḥi muzā‘af olur bir ḥasenesi ‘aşre emşāl olur tā yedi yüz zı‘fına

48a

degin Allāhu Te‘ālā eydür illā şavm degül ol ‘amel benüm içündür anuñ cezāsını ben virürem bu ḥaberde işāret vardur ki ol cezā ‘aẓīmdür zīrā kimesne cezāya mütevellī olmaḳ sa‘at-i cezāya muḳtezādur rivāyet olındı ki ‘amel-i /5. ibn-i ādemden şey’ yokdur illā maẓālīm-i reddiyye ile gider illā şavm degül anuñ ecri maẓālīme redd olunmaz rivāyet olındı ki Mūsā ‘aleyhi’s-selām münācātında eyitdi ilāhī hīç aḥade ikrām itdüñ mi baña ikrām itdüğüñ gibi baña kelāmuñı ismā‘ itdüñ Allāhu Te‘ālā /10. eyitdi yā Mūsā benüm ḳullarum vardur āḥir zamānda iḥrāc iderin anlara şehr-i ramazān-ıla ikrām iderin ve ben anlara

48b

⁹⁶ Hiç kimse, yapmakta olduklarına karşılık olarak, onlar için saklanan göz aydınlıklarını bilemez (Secde/17).

senden akrab olurun zīrā saña kelimāt itdüm benüm-le sentüñ arañda yetmiş biñ
 hicāb vardı kaçan ümmet-i Muḥammed şavm itseler iftār vaktinde bu hicābları ref^c
 iderin yā Mūsā ne yaḥşıdır ol kimse /5. içün ki ramazānda cāyi^c ve ʿaṭaşān ola anlara
 kendü liḳāmdan gayrı cezā itmezem anlaruñ rāyiḫa-i femleri benüm ḳatumda rīḫ-i
 miskden atıyebdür her kimse ki ramazānda şavm ide kendü[ye] vācib ider ol nesneleri ki
 gözler görmemişdür ve beşer ḳalbine huṭūr /10. itmemişdür Mūsā ʿaleyhi’s-selām eyitdi
 yā ilāhī ol şehir-i ramazān-ıla baña ikrām⁹⁷ it Allāhu Teʿālā

49a

eyitdi ol ümmet-i Muḥammedüñdür İbn-i ʿAbbāsdan raḍiya’llāhu ʿanhudan
 mervīdür ki Ādem ʿaleyhi’s-selām eyitdi yā rabbī baña ḫaber vir ki ḳanḳı eyyām saña
 eḫabbdur ve ḳanḳı kelām saña eḫabbdur ve ḳanḳı ay saña eḫabbdur Allāhu Teʿā- /5. lā
 vahy eyledi yā Ādem eḫabb-ı eyyām baña yevm-i cumʿadur anda ʿibādumuñ zūnūbını
 maḫv iderin ve eḫabb-ı kelām **lā ilāhe illā’llāh**⁹⁸ dur anuñ-ıla ʿibādum üzerine nārı ḫarām
 iderin ve eḫabb-ı eşhūr ramazāndur anda ʿibādumdan müznibīn üzerine maḡfıret-ile
 nazār ḳıluram /10. ibn-i ʿAbbās rivāyet ider ki resūl şalla’llāhu ʿaleyhi ve sellem eyitdi
 eger ümmetüm bileler idi

49b

⁹⁷ Eserde *ikrām* biçimindedir.

⁹⁸ Allah’tan başka ilah yoktur.

şehr-i ramazānda anlaruñ için ne vardur dehrüñ küllisin ramazān olmağ temennī iderler idi şıyāmdan ve şalāvātdan ve zikrden ve tesbīhden⁹⁹ ve fi'l-i hayrātdanistirāhāt itmeyeler idi ramazānuñ /5. evveli leylesinde bunlara mağfiret kıılır ve biñ derece virür her iki derecenüñ arası semā-yıla arz arası miqdārıdur İbn-i ‘Abbāsdan rağiya’llāhu ‘anhu mervīdür ki resūlu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem katında benī İsrā’ilden bir recül zikr olındı ki biñ ay sebīli’llāh silāh götürdi şavm-ıla /10. resūlu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem ol recüli ta‘accüb itdi ol ‘ameli ümmeti için temennī kııldı ve eyitdi

50a

yā rabbī ümmetümi a‘mār cihetinden aķşer-i ümem kıılduñ ve a‘māl cihetinden aķall kıılduñ Allāhu Te‘ālā leyle-i қadiri virdi ve eyitdi leyle-i қadir hayrludur biñ aydan ki recül [Benī] İsrā’ilde anda silāh getürdi idi ya‘nī ‘amel-i şālih /5. leyle-i қadirde hayrludur biñ aydan ki anda leyle-i қadir olmaya rivāyet olındı ki leyle-i қadirde Allāhu Te‘ālā Cebrā’ile emr ider bir cemā‘at melā’ike ile yere nāzil olur bilesinde livā’-ı aķzar var Ka‘benüñ zahrı üzerinde durur Cebrā’ilüñ altı yüz cenāhı vardur ki iki cenāhını /10. neşr itmez illā leyle-i қadirde neşr ider maşrıķ-ıla mağribden mücāvezet ider ol gicede Cebrā’il melā’ike ile her қā’im

50b

ve қā‘id ve muşallī ve zākir üzerine selām virürler anlaruñ-ıla muşāfağa kıılurlar ve du‘aları üzerine āmin dirler tā fecr tülū‘ idince fecr tülū‘ idicek Cebrā’il nidā ider yā maşerü’l-melā’ike girtü maķāmuñuza rıhlet idüñ melā’ike dirler ki /5. yā Cebrā’il

⁹⁹ Eserde *tebiğ* yazılmıştır.

Allāhu Te‘ālā ümmet-i Muḥammedden mü'minīn ḥavāyicide ne işledi Cebrā'il ‘aleyhi's-selām eydür Allāhu Te‘ālā anlara nazar kıldı ve ‘afv idüp mağfiret itdi illā dört kimse degül ki müdmin-i ḥamrdur ve vālideyne ‘aḳḳdur ḳātı^c-ı raḥmdur ve müşāḥindür ya‘nī /10. ḳalbinde ‘adāvet olandur Tāhir bin İsmā‘ıl raḍiya'llāhu ‘anhu rivāyet ider ki Allāhu Te‘ālā her leyle-i ḳadirde

51a

bir raḥmet inzāl ider ki cemī^c mü'minlere yetişür şarḳdan tā ḡarba deḡin ol raḥmetden bāḳi ḳalur Cebrā'il ‘aleyhi's-selām eydür yā rabbī raḥmetüñ cemī^c mü'minlere yetişdi faẓla bāḳi ḳaldı Allāhu Te‘ālā eyide faẓla raḥmeti bilād-ı küffārda /5. bu leylede mevlūd olanlarda şarf it Cebrā'il ‘aleyhi's-selām anlara şarf ide ol raḥmet berekātından Allāhu Te‘ālā anlara islām rızḳ ider her kimse ki dārü'l-ḥarbde müsülmān oldı leyle-i ḳadirde mevlūd olanlardur ‘Āyişe-i Şiddīḳa raḍiya'llāhu ‘anhu rivāyet /10. ider ki resūlu'llāh şalla'llāhu ‘aleyhi ve sellem eyitdi her kimse ki leyle-i ḳadiri iḫyā itse ya‘nī anda

51b

rabbine itā‘at idüp du‘ā ile ve tesbīḥ-ile meşḡül olsa anda iki rek‘at namāz kılsa ve istiḡfār itse Allāhu Te‘ālā anı mağfiret ider ve raḥmetde ḥavẓ ider ve Cebrā'il ‘aleyhi's-selām anı cenāḥ-ıla mesh ider her kimse ki anı /5. Cebrā'il canāḥı-yıla mesh ide cennete girür yevm-i ḳiyāmet[d]e Cebrā'il ‘aleyhi's-selām anuñ içün şefi^c olur İbn-i ‘Abbās raḍiya'llāhu ‘anhu rivāyetinde resūlu'llāh şalla'llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem

eyitdi Cebrā'il ‘aleyhi’s-selām haber virdi ki Allāhu Te‘ālā eyitdi yā Muḥammed ‘izzetüm /10. ve celālüm ḥaqqı için her kimse ‘ibādumdan ve imā’larumdan leyle-i ḳadiri ihyā itse şabāḥa degin anlaruñ zünüb-

52a

ları mağfired iderin kebā'ir üzerine muşirr olurlarsa da ve Cebrā'il ‘aleyhi’s-selām haber virdi ki Allāhu Te‘ālā anuñ biñ kez biñ ḥācetini ḳazā ider ve eger anuñ üzerine şeqāvet taḳdīr olındıyısa sa‘ādete /5. taḥvīl ider rivāyet olındı ki resūlu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem eyitdi her kimse ki leyle-i ḳadirde bir sā‘at [ḳā'im] olsa rāṭ bir ḳoyun şağacaḳ miḳdārı Allāhu Te‘ālāya bu ḳıyām eḥabbdur dehrüñ küllisin ḳā'im olmaḳdan ve her kimse ki leyle-i ḳadirde bir āyet /10. Ḳur‘ān oḳusa Allāhu Te‘ālāya eḥabbdur ḡayrı leyālde ḥatm ḳılmaḳdan cumhūr-ı ‘ulemā bunuñ üzerine-

52b

dür leyle-i ḳadir şehr-i ramazāndadır lākin ihtilāf ḳılmışlardur ki ḳanḳı leyldedür ekşer ‘ulemā ramazānuñ āḫir onundadır didiler resūlu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem eyitdi āḫir on günde itikāf iderdi ve ictihād ḳılurdu /5. ve eydür idi leyle-i ḳadiri āḫir on günde evtārda ṭaleb idüñ Ebī Hureyre raḍiya’llāhu ‘anhu rivāyetinde yigirmi yedinci gicedür Allāhu Te‘ālā leyle-i ḳadiri bu ümmet üzerine mübhem ḳıldı tā leyāl-i ramazānda ‘ibādetde ictihād itsünler için Şeyḫ Muḥyiddīn-i /10. ‘Arabī eyitdi yılañ küllisinde muḥāfaẓa ḳıl ki her leyilde on āyet-ile ḳā'im olasın ve du‘āyı terk

53a

itme dīnde ve dünyāda ve āhiretde ‘afv ve ‘āfiyet taleb it leyle-i kādire ne vaktde müşādif olursın bilmezsın ramazāndan ğayrı leyālde niçe kez gördüm yıl içinde devr ider ekser vuķū‘ı ramazānda olur /5. İbn-i ‘Ömer rađiya’llāhu ‘anhu rivāyet ider ki resūlu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem eyitdi her kimse ki gicede on āyet-ile kâ’im olsa ğāfilīnden yazılmaz ve her kim yüz āyet-ile kâ’im olsa muķsiťinden yazılır Cābir bin ‘Abdu’llāh rađiya’llāhu ‘anhu rivāyet ider ki resū- /10. lu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem eyitdi gicede bir sâ‘at vardur recül-i müslim ol sâ‘ate muvāfiķ olup

53b

Allāhdan ğayr taleb itse umūr-ı dünyādan ve āhiretten Allāhu Te‘ālā ol su‘ālını virür bu sâ‘at gicede vardur Ebī Hureyre rağiya’llāhu ‘anhu rivāyetinde resūlu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem eyitdi Allāhu Te‘ālānuñ ‘aťası her leylede şülüs-i āħirde semā-yı dünyāya /5. nāzil olur ve eydür baña kim du‘ā ider isticābet ideyin ve kim su‘āl ider mes‘ūlını vireyin ve kim istiġfār ider maġfiret ideyin rivāyet olındı ki Mūsā ‘aleyhi’s-selām münācātında şordı yā rabbī nās ğaflet-le nevmde iken kâ’im olup namāz kılanuñ şevābı nedür eyitdi rahmeti anuñ üzerine neşr iderin ve kâlbini ve vechini /10. münevver kıılırın ve du‘āsına icābet iderin ve her rik‘atına gündüzden biñ rik‘at şevābın yazarın ve anuñ içün cennetde kaşr binā iderin

54a

İbn-i Mes'ūd-ı Enşārī rāḍiya'llāhu 'anhu rivāyet ider ki resūlu'llāh şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem eyitdi bir qavm şehr-i ramazān şavm eylese inşāt-ıla ve Allāhu zikr eylese ve helāl itdüğini helāl kılsa ve harām itdüğini harām itse ve anda fāhişe mürtekib olmasa /5. ramazān çıķduğı günde dükeli zünübından mağfūr çıkar ve her tesbīh ve tehlīl muķābili cennetde bir beyt binā ider yeşil zümürüdden anuñ cevfinde kıızıl yāķūt var ol yāķūtuñ cevfinde mücevvef incüden hayme var ol haymede hūr-i Ğinden bir zevce var anuñ üzerinde zehebden iki sivār var kıızıl yāķūt- /10. ıla muvaşşah ki arzuñ küllisini izā'et ider Enes bin Mālik rāḍiya'llāhu 'anhu rivāyet ider ki resūlu'llāh

54b

şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem eyitdi her kim ramazānda mecālis-i zikrden bir meclisde hāzır olsa Allāhu Te'ālā her ķademine bir yıl Ğibādet şevābını yazar ve kıyāmet güninde 'arş altında benüm ile bile ola ve her kim ramazānda cemā'at üzerine dā'im olsa /5. Allāhu Te'ālā kıyāmet güninde her rek'atına bir medīne vire [nūrı] tele'lü' ider ve her kim ramazānda vālideynine ihsān eylese ve vüs'ı oldukça Allāhu Te'ālā aña re'fet-ile ve rahmet-ile nazar kıılır ve ben anuñ içün cennet-ile kefilem ve her kim bir müslimüñ hācetini kazā itse Allāhu Te'ālā āhiretde anuñ biñ kez biñ /10. hācetini kazā ider ve her kim bir faķır-i zı-ıyāle şadaķa ile yūriye Allāhu Te'ālā anuñ içün her ķademine biñ kez biñ

55a

derece ref^c ider rivāyet olındı ki resūlu'llāh şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem eyitdi her kimse ki ramazānda bir miskīn üzerine şadağa eylese cemī' dünyāyı şadağa eylemiş gibidür ve her kim ramazānda bir rik'at namāz kılsa ğayrı aylarda yüz biñ /5. rik'at namāz ecri vardır ve her kim ramazānda bir tesbīh itse ğayrı aylarda yüz biñ tesbīh ecri vardır ve her kim ramazānda bir mü'mine kisve geyürse Allāhu Te'ālā yevm-i 'araşātda yedi yüz biñ hülle geyüre ve her kim ramazānda bir cāyi' toyursa ğayrı ayda yer [yüzi] tolu zeheb /10. taşadduk itmiş ecri vardır ve her kim leyāl-i ramazānda bir mescide çirāğ yaksa raķabe itāk itmiş gibidür

55b

melā'ike ve hamele-i 'arş anuñ için istiġfār iderler mādām ki ol mescidde ol sirācdan zu' ola ve anuñ için ķabrinde nūr olur ve ol mescidde namāz kılan kimseler şevābı gibi şevāb yazılır Cābir bin 'Abdu'llāh rađiya'llāhu 'anhu rivāyet /5. ider ki resūlu'llāh şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem eyitdi şehr-i ramazānuñ āhır gicesi olsa semāvāt ve arzın ve melā'ike aġlarlar ümmetüm için muşībet¹⁰⁰den ötürü ve şordılar yā resūlu'llāh bu ne muşībetdür eyitdi bu ayda da'vāt müstecāb idi ve şadağa maķbūl idi ve hasenāt /10. muzā'af idi ve ķubūrdan¹⁰¹ 'azāb merfū' idi ümmetüm için bundan a'zam ne muşībet ola mü'min çünkü

56a

¹⁰⁰ Eserde *ma'bet* yazılmıştır.

¹⁰¹ Eserde *ķubū* yazılmıştır.

semāvāt ve arzūn ve melā'ike bizden ötürü ağlarlar bu bükāya ve te'essife biz evlāyuz bu fazā'il ve kerāmāt bizden münkaṭı̄c olduğundan ötürü ve ebvāb-ı fazl ve rahmet bizüm cānımuza münfelik olduğundan ötürü /5. rivāyet olındı ki resūlu'llāh şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem eyitdi kaçan şehir-i ramazān münselih olup şehir-i şevvāl hilāl olsa münādī nidā ider yā 'ibādu'llāh şehir-i ramazān münselih oldı ki şehir-i şıyām ve kıyām idi ve şehir-i bereket ve rahmet idi maḳbūl kimdür tehniye idevüz /10. ve merdūd kimdür ki ta'ziye idevüz ne yahşıdur ol kimse için ki şıyāmı maḳbūl oldı

56b

ve veyl ol kimse için ki şıyāmı cūc oldı ve kıyāmı seher oldı Ebū Eyyūb raḍiya'llāhu 'anhu rivāyet ider ki resūlu'llāh şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem eyitdi her kim ramazānı şavm eylese şevvālden altı gün aña ittibāc eylese yılıñ küllisin şā'im /5. olmuş gibidür zīrā 'aşre emsāl itibāri-yile otuz altı gün üç yüz altmış gün olur rivāyet olındı ki resūlu'llāh şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem eyitdi her kim şevvālden altı gün şavm eylese altı biñ yıl 'ibādet eylemiş gibidür gündüz şavm-ıla ve gece kıyām-ıla rivā- /10. yet olındı ki resūlu'llāh şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem eyitdi Allāhu Te'ālā semāvātı ve arzı şevvālden

57a

altı günde ḥalk itdi her kim ol altı günü şavm eylese Allāhu Te'ālā ḥalk itdügi maḥlūḳāt 'adedince ḥasenāt yazılır ve seyyi'atı maḥv olur ve derecātı refc olur ḥikāyet olındı ki Süfyān-ı Şevrī rahmetu'llāhi 'aleyhi üç yıl /5. Mekkede mücāvir oldum ehl-i

Mekkedden bir recül her günde vaqt-i zührda gelüp beytu'llāhı tavāf ider idi anda namāz kılur ve hem üzerime selām virür andan gider idi ol recül-ile ülfet ve şadākat olındı ol recül haste oldu beni da'vet idüp vaşıyyet eyledi beni gısl it üzerime namāz kıl /10. ve defn it ve evvelki gicede beni kabrime ferīd terk itme Münkir ve Nekīr su'āl idicek tevḥīd telkīn eyle didi

57b

çünkü vefāt itdi vaşıyyetini yerine getürdüm ol gice kabri üzerinde¹⁰² yatdum bir münādī işitdüm fevķümden nidā ider yā Süfyān ol recül senüñ hıfzuña ve telkīnüñe ḥāceti yok biz aña telkīn idevüz ve mūnis oluruz şordum ki ne sebeb-ile /5. eyitdi şehir-i ramazānı şavm idüp şevvālden altı gün ittibā' itmek-ile bu nidādan soñra uyandım tavazzū' idüp namāz kıldım girü nevm vāķi'c oldu girü ve ol nidāyı işitdüm üç def'a böyle gördüm bildim bu rü'yā Raḥmāndandır ol recülün kabrinden gıtdüm eydür idüm yā ilāhī baña tevfiķ vir /10. ramazānı şavm idüp şevvālden altı gün itbā'c itmege ve ammā fazā'il-i yevm-i cum'a Evs bin Evs raḍiya'llāhu

58a

‘anhu rivāyet ider ki resūlu'llāh şalla'llāhu ‘aleyhi ve sellem eyitdi yevm-i cum'a efḍal eyyāmuñuzdandır Ādem ‘aleyhi's-selām ol günde ḥalk olındı ve ol günde kabz olındı ve şa'ķa ol günde olur ve nefḥ daḥı ol günde olur /5. benüm üzerime şalāvātı çok eyleñ sizün şalāvātuñuz baña ‘arz olunur eyitdiler yā resūlu'llāh nite ‘arz olunur ki arz

¹⁰² Eserde *üzende* yazılmıştır.

seni ekl ider eyitdi Allāhu Te‘ālā ecsād-ı enbiyāyı ekl itmegi arz üzerine harām eyledi
Ebī Hureyre raḍiya’llāhu ‘anhu rivāyetinde eyitdi resūlu’llāh şalla’llāhu /10. ‘aleyhi ve
sellem eyitdi şems ṭulū^c ve ğurūb itmez bir gün üzerine ki yevm-i cum‘adan efḍal ola hīç
bir dābbe

58b

yokdur illā yevm-i cum‘a için feza^c ider illā cinn ve ins degül ya‘nī Allāhu
Te‘ālā cemī^c devābba ilhām eylemişdür ki kıyāmet yevm-i cum‘ada kâ‘im olur şubḥ-ıla
ṭulū^c-ı şems arasında her yevm-i cum‘a intizār idüp feza^c iderler kıyām-ı kıyāmetden
korkuban /5. Ebī Lübābe raḍiya’llāhu te‘ālā ‘anhu rivāyetinde eyitdi resūlu’llāh
şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem eyitdi seyyid-i eyyām cum‘adur ya‘nī eyyām-ı
üsbū‘uñ seyyididür zīrā seyyid-i eyyām-ı sene yevm-i ‘arefedür Enes bin Mālik
raḍiya’llāhu te‘ālā ‘anhu rivāyet ider ki resūlu’llāh [şalla’llāhu] te‘ālā ‘aleyhi ve sellem
eyitdi Cebrā’il /10. ‘aleyhi’s-selām geldi elinde mir’āt-ı beyzā gibi var idi vasaṭında
nükte-i sevdā gibi var eyitdüm yā Cebrā’il bu nedür eyitdi

59a

yevm-i cum‘adur rabbüñ anı saña ‘arz ider senüñ için ve senden şoñra ümmetüñ
içün ʿid ola ve sizüñ için anda ḥayr vardur her kimde ki anda ḥayr-la du‘ā kıla ki ol ḥayr
aña naşīb olmış ola Allāhu Te‘ālā anı aña virür ve eger naşīb /5. olmasa andan efḍal
anuñ için zaḥīre kılar bizüm katımızda o gün yevm-i mezīddür aña seyyidü’l-eyyām
tesmiye iderüz resūlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve selleme yevm-i mezīdden şordı

eyitdi yā resūlu'llāh rabbūñ cennetde bir vādī ittiḥāz eylemişdür anda aḳ miskden depeler var kaçan cum'a /10. gün olsa enbiyā gelürler nūrdan minberler üzerinde otururlar ki cevāhirler mükelleldür ol minberlerūñ

59b

ḥavlısı nūrdan kürsiler-le iḥāṭa olınmışdur şiddīklar ve şehīdler gelüp anuñ üzerinde otururlar andan şoñra ehl-i cennet-i 'adn gelürler ol miskden depeler üzerinde otururlar Allāhu Te'ālā bunlara eydür ben va'demi size taşdıḳ /5. itdüm ve sizūñ üzerūñüze ni'metümi tamām kıldum bu benüm kerāmetüm maḥallidür benden su'al idūñ bunlar eyidürler yā rabbī senūñ rıdvānuñ isterüz Allāhu Te'ālā eydür bu dāra sizi benüm rızām nüzül itdürdi ve benüm kerāmetümi size getürdi bunlar girü rızā isterler Allāhu Te'ālā bunlara rızāsın /10. 'aṭā ider raġbetlerinden ve ümniyyelerinden ziyāde virür bundan şoñra Allāhu Te'ālā bunlaruñ için fetḥ ider ol nesne-

60a

leri ki beşer ḳalbine ḥuṭūr itmez gözler görmemişdür girü menzillerine rücu' iderler hīç nesneye ihtiyācları olmaz yevm-i cum'a ya ihtiyācları gibi ki anda kerāmet izdiyād ideler andan ötürü yevm-i mezīd tesmiye olunur Ebū Hureyre raḍiya'llāhu /5. te'ālā 'anhu rivāyet ider ki resūlu'llāh şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem eyitdi Allāhu Te'ālā melā'ikeye emr ider her cum'a gicesi āsmānuñ ḳapuların fetḥ iderler melā'ike-i raḥmet nāzil olur her birinūñ elinde nūrdan ṭabaḳ var Allāhu Te'ālā emr ider raḥmetini ḳulları üzerine neşr iderler melā'ike eydür /10. yā rabbenā ba'zı ḳullarūñ nā'imlerdür ve

ba‘zısı kâ‘imlerdür rahmetüni kânkısına neşr idelüm Allāhu Te‘ālā eydür buhl benüm nişānumdan degüldür rahmetümi

60b

cem‘ mü’minlere neşr idüñ yâ melā’ike siz şāhid oluñ ki nā’imlerini kâ’imlerine bağışladum haberde geldi ki Allāhu Te‘ālānuñ her yevm-i cum‘ada altı yüz biñ ‘atīk vardır nārdan Selmān-ı Fārisī raḍiya’llāhu ‘anhu rivāyet ider ki resūlu’llāh şalla’llāhu /5. te‘ālā ‘aleyhi ve sellem her kim cum‘a gün gusl eylese ve istiṭā‘atı oldukça tuhrdan tetāhhur itse ya‘nī kışer-i şārib ve kalem-i ezfār ve netf-i ıbt ve tanzīf-i şiyāb kılsa ve dehen-i muṭayyebe ile iddiḥān itse ya ṭayyib dürtünse ve cum‘aya gitse iki kişinüñ arasında tefrīk itmese ya‘nī cülūs-ıla /10. ya taḥaṭṭī-i rikāb-ıla ya nemīme ile ve nevāfilden muḳadder olanı kılsa imām ḥuṭbe için çıkıcaḳ inşāt idüp istimā‘

61a

itse ol cum‘a-yıla cum‘a-ı uhṛā arasındaki zünübı maḡfūr olur rivāyet olındı ki resūlu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem ‘Alī bin Ebī Ṭālib raḍiya’llāhu ‘anhu vaşiiyyetinde eyitdi her kim cum‘a için gusl eylese iki /5. cum‘a arasındaki zünübına maḡfiret olur ve kabrinde nūr olur ve anuñ-ıla mīzānı şakīl olur ‘Alī ibn-i Ebī Ṭālib raḍiya’llāhu ‘anhu rivāyetinde eyitdi resūlu’llāh şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem eyitdi cum‘a günü mescid-i cem‘üñ her kapusunda yetmiş melek oturur /10. cem‘e gelen nāsı yazarlar esmāları-yıla āḫir yazduḳları ol recüldür ki ḥāṭib minbere çıḳduḳı vaḳt geldi

61b

īzā' kılmadı ve hayrdan ğayrı tekellüm itmedi ednā-yı ehl-i cum'a hażz cihetinden oldur anuñ iki cum'a arasındaki zünübı maġfūr olur haberde geldi ki Mūsā 'aleyhi's-selām Tevrātda¹⁰³ bu ümmetüñ na'ıtını buldı eyitdi yā rabbī benüm ümmetümden efḍal ümmet var /5. mıdur eyitdi ne'am ümmet-i Muḥammed vardur Allāhu Te'ālā Mūsāya emr eyledi cebel-i beytü'l-muḳaddese vardı anda bir qavm gör-di Allāhu Te'ālāya 'ibādet iderler anlardan şordı eyitdiler senüñ ümmetüñden ez bu me'hadda yetmiş yıldur 'ibādet iderüz cidd-ile ve ictihād-ıla libās-ı şabr geydük ve ridā-yı tevā- /10. zu' boynımızdadur ve 'imāme-i şükr başımız üzerindedür ve 'aşā-yı tevekkül elimüzdedür ve na'l-ı haşyet

62a

ayağımızdadur ta'am-ı arzıdur şarābımız mā'-ı maḩardur ve libāsımız kaşr-ı şecerdür yetmiş yıldan berü Allāhdan ḩayāmuzdan başımız kaldurmaduḩ didiler Mūsā 'aleyhi's-selām bunuñ-la feraḩ oldı Allāhu Te'ālā eyitdi yā Mūsā ümmet-i Muḥammed içün /5. bir gün vardur anda iki rek'at namāz ḩayrludur bunlaruñ küllī 'ibādetinden Mūsā 'aleyhi's-selām eyitdi yā rabbī ol ne gündür eyitdi cum'a gündür rivāyet olındı ki resūlu'llāḩ şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem eyitdi her kim cemā'at-ıla cum'a namāzın kılsa Allāhu Te'ālā anuñ içün /10. hac ve 'umre şevābın yazar ve kendü ağırı zeheb Allāḩ yolında taşadduḩ itmiş gibidür ve kıyāmet güninde gele anuñ nūrı

62b

¹⁰³ Eserde Tevrīt yazılmıştır.

ehl-i cum‘ayı izā‘et ide Mekke ile Medīne arası miqdārı ‘Alī ibn-i Ebī Ṭālīb raḍiya’llāhu ‘anhu rivāyet ider ki resūlu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem eyitdi Allāhu Te‘ālā benüm ümmetümden bir kavme ‘azāb itmek irādet itse bunlara yevm-i cum‘ayı ve leyle-i kadirı virmez /5. idi eyitdiler yā resūlu’llāh şalāt-ı cum‘a efḍal midür ya leyle-i kadir eyitdi şalāt-ı cum‘a yetmiş kez efḍaldür leyle-i kadirden İbn-i ‘Ömer raḍiya’llāhu ‘anhu rivāyetinde eyitdi resūlu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem eyitdi her müslim ki yevm-i cum‘ada ya leyle-i cum‘ada vefāt ide Allāhu Te‘ālā anı fitne-i kabır- /10. den viķāye ider ‘Abdu’llāh bin ‘Ömer raḍiya’llāhu ‘anhu rivāyet ider ki resūlu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem eyitdi

63a

aķvām müntehī olsunlar cum‘ayı terk itmekden ve illā Allāhu Te‘ālā anlaruñ kalbleri üzerine ḥatm ider andan şoñra ġāfilīnden olur Ebū Cü‘de raḍiya’llāhu ‘anhu rivāyetinde resūlu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem eyitdi her kim üç cum‘ayı terk itse tehāvünden /5. ötürü Allāhu Te‘ālā anuñ qalbine ḥatm ider mü‘min vüs‘üñ var iken umūr-ı ḥayrātda müsāra‘at kııl tekāsül¹⁰⁴ itme keslānuñ nedāmetden¹⁰⁵ ve ḥırmān-ı emānīden artuķ ḥazrı yoķdur Ebu’l-Feth raḍiya’llāhu ‘anhu eyitdi **da‘i’t-tekāsüle fi’l-ḥayrāti taṭlubuhā feleyse bi sa‘idin bi’l-ḥayrāti kesülān**¹⁰⁶ ya‘nī kesel kıılmağı terk /10. it ol ḥayrātda ki ṭaleb idersen zīrā ḥayrāt-ıla keslān olan kimse sa‘adet bulmaz rivāyet olındı ki ‘Abdurraḥman [bin]

¹⁰⁴ Eserde *tekāsül* yazılmıştır.

¹⁰⁵ Eserde *nedāmed* yazılmıştır.

¹⁰⁶ Fazla olan mallarında hayır yapma hususunda tenbelliği terk et. Çünkü tenbel olan bir kişi hayırlara koşmaz.

63b

Semüre rağiya'llāhu 'anhu eyitdi bir gün mescid-i Medīnede resūlu'llāh şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem bizüm üzerimize geldi ve eyitdi bu gice 'aceb gördüm eyitdiler yā resūlu'llāh ne gördüñüz eyitdi bir recül gördüm ümmetümden aña melekü'l-mevt geldi rūhını kabz /5. itmek için birr-i vālideyn geldi andan redd eyledi ve dağı bir recül gördüm şeyāṭın anı ortaya aldılar zıkrū'llāh geldi bunlardan ḥalāş kıldı ve dağı bir recül gördüm ümmetümden anuñ üzerine 'azāb-ı kabır başt olındı ve vuzū'sı geldi bundan necāt kıldı ve dağı bir recül gördüm ümmetümden melā'ike-yi 'azāb /10. ortaya aldılar şalāvāt geldi bunlaruñ elinden ḥalāş kıldı ve dağı bir recül gördüm 'aṭaşān olup dilin çıkarmış her ne

64a

mevzi'e varsa men' olunur şavm-ı ramazān geldi şordı ve kondurdi ve dağı bir recül gördüm ümmetümden ve enbiyā ḥalka ḥalka otururlar idi her ḥalkaya varsa tırd iderler cenābetden iğtisāli geldi anuñ elin dut- /5. dı benüm cenbümde oturtdı ve dağı bir recül gördüm ümmetümden her cānibinden zulmet ihāṭa eyledi anda müteḥayyir kaldı ḥaccı ve 'umresi geldiler ol zulmetden ḥalāş kıldılar ve nūra idḥāl itdiler ve dağı bir recül gördüm ümmetümden mü'minlere tekellüm ider mü'minler aña tekellüm itmez şıla-ı rahmı /10. geldi eyitdi yā ma'āşirü'l-müslimīn tekellüm idüñ bu rahmine vāşıl idi anlar dağı tekellüm itdi ve muşāfaḥa kıldılar

64b

ve dağı bir recül gördüm ümmetümden harr-ı nârdan eli-yile ittiķā ider şadaķası geldi başı üzerine setr oldu ve vechi üzerine zıll oldu ve dağı bir recül gördüm ümmetümden zebāniye anı her mekândan aḥz eyledi emr-i ma'rûf ve nehy-i /5. münker itdügi geldi bunların elinden ḥalāş itdi melā'ike-yi rahmet içine idḥāl itdi ve dağı bir recül gördüm ümmetümden iki dizi üzerine çökmüş bunuñ-ıla Allāh arasında ḥicāb var ḥüsn-i ḥulķı geldi elin dutdı Allāh ḥazretine idḥāl itdi /10. ve dağı bir recül gördüm ümmetümden şaḥīfesi şimāline vāķi^c oldu Allāhdan ḥavfı geldi ol şaḥīfe-

65a

sini aldı yemīninde¹⁰⁷ kıldı ve dağı bir recül gördüm ümmetümden mīzānı ḥafīf oldu evlād-ı şağıri geldiler mīzānını şaķīl kıldılar ve dağı bir recül gördüm ümmetümden cehennem kırañında Allāhdan veceli geldi ol maķām- /5. dan ḥalāş kıldı ve dağı bir recül gördüm ümmetümden nāra düşdi Allāh ḥaşyetinden aḡladuğı göz yaşı geldi [nârdan çıkardı ve dağı bir recül gördüm ümmetümden şırāt] üzerinde ķā'im ıztırāb ider ķatı yelde ḥurmā yaprağı gibi Allāhu Te'ālāya ḥüsn-i zannı geldi anı sākin kıldı şırāt ü- /10. zerinden geçdi ve dağı bir recül gördüm ümmetümden gāh imekler gāh yapışur benüm üzerime şalāvātı geldi

65b

¹⁰⁷ Eserde *yemen* yazılmıştır.

elini dutdı şırāt üzerine kı̄'im kı̄ıldı ve dağı bir recül gördüm ümmetümden
 ebvāb-ı cināna yetişdi ebvāb buña galk olındı řehādet **lā ilāhe illā'illāh**¹⁰⁸ geldi ebvābı
 fetğ eyledi cennete idğāl itdi

¹⁰⁸ Allah'tan başka İlāh yoktur.

4. BULGULAR

4.1. ŞEKİL İNCELEMESİ :

Eski Anadolu Türkçesi'yle XV. yüzyılda kaleme alınan Bahrü'l-Hikem'in transkribe edilerek gün yüzüne çıkarılması kadar eserin dil özelliklerinin de ortaya konması dönemin dil özelliklerinin esere ne ölçüde yansıdığının gösterilmesi açısından önem arz etmektedir. Bahrü'l-Hikem'in şekil incelemesi sonucunda ortaya çıkan bulguları burada veriyoruz.

4.1.1. Yapım Ekleri

4.1.1.1. İsimden İsim Yapım Ekleri

+dİn : Aslında ayrılma hâli şeklidir. Belirli kelimeleri zarflştırır. (Gölsevin 1997: 116).

öñ+din 4b/5

+düz : İşlek bir ek değildir.

gün+düz 56b/9

+İl : Renk adlarına eklenir.

kız+ıl 15a/5, yeş+il (yaş+ıl) 22b/2

+İU : İsimlerden sıfat görevinde kelimeler yapar.

hürmet+lü 25a/9, dür+lü 40b/1, hayr+lu+dur 43b/1, baht+lu 47b/6

+İUk : Düzlük ve yuvarlaklık uyumuna giren bu ek âlet ismi ve soyut isim yapar (Vural 2004: 11).

düşmān+lık+dur 35b/10, dost+luğ+dur 35b/11

+mİş : Altı ve yedi sayı isimleri üzerinde kalıplaşmış olarak görülür. Çok eskiden ‘on’ anlamını taşıyordu (Gülsevin 1997: 118).

alt+mış 56b/6, yet+mış 61a/9

+ncİ : Bu ek sayı isimleri yapmakta kullanılır.

sekiz+(i)nci 13a/6, toğuz+(u)ncı 13a/6, on+(u)ncı 13a/7, beş+(i)nci+de 43a/1, iki+nci+de 42b/7, üç+(ü)nci+de 42b/9, dörd+(ü)nci+de 42b/10-11, altı+ncı+da 43a/3, yedi+nci+de 43a/5

+sUz : Olumsuzluk ve yokluk ifade eder.

vağy+süz 25a/6, hesāb+suz 47a/6

4.1.1.2. Fiilden İsim Yapım Ekleri

-An : Fiilden sıfat yapan bir ektir.

getür-en 4a/5, ol-an+ı 4b/1, id-en+e 7b/5, iç-en+ler+e 30a/8, bil-en 46b/3, kıl-an+uñ 53b/8, gel-en 61a/10

-İ : Çeşitli manalarda isim yapan bu ek, Eski Türkçe’deki -(ı)ğ -(i)g ekinden gelmektedir (Timurtaş 1994: 57).

dir-i 14a/11

-İcİ : Bir işin failini belirtmek amacıyla sıfat yapar.

id-ici+ler+e 47a/6

-K : Sonu ünlü ile biten kelimelere doğrudan eklenen bir ektir (Vural 2004: 12).

buda-ğ+lar+ı 20b/7, ıra-ğ 30a/11, büyü-k 30b/10, art-(u)ğ 63a/7

-l : Geçişsiz fiilden sıfat ve zarf yapar (Gülsevin 1997: 136).

düke-l < düke-l+i 24b/9

-mA : İsim fiil eki olan bu ek muhaffef masdar yapar.

ol-ma+sı 35a/6

-mAK : Masdar isimleri yapar.

kıl-mak 5a/1, getir-mek 5b/1, kıl-mağ+a 12b/10, çık-mak+da 21a/8, eyle-mek 26a/6, di-mek 26b/2, it-meg+e 28b/8, getir-meg+e 32a/9, vir-mek 35b/9, dur-mak+dan 36a/5, bul-mağ+a 39b/5, gel-mek+ile 45a/8, it-mek+dür 47a/10, ol-mak+dan 52a/9

-U : Çok az örnekte görülmektedir.

gir-ü 19a/5, tol-u 55a/9

4.1.1.3. İsimden Fiil Yapım Ekleri

+A- : Metnimizde çok az kelimeye görülmektedir.

uğ(u)r+a-dı 18b/11, dil+e-r+sin 46b/5

+dA- : İşlekliğini yitirmiş bir ektir.

al+da-n-up 40b/2, is+te-r+ler (iz+de-r+ler) 59b/9

+lA- : İşlek bir ektir.

sö+(y)z+le-r 6a/6, bağış+la-dı 42b/1, iş+le-di 50b/6, imek+le-r 65a/11

+lAn- : +lA- ekinin -n- çatısı ile genişletilmiş şeklidir (Gülsevin 2004: 157).

yarağ+lan-mış+dur 29b/4, güşsa+lan-(u)r+lar 32a/7, təc+lan-mak 46b/5

+sA- : Arzu etmek, istemek, saymak anlamını ifade eden fiiller türetir.

şu+şa-ma+ya 44a/1

4.1.1.4. Fiilden Fiil Yapım Ekleri

-dUr- : Geçişli çatı kuran bir ektir.

tol-dur-du+m 13b/11, işit-dür-eyin 25b/3-4, bil-dür-di 28b/6, it-dür-se 43b/9, gey-dür-eler 46b/6, kal(kaç)-dur-ma-duk 62a/3, kon-dur-dı 64a/2

-l- : Edilgen çatı kurmaya yarayan bir ektir.

yaz-(ı)l-mış 16b/1, götür-(i)l-e 27b/3, ko-n-(ı)l-a 27b/7, çık-(a)r-t-(ı)l-a 27b/8, vir-(i)l-e 43a/7, işid-(ü)l-mez 44a/10, id-(i)l-e 46b/11

-mA- : Bu ek Türkçede eskiden beri kullanılan ve işleklik derecesi en geniş olan fiilden fiil yapma ekidir (Ergin 2009: 200). Metnimizde çok az kelimeye görülmektedir.

vir-me-meg+e 35b/6

-n- : Çoklukla dönüşlülük yapar.

ol-(ı)n-dı 11a/2, ko-n-(ı)l-a 27b/7, al+da-n-up 40b/2, dürt-(ü)n-se 60b/8

-r- : Geçişli çatılar kurar.

bit-(ü)r-di 19a/5, çık-(a)r-t-(ı)l-a 27b/8, gid-(e)r-mez 30a/9, to-y-(u)r-sa 43b/11, iç-(ü)r-e 44a/1, gey-(ü)r-e 55a/8

-ş- : İşteş çatılar kurar.

ir-(i)ş-di+ler 25a/1, yet-(i)ş-di 51a/3

-t- : Geçişli fiiller yapar.

dir-(i)d-(i)p 10a/6, çık-(a)r-t-(ı)l-a 27b/8, ağrı-t-maz 30a/9, otur-t-dı 64a/5

-y- : Eski Türkçedeki d'nin devamıdır (Gülsevin 2004: 160).

ko-y-(a)r 20b/9, to-y-(u)r-sa 43b/11

4.1.2. İsim Çekimi

4.1.2.1. Çokluk Ekleri

+lAr :

kimesne+ler : 6a/9

ümme+ler : 17b/3

mürsel+ler : 8a/4

melâ'ike+ler : 42b/4

ırmağ+lar : 9a/6

minber+ler : 59a/10

dāne+ler : 14a/1

şiddik+lar : 59b/1

ķandīl+ler : 16b/4

şehīd+ler : 59b/2

4.1.2.2. Hāl Ekleri

4.1.2.2.1. İlgi Hāli

+(U)m :

ben+üm : 18b/11

biz+üm : 32a/8

+(I)ñ :

bunlar+uñ : 4a/10

ķayr+uñ : 21b/6

anlar+uñ : 8a/9

saṭır+uñ : 22b/6

küffār+uñ : 10a/5

nefs+üñ : 35b/7

kelb+üñ : 41b/2

yıl+uñ : 52b/10

şabr+uñ : 43b/7

yāķūt+uñ : 54a/7

+(nI)ñ :

medīne+nüñ : 13b/1

livā'+nuñ : 22b/8

derece+nüñ : 29b/4

ḥamr+nuñ : 30a/9

ḡanem+nüñ : 41b/2

ümmeti+nüñ : 44b/7

kimse+nüñ : 46b/3

derece+nüñ : 49b/6

āsmān+uñ : 60a/7

kişi+nüñ : 60b/9

4.1.2.2.2. Yükleme Hāli

+y(I) :

yağnışın+ı : 11b/7

ben+i : 17b/1

demlerin+i : 29a/1

kendü+yi : 37b/3

ma^cāşī+yi : 39a/3

dünyevī+yi : 42a/5

biz+i : 44b/1

rahmet+i : 53b/9

va^cdem+i : 59b/4

ebvāb+ı : 65b/4

+n :

at+ı+n : 18b/2

cenāḥ+ı+n : 19a/5

rızā+sı+n : 35a/11

ārzū+sı+n : 35b/4

hevā+sı+n : 35b/8

^camel+i+n : 32a/5

nefs+i+n : 35a/8

^cilāc+ı+n : 40b/7

tevbe+si+n : 44b/10

oğul+ı+n : 46a/1

4.1.2.2.3. *Yönelme Hâli*

+y(A) :

dīn+e : 6b/2

enbiyā+ya : 26a/8

ḥaḳḳ+a : 7a/4

ḳalb+e : 40a/11

olan+a : 8a/5

vālideyn+e : 41b/5

nebī+ye : 12a/3

bükā+ya : 56a/2

mīzān+a : 20a/7

cinān+a : 65b/2

4.1.2.2.4. *Bulunma Hâli*

+dA :

semā+da : 18b/4

berāt+da : 42a/7

şalāvāt+da : 20b/4

ay+da : 43b/4

çıḳmaḳ+da : 21a/8

leyāl+de : 52a/10

lezzet+de : 33a/11

ʿibādet+de : 52b/8

cesed+de : 39b/8

ḥayme+de : 54a/8

4.1.2.2.5. *Çıkma Hâli*

+(n)dAn :

zünüb+dan : 4b/2

fırdevs+den : 30a/3

ḳısm+ı+ndan : 13a/2

menāhī+den : 45b/6

ḳabr+den : 21a/8

zeberced+den : 47a/3

enbiyā+dan : 21b/8

misk+den : 48b/7

zümürürd+den : 54a/6

nevāfil+den : 60b/10

4.1.2.2.6. *Vasıta Hālī*

+IIA :

ḥaḳḳ+ıla : 4b/11

kāfir+ile : 31a/8

şıdḳ+ıla : 6b/11

rağbet+ile : 34b/2

hikmet+ile : 10a/8

cenāḥ+ıla : 51b/4

iḥlāş+ıla : 28a/2

yāḳūt+ıla : 54a/9-10

ʿişyān+ıla : 28b/3

cidd+ile : 61b/9

+(y)IA :

tevḥīdi+yile : 6a/11

itmesi+yile : 7a/8

+(y)IIA :

tebşīri+yile : 7b/7

nefsi+yile : 30b/8

ḳulaḳları+yıla : 8b/10

tevfīḳi+yile : 34a/5

göñülleri+yile : 8b/11

ḥūrī+yile : 46b/8

semā+yıla : 13b/9

canāḥı+yıla : 51b/5

dānesi+yile : 13b/10-11

eli+yile : 64b/1

+IA :

şer^c+le : 6b/11

sizüñ+le : 29a/8

elīm+le : 9a/7

da^cvetüm+le : 37a/9

luğatuñuz+la : 9b/2

ğaflet+le : 53b/8

benüm+le : 19b/7

hayr+la : 59a/3

bunuñ+la : 21b/11

kürsiler+le : 59b/1

-n :

Eski Türkçeden beri devam edegelen vasıta eki (-n) de Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde oldukça işlek olarak kullanılmaktadır (Özkan 2000: 117). Eserimizde iki ayrı kelimedede görülmektedir.

deg-i-n : 14b/5, 18a/10, 42b/4, 48a/1, 51a/2, 51b/11

iç-ü-n : 4b/4, 11b/8, 29a/5, 38a/4, 43a/4, 54b/8, 63b/5

4.1.2.2.7. Eşitlik Hâli

+cA :

ardın+ca : 14b/1, 20a/5

yetdügin+ce : 35b/9

adedin+ce : 41b/2, 45a/4, 57a/2

ömrin+ce : 46a/11

ni+çe : 45b/4, 53a/3

4.1.2.2.8. Yön Gösterme Ekleri

+ra / +re :

şoñra : 9b/11, 11a/1, 37a/1, 38a/7, 46a/3, 57b/6, 63a/2

üzre : 20a/9

+aru / +erü : Eski Türkçede -garu, -gerü şeklindedir.

üzerime : 16b/11, 19b/2, 19b/8, 20b/3, 57a/7, 57a/9, 65a/11

+ru / +rü :

berü : 62a/2

4.1.2.2.9. Karşılaştırma Ekleri

+rAķ : Bahrü'l-Hikem adlı eserde karşılaştırma ekine örnek olacak bir kullanıma rastlayamadık.

4.1.2.3. İyelik Ekleri

1. Tekil Şahıs : +(I)m

şefā^cat+üm : 19b/9

ümmet+üm : 23a/9

tarīķat+um : 33b/5

aşhāb+um : 33b/5

kerāmet+üm : 59b/5

1.Çoğul Şahıs : +(I)mIz

cān+ımuz+a : 56a/4

baş+ımuz : 61b/10

şarāb+ımuz : 62a/1

libās+ımuz : 62a/1-2

baş+ımuz : 62a/3

2.Tekil Şahıs : +(I)ñ

ata+ñ : 14a/10

hātır+uñ : 19a/9

īmān+uñ : 35a/4

tarīkat+uñ : 39b/3

kullar+uñ : 60a/10

2.Çoğul Şahıs : +(I)ñIz

‘ahd+üñüz+i : 6b/1

luğat+uñuz+la : 9b/2

rağbet+üñüz : 34a/3

bir+üñüz : 34a/11

şalāvāt+uñuz : 58a/5

3.Tekil Şahıs : +I

şıfat+ı : 15a/8

sinān+ı : 22b/1

zünüb+ı : 27a/10

nūr+ı : 62a/11

diz+i : 64b/7

+(s)I

zūvābe+si : 22b/2

ḥaṭāyā+sı : 27b/6

rāyiḥa+sı : 30b/5

ḥavlı+sı : 59b/1

şadaḳa+sı : 64b/2

3.Çoğul Şahıs : +lArI

ḳulūb+ları : 23a/2

ḥasret+leri : 36b/10

fem+leri : 48b/7

ihtiyāc+ları : 60a/2

ḳalb+leri : 63a/2

4.1.2.4. Soru Ekleri

mI :

bilü[r] misün : 21a/3

var mıdur : 41a/7

degül midüñ : 46a/5

itdün mi : 48a/8

efdal midür : 62b/5

4.1.2.5. İsimlerde Bildirme

4.1.2.5.1. Geniş Zaman

1. Tekil Şahıs : +(y)Am

idici+(y)em : 9b/2

Muhammed+em : 20b/1

muḳaddemi+(y)em : 21a/8

metbū'ları+(y)am : 21a/10

kefīl+em : 54b/8

2. Tekil Şahıs : +sIn

kim+sin : 20b/1

eḫabb+sın : 35a/2

3. Tekil Şahıs : +dUr

bu+dur : 4b/4

kāfī+dür : 5a/4

yāḳūtdan+dur : 15a/7

şalāvāt+dur : 20b/3

südden+dür : 30a/6

1.Çoğul Şahıs : Bahrü'l-Hikem adlı eserde 1. çoğul şahıs ekine örnek olacak bir kullanıma rastlayamadık.

2.Çoğul Şahıs : Bahrü'l-Hikem adlı eserde 2. çoğul şahıs ekine örnek olacak bir kullanıma rastlayamadık.

3.Çoğul Şahıs : +lArdUr

sābıḳ+lardur : 24b/7

nā'im+lerdür : 60a/10

ḳā'im+lerdür : 60a/10

4.1.2.5.2. Hikāye

varıdı : 10b/11

meṭrūḥ idi : 12b/4-5

şıyām idi : 47b/8

maḳbūl idi : 55b/9

vāşıl idi : 64a/11

4.1.2.5.3. Rivayet

Bahrü'l-Hikem adlı eserde rivayet ekine örnek olacak bir kullanıma rastlayamadık.

4.1.2.5.4. Şart

varısa : 34a/3

4.1.3. Zamirler

4.1.3.1. Şahıs Zamirleri

1. Tekil Şahıs :

ben : 9b/1, 11b/1, 11b/7, 18b/10, 20b/1, 21a/8, 21a/10, 21b/1, 21b/3, 21b/5, 23b/4, 25a/4, 25a/6, 28b/10, 34b/2, 34b/5, 35a/1, 37a/2, 37a/4, 39a/11, 41a/2, 46a/6, 48a/2, 48a/11, 54b/7, 59b/4

benüm : 16b/11, 17a/6, 17a/6, 19b/2, 19b/8, 20b/3, 21b/6, 22a/1, 23a/2, 23a/5, 23a/9, 23b/2, 23b/6, 23b/10, 24a/4, 24a/7, 24b/1, 24b/4, 24b/7, 25a/5, 25a/7, 32a/2, 32a/4, 33b/5, 34a/4, 37a/5, 37a/7, 37a/8, 37a/9, 44a/1, 47a/1, 48a/1, 48a/10, 48b/7, 54b/3, 59b/5, 59b/7, 59b/8, 60a/11, 61b/4, 62b/3, 64a/5, 65a/11

beni : 17b/1, 19a/1, 25b/1, 38b/11, 38a/3, 57a/8, 57a/9, 57a/10

baña : 18b/10, 19a/10, 21a/10, 31b/1, 34a/3, 34b/8, 37a/7, 37a/9, 37a/10, 39a/8, 39a/11, 48a/8, 48a/9, 48b/11, 49a/3, 49a/5, 53b/5, 57b/9, 58a/6

benden : 18b/9, 21a/9, 29a/2, 59b/6

benümle : 19b/7, 48b/2

2.Tekil Şahıs :

sen : 17a/2, 20a/11, 34a/2, 34b/8, 35a/2, 36b/7, 41a/2, 46a/5

senüñ : 10a/4, 12b/2, 20b/4, 21a/5, 23b/4, 39a/5, 39b/1, 39b/3, 46b/3, 48b/2,
57b/3, 59a/1, 59b/6, 61b/8

seni : 7b/1, 10b/4, 12a/6, 17a/1, 21a/3, 25a/4, 28a/8, 31b/4, 58a/7

saña : 25a/5, 25a/6, 25b/3, 39b/3, 42b/1, 48b/1, 49a/3, 49a/4, 49a/4, 59a/1

senden : 35b/4, 48b/1, 59a/2

senüñ-ile : 7b/8

3.Tekil Şahıs :

ol : 23a/3, 23b/3, 23b/6, 23b/11, 24a/4, 24a/8, 24b/1, 24b/5, 24b/8, 34a/8

oldur : 4b/9, 11b/9, 11b/11, 30b/8

anuñ : 4a/6, 4a/8, 6a/11, 12b/6, 20a/5, 22a/7, 26a/10, 28a/2, 28a/8, 34a/3, 34a/4,
35a/10, 43b/10, 46a/11, 51b/6, 52a/3, 52a/3, 53b/9, 53b/11, 54a/9, 54b/8, 54b/9, 54b/11,
55b/1, 55b/2, 59a/5, 61b/2, 62a/9, 62a/11, 63a/5, 63b/7, 64a/4

anı : 9a/5, 18b/4, 20a/7, 22a/5, 39a/11, 46a/4, 46a/6, 51b/3, 51b/4, 51b/4, 62b/9,
63b/6, 64b/4, 65a/9

aña : 9a/7, 12b/7, 14a/10, 17b/6, 18b/5, 22a/6, 22a/8, 29a/7, 32a/2, 32a/9, 34b/5,
41a/9, 44a/1, 44b/1, 45a/6, 45b/3, 45b/4, 46a/7, 54b/7, 57b/3, 59a/4, 59a/4, 63b/4, 64a/9

andan : 4a/8, 11b/10, 12a/2, 42a/5, 42a/6

anuñdur : 11b/10

1.Çoğul Şahıs :

biz : 8a/4, 9b/9, 10a/10, 10b/4, 56a/2, 57b/3

bizüm : 32a/8, 56a/4, 59a/5, 63b/2

bizi : 36b/7, 44b/1

bize : 10a/2

bizden : 56a/1, 56a/3

2.Çoğul Şahıs :

siz : 25b/10, 34a/2, 37a/8, 60b/1

sizüñ : 5a/8, 5b/1, 5b/5, 6b/9, 7a/2, 7a/6, 9b/1, 9b/2, 11b/1, 29a/5, 32a/1, 43a/10,

59a/2

sizi : 5a/11, 5b/2, 34a/5, 37a/6, 37a/6, 59b/7

size : 6a/2, 6a/4, 6a/6, 12a/3, 29a/9, 31a/7, 32a/1, 36b/11, 59b/4, 59b/8

sizden : 7a/6, 9b/3, 34a/11, 34b/5

sizüñle : 29a/8

3.Çoğul Şahıs :

anlar : 8a/10, 8b/11, 18a/7, 23a/6, 23a/10, 24b/6, 25b/2, 32a/6, 32a/10, 64a/11

anların : 25b/3

anlaruñ : 8a/9, 9b/4, 23a/1, 23a/4, 23b/8, 32a/5, 47b/7, 48b/6, 49b/1, 51b/11,

63a/1

anları : 6b/1, 17b/7, 23a/2, 23a/5, 23a/9, 23b/2, 23b/6, 23b/10, 24a/3, 24a/7,
24a/11, 24b/4, 24b/7, 29b/9, 32b/9, 33a/6, 39a/6

anlara : 8b/1, 23b/1, 39b/4, 48a/11, 48a/11, 48b/5, 50b/7, 51a/6, 51a/7

anlardan : 61b/7

anlardur : 33b/5

anlaruñ-ıla : 50b/1

4.1.3.2. İşaret Zamirleri

bu : 26a/1, 27a/3, 35b/5, 55b/8, 58b/11, 59b/5

bunuñ : 47a/1, 52a/11

buña : 65b/3

bunda : 42a/9

bundan : 11b/3, 13b/6, 18b/3, 26b/2, 31a/9, 45a/5, 46b/9, 55b/11, 59b/10, 63b/8

bunuñla : 21b/11, 62a/3

bunuñ-ıla : 64b/8

budur : 4b/4, 5a/10, 29a/6

bu idi : 11b/2

bunlar : 4b/4, 26b/6, 33a/7, 59b/6, 59b/9

bunlaruñ : 4a/10, 18a/1, 21a/11-21b/1, 21b/2, 26b/5, 33a/9, 36b/9, 39a/3, 47b/5,
59b/11, 62a/5, 63b/10, 64b/5

bunları : 4b/1, 33a/10, 38a/6, 38a/9, 38b/1, 38b/2

bunlara : 4b/3, 36b/7, 38a/7, 49b/5, 59b/4, 59b/9, 62b/4

bunlardan : 13b/4, 63b/6-7

ol : 27b/10, 30a/4, 31b/3, 49a/1, 62a/7

oldur : 35a/6, 61b/2

anuñ : 15b/5, 15b/6, 15b/7, 15b/8, 15b/9, 15b/11, 16a/1, 16a/2, 16b/8, 20b/6,
22b/7, 30a/2, 39b/9, 39b/11, 47b/1, 48a/2, 48a/6, 54a/7, 59b/2

anı : 7a/1, 29b/3, 59a/1, 59a/4

aña : 23b/9, 44a/8, 56b/4, 59a/6

anda : 6b/4, 10b/7, 10b/10, 15a/8, 15b/10, 16a/7, 16a/8, 16b/5, 20a/10, 27b/8,
33a/9, 38a/8, 41b/9, 43a/11, 43b/3, 43b/5, 43b/8, 43b/11, 49a/6, 49a/8, 50a/4, 50a/5,
51a/11, 51b/2, 54a/4, 57a/6, 59a/2, 59a/3, 59a/9, 60a/3, 61b/6, 62a/5, 64a/6

andadur : 40b/8

andan : 6a/3, 8b/8, 14a/1, 14a/9, 14b/1, 14b/3, 18b/6, 23a/7, 24a/8, 24b/2, 24b/5,
24b/8, 30b/10, 33a/8, 38a/7, 38b/2, 44a/10, 57a/7, 59a/5, 59b/2, 60a/4, 63a/2, 63b/5

anuñla : 25a/7

anuñ-ıla : 20a/10, 30b/1, 49a/7, 61a/6

4.1.3.3. Soru Zamirleri

kanı : 47a/2

kanqısına : 60a/10

kim : 53b/5, 53b/5, 53b/6

kimde : 59a/3

kimdür : 11b/9, 17a/2, 33b/5, 56a/9, 56a/10

kimsin : 20b/1

ne : 49b/1, 50b/6, 63b/3

nedür : 18b/9, 20b/3, 53b/9, 58b/11

4.1.3.4. Dönüşlülük Zamirleri

kendü : 4a/6, 31a/2, 35a/5, 48b/6, 62a/10

kendü[ye] : 48b/8

kendüsi : 18a/3

kendüyi : 37b/3

4.1.3.5. Belirsizlik Zamirleri

ba^czı : 13b/1, 15a/5, 18a/6, 31a/8, 47b/7, 60a/10

ba^czısı : 45a/7, 60a/10

birünüz : 34a/11, 34b/5

cemī^c : 5a/2, 11b/5, 11b/6, 15a/11, 16a/2, 18a/8, 23b/5, 26a/8, 34b/7, 34b/9,
41b/4, 42b/1, 51a/1, 51a/3, 55a/3, 58b/2, 60b/1

cümle : 55b/1

çok : 19b/10, 41b/8

dükeli : 24b/9, 30b/1, 54a/5

her bir : 14b/2, 19b/1

her birintün : 60a/8

hîç : 10b/7, 23b/1, 24a/11, 44b/1, 44b/9, 44b/10, 44b/11, 47b/1, 47b/4, 48a/8, 58a/11, 60a/2

kim : 8a/7, 26a/7, 39a/8, 43b/3, 43b/5, 43b/8, 43b/11, 45b/2, 45b/7, 54b/1, 54b/4, 54b/6, 54b/8, 54b/10, 55a/3, 55a/5, 55a/7, 55a/8, 55a/10, 56b/3, 56b/7, 57a/1, 60b/5, 61a/4, 62a/8, 63a/4

kimesne : 48a/3

kimse : 9a/4, 9a/6, 17b/4, 17b/9, 19b/2, 20b/7, 21a/9, 27a/9, 28a/1, 29a/10, 30b/2, 32a/3, 32a/8, 34a/7, 36a/8, 42a/1, 42b/7, 42b/8, 42b/10, 42b/11, 43a/2, 43a/4, 45b/9, 46a/10, 50b/8, 51a/7, 51a/11, 51b/4, 51b/10, 52a/6, 52a/9, 53a/6, 55a/2, 56a/11, 56b/1, 63a/11

ne kim : 7a/4, 26a/6

4.1.3.6. İlgî Zamirleri

ki :

bir recül göre ki nâra sevķ olunur : 20a/2-3

kim :

Allâh oldur kim resûlini tevḥîd ile virdi : 4b/9

4.1.4. Sıfatlar

4.1.4.1. Niteleme Sıfatları

uşak : (u. kıarınca) 5b/3

ķarañu : (ķ. gicede) 7b/9

evvel : (e. nidā) 11b/2

kızıl : (k. yāḳūtdandur) 15a/5-6

aḳ : (a. incüdendür) 15a/6

nūrdan : (n. ḳandīller) 16b/4

şimdiki : (ş. ḥālde) 18b/7

yeşil : (y. zümürüddendür) 22b/2

āḥir : (ā. ümemdür) 24b/6

aʿzam : (a. kelime) 27a/1

keşire : (k. niʿmet) 29b/5-6

ʿaẓīm : (ʿa. iḥsāndur) 29b/6

büyük : (b. mücāhide) 30b/10

ğayrı : (ğ. cild) 32b/11

kāmil : (k. müʿmin) 34b/5

nārdan : (n. minber) 36b/8

ḥaḳḳ : (ḥ. vaʿde) 36b/11

bāṭıl : (b. vaʿde-yile) 37a/3

ʿāḳıl : (ʿā. kişi) 37b/1

dürlü : (d. vesvese) 40b/1

ğarīb : (ğ. insān) 40b/1-2

aḥsen : (a. şavt) 44a/10

mürde : (m. şeyāṭini) 44b/5-6

tamām : (t. şavm) 45b/10

eḥabb : (a. kelām) 49a/6-7

akṣer : (a. ümem) 50a/1

incüden : (i. ḥayme) 54a/8

aḳ : (a. miskden) 59a/9

ḳatı : (ḳ. yelde) 65a/8

4.1.4.2. İşaret Sıfatları

şol : (ş. kimesneler) 6a/9

ol : (o. ḳuş) 14a/2

bu : (b. sâ'at) 53b/2

o : (o. gün) 59a/6

4.1.4.3. Pekiştirme Sıfatları

Bahrü'l-Hikem adlı eserde pekiştirme sıfatlarına örnek olacak bir kullanıma rastlayamadık.

4.1.4.4. Sayı Sıfatları

4.1.4.4.1. Asıl Sayı Sıfatları

bir : (b. ḳoyun) 52a/7

iki : (i. satır) 16b/1

üç : (ü. züvābesi) 22b/2

dört : (d. ırmaḳdur) 30a/4

beş : (b. yüz biñ melek) 22b/9

altı : (a. gün) 56b/8

yedi : (y. yir) 16a/7

sekiz : (s. melek) 15a/4

toğuz : (t. yüz yıldur) 14b/7-8

on : (o. kez) 13b/8

yigirmi : (y. yedinci gicedür) 52b/7

otuz : (o. melek) 42a/3

kırk : (k. şaff) 17b/3

altmış : (üç yüz a. gün) 56b/6

yetmiş : (y. namāz) 23a/9

seksen : (s. medīne) 13b/7

toğsan : (t. toğuz sicill) 27b/4

yüz : (y. rekʿat) 42a/1-2

biñ : (b. cüzʾ) 17a/10

4.1.4.4.2. Sıra Sayı Sıfatları

ikinci : (i. kısmından) 13a/3

üçüncü : (ü. kısmından) 13a/3

dördüncü : (on d. gicesi) 24a/3

beşinci : (b. kısmından) 13a/4

altıncı : (a. kısmından) 13a/5

yedinci : (yigirmi y. gicedür) 52b/7

sekizinci : (s. kısmından) 13a/6

toğuzuncı : (t. kısmından) 13a/6

onuncı : (o. kısmından) 13a/7

4.1.4.3. Kesir Sayı Sıfatları

Bahrü'l-Hikem adlı eserde kesir sayı sıfatlarına örnek olacak bir kullanıma rastlayamadık.

4.1.4.5. Belirsizlik Sıfatları

her : (h. medīnede) 13b/2

ba^czı : (b. melā'ikeden) 18a/6

bir : (b. ağaçdur) 20b/6

dükeli : (d. hayr) 24b/9

küllī : (k. eyyāmında) 45a/4

niçe : (n. şā'im) 45b/4

hīç : (h. nesneye) 60a/2

4.1.4.6. Soru Sıfatları

ne : (n. sebeb-ile) 17a/5

kankı : (k. kelām) 49a/3

4.1.5. Zarflar

4.1.5.1. Durum Zarfları

Yabancı Asıllılar :

tevḥīd ile : (t. virdi) 4b/9

sırr-ıla : (s. da‘vet ider idi) 11b/4

pāre pāre : (p. kıldum) 13b/6

‘umūmen : (‘u. ḥardal dānesi-yile tıldurdum) 13b/10

‘ilmi-yile : (‘i. emr eyledi) 26a/10

ṭābi‘an : (ṭ. icābet itdünüz) 37a/8

vesvese ile : (v. gelürem) 38a/7

iḥlāş ile : (i. ol yola sülūk itdi) 39a/9-10

zāhiren : (z. ve bāṭinen raġbetleri zuhūra gelür) 40a/4-5

bāṭinen : (b. raġbetleri zuhūra gelür) 40a/4-5

re’fet-ile : (r. ve raḥmet-ile nazar kılar) 54b/7

raḥmet-ile : (r. nazar kılar) 54b/7

ḥalkā ḥalkā : (ḥ. oturlar) 64a/2-3

Türkçe Asıllılar :

toġrı : (ṭ. söyler) 6a/6

girü : (g. bitürdi) 19a/5

eyle : (e. icrā itdüm) 24b/10-11

böyle : (b. gördüm) 57b/8

eli-yile : (e. ittiḳā ider) 64b/1

4.1.5.2. Zaman Zarfları

Yabancı Asıllılar :

evvel : 12b/9

pes : 12b/10

ba^cdehū : 14a/2

dā'im : 31a/2

hergāh : 32b/10

Türkçe Asıllılar :

ol vakt : 5b/2

öñdin : 18b/4

yarın : 19b/7

kaçan : 20a/1

öñ : 21a/9

ayda : 43b/10

öñdin : 45a/9

gün : 56b/4

yıl : 56b/8

gice : 56b/9

gündüz : 56b/9

şoñra : 57b/6

4.1.5.3. Yer Yön Zarfları

altında : 16b/4

üzerüme : 16b/11

mekāna : 18b/3

üzre : 20a/9

ıraķ : 30a/11

ķarşu : 46a/2

ķatında : 49b/8

giriü : 50b/4

anda : 57a/6

arasında : 58b/3

ortaya : 63b/6

4.1.5.4. Miktar Zarfları

bir kez : 18a/7

bu ķadar : 25a/9

hīķ : 48a/8

ķoķ : 58a/5

4.1.5.5. Soru Zarfları

niçün : (n. hıfz eylemezsin) 46a/2

nite : (n. ola) 46a/11

ne : (n. dilersin) 46b/10

4.1.6. Bağlaçlar

kim : 4b/9

ve : 17a/3

çün : 18b/2

eger : 27a/11

ki : 29a/8

dağı : 35a/2

de : 41a/2

da : 52a/2

4.1.7. Edatlar

4.1.7.1. Bağlama Edatları

diyü : 6a/7

egerçi : 7a/3

niteki : 7b/9

eger : 10a/3

gerçi : 12b/1

ammā : 15a/6

hem : 18a/6

çün : 18b/2

y(ı)la : 23a/8

ya^cnī : 25b/10

y(i)le : 26a/10

ya : 26b/2

ki : 29b/8

veyāḥūd : 33a/3

lākin : 37a/6

illā : 41b/5

zīrā : 41b/9

mādām ki : 55b/1

çünkü : 57b/1

4.1.7.2. Son Çekim Edatları

soñra : 4a/10

öñdin : 4b/5

ötürü : 19b/1

çün : 39a/2

toğrı : 39a/8

degin : 42b/4

gibi : 43b/11

içün : 46a/8

tā : 47b/11

ile : 49a/9

4.1.7.3. Karşılaştırma Edatları

ne ne : 15b/10-11

gerek gerek : 40b/10

ya ya : 60b/10

ya : 62b/5

gāh gāh : 65a/10-11

4.1.7.4. Seslenme-Ünlem Edatları

i (ey) : 8b/6, 39b/4

uṣ : 20a/4

yā : 48b/4, 51a/3, 64a/10

4.1.7.5. Tenbih Edatları

Bahrü'l-Hikem adlı eserde tenbih edatlarına örnek olacak bir kullanıma rastlayamadık.

4.1.8. Fiil Çekimleri

4.1.8.1. Basit Çekimler

4.1.8.1.1. Görülen Geçmiş Zaman : (-dl)

1.Tekil Şahıs :

yaratdum : 13a/11

uyandum : 57b/6

işitdüm : 57b/7

gördüm : 63b/3

2.Tekil Şahıs :

itdüñ : 17a/5

kılduñ : 23a/5

virdüñ : 23b/1

degül midüñ : 46a/5

3.Tekil Şahıs :

öldi : 14b/1

ey(i)tdi : 55b/8

vardı : 61b/6

ķondurdı : 64a/2

1.Çoğul Şahıs :

itdük : 6a/4

viribidük : 7b/6

işitdük : 8b/10

geydük : 61b/9

2.Çoğul Şahıs :

didüñüz : 5b/5

olıduñuz : 25b/11

eyledüñüz : 37a/11

gördüñüz : 63b/3

3.Çoğul Şahıs :

kıldılar : 18a/2

irişdiler : 25a/1

oldılar : 32b/9

geldiler : 64a/7

Olumsuz Şekli : Görülen geçmiş zamanın olumsuzu “-mA” eki ile yapılmıştır

1.Tekil Şahıs : yaratmadum : 17b/2

2.Tekil Şahıs : itmedüñ : 10a/3

3.Tekil Şahıs : kılmadı : 61b/1

1.Çoğul Şahıs : kaldurmaduk : 62a/3

2.Çoğul Şahıs : *Eserde örneğine rastlayamadık.*

3.Çoğul Şahıs : kılmadılar : 18a/3

4.1.8.1.2. Anlatılan Geçmiş Zaman : -mİş

3.Tekil Şahıs :

eylemiş : 55a/3

olmuş : 59a/4

çıkarmış : 63b/11

çökmüş : 64b/7

3.Çoğul Şahıs :

kılmışlardır : 52b/1

Olumsuz Şekli : Anlatılan geçmiş zamanın olumsuzu “-mAmİş” eki ile yapılmıştır :

görmemişdür : 48b/9

itmemişdür : 48b/10

4.1.8.1.3 Geniş Zaman : (-r/ -Ar/ -Ur)

1.Tekil Şahıs :

bilürem : 23a/1

dilerin : 31b/1

yazarın : 53b/11

2.Tekil Şahıs :

bulursın : 39b/4

dilersin : 46b/5

olursin : 53a/2

3.Tekil Şahıs :

söyler : 6a/6

bilür : 16a/10

bulur : 40a/7

1.Çoğul Şahıs :

iderüz : 8a/7

2.Çoğul Şahıs :

işidürsüz : 8b/9

3.Çoğul Şahıs :

virürler : 24a/3

otururlar : 59b/2

Olumsuz Şekli : Geniş zamanın olumsuzu “-mAz” eki ile yapılmıştır.

1.Tekil Şahıs : itmezem : 46a/7

2.Tekil Şahıs : bilmezsın : 53a/2-3

3.Tekil Şahıs : ağırtmaz : 30a/9

1.Çoğul Şahıs : itmezüz : 8a/5

2.Çoğul Şahıs : eylemezsiz : 29a/6

3.Çoğul Şahıs : çıkmazlar : 33a/9

Ancak bir örnekte 3. çoğul şahsın olumsuzunun “UrAr degül” biçiminde de kullanıldığını görmekteyiz.

guşşalanurlar degüldür : 32a/7

4.1.8.1.4. Gelecek Zaman :

-AcAk eki ile :

idecek : 28a/9

gideceksiz : 29a/7

şagacağ : 52a/7

Olumsuz Şekli : Bahrü'l-Hikem adlı eserde gelecek zaman olumsuz şekli olan “-mAyAcAk” ekine örnek olacak bir kullanıma rastlayamadık.

4.1.8.1.5. Belirli Geçmiş Zaman : (-UbdUrUr)

Eserde sadece 1. Teklik Şahıs çekiminde kullanılmış olarak bir örnekte rastlanmaktadır.

görübdürürdüm : 18b/4

4.1.8.1.6. İstek Kipi :

Eski Anadolu Türkçesinde istek kipi *-A'*dır. Bu ek, Eski Türkçedeki *-GAy* ve *-GA* ekinden inkişâf etmiş olmakla beraber, anlam bakımından gelecek ve şimdiki zamanla alakası yoktur (Timurtaş 2005: 145).

1. Tekil Şahıs :

idem : 28b/11

oturam : 38a/5

virem : 41a/7

2. Tekil Şahıs :

diyesin : 11b/1

olasın : 39b/2

bulasın : 41a/3

3. Tekil Şahıs :

şora : 20a/11

içüre : 44a/1

yüriye : 54b/11

1. Çoğul Şahıs :

idevüz : 56a/9

2.Çoğul Şahıs :

bulasız : 12a/4

idesiz : 26a/2

olasız : 26a/3

3.Çoğul Şahıs :

bulalar : 7b/9

görelere : 29b/9

geydürelere : 46b/6

Olumsuz Şekli : İstek kipinin olumsuzu “-mAyA” eki ile yapılmıştır :

eylemeye : 20b/7

işitme [ye] : 37b/5

bulmayasın : 38b/4

şuşamaya : 44a/1

itmeyeler : 44b/8

olmaya : 50a/6

4.1.8.1.7. Şart Kipi : (-sA)

1.Tekil Şahıs :

Bahrü'l-Hikem adlı eserde Şart kipinin 1. Tekil Şahıs çekimine örnek olacak bir kullanıma rastlayamadık.

2.Tekil Şahıs :

itseñ : 10a/4

3.Tekil Şahıs :

toyursa : 43b/11

geyürse : 55a/7

eylese : 60b/5

dürtünse : 60b/8

1.Çoğul Şahıs :

Bahrü'l-Hikem adlı eserde Şart kipinin 1. Çoğul Şahıs çekimine örnek olacak bir kullanıma rastlayamadık.

2.Çoğul Şahıs :

olsañuz : 7a/4

itseñüz : 29b/11

3.Çoğul Şahıs :

girseler : 5a/3

gelseler : 21a/9

olinsalar : 21b/2

Olumsuz Şekli : Şart kipinin olumsuzu “-mAsA” eki ile yapılmıştır :

olmasa : 40a/3

itmese : 45a/10

4.1.8.1.8. Emir Kipi :

1.Tekil Şahıs :

ideyim : 17a/1

işitdüreyin : 25b/3-4

ideyin : 26b/5

vireyin : 53b/6

2.Tekil Şahıs :

digil : 9a/11

kılğıl : 17a/1

bilgil : 39b/4

şalāvāt getir : 19b/8-9

dut : 25a/7

ol : 25a/8

it : 31b/2

ey(i)t : 34a/2

eyle : 42a/9

in : 44b/5

bırak : 44b/7

vir : 49a/3

namāz kı1 : 57a/9

3.Tekil Şahıs :

şalāvāt getürsün : 19a/3

olsun : 22a/7

1.Çoğul Şahıs :

idelüm : 60a/10

2.Çoğul Şahıs :

īmān getürüñ : 5b/6

iṭā^cat idüñ : 8b/8

muṭī^c oluñ : 20a/6

3.Çoğul Şahıs :

dadsuñlar : 33a/1

itsünler : 52b/9

olsunlar : 63a/1

Olumsuz Şekli : Emir kipinin olumsuzu “-mA” eki ile yapılmıştır :

itmeñ : 8b/8

olmañ : 8b/10

olmasun : 10a/2

virme : 35b/8

eylemeñ : 37a/9

itme : 53a/1

4.1.8.1.9. Gereklilik Kipi :

Bahrü'l-Hikem'de gereklilik için ayrı bir ek kullanılmamıştır. Eserde gereklilik anlamını veren üç şekil karşımıza çıkar. Bunlardan ilki (-mAK) isim-fiil eki üzerine, ikincisi (-se) şart eki üzerine, üçüncüsü (-seler) şart 3. çoğul şahıs eki üzerine “gerek” kelimesi getirilerek oluşturulmuştur.

1) -mAK + gerek :

itmek gerek : 37b/2

kılmağ gerek : 45a/6-7

2) -se + gerek :

götürse gerekdir : 15a/4

içse gerekdir : 30b/4

3) -seler + gerek :

girseler gerekdir : 5a/3

4.1.8.2. Birleşik Zaman Çekimleri

4.1.8.2.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi :

kıldum idi : 37a/3

getürdi idi : 50a/4

4.1.8.2.2. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı :

bildiñse : 26a/11

olındı-yısa : 52a/4

4.1.8.2.3. Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikâyesi : (-mİşdl)

Bahrü'l-Hikem adlı eserde Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikâyesine örnek olacak bir kullanıma rastlayamadık.

4.1.8.2.4. Geniş Zamanın Hikâyesi : (-rdl)

Teklik :

ey(i)dür idüm : 57b/9

iderdi : 18b/7

kılurdi : 52b/4

gider idi : 57a/7

yer idi : 14a/1

Çokluk :

iderdük : 10a/11

iderlerdi : 18b/6

otururlar idi : 64a/3

Olumsuz şekli : Geniş Zamanın Hikāyesinin olumsuzu (-mAzdI) eki ile yapılmıştır.

itmezdüm : 46a/7

virmez idi : 62b/4-5

4.1.8.2.5. Geniş Zamanın Şartı : (-rsA)

Teklik :

dilerseñ : 19b/7

idersen : 63a/10

iderse : 6a/6

olursa : 27a/11

Çokluk :

olursañuz : 5b/7

severseñüz : 34a/2

olurlarsa : 52a/1

Olumsuz Şekli : Geniş Zamanın Şartının olumsuzu (-mAzsA) eki ile yapılmıştır.

itmezse : 30b/2

itmezseler : 45b/3

4.1.8.2.6. İstek Kipinin Hikāyesi :

ola idi : 27a/9

bileler idi : 49a/11

itmeyeler idi : 49b/4

4.1.8.3. Birleşik Fiiller

4.1.8.3.1. İsim + Yardımcı Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller :

ṣābit ol : 26b/2

sākin ol : 28a/7-8

mübhem kı1- : 52b/8

muḥāfaẓa kı1 : 52b/10

ḳat1 it : 31b/2

terk it : 45b/8

cehd eyle : 42a/9

telḳīn eyle : 57a/11

ṣevḳ vir- : 24a/3

selām vir- : 57a/7

bāḳī ḳal- : 51a/3-4

müteḥayyir ḳal- : 64a/6-7

aḡır gel- : 27b/10

ẓuhūra gel- : 30b/1

īmān getir- : 4a/5

yerine getir- : 57b/1

necāt bul- : 41a/2

4.1.8.3.2. Süreklilik Fiilleri :

Bahrü'l-Hikem adlı eserde Süreklilik Fiillerine örnek olacak bir kullanıma rastlayamadık.

4.1.8.3.3. Tezlik Fiilleri :

Bahrü'l-Hikem adlı eserde Tezlik Fiillerine örnek olacak bir kullanıma rastlayamadık.

4.1.8.3.4. Yeterlilik Fiilleri :

a) Olumlu : ...Abil- :

Bahrü'l-Hikem adlı eserde Yeterlilik Fiillerinin olumlu yapısına örnek olacak bir kullanıma rastlayamadık.

b) Olumsuz : ...AmAz :

idemezem : 39a/7

4.1.9. Sıfat-Fiiller (Partisipler)

4.1.9.1. Geniş Zaman Sıfat-Fiilleri :

-An :

īmān getüren : (i. kulları) 4a/5

olan : (o. dīne) 6b/2

içen : (i. kimse) 30b/2

aķan : (a. řadīdi) 30b/3

bilen : (b. kimsenüñ) 46b/3

namāz kılan : (n. kimseler) 55b/3

gelen : (g. nāsı) 61a/10

4.1.9.2. Gelecek Zaman Sıfat-Fiilleri :

-AcAk :

olınacağuñ : (o. şıfatı) 15a/8

řağacaķ : (ř. miķdārı) 52a/7

4.1.9.3. Geçmiş Zaman Sıfat-Fiilleri :

-dUK :

getürdüği : (g. tevḥīd) 7a/2

olduķları : (o. ḥālde) 9b/10-11

olduğuñ : (o. ḥālde) 10b/5-6

olınuğı : (o. cevherüñ) 15a/10

işledükleri : (i. maʿāřı) 32a/6-7

getürdüğim : (g. hedāyā) 34b/2

bulduğumdan : (b. řoñra) 41a/2

yazduķları : (y. ol recül) 61a/10-11

çıktığı : (ç. vakt) 61a/11

ağladığı : (a. gözyaşı) 65a/6-7

-miş :

yazılmış : (y. iki satır) 16b/1

olunmuşuñ : (o. sıfatı) 15a/7-8

4.1.10. Zarf-Fiiller (Gerindiumlar)

-A :

ide : (i. eyitdi) 11b/7

-dUkça :

oldukça : 54b/7, 60b/6

-IcAk :

idicek : 50b/3, 57a/11

çıkıcağ : 60b/11

-IncA :

idince : 41a/10, 50b/3

olınca : 11a/1

diyince : 29a/1

girince : 44a/2

itmeyince : 10b/1

dimeyince : 28b/9

olmayınca : 34b/2, 34b/6, 35a/1

-iken :

nevmde iken : 53b/8

var iken : 63a/6

-mAdAn :

olmadan : 21b/2

-mAzdAn :

olmazdan evvel : 5a/1-2

gelmezden öñdin : 45a/9

-UbAn :

oluban : 44a/11

ķorķuban : 58b/4

-(y)ü :

diyü : 6a/7, 46a/3

-(y)Up :

diridüp : 10a/6

ķoyup : 29a/7

olup : 18b/11, 20a/11, 21a/10

aldanup : 40b/2

bilüp : 45a/10

gelüp : 57a/6, 59b/2

idüp : 7b/2, 19a/2, 22a/6

4.1.11. Ses Olayları :

4.1.11.1. Ses Düşmesi :

4.1.11.1.1. Ünlü Düşmesi :

biribiri : birbiri : 14b/1

ağırı : ağırtmaz : 30a/9

‘aķıl : ‘aķlı : 17a/9

ķarıŗu : ķarŗu : 30b/6

uğura- : uğradı : 18b/11

oğul : oğlın : 46a/1

üzere : üzre : 20a/9

Sözcük kökünde olan ünlüler düşebildiğı gibi, ekleri içindeki ünlüler ve “ *i-* ” ek-fiilinin “ *i* ”si çok defa düşmektedir (Timurtaş 2005: 56). Metnimizde ayrıca “ *ile* ” edatındaki “ *i* ” zaman zaman düşmüştür.

benümile : benümle : 19b/7

olurısa : olursa : 27a/11

bunuñıla : bunuñla : 62a/3

iderise : iderse : 6a/6

varıdı : vardı : 18b/5

ideridi : iderdi : 18b/7

4.1.11.1.2. Ünsüz Düşmesi

Eski Türkçe döneminde kullanılan kelimelerden bazıları Eski Anadolu Türkçesi'nde ses kaybına uğrayarak kullanılmıştır.

ķulķaķ > ķulaķ : 8b/10

ķergeķ > gerek : 37b/2

diriĝ > diri : 14a/11

dürlüg > dürlü : 40b/1

ķuw > ķu : 15a/2

yincü > incü : 54a/8

sekkiz > sekiz : 15a/4

ķeltür- > getür- : 59b/8

bol- > ol- : 25a/8

oltur- > otur- : 61a/9

yıraķ > ıraķ : 30a/11

ķapıĝ > ķapu : 61a/9

4.1.11.2. Hece Yutumu

Eserde *+durur/+dürür* eki son iki sesi düşürülerek *+dur/+dür* şekliyle kullanılmıştır.

degüldür : 14a/11

aĝaķdur : 20b/6

4.1.11.3. Ses Türemesi

˚aķl > ˚aķıl : 5b/4

ķony > ķoyn > ķoyun : 52a/7

4.1.11.4. Ünsüz Türemesi

Genellikle ünlü ile biten kelimelere yine ünlü ile başlayan eklerin gelmesi durumunda görülmektedir (Vural 2004: 30).

di-y-ü : 6a/7

kulaqları-y-ıla : 8b/10

dime-y-ince : 28b/9

orta-y-a : 63b/6

4.1.11.5. Ses Değişimleri

4.1.11.5.1. e-i/i-e değişimi

a) Metinde “ e ” olarak geçen, günümüzde ise “ i ” olarak telaffuz edilen kelimeler:

giy- : geydüreler : 46b/6

giy- : geyürse : 55a/7

giy- : geydük : 61b/9

b) Metnimizde “ i ” şeklinde geçtiği hâlde, bugün “ e ” ile telaffuz ettiğimiz kelimeler :

edici : idici : 7b/5

geri : girü : 19a/5

ey : iy : 8b/6

eriş- : irişdiler : 25a/1

ver- : virür : 9b/8

de- : dimek : 26b/2

yer : yir : 15b/5

et- : itmiş : 43b/5

yel : yilden : 16a/2

gece : gice : 44a/7

emekle- : imekler : 65a/11

c) Metnimizde hem “e”li hem “i”li olarak karşılaşılan kelimeler :

yel : 15a/2 ↔ yil : 16a/2

yer : 15b/11 ↔ yir : 15b/5

et- : 39a/1 ↔ it- : 6a/4

4.1.11.5.2. Ünsüz Değişmesi

Metnimizde *z-y* değişimine dayalı tek örnek bulunmaktadır.

söyle- : 21b/1

4.1.11.5.3. Ünsüz Tonlulaşması

Türkçemizde tonsuz olan, *p, ç, t, k* ünsüzlerinin zaman zaman tonlu karşılıkları olan *b, c, d, g* ünsüzlerine dönüştüğü söz konusu olur. Eski Türkçe ile Eski Anadolu Türkçesi arasında bu açıdan bir farklılaşma/değişme mevcuttur (Vural 2004: 31).

t->d- (ince sıradan kelimeler)

degül : 13b/3 dile- : 46b/5

degin : 14b/5 dil : 63b/11

dört : 14b/5 diz : 64b/7

di- : 27a/10 düş- : 65a/6

dürlü : 40b/1

ţ/-t- > d- (kalın sıradan kelimeler)

dahı : 14a/2	dad- : 33a/1
dut- : 25a/7	durmak : 36a/5

Kalın sıradan olup da *t*- sesi korunarak yazılan kelimeler.

toğrı : 6a/6	toğsan : 27b/4
toldur- : 13b/11	toyur- : 43b/11
toğuz : 17a/10	tolu : 55a/9

Metnimizde bazı kelimelerin son sesinde sedalı/tonlu ünsüz bulunmaktadır.

işid- : 8b/9	süd : 30a/6
dirid- : 10a/6	dad- : 33a/1
dörd : 13a/4	gid- : 48a/5

-k->g-

geç- : 10b/8	gel- : 38a/7
gelmek : 45a/8	gerek : 37b/2
getür- : 59b/8	gey- : 61b/9
geydür- : 46b/6	geyür- : 55a/7
gibi : 8b/10	gice : 44a/7
git- : 48a/5	git- : 57b/9
gider- : 30a/10	gir- : 40a/11
gök : 27a/7	gölge : 33a/11

göñül : 8b/11	gör- : 16b/1
göster- : 6a/3	götür- : 15a/3
götüril- : 27b/3	göyün- : 32b/11
göz : 27b/4	gözyaşı : 65a/7
güc : 35b/8	gün : 18a/11
gündüz : 56b/9	

İnce sıradan olup da tonlulaşmaya uğramayan kelimeler.

kendü : 4a/6	kendüsi : 18a/3
kim : 8a/7	kimse : 32a/8
kez : 13b/1	kişi : 37b/1

-k>ğ

bulmağa : 39b/5	ayağımızdadur : 62a/1
çıkmış : 54a/5	ağladığı : 65a/6

Aynı kelimedede ya da ekte kimi zaman tonlulaşmanın olduğu kimi zaman ise olmadığı görülmektedir.

çıkmağdur : 8b/2	↔	çıkmağda : 21a/8
arasındaki : 61b/2	↔	arasındağı : 61a/1

4.1.11.5.4. Ünsüz Sızıcılaşması

-k->ğ-

dahı : 14a/2

yağşıdur : 42b/8

b->v-

vir- : 9b/8

var : 15b/10

viril- : 43a/7

var- : 61b/6

4.1.11.6. Hece Kaynaşması

şu ol > şol : 6a/9

ne it-e ki > niteki : 7b/9

kim irse > kimse : 9a/4

şu imdi > şimdi : 18b/7

ne içün > niçün : 37a/10

ne irse ne > nesne : 45b/5

kim ise ne > kimesne : 48a/3

bu eyle > böyle : 57b/8

4.1.11.7. Ünlü Uyumu

4.1.11.7.1. Dil Uyumu (kalınlık incelik uyumu)

Türkçe bir kelimenin ilk hecesindeki ünlü kalın ise takip eden hecenin ünlüsü de kalın, ilk hecenin ünlüsü ince ise takip eden hecenin ünlüsü de ince olur (Vural 2004: 33). Metnimizde kalınlık incelik uyumu açısından tutarlı bir yol izlenmiştir.

Kalınlık uyumu

yaraqlanmışdur : 29b/4

kılmışlardur : 52b/1

boynumuzdadur 61b/10

kaldurmaduk : 62a/3

İncelik uyumu

idiciyem : 9b/2

süddendür : 30a/6

getürmege : 32a/9

geydüreler : 46b/6

İsimden sıfat yapan +ki ekiyle -ken/-iken ekinin uyum dışı kaldığı da görülmektedir.

var iken : 63a/6

hâlfındaki : 15b/1, zamânındaki : 25a/5, arasındaki : 61b/2

4.1.11.7.2. Dudak Uyumu

4.1.11.7.2.1. Kelime Tabanlarında Dudak Uyumu

Türkçe kelimelerin ilk hecelerindeki ünlülerin düz veya yuvarlak oluşlarına göre onu izleyen hecelerdeki ünlülerin, kelimenin ilk hecesi düz ünlülü ise düz, yuvarlak ünlülü ise dar yuvarlak veya geniş düz olarak gelmesi kuralı (Korkmaz 2003: 151).

Bahrü'l-Hikem'de uyuma bağlı kalmayan kelime tabanları şunlardır :

kendü : 4a/6

işidül- : 44a/9

içün : 4b/4	incü : 54a/8
toğrı : 6a/6	getür- : 59b/8
idül- : 22a/2	kapu : 61a/9
götüril- : 27b/3	artuğ : 63a/7

Bazı örneklerin uyuma giren şekilleri de mevcuttur :

yapış- : 20b/8	idil- : 46b/11
----------------	----------------

4.1.11.7.2.2. Eklerde Uyum

Bahrü'l-Hikem'de dudak uyumuna bağlı kalmayan ekler:

eylemişdür : 5b/2	olınmış : 42b/4
itdüm : 13b/6	bahtlu : 47b/6
cevherüñ : 15a/10	görmemişdür : 48b/9
benüm : 16b/3	her birinüñ : 60a/8
hürmetlü : 25a/9	idelüm : 60a/10
ağrıtmaz : 30a/9	

4.2. DİZİN

GRAMATİKAL DİZİN SIRASI

İSİM

1. YALIN TEKLİK HÂLLER :

Yalın Hāl

+ Yardımcı Fiiller

(i-, tur-)	+ soru
et-	+ soru
eyle-	+ soru
ol-	+ soru
kıl-	+ soru
it-	+ soru

+ Edatlar

İlgi Hālî

1) -un / -ün	+ soru
2) -nün / -nün	+ soru
3) ilgi hālî + ki	+ soru

Yükleme Hālî + soru

Yönelme Hālî + soru

Bulunma Hālî + soru

Aynılma-Çıkma Hālî + soru

Vasıta Hālî + soru

Eşitlik Hâli + soru

Yön Gösterme Hâli + soru

2. İYELİK EKLERİ :

Teklik I. Tekil Şahıs Yalın Hâl + soru

Yükleme Hâli + soru

Yönelme Hâli + soru

Bulunma Hâli + soru

Aynılma-Çıkma Hâli + soru

Vasıta Hâli + soru

Eşitlik Hâli + soru

Yön Gösterme Hâli + soru

II. Tekil Şahıs

III. Tekil Şahıs

Çokluk I. Çoğul Şahıs

II. Çoğul Şahıs

III. Çoğul Şahıs

3. ÇOKLUK :

Yalın Hâl + soru

İlgi Hâli + soru

Yükleme Hâli + soru

Yönelme Hâli + soru

Bulunma Hâli + soru

Aynılma-Çıkma Hâli + soru

Vasıta Hâli + soru

Eşitlik Hâli + soru

Yön Gösterme Hâli + soru

FİİL

1. BASİT ÇEKİMLER :

Şimdiki Zaman Teklik I. Tekil Şahıs + soru

II. Tekil Şahıs + soru

III. Tekil Şahıs + soru

Çokluk I. Çoğul Şahıs + soru

II. Çoğul Şahıs + soru

III. Çoğul Şahıs + soru

Geniş Zaman

Anlatılan Geçmiş Zaman

Belirli Geçmiş Zaman

Görülen Geçmiş Zaman

Gelecek Zaman

Emir

Şart

İstek

Gerekliklik

2. ZARF FİİLLER :

3. SIFAT FİİLLER :

4. BİLEŞİK ZAMANLAR :

Şimdiki Zaman

Hikâye

Rivayet

Şart

Olumsuz fiil çekimleri (Olumlu fiil çekimleri ile aynı sıralama)

Mastarlar -mak /-mek

-ma / -me

-ış /-iş (Yalın hâlden başlamak kaydıyla hâl ekleri sırasında)

Kelimelerin yukarıdaki sıralamaya göre gramatikal tasnifinin yapılmasının yanı sıra eklerin eserin hangi sayfasının kaçınıcı sırasında geçtiği de gösterildi. Kelimelerin anlamları verilirken, lügat anlamına bağlı kalınmakla birlikte daha çok metinde geçen anlamı göz önünde bulunduruldu. Gramatikal dizin oluştururken; kelimeler içerisinde yazılışları ve okunuşları aynı ancak anlamları farklı kelimeler dizinde, kelimelerin önüne (1), (2), (3)... gibi rakamlar konularak farklı şekilde anlamlandırıldı. Bu sayede farklı manaya gelip de aynı yazılan kelimelerdeki anlam karışıklığı giderilmeye çalışıldı. Eserde aralarında fonetik fark bulunan kelimeler fonetik fark tek harf bile olsa ayrı ayrı madde başı olarak alınmış ve bu maddeler arasında *krş.* veya *bk.* gibi kısaltmalar kullanılarak göndermede bulunulmuştur.

A

ābā' (Ar.) : Babalar.

ā.+dan 25b/5

‘Abdu’llāh bin ‘Ömer (Ar.) : Abdullah bin Ömer hazretleri, Ashab-ı kirâmın büyüklerinden olup, dört büyük halifeden Hz. Ömer’in oğludur. Künyesi Ebû Abdurrahmân’dır. Hicretten on dört sene önce doğup, 692 yılında vefat etmiştir.

‘A. 62b/10

‘Abdu’llāh ibn-i ‘Abbās (Ar.) : *bk.* İbn-i ‘Abbās

‘A. 44a/3-4

‘Abdu’llāh ibn-i ‘Ömer (Ar.) : *bk.*

‘Abdu’llāh bin ‘Ömer

‘A. 27a/11-27b/1, 34a/9

‘Abdurrahman [bin] Semüre (Ar.) :

Asıl adı, Abdu’l-Külâl veya Abdu’l-Ka’be iken Hz. Peygamber ona Abdurrahman adını koydu. Künyesi Ebû Saîd’dır. (H 50) de vefat etmiştir.

‘A. 63a/11-63b/1

‘abîd (Ar.) : Kullar, köleler.

‘a.+i 7a/5

‘ābid (Ar.) : İbadet eden, tapınan.

‘ā. 40b/10

‘ā.+lerüñ 40b/10

‘aceb (Ar.) : Şaşılacak şey, gariplik.

‘a. 18b/1, 63b/3

‘āciz (Ar.) : Zayıf, güçsüz, âciz olan.

‘ā.+dür 6a/4

‘adāvet (Ar.) : Düşmanlık.

‘a. 50b/10

‘a.+i 30b/11

‘a.+inden 31a/1

‘aded (Ar.) : Sayı.

‘a.+ince 41b/2, 45a/4, 57a/2

Ādem (Ar.) : Hz. Adem, ilk insan.

Ā. 5b/3, 14a/10, 14a/10, 18a/2,

20a/1, 37b/11, 39a/2, 49a/2, 49a/5, 58a/2

Ā.+üñ 38b/3

Ā.+i 14b/3

Ā.+e 18a/1, 18a/2, 18a/6

Ā.+den 14b/4, 18a/5, 38a/2	‘a. it- 17a/7
ādem (Ar.) : İnsan.	ağaç : Ağaç.
ā. 13b/5, 14b/2, 14b/2	a.+dan 20b/7
ā.+üñ 12b/4, 47b/10	a.+dur 20b/6
ā.+e 17b/11	ağır : 1) Ağır, hafif olmayan.
ā.+den 48a/5	a. 27a/9
‘adn (Ar.) : Cennet.	a. (gel-e) 27b/10
‘a. 59b/3	2) Ağırılık.
‘adüvv (Ar.) : Düşman, yagı, hasım.	a.+ı 62a/10
‘a.+i 39b/11	ağla- : Ağlamak.
‘a.+ile 31a/3, 31a/5	a.-r 18b/8
āfāt (Ar.) : Belalar, musibetler.	a.-rlar 55b/7, 56a/1
ā.-ı dünyevîyi 42a/4-5	a.-ya 43a/3
ā.-ı erba‘adan 40b/7	a.-duğı 65a/6
‘āfiye (Ar.) : Sağlık, esenlik.	ağlāl (Ar.) : Zincirler, bağlar.
‘ā. 41a/8	a.+ıla 44b/6
‘āfiyet (Ar.) : Sağlık, esenlik.	ağrı- : Ağrıtmak.
‘ā. 53a/1	a.-ur 30a/10
‘afv (Ar.) : 1) Bağışlamak.	a.-maz 30a/9
‘a. 53a/1	aḥad (Ar.) : Kişi, kimse.
‘a. it- 19a/4, 34a/6, 50b/7	a.+e 48a/8
2) Özür dilemek.	aḥbār (Ar.) : Haberler.

a.+da 12b/8

‘ahd (Ar.) : Söz verme, yemin, and.

‘a.+üñüzi 5b/1

āhir (Ar.) : Son.

ā. 24b/6, 25b/2, 48a/10, 52b/2,

52b/3, 52b/5, 55b/6, 61a/10

ā.-i şa^cbānda 43a9

ā.-i yevmde 45a/3

ā.+i 44a3

ā.+de 53b/4

āḥiret (Ar.) : Öbür dünya, öteki dünya.

ā. 38a/8

ā.+de 12a/7, 22a/4, 29a/8, 32b/9,

53a/1, 54b/9

ā.+den 53b/1

āḥirīn (Ar.) : Sonrakiler.

a. 22a/7

aḥkām (Ar.) : Hükümler, emirler.

a.-ı şer^c-i şerī^catdan 4a/7

a.-ı şer^ciyyeye 34b/3

a.+umı 32a/2

a.+umuzu 32a/8

aḥlāk (Ar.) : Ahlak, tutum, davranış.

a.-ı ḥamīdelerdür 39b/9

a.-ı zemīmelerdür 40a/1

Aḥmedü’l-ḥālāyık (Ar.) :

Yaratılmışların en övülmüşü, seçilmiş.

A.+dur 22a/4

aḥsen (Ar.) : Daha güzel, çok güzel.

a. 44a/10, 46b/1

aḥvāl (Ar.) : Hâller, durumlar.

a.-i kıyāmetden 8a/9-10

a.+ini 4a/9

aḥyā (Ar.) : Diriler, canlılar.

a. 41b/10

aḥz (Ar.) : Alma, kabul etme.

a. 4a/8, 5b/2, 64b/4

aḥzār (Ar.) : Yeşil.

a. 50a/8

aḥ- : Akmak.

a.-ar 9a/6, 30a/4, 33a/7

a.-an 30b/3

aḥ : Beyaz, ak.

a. 15a/6, 22b/2, 59a/9

a^ḥkal (Ar.) : En akıllı.

a. 17b/2

aḥall (Ar.) : Pek az, çok az.

a. 50a/2

ʿāḳıbet (Ar.) : Son.

ʿā.-i emri 26a/11

ʿāḳıl (Ar.) : Akıllı kimse.

ʿā. 37b/1, 40b/6

ʿāḳḳ (Ar.) : İnatçı, serkeş.

ʿa. 41b/5

ʿa.+dur 50b/9

ʿāḳıl (Ar.) : Akıl, us.

ʿa. 5b/4

ʿa.+ı 17a/9, 30a/9, 30a/10

ʿa.+ıla 5b/7, 17b/1

aḳrab (Ar.) : Daha yakın.

a. 48b/1

a.+dur 31a/10

aḳşer (Ar.) : Daha kısa.

a.-i ümem 50a/1

aḳvām (Ar.) : Milletler, halklar.

a. 63a/1

al- : Almak.

a.-dı 65a/1

a.-dılar 63b/6, 63b/10

āl (Ar.) : Aile, sülale.

ā.-i Muḥammed 17a/2

ā.-i Muḥammeddendir 17a/3

ā.+i yile 16b/11

a^ḥlā (Ar.) : Daha yüksek, pek yüksek.

a.+sıdur 30a/2

aldan- : Aldanmak.

a.-up 40b/2

ʿalem (Ar.) : Bayrak, sancak.

ʿa. 22a/2

ʿālem (Ar.) : Dünya, cihan.

ʿā.-i cesed 40a/5, 40b/5

ʿā.-i cesedde 39b/8

ʿā.+i 12b/5

ʿā.+lere 12a/6

ʿālemīn (Ar.) : Alemler.

ʿā.+e 41b/8

ʿā.+de 17b/1

ʿā.+den 17b/8

‘aleyyhi (Ar.) : Onun üzerine.

‘a. 42a/11

‘aleyyhi’s-selām (Ar.) : “Ona selam olsun!” manasında Peygamber’in adı anılırken kullanılan bir söz.

‘a. 3a/10, 3b/6, 10b/9, 11b/2, 13a/9, 16a/11, 16b/3, 16b/6, 18a/10, 19b/6, 20a/1-2, 20a/4, 20a/7, 20a/9, 20b/5-6, 20b/10-11, 21a/4, 22b/11, 23a/3-4, 23a/7, 23a/11, 23b/3, 23b/7, 24a/5, 24a/9, 24b/2, 24b/8, 25a/8, 25b/5, 42a/7, 42b/3, 48a/7, 48b/10, 49a/2, 50b/6, 51a/2, 51a/5-6, 51b/4, 51b/6, 51b/8-9, 52a/2, 53b/7, 58a/2-3, 58b/10, 61b/3, 62a/3, 62a/6, 66a/8

‘a.+a 21a/2

‘ālī (Ar.) : Yüce, ulu.

‘ā. 16b/9

‘Alī bin Ebī Ṭālib (Ar.) : Hz. Ali.

‘A. 41a/3, 61a/3

‘Alī ibn-i Ebī Ṭālib (Ar.) : Hz. Ali.

‘A. 26b/8, 61a/6-7, 62b/1-2

‘ālim (Ar.) : Çok okumuş, bilgin.

‘ā.+leri 24a/10

‘ālim (Ar.) : Çok bilen; bilgisi ebedi ve ezeli olan manasında Allah’ın sıfatı olarak kullanılır.

‘a.+dür 7a/7

Allāh (Ar.) : Allah. (c.c.)

A. 4b/9, 9b/2, 10a/1, 11b/9, 11b/9, 16a/10, 21a/9, 28a/11, 29a/5, 29a/11, 29b/3, 34a/5, 36a/4, 43a/2, 45a/1, 45b/8, 46b/4, 62a/10, 64b/8, 64b/9, 65a/6

A.+uñ 20b/1

A.+ı 12a/2, 54a/3

A.+a 12a/1

A.+dan 11b/7, 18a/8, 21b/7,

29b/10, 31b/4, 31b/4-5, 53b/1, 62a/2, 64b/11, 65a/4

Allāhu Te‘ālā (Ar.) : Yüce Allah, Tanrı.

A. 4a/4, 5b/1, 6a/11, 7a/7, 9b/8,

10a/5, 10a/6, 11a/9, 11b/6, 12b/5,

12b/8, 13a/9, 14b/11, 16b/1, 16b/5,

16b/9-10, 17a/2, 17a/5, 17b/10, 18a/3,
 18b/6-7, 18b/11-19a/1, 19a/4, 19b/3,
 21a/2, 21a/5, 22a/5, 23a/3, 23a/6,
 23a/10, 23b/2, 23b/6, 23b/10-11, 24a/4,
 24a/7-8, 24b/1, 24b/4, 24b/7, 24b/10,
 25a/1, 25b/1-2, 25b/4, 25b/7, 26a/8,
 26b/4, 28a/6-7, 28a/7, 28b/6, 30b/9,
 33a/1, 33a/5, 34a/1, 36b/2-3, 36b/11,
 37b/10, 38b/10, 39a/7, 39b/6, 40a/7,
 41b/1, 41b/4, 41b/9, 42a/2, 42b/1,
 43b/1-2, 44b/1, 44b/3, 44b/8, 46b/2,
 46b/2, 46b/4, 46b/9, 47a/2, 47a/4,
 48a/1, 48a/9, 48b/11, 49a/4-5, 50a/2,
 50a/6-7, 50b/5, 50b/6-7, 50b/11, 51a/4,
 51a/6-7, 51b/3, 51b/9, 52a/2-3, 52b/7,
 53b/2, 54b/2, 54b/5, 54b/7, 54b/9,
 54b/11, 55a/7-8, 56b/11, 57a/1-2, 58a/7,
 58b/2, 59a/4, 59b/4, 59b/7, 59b/9,
 59b/11, 60a/6, 60a/8, 60a/11, 61b/5,
 62a/4, 62a/9, 62b/3, 62b/9, 63a/1, 63a/5

A.+nuñ 4a/10-11, 5a/3, 5a/9,
 7a/5, 7b/6, 8b/7, 10b/8, 21b/4, 21b/10,
 26a/4, 41a/6, 53b/4, 60b/2

A.+nuñdur 29a/7

A.+ya 6a/9, 9a/4, 16a/3, 19a/2,
 20b/11, 22b/10, 52a/8, 52a/10, 61b/7,
 65a/8

A.+dan 11b/7

Allāhü'l-ʿalā (Ar.) : Allahu Teālā en
 yücedir.

A.+dur 27a/6

alt : Alt, aşağı.

a.+ında 16b/4, 54b/3

a.+ından 9a/6, 33a/7, 44a/8

altı : Altı. (6 sayısı)

a. 56b/4, 56b/8, 57a/1, 57a/1,
 57b/5, 57b/10

altıncı : Altıncı. (sayı)

a. 13a/5

a.+da 43a/3

altı biñ : Altı bin. (6.000 sayısı)

a. 56b/8

altı yüz : Altı yüz. (600 sayısı)

a. 14b/10, 50a/9

altı yüz biñ : Altı yüz bin. (600.000 sayısı)

a. 60b/3

aʿmāl (Ar.) : Ameller, işler.

a. 50a/1

aʿmāl-i şāliḥa (Ar.) : Yararlı işler, iyi işler.

a.+yıla 33a/5

aʿmār (Ar.) : Ömürler.

a. 50a/1

ʿamel (Ar.) : İş, niyet.

ʿa. 4b/4, 6b/4, 9b/4, 25a/7, 33a/6,

43a/4, 47a/11, 47b/6, 48a/1

ʿa.-i ibn-i ādemden 48a/4-5

ʿa.+i 49b/11

ʿa.+in 8a/8, 32a/5

ʿa.+leri 47b/8

ʿamel-i şāliḥ (Ar.) : Yararlı iş, iyi iş.

ʿa. 28b/1, 28b/2-3, 50a/4

ʿa.+i 47b/10

ʿammīm (Ar.) : Umumi, genel, yaygın.

ʿa. 21b/10

āmīn (Ar.) : Öyle olsun.

ā. 50b/2

ammā (Ar.) : Ama, fakat, lakin.

a. 15a/6, 15a/9, 57b/11

aña : Ona.

a. 9a/7, 12b/7, 14a/10, 17b/6,

18b/5, 22a/6, 22a/8, 23b/9, 29a/7, 32a/2,

32a/9, 34b/5, 41a/9, 44a/1, 44a/8, 44b/1,

45a/6, 45b/3, 45b/4, 46a/7, 54b/7,

56b/4, 57b/3, 59a/4, 59a/4, 59a/6,

63b/4, 64a/9

anda : 1) Onda.

a. 6b/4, 15a/8, 16b/5, 20a/10,

27b/8, 33a/9, 38a/8, 38b/2, 41b/9,

43a/11, 43b/3, 43b/5, 43b/8, 43b/11,

49a/6, 49a/8, 50a/4, 50a/5, 51a/11,

51b/2, 54a/4, 59a/2, 59a/3, 59a/9, 60a/3,

62a/5, 64a/6

a.+dur 40b/8

2) Orada.

a. 10b/7, 10b/10, 15b/10, 16a/7,

16a/8, 57a/6, 61b/6

andan : Ondan.

a. 4a/8, 6a/3, 8b/8, 11b/10,

12a/2, 14a/1, 14a/9, 14b/1, 14b/3,

18b/6, 23a/7, 24a/8, 24b/2, 24b/5,

24b/8, 30b/10, 33a/8, 38a/7, 42a/5,

42a/6, 44a/10, 57a/7, 59a/5, 59b/2,

60a/4, 63a/2, 63b/5

anı : Onu.

a. 7a/1, 9a/5, 18b/4, 20a/7,

22a/5, 29b/3, 39a/11, 46a/4, 46a/6,

51b/3, 51b/4, 51b/4, 59a/1, 59a/4,

62b/9, 63b/6, 64b/4, 65a/9

anlar : Onlar.

a. 8a/10, 8b/11, 18a/7, 23a/6,

23a/10, 24b/6, 25b/2, 32a/6, 32a/10,

64a/11

a.+ın 25b/3

a.+uñ 8a/9, 9b/4, 23a/1, 23a/4,

23b/8, 32a/5, 47b/7, 48b/6, 49b/1,

51b/11, 63a/1

a.+uñ-ıla 50b/1

a.+ı 6b/1, 17b/7, 23a/2, 23a/5,

23a/9, 23b/2, 23b/6, 23b/10, 24a/3,

24a/7, 24a/11, 24b/4, 24b/7, 29b/9,

32b/9, 33a/6, 39a/6

a.+a 8b/1, 23b/1, 39b/4, 48a/11,

48a/11, 48b/5, 50b/7, 51a/6, 51a/7

a.+dan 61b/7

a.+dur 33b/5

anuñ : Onun.

a. 4a/6, 4a/8, 6a/11, 12b/6,

15b/5, 15b/6, 15b/7, 15b/8, 15b/9,

15b/11, 16a/1, 16a/2, 16b/8, 20a/5,

20b/6, 22a/7, 22b/7, 26a/10, 28a/2,

28a/8, 30a/2, 34a/3, 34a/4, 35a/10,

39b/9, 39b/11, 43b/10, 46a/11, 47b/1,

48a/2, 48a/6, 51b/6, 52a/3, 52a/3, 53b/9,

53b/11, 54a/7, 54a/9, 54b/8, 54b/9,

54b/11, 55b/1, 55b/2, 59a/5, 59b/2,

61b/2, 62a/9, 62a/11, 63a/5, 63b/7,

64a/4

a.+ıla 20a/10, 30b/1, 49a/7, 61a/6	‘arefe (Ar.) : Arife, dinî bayramlardan bir önceki gün.
a.+la 25a/7	‘a.+dür 58b/8
a.+dur 11b/10	‘arş (Ar.) : Dokuzuncu gök.
‘ār (Ar.) : Utanma.	‘a. 15a/2, 15a/5, 15a/9, 16b/1, 16b/4, 16b/8, 44a/7, 54b/3, 55b/1
‘ā. 32a/9	‘a.-ı Raḥman 30a/2
ara : Aralık, mesafe.	‘a.+ıñ 15a/7
a.+ñda 48b/2	‘a.+ı 13a/2, 14a/6, 14b/11, 15a/3
a.+sı 13b/9, 29b/4, 29b/5, 49b/6, 49b/6, 62b/1	‘a.+a 15a/11, 42b/4
a.+sında 14a/3-4, 58b/3, 60b/9, 64b/8	‘a.+dan 14a/6
a.+sındağı 61a/1, 61a/5	artuḵ : Başka, gayri.
a.+sındaki 61b/2	a. 63a/7
arāzī (Ar.) : Yerler, topraklar.	arz (Ar.) : Dünya.
a.+ [y] le 15b/2	a. 12b/4, 27a/1, 49b/6, 58a/7, 58a/8
‘araṣāt (Ar.) : Mahşer yeri.	a.-ı felâtıda 15b/2-3
‘a.+a 21b/8	a.+un 55b/6, 56a/1
‘a.+da 55a/8	a.+uñ 29a/6, 54a/10
ard : Arka.	a.+ı 11b/10, 13b/1, 13b/8, 16a/6, 56b/11
a.+ınca 14b/1, 20a/5	a.+da 7a/4

- a.+ıla 15a/11-15b/1
- a.+dur 62a/1
- ‘arż (Ar.) : Bildirme.
- ‘a. olın- 58a/6, 58a/6-7
- ‘a. it- 59a/1
- ārzū (Far.) : İstek, heves.
- ā.+sın 35b/4, 35b/6
- ‘aşā (Ar.) : Değnek, sopa.
- ‘a.-yı tevekkül 61b/11
- āşār (Ar.) : İzler, alametler.
- ā.-ı nezāret 11a/1
- ‘asel (Ar.) : Bal.
- ‘a.+dendür 30a/7
- aşhāb (Ar.) : Hz. Muhammed’i görmüş
ve onun sohbetinde bulunmuş
müslümanlar.
- a.+um 33b/5
- a.+ı 33b/7
- a.+ını 26b/4-5
- aşhāb-ı nār (Ar.) : Cehennem halkı.
- a.+dandur 32a/10
- ‘āşī (Ar.) : Karşı gelen.
- ‘ā. 8a/6, 13b/5
- āsmān (Far.) : Gök, sema.
- ā.+uñ 60a/7
- ‘aşr (Ar.) : On. (10 sayısı)
- ‘a.+e 24b/3, 47b/11, 56b/5
- at : Ad, isim.
- a.+ın 18b/2
- ata : Baba.
- a.+ñ 14a/10, 14b/3
- ‘atā (Ar.) : Bağışlama.
- ‘a. 21a/6, 59b/10
- ‘a.+sı 53b/4
- ‘ataşān (Ar.) : Susuz, susamış.
- ‘a. 48b/5, 63b/11
- ‘atūk (Ar.) : Hür.
- ‘a. 60b/3
- ‘atş (Ar.) : Susuzluk, susama.
- ‘a.+dan 45b/5
- ‘atūf (Ar.) : Sevecen, şefkatli.
- ‘a. 17a/8
- aṭyeb (Ar.) : Daha güzel.
- a.+dür 48b/7

ay : Yılın on iki bölümünden her biri.

a. 49a/4, 49b/9

a.+uñ 24a/3, 43b/2, 44a/2

a.+ınuñ 41a/5, 44b/3

a.+ı 41a/1, 45a/8

a.+ın 46a/10

a.+ına 45a/5

a.+da 43b/4, 43b/6, 55a/9, 55b/8

a.+dan 43b/1, 50a/3, 50a/5

a.+larda 55a/4, 55a/6

ayak : Ayak.

a.+ımuздadur 62a/1

āyāt (Ar.) : Ayetler, Kur'an cümleleri.

ā.+ıñ 10a/4

ā.+ını 4a/11

āyet (Ar.) : Ayet, Kur'an cümlesi.

ā. 52a/9

ā.+ile 52b/11, 53a/7, 53a/8

ayır- : Ayırmak.

a.-ur 30a/11

Āyşe-i Şıddıka (Ar.) : Hazret-i Âişe (r.a.). Hz. Peygamberin hanımıdır.

Hazret-i Ebûbekir'in kızıdır.

Ā. 41a/10, 51a/9

az- : Ayrılmak, ayrı düşmek.

a.-dılar 39b/4

a.-maz 39a/11

aʿzā (Ar.) : Organlar, üyeler.

a. 40a/5

a.-yı seb^c 45a/11

a.+dur 39b/10

ʿazāb (Ar.) : Büyük sıkıntı, eziyet.

ʿa. 8b/1, 9a/7, 10a/3, 10a/11,

10b/1, 33a/3, 55b/10, 62b/3, 63b/9

ʿa.-ı elimle 9a/7

ʿa.-ı kabir 63b/8

ʿa.-ı nârdan 42a/4

ʿa.+ı 32b/11

ʿa.+da 32a/11

ʿa.+ından 10b/8

ʿa.+ları 12a/8

azād (Far.) : Kurtulmuş, serbest olan.

a. 43b/10

aʿzam (Ar.) : Daha büyük, çok büyük,
en büyük.

a. 27a/1, 55b/11

a.-ı maʿrūfdur 26a/1

ʿazīm (Ar.) : Büyük, ulu.

ʿa. 16b/7, 29b/6, 43a/11

ʿa.+i 15a/1, 15a/4

ʿa.+dür 48a/3

ʿazīmet (Ar.) : Büyük, ulu.

ʿa.+iledür 15b/3

ʿa.+üme 17a/6

ʿazīz (Ar.) : Muhterem, sayın, sevgili.

ʿa.+dür 10a/7, 33a/1, 45a/8

B

bāb (Ar.) : Kapı.

b.+da 42b/5, 42b/6

baʿdehū (Ar.) : Ondan sonra.

b. 14a/2

bağışla- : Bağışlamak, affetmek.

b.-dum 60b/2

b.-dı 42b/1

baḥr (Ar.) : Deniz.

b. 27a/2, 27a/11

baḥtlu (Far.+T.) : Talihli, kısmetli.

b. 47b/6

baʿīd (Ar.) : Uzak, ırak.

b.+dür 21a/1

bāḳī (Ar.) : Artık, artan, fazla, geri
kalan; bundan başka.

b. 51a/2, 51a/3

b.+sini 16a/10

baʿs (Ar.) : 1) Gönderme, gönderilme.

b. 10a/11, 11a/2, 11b/4, 11b/5,

11b/6

b.+inde 12b/1

2) Yeniden dirilme, diriltme.

b. 37a/1, 37a/4

b.+e 26a/3

baṣṭ (Ar.) : Açma, yayma.

b. olın- 63b/8

baṣ : Baş, kafa.

b. 30a/9, 30a/10

b.+uñı 42b/2

b.+ı 64b/2	b. 46a/5
b.+ımız 61b/10, 62a/3	ben : I. tekil şahıs zamiri, ben.
bāṭıl (Ar.) : Boş, beyhude, yalan.	b. 9b/1, 11b/1, 11b/7, 18b/10,
b. 4b/11, 37a/3	20b/1, 21a/8, 21a/10, 21b/1, 21b/3,
b.+dur 33b/9	21b/5, 23b/4, 25a/4, 25a/6, 28b/10,
bāṭın (Ar.) : İç yüz.	34b/2, 34b/5, 35a/1, 37a/2, 37a/4,
b.+da 40a/1	39a/11, 41a/2, 46a/6, 48a/2, 48a/11,
b.+unda 39b/9	54b/7, 59b/4
bāṭına (Ar.) : Gizli, görünmeyen.	b.+i 17b/1, 19a/1, 25b/1, 38b/11,
b.+dan 33a/10	38a/3, 57a/8, 57a/9, 57a/10
bāṭinen (Ar.) : İç yüzünde, içinden	baña 18b/10, 19a/10, 21a/10,
olarak.	31b/1, 34a/3, 34b/8, 37a/7, 37a/9,
b. 40a/4	37a/10, 39a/8, 39a/11, 48a/8, 48a/9,
baʿzı (Ar.) : Kimi.	48b/11, 49a/3, 49a/5, 53b/5, 57b/9,
b. 13b/1, 15a/5, 18a/6, 31a/8,	58a/6
47b/7, 60a/10	b.+den 18b/9, 21a/9, 29a/2,
b.+sı 45a/7, 60a/10	59b/6
b.+sını 13a/11, 13b/5	b.+üm 6b/11, 17a/6, 17a/6,
b.+sına 13b/6, 45a/7	19b/2, 19b/8, 20b/3, 21b/6, 22a/1,
beden (Ar.) : Gövde, vücut, ten.	23a/2, 23a/5, 23a/9, 23b/2, 23b/6,
b.+ini 45b/1	23b/10, 24a/4, 24a/7, 24b/1, 24b/4,
belā (Ar.) : Evet, hayhay, peki.	24b/7, 25a/5, 25a/7, 32a/2, 32a/4, 33b/5,

34a/4, 37a/5, 37a/7, 37a/8, 37a/9, 44a/1,
47a/1, 48a/1, 48a/10, 48b/7, 54b/3,
59b/5, 59b/7, 59b/8, 60a/11, 61b/4,
62b/3, 64a/51, 65a/11

b.+ümle 19b/7, 48b/2

benī Ādem (Ar.) : Adem oğulları.

b. 31b/11

Benī İsrā'īl (Ar.) : İsrail oğulları.

b.+e 17b/5

b.+de 50a/4

b.+den 49b/8

berāt (Ar.) : Berat.

b. 41b/8, 41b/9

b.+da 42a/7

berd (Ar.) : Soğuk.

b. 15b/11

berekāt (Ar.) : Bolluklar.

b.+ında 25a/1

b.+ından 51a/6

bereket (Ar.) : Bolluk.

b. 56a/9

b.+i 41b/7

berr (Ar.) : Kara toprak.

b. 27a/2

berü : Bu yana, beri.

b. 62a/2

beşinci : Beşinci.

b. 13a/4

b.+de 43a/1

beşāret (Ar.) : Müjde, muştı.

b. kıl- 19b/1, 42a/1-42b/1

b. it- 7b/4-5, 8a/5-6, 9b/9, 21b/5,

41a/1 , 42a/3, 45a/7

beşer (Ar.) : İnsan.

b. 6a/3, 32a/2, 48b/9, 60a/1

b.+den 29b/6

beşīr (Ar.) : Müjde getiren, müjdeci.

b. 10b/5

beş yüz : Beş yüz. (500 sayısı)

b. 22b/10, 30b/5

beş yüz biñ : Beş yüz bin. (500.000

sayısı)

b. 16/6-7, 22b/9

beyān (Ar.) : Anlatma, açık söyleme,
bildirme.

b. 4b/1, 6a/7, 9b/3, 32a/3, 47a/7

b.-ı şāfī 6a/7

beyt (Ar.) : Mesken, ev.

b. 23b/8, 54a/6

b.+ini 45a/9

beytü'l-muḳaddes (Ar.) : Kudüs.

b.+e 61b/6

beytu'llāh (Ar.) : Allah'ın evi, Kâbe.

b.+ı 57a/6

beyzā (Ar.) : Daha ak, çok beyaz.

b. 58b/10

bırak- : Bırakmak.

b. 44b/7

biḥār (Ar.) : Denizler.

b. 16a/1

b.+a 44b/7

bi-ḡayr (Ar.) : “-sız, -siz” eki
manasındadır.

b.-i ḥesābdur 47b/1-2

bil- : Bilmek, anlamak.

b.-ürem 23a/1, 23a/4, 23a/8,
23a/11, 23b/4, 23b/8, 24a/1, 24a/10,

24b/3, 24b/6, 24b/9

b.-ür 16a/10

b.-ü[r] misün 21a/3

b.-dim 57b/8

b.-diñse 26a/11

b.-gil 39b/4

b.-eler 18a/5

b.-eler idi 49a/11

b.-üp 45a/10

b.-en 46b/3

b.-düklerinden 4a/9

b.-mezem 21a/4

b.-mezsın 53a/2-3

b.-mez 47b/1, 47b/4

bilād (Ar.) : Memleketler, şehirler,
kasabalar.

b.-ı küffārda 51a/4

bildür- : Bildirmek.

b.-di 28b/6

bile : Beraber.

b. 54b/3	50a/3, 50a/5, 52a/3, 52a/3, 53b/11,
b.+sinde 50a/8	54b/9, 54b/9, 54b/11, 54b/11
bin (Ar.) : Oğul.	bin- : Binmek.
b. (‘Alī b. Ebī Ṭālib) 41a/3,	b.-e 46b/9
61a/3	binā (Ar.) : Yapı.
b. (‘Abdu’llāh b. ‘Ömer) 62b/10	b. 53b/11, 54a/6
b. (Cābir b. ‘Abdu’llāh) 53a/8-9,	bir : Bir.
55b/4	b. 10b/7, 13b/5, 13b/11, 14a/1,
b. (Enes b. Mālik) 19a/5-6,	14a/10, 16a/2, 16a/8, 16a/8, 16a/9,
28a/3-4, 54a/10-11, 58/8	16a/9, 16b/7, 17a/10, 18a/7, 18a/10,
b. (Evs b. Evs) 57b/11	18b/1, 18b/3, 18b/7, 19a/6, 19b/2,
b. (Muḥammed b. Faḫl) 31a/11,	20a/2, 20a/3, 20a/9, 20b/6, 20b/8, 22a/2,
31b/1-2	22b/3, 23a/1, 23a/4, 23a/8, 23a/11,
b. (‘Ömer b. Ḥaṭṭāb) 34b/7	23b/4, 23b/8, 23b/8, 24a/1, 24a/6,
b. (Tāhir b. İsmā‘īl) 50b/10	24a/9, 24b/3, 24b/4, 24b/6, 24b/9,
b. (Vehb b. Münebbih) 14b/4	27a/6, 27a/8, 27a/10, 27b/3, 27b/7,
biñ : Bin. (1.000 sayısı)	27b/7, 28a/5, 30a/4, 30a/5, 30a/7, 30a/8,
b. 14b/6, 14b/8, 17a/10, 18b/5,	31a/11, 35a/6, 35b/4, 42b/5, 43a/5,
19b/3, 19b/4, 19b/4, 22b/1, 22b/6,	43a/11, 43b/4, 43b/5, 43b/8, 43b/11,
43b/1, 45a/2, 45a/2, 46b/6, 46b/6,	44a/1, 44a/6, 44a/6, 44a/8, 44a/9, 46a/1,
46b/7, 47a/3, 47a/3, 49b/5, 49b/9,	46a/4, 46a/8, 46a/9, 47b/10, 49b/8,
	50a/7, 51a/1, 52a/7, 52a/7, 52a/9,

53a/10, 54a/2, 54a/6, 54a/8, 54b/2,
 54b/2, 54b/5, 54b/8, 54b/10, 55a/2,
 55a/4, 55a/5, 55a/7, 55a/9, 55a/11,
 57a/5, 57b/2, 58a/10, 58a/11, 59a/8,
 61b/6, 62a/5, 62b/3, 63b/1, 63b/4,
 63b/5, 63b/7, 63b/9, 63b/11, 64a/2,
 64a/5, 64a/8, 64b/1, 64b/3, 64b/6,
 64b/10, 65a/1, 65a/3, 65a/5, 65a/10,
 65b/1

b.+ine 29a/11

birbiri : Birbiri.

b. 14b/1

biri : Biri zamiri.

b.+ñüz 34a/11, 34b/5

birr (Ar.) : Ana babaya itaat.

b.-i vālideyn 63b/5

bişet (Ar.) : Gönderme.

b.-i resūlden 4b/4-5

bitür- : Meydana getirmek.

b.-di 19a/5

biz : I. çoğul şahıs zamiri, biz.

b. 8a/4, 9b/9, 10a/10, 10b/4,
 56a/2, 57b/3

b.+i 36b/7, 44b/1

b.+e 10a/2

b.+den 56a/1, 56a/3

b.+üm 32a/8, 56a/4, 59a/5, 63b/2

boyun : Boyun

b.ımuздadur 61b/10

böyle : Böyle, bu şekilde.

b. 57b/8

bu : Bu zamiri.

b. 26a/1, 27a/3, 35b/5, 55b/8,
 58b/11, 59b/5

b.+nuñ 47a/1, 52a/11

b.+nuñla 21b/11, 62a/3

b.+nuñıla 64b/8

b.+ña 65b/3

b.+nda 42a/9

b.+ndan 11b/3, 13b/6, 18b/3,

26b/2, 31a/9, 45a/5, 46b/9, 55b/11,
 59b/10, 63b/8

b.+dur 4b/4, 5a/10, 29a/6

b. idi 11b/2

bu : Bu sıfatı.

b. 9a/6, 10a/5, 12b/5, 13b/1,
13b/8, 15a/3, 15b/3, 19a/1, 19a/1, 19a/8,
20b/2, 24b/11, 25b/2, 25b/7, 27a/2,
27a/6, 27a/8, 27b/5, 28a/6, 28b/4,
28b/6, 28b/8, 29a/1, 30b/1, 37b/4,
41a/1, 41a/10, 42a/1, 42a/8, 42b/7,
42b/8, 42b/10, 43a/1, 43a/2, 43a/4,
44a/2, 44b/2, 45b/2, 47a/4, 48a/2,
48b/3, 51a/5, 52a/8, 52b/7, 53b/2,
55b/8, 56a/1, 56a/2, 57b/6, 57b/8,
59b/7, 61b/3, 61b/8, 63b/3, 64a/10

bu kadar : Bu kadar.

b. 25a/9

budağ : Ağacın dal olacak sürgünü.

b.+ı 20b/9

b.+a 20b/8

b.+ları 20b/7

buhl (Ar.) : Cimrilik.

b. 60a/11

buhūr (Ar.) : Denizler.

b.+ıla 15b/1

bul- : Bulmak.

b.-ursın 39b/4

b.-ur 40a/7, 40b/1, 40b/3, 40b/4

b.-urlar 7b/10

b.-dum 21a/6

b.-dı 17b/5, 46a/9, 61b/4

b.-asın 41a/3

b.-asız 12a/4

b.-alar 7b/9

b.-duğumdan 41a/2

b.-maz 30b/4, 40a/8, 63a/11

b.-mayasın 38b/4

b.-mağa 39b/5

bunlar : Bunlar zamiri.

b. 4b/4, 26b/6, 33a/7, 59b/6,

59b/9

b.+uñ 4a/10, 18a/1, 21a/11-

21b/1, 21b/2, 26b/5, 33a/9, 36b/9,

39a/3, 47b/5, 59b/11, 62a/5, 63b/10,

64b/5

b.+ı 4b/1, 33a/10, 38a/6, 38a/9,
38b/1, 38b/2

b.+a 4b/3, 36b/7, 38a/7, 49b/5,
59b/4, 59b/9, 62b/4

b.+dan 13b/4, 63b/6-7

burāk (Ar.) : Burak, Hz. Muhammed'i
miraca çıkaran binit.

b. 46b/9

buyur- : Buyurmak.

b.-dı 47a/5

bükā (Ar.) : Ağlama, gözyaşı dökme.

b.+ya 56a/2

bürhānsız (Ar+T.) : Delilsiz.

b. 37a/11

büyük : Büyük.

b. 30b/10

C

Cābir bin ‘Abdu’llāh (Ar.) : İsmi Cābir,
künyesi Ebû Abdurrahmân ve Ebû
Abdullah'tır. 601 senesinde Medîne'de
doğdu. 693 senesinde Medîne-i
Münevvere'de vefat etti.

C. 53a/8-9, 55b/4

cahīm (Ar.) : Cehennem, tamu.

c. 44b/4

cāmi^c (Ar.) : İçine alan, içinde
bulunduran.

c.+dür 30a/1

cān (Far.) : Can, ruh.

c.+ımuza 56a/4

cānib (Ar.) : Taraf, cihet, yan.

c.+inden 64a/6

cārī (Ar.) : Cereyan eden, akan, geçen.

c. 28a/9

cāriye (Ar.) : Cariye, genç kız.

c. 46b/8

cāyi^c (Ar.) : Aç, acıkmış, aç olan.

c. 48b/5, 55a/9

cebel (Ar.) : Dağ.

c.-i beytü'l-muqaddese 61b/6

cebel-i kâf (Ar.) : Kaf Dağı.

c.+uñ 15b/1, 15b/4, 16a/6

c.+a 18b/2

c.+da 18b/8

c.+dan 16a/5	c.+üñ 61a/9
cebr (Ar.) : Zorlama, zorlayış.	c.+e 61a/10
c. it- 37a/6	c.+üñüze 11b/1
Cebrā'il (Ar.) : Dört büyük melekten biri.	cemā'at (Ar.) : Topluluk, insan topluluğu.
C. 18a/10, 19a/3, 19a/10, 42a/6-7, 42a/11, 44b/5, 50a/11, 50b/3, 50b/5, 50b/6, 51a/2, 51a/5, 51b/3-4, 51b/5, 51b/6, 51b/8, 52a/2, 58b/9, 58b/11	c. 50a/7, 54b/4
	c.-ı keşīre 10b/7
	c.+ıla 62a/9
	cemī (Ar.) : Cümle, hep, bütün.
C.+üñ 50a/9	c. 5a/2, 11b/5, 11b/6, 15a/11, 16a/2, 18a/8, 23b/5, 26a/8, 34b/7, 34b/9, 41b/4, 42b/1, 51a/1, 51a/3, 55a/3, 58b/2, 60b/1
C.+e 50a/7	c.+ini 39a/4
cehennem (Ar.) : Cehennem, tamu.	c.+ñüze 11b/8
c. 36b/5, 65a/4	cenābet (Ar.) : Guslū gerektiren durum.
c.+e 35b/10	c.+den 64a/4
cehd (Ar.) : Çalışma, çabalama.	cenāḥ (Ar.) : Kanat.
c. eyle- 42a/9, 42a/10	c.+ıla 51b/4
celāl (Ar.) : Büyüklük, ululuk.	c.+ın 18b/8, 19a/5
c.+üm 17b/8, 51b/10	c.+ı-yıla 51b/4, 51b/5
cem^c (Ar.) : 1) Toplama, yığma.	c.+ı 50a/9
c. ol- 22a/7	
2) Birden fazla insanı gösteren isim.	

c.+ını 50a/9	cennet-i ʿadn (Ar.) : Adn cenneti.
cenb (Ar.) : Yan, taraf.	c. 59b/3
c.+ümde 64a/5	cennet-i firdevs (Ar.) : Firdevs cenneti.
cennāt (Ar.) : Cennetler, uçmaklar.	c.+i 29b/11
c. 33a/7	cesed (Ar.) : Beden.
c.+a 33a/6	c. 40a/5, 40b/5
cennet (Ar.) : Cennet, uçmak.	c.+de 39b/8
c. 29b/9, 29b/10, 30a/3, 30b/4,	c.+i 12b/4
36a/7, 36b/4, 37a/1, 37a/3, 44a/5, 44a/8,	cevāb (Ar.) : Cevap, yanıt.
44a/11	c. 36b/7
c.-i ʿadn 59b/3	cevāhir (Ar.) : Cevherler.
c.-i firdevsi 29b/11	c.+ler 59a/11
c.+üñ 30a/1, 30b/5	cevāriḥ (Ar.) : İnsanın el, ayak gibi
c.+i 14a/8	azaları.
c.+e 9a/5, 17b/9, 20b/9, 21a/1,	c.+üñ 45b/10
24b/6, 36b/4, 44a/2, 51b/5, 65b/4	cevf (Ar.) : İç.
c.+de 9b/6, 20b/6, 29b/2, 33b/3,	c.+inde 54a/7, 54a/7
46a/4, 53b/11, 54a/6, 59a/8,	cevher (Ar.) : Elmas, değerli taş.
c.+den 8a/11	c.+üñ 15a/10
c.+ile 7b/4, 8a/5, 9b/9, 10b/6,	c.+den 15a/1, 15a/10
41a/1, 42a/3, 54b/8	cezā (Ar.) : 1) Ceza, azap.
c.+dür 6b/1, 43b/7-8	c. 37a/1

2) İyi veya kötü karşılık.

c. 48b/6, 48a/3

c.-yı ma'ḥlūm 47a/11

c.+ya 48a/3, 48a/4

c.+sını 47b/1, 48a/2

c.+sından 47b/6-7

cibāl (Ar.) : Dağlar.

c. 27a/2

c.-ı Tihāme 24a/11

c.+ile 15b/1

cidd (Ar.) : Ciddilik.

c.+ile 61b/9

cihād (Ar.) : Din uğruna düşmanla savaşma, cihat.

c. 29b/10

cihet (Ar.) : Yan, yön, taraf.

c.+inden 6b/4, 38a/8, 38a/9,

50a/1, 50a/2, 61b/2

cild (Ar.) : Deri, cilt.

c. 32b/11

cinān (Ar.) : Cennetler.

c.+a 65b/2

cinn (Ar.) : Cin, dinî inanışa göre duyularla kavranamayan, insanlar gibi irade ve anlama yeteneğine sahip, ilahî emirlere uymakla yükümlü tutulan yaratık.

c.16a/9, 58b/1

c.+e 11b/5

c.+den 13b/3

c.+den idi 18a/7

cins (Ar.) : Tür, cins.

c.-i ervāḥda 12b/8-9

c.+inden 32a/1

c.+lerinden 4a/6

civār (Ar.) : Çevre, yöre.

c.+ında 46b/10

cūc (Ar.) : Açlık, aç kalma.

c. 56b/1

c.+dan 45b/5

cum'a (Ar.) : Perşembeden sonra gelen gün.

c. 57b/11, 58a/2, 58b/1, 58b/4,
59a/9, 60a/6, 60b/5, 61a/4, 61a/5, 61a/8,
61b/1, 61b/2, 62a/7, 62a/9, 62b/5, 62b/6

c.-ı uḥrā 61a/1

c.+yı 62b/1, 62b/4, 63a/1, 63a/4

c.+ya 60a/3, 60b/8

c.+da 58b/3, 60b/3, 62b/8, 62b/9

c.+dan 58a/11

c.+yıla 61a/1

c.+dur 49a/5-6, 58b/6, 59a/1

cumhūr (Ar.) : İnsan topluluğu, zümre,
sınıf.

c.-ı ʿulemā 52a/11

cülūd (Ar.) : Deriler, ciltler.

c.+ları 32b/10

cülūs (Ar.) : Oturma.

c.+ıla 60b/9

cürm (Ar.) : Suç.

c.+üñ 18b/9

cüzʾ (Ar.) : Kısım, parça, bölüm.

c. 17a/10

c.+ini 17a/10, 17a/11

Ç

çāre (Far.) : Çare, deva.

ç. 35b/6

çık- : Çıkmak.

ç.-ar 54a/5

ç.-ıcaḳ 60b/11

ç.-duḡı 54a/5, 61a/11

ç.-maz 21a/9

ç.-mazlar 33a/9

ç.-maḳda 21a/8

ç.-maḳdur 8b/2

çıkār- : Çıkarmak.

ç.-mıṣ 63b/11

ç.-dı 5b/3

ç.-a 20a/9

ç.-alar 27b/4

çıkartıl- : Çıkartılmak.

ç.-a 27b/8

çirāḡ (Far.) : Fitol, kandil, mum.

ç. 55a/11

çok : Fazla, çok.

ç. 19b/10, 41b/8

çök- : Çökmek.

ç.-miş 64b/7

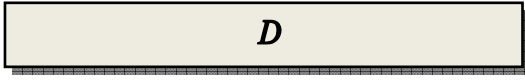
çün (Far.) : Gibi, çünkü, mademki.

ç. 18b/2

çünkü (Far.) : Çünkü, şundan dolayı ki.

ç. 22a/3, 25a/9, 38a/1, 55b/11,

57b/1

da : Dahi, bile.

d. 19b/7, 41a/2, 52a/2

dābbe (Ar.) : Yerde yürüyen hayvan.

d. 58a/11

dad- : Tatmak, lezzetine bakmak.

d.-suñlar 33a/1

dağı (Ar.) : Dahi, bile.

d. 14a/2, 17a/2, 18a/4, 26a/9,

35a/2, 37a/2, 37a/8, 40a/1, 45b/6, 58a/4,

63b/5, 63b/7, 63b/9, 63b/11, 64a/2,

64a/5, 64a/8, 64a/11, 64b/1, 64b/3,

64b/6, 64b/10, 65a/1, 65a/3, 65a/5,

65a/10, 65b/1

dāī (Ar.) : Davet eden, davetçi.

d.+dür 31a/3

dā'im (Ar.) : Sürekli, devamlı.

d. 31a/2, 32a/11, 33a/1, 33a/11,

54b/4

ḍalāl (Ar.) : Doğru yoldan sapma.

ḍ.-ı zāhir 4b/5

ḍalālet (Ar.) : Doğru yoldan sapma.

ḍ.+de 6a/8

ḍ.+den 12a/4

dāne (Far.) : Tane, çekirdek.

d. 14a/1

d.+si 15b/2

d.+siyile 13b/10-11

d.+ler 14a/1

dār (Ar.) : Yer, yurt.

d.-ı dünyāda 36a/5, 37b/1

d.+a 59b/7

dārü'l-ḥarb (Ar.) : Savaş yeri.

d.+de 51a/7-8

dārü'l-ḳarār (Ar.) : Devamlı kalınacak yer.

d.+dur 36a/8

ḍarb (Ar.) : Vurma, döğme.

d. it- 57a/10

d. it- 13b/6, 46a/3

degin : Kadar, değın, dek.

daʿvā (Ar.) : Mesele.

d. 14b/5, 14b/6, 14b/7, 14b/8,

d. 34a/7

14b/9, 14b/10, 15a/8, 16a/4, 18a/10,

daʿvāt (Ar.) : Davetler, çağırnalar.

42b/4, 44a/6, 48a/1, 51a/2, 51b/11

d. 55b/8-9

degül : Değil.

daʿvet (Ar.) : Çağırma, çağrı, davet.

d. 13b/3, 22a/9, 34b/10, 41b/6,

d. 5a/11, 7b/7, 11b/4, 11b/8,

47b/1, 48a/1, 48a/6, 50b/8, 58b/1

25b/4, 26a/9, 37a/7, 38a/10, 57a/8

d. idi 10b/11, 12b/5

d.-i nās 26b/4

d. midüñ 46a/5

d.+üme 37a/8

d.+dür 14a/11, 26a/7, 32a/7,

d.+ümle 37a/9

60a/11

Dāvud (Ar.) : Hz. Davud peygamber.

dehen (Far.) : Ağız.

D.+a 14b/8

d.-i muṭayyebe 60b/7-8

D.+dan 14b/9

dehr (Ar.) : Zaman, devir.

de : Dahi, bile.

d.+üñ 49b/1, 52a/8

d. 19b/7, 41a/2

dem (Far.) : Vakit, zaman.

defʿ (Ar.) : Savma, ortadan kaldırma.

d.+lerini 29a/1

d. it- 42a/5, 42a/6

depe : Tepe.

defʿa (Ar.) : Kere, kez, yol.

d.+ler 59a/9, 59b/3

d. 57b/8

derece (Ar.) : Mertebe, derece, rütbe.

defn (Ar.) : Gömme, gömülme.

d. 29b/2, 49b/6, 55a/1

d.+nüñ 29b/4, 49b/6	d.-se 27a/10, 28a/1, 28a/6
derecāt (Ar.) : Mertebeler, dereceler, rütbelər.	d.-seler 29a/1
d. 29b/7	d.-yesin 11b/1
d.+ı 34b/1, 57a/3	d.-ye 20b/1, 20b/3, 37a/11, 44b/3, 46b/4, 46b/5, 46b/9, 46b/10, 46b/11
d.+dan 29b/5	d.-yeler 10a/2
devābb (Ar.) : Yerde yürüyen hayvanlar.	d.-yince 29a/1
d.+a 58b/2	d.-yü 6a/7, 46a/3
devr (Ar.) : Dönme.	d.-meyince 28b/9
d. it- 53a/4	d.-mek 26b/2
di- : Demek, söylemek.	dil : Dil, tat alma organı.
d.-rlər 8b/11, 41b/8, 44a/8, 50b/2, 50b/4	d.+in 63b/11
d.-düm 18b/9	dile- : İstemek, dilemek.
d.-di 5b/4, 14b/3, 19a/2, 23a/3, 23a/6, 23a/6, 23a/9, 25b/4, 25b/5, 26a/11, 31b/1, 47a/9, 57a/11	d.-rem 46b/5, 46b/6
d.-diñüz 5b/5	d.-rin 31b/1
d.-diler 25b/6, 41b/7, 52b/2, 62a/3	d.-rsin 46b/5, 46b/10, 46b/11- 47a/1
d.-gil 9a/11, 11a/11, 17b/6	d.-rseñ 19b/7, 25b/3
	dīn (Ar.) : Allah’a inanma ve bağlanma.
	d.-i haqqı 6a/10
	d.-i haqqıla 4b/10-11

d.-i islāma 5a/2	duʿā (Ar.) : Allah’a yalvarma, niyaz.
d.-i islāmdur 4b/11, 6b/3, 38a/5	d. 43a/5, 51b/1, 53b/5, 59a/3
d.+i 10b/10, 34a/4	d.+yı 52b/11
d.+e 6b/2	d.+sına 53b/10
d.+de 7b/9, 24a/6, 53a/1	d.+ları 50b/2
diri : Canlı, diri, yaşayan.	duḥūl (Ar.) : İçeri girme, içine girme.
d. 14a/11, 14b/2	d.-ı cennetden 8a/11
dirid- : Yaratmak.	dur- : Durmak, beklemek.
d.-üp 10a/6	d.-ur 50a/9
diz : Diz.	d.-mağdan 36a/5
d.+i 64b/7	dut- : Tutmak, gereğini yapmak, yerine getirmek.
dostluk (Far.+T.) : Dostluk, ahbablık, arkadaşlık.	d. 25a/7, 41a/2, 46b/3
d.+dur 35b/11	d.-a 46b/4
dört : Dört. (4 sayısı)	d.-dı 64a/4-5, 64b/9, 65b/1
d. 14b/5, 15a/3, 30a/4, 50b/8	dükeli : Hep, hepsi, bütün.
d.+ünci 13a/4	d. 24b/9, 30b/1, 54a/5
d.+üncide 42b/10-11	düken- : Tükenmek, bitmek.
dört biñ : Dört bin. (4.000 sayısı)	d.-di 14a/1
d. 28a/3	dünyā (Ar.) : İçinde yaşadığımız âlem.
dört yüz : Dört yüz. (400 sayısı)	d. 13b/8, 15a/11, 30a/6, 30a/9,
d. 14b/6	38a/9

d.+yı 16a/2, 38a/10, 39a/3, 55a/3

d.+ya 20b/7, 38a/9, 41a/6, 53b/4

d.+da 12a/7, 12a/8, 13b/1-2,

22a/4, 32a/6, 36b/6, 53a/1

d.+dadur 22b/3

d.+dan 42b/4, 53b/1

dünyevî (Ar.) : Dünyaya mensup, dünyaya ait.

d.+yi 42a/5

dürlü : Türlü, çeşitli.

d. 40b/1

dürri (Ar.) : İnci gibi parlayan.

d. 29b/9

dürtün- : Sürünmek.

d.-se 60b/8

düş : Rüya.

d.+ünde 46a/4

düş- : Düşmek.

d.-di 65a/6

düşmānlık (Far.+T.) : Düşmanlık.

d.+dur 35b/10

ebʿad (Ar.) : En uzak.

e. 31a/4

Ebā Hureyre (Ar.) : *bk.* Ebū Hureyre

E. 19b/6, 19b/9

Ebā Ṭalha (Ar.) : Adı, Zeyd bin Sehl, künyesi Ebū Talha'dır. Meşhur okçulardandır. Medine'de doğdu. Hicretin 34. (M 655) senesinde, 70 yaşında iken vefat etti.

E. 19a/6, 19a/10

ebed (Ar.) : Sonu olmayan gelecek zaman.

e.+e 18a/9

ebedī (Ar.) : Sonu olmayan, zevalsiz.

e. 33a/8

Ebī Hureyre (Ar.) : *bk.* Ebū Hureyre

E. 20b/9-10, 53b/2, 52b/6, 58a/8

Ebī Lūbābe (Ar.) : Ebū Lūbābe. Ashāb-ı kirām'ın meşhurlarındandır. En çok da kendini ağaca bağlaması olayı ile anılır.

E. 58b/5

Ebū ʿAṭūf (Ar.) : Ebū ʿAṭūf.

E. 17a/8	e.-1 fażl 56a/3
Ebū Cūde (Ar.) : Ebū Cūde.	e.-1 semā 42b/3
E. 63a/3	e.+1 65b/4
Ebū Eyyūb (Ar.) : Ebū Eyyūb Halid bin Zeyd veya Ebū Eyyūb El-ensarī (d. 576 öl. 645), Türkiye’de zaman zaman Eyüp Sultan olarak anılan sahabeden bir müslüman.	ecr (Ar.) : Sevap.
E. 56b/2	e. 43b/11
Ebū Hureyre (Ar.) : Ebū Hureyre, ismi hakkında değişik rivayetler vardır. En meşhuru, Abdurrahmân bin Sahr olduğudur. Künyesi Ebū Hureyre’dir. 676 (H 57) senesinde seksen yaşlarında iken Medīne-i Münevvere’de vefat etmiştir.	e.+i 43b/10, 47b/1, 48a/6, 55a/5, 55a/6, 55a/10
E. 47b/8, 60a/4	e.+leri 47a/6
Ebu’l-Feth (Ar.) : Ebu’l-Feth	ecsād (Ar.) : Vücutlar, cesedler.
E. 63a/8	e.-1 enbiyāy 58a/7-8
ebvāb (Ar.) : Kapılar.	edā (Ar.) : Yerine getirme, ödeme.
e. 65b/2	e. 43b/5, 43b/5, 43b/6
e.-1 caḥīmi 44b/4	ednā (Ar.) : Az, pek az.
e.-1 cināna 65b/2	e.-y 1 ehl-i cum’a 61b/1
	edyān (Ar.) : Dinler.
	e. 5a/2
	e.-1 bāṭıl 4b/11
	efḍal (Ar.) : Daha faziletli.
	e. 58a/2, 58a/11, 59a/5, 61b/4
	e.+i 30a/1
	e.+dür 18a/2, 18a/5, 31b/3, 62b/6

e. midür 62b/5

efhem (Ar.) : Çok çabuk anlayan.

e. 17b/2

eflah (Ar.) : Felah bulan, selamete çıkan.

e. 17b/3

efşah (Ar.) : Daha fasih, uz dilli.

e. 17b/3

eger (Far.) : Eğer, madem, şayet.

e. 5b/6, 10a/3, 19b/7, 25b/3, 27a/6, 27a/11, 31b/11, 34a/2, 49a/11, 52a/3, 59a/4

egerçi (Far.) : Her ne kadar, gerçi.

e. 7a/3

çhabb (Ar.) : En sevilen.

e. 21a/6, 34b/6, 35a/1, 35a/6

e.-ı eşhür 49a/8

e.-ı eyyām 49a/5

e.-ı kelām 49a/6

e.+sın 34b/8-9, 35a/2

e.+dur 49a/3, 49a/4, 49a/4,

52a/8, 52a/10

ehemm (Ar.) : Daha mühim, çok ehemmiyetli.

e.+dür 31a/4

ehl (Ar.) : Sahip, malik, usta.

e. 26b/7

e.-i ʿaraşāta 21b/7-8

e.-i cehennem 36b/5

e.-i cennet 29b/8-9, 36b/4

e.-i cennet-i ʿadn 59b/3

e.-i cumʿa 61b/1

e.-i cumʿayı 62b/1

e.-i edyān 5a/2

e.-i ğuref 29b/8

e.-i kebā'irden 46b/6

e.-i Mekke 6b/9

e.-i Mekkedden 57a/5

e.-i nār 36b/4

e.-i nārdan 30b/3

e.-i tefsīr 47b/7

ekl (Ar.) : Bir şey yeme, yenilme.

e. it- 46a/2, 58a/7, 58a/8

ekrem (Ar.) : Pek cömert, çok eli açık.

e. 17b/2

ekşer (Ar.) : En çok, daha ziyade.

e. 41b/2, 52b/2, 53a/4

e.+ini 38b/3

el : El organı.

e.+ümde 21b/6

e.+ümdedür 22a/1

e.+in 46b/3, 64a/4, 64b/9

e.+ini 46b/4, 65b/1

e.+inde 58b/10, 60a/8

e.+inden 63b/10, 64b/5

e.+i-yile 64b/1

e.+imüzdedür 61b/11

elīm (Ar.) : Çok dert ve keder veren, acıklı.

e.+le 9a/7

emānet (Ar.) : Emniyet edilen kimseye bırakılan şey.

e.+inde 4a/9

emānī (Ar.) : Arzular, istekler.

e.+den 63a/7

emātehu (Ar.) : Öldürme, yok etme.

e. 12a/1

emr (Ar.) : İş buyurma, buyruk.

e. 11a/10, 11b/6, 12b/10, 17b/11,

17b/11, 18a/4, 20a/7, 26a/8, 26a/10,

28b/8, 28b/11, 33a/5, 34a/1, 50a/7,

60a/6, 60a/9, 61b/6

e.-i sene 41b/10

e.+i 26a/11, 41a/6, 47a/10

e.+ile 7a/9

e.+üme 34a/4

e.+ine 8b/8

emr-i ma'rūf (Ar.) : Tanrı ve kula göre doğru ve adil olan.

e. 64b/4

emīn (Ar.) : Emniyet sahibi.

e. 42a/4

emīr (Ar.) : Bey, padişah.

e.-i mağlūb 40a/9

e.-i muṭā'a 39b/11

e.-i muṭā'ı 40a/3

e.-i muṭā'idur 39b/8

emmāre (Ar.) : Emreden, emredici.

- e. 39b/11, 40a/2, 40a/8, 40b/3
- e.+nün 30b/11
- e.+dür 31a/9, 39b/6
- emāret (Ar.)** : Emirlik, beylik.
- e.+de 40a/4
- emşāl (Ar.)** : Emsāl, eş, benzer.
- i. 24b/3, 47b/11, 56b/5
- emvāt (Ar.)** : Ölüler.
- e. 41b/10
- enbiyā (Ar.)** : Nebiler, peygamberler.
- e. 16b/5, 17a/3, 24a/6, 59a/10, 64a/2
- e.+y1 58a/8
- e.+ya 26a/8
- e.+dan 21b/8
- Enes bin Mālīk (Ar.)** : Enes bin Mālīk.
- Künyesi, Ebû Hamza'dır. Bu künyeyi kendisine Hz. Peygamber vermiştir. 612'de hicretten on sene önce Medîne'de doğmuş 712 (H 93) senesinde vefat etmiştir.
- E. 28a/3-4, 54a/10-11, 58b/8
- E.+den 19a/5-6
- Enes ibn-i Mālīk (Ar.)** : *bk.* Enes bin Mālīk
- E. 21a/6
- enker (Ar.)** : En çirkin, pek fena.
- e.-i münkerdür 26a/3
- enmele (Ar.)** : Parmak ucu, kinaye olarak "el" manasında kullanılır.
- e. 27b/7
- envāc (Ar.)** : Çeşitler, türlüler.
- e. 21b/7, 40b/1
- erba'a (Ar.)** : Dört. (4 sayısı)
- e.+dan 40b/7
- erbāb (Ar.)** : Sahipler, malikler.
- e.+ına 41b/11
- erfa' (Ar.)** : Yüksek, yüce.
- e. 22a/3
- erhām (Ar.)** : Hısımlar, akrabalar.
- e.-ı ümmehātdan 25b/5
- ermele (Ar.)** : Dul kadın.
- e.+ye 17a/8-9
- ervāḥ (Ar.)** : Ruhlar.

- e.-ı enbiyā 16b/5
- e.+da 12b/8-9
- es-** : Esmek.
- e.-er 44a/8
- esmā (Ar.)** : İsimler, adlar.
- e.+ları-yıla 61a/10
- eşnāf (Ar.)** : Sınıflar, çeşitler, türler.
- e.-ı şemeri 30a/1
- eşvāt (Ar.)** : Sesler, sedalar.
- e.+ını 25b/3
- eşcār (Ar.)** : Ağaçlar.
- e.-ı cennet 44a/8
- eşed (Ar.)** : Daha şiddetli, çetin ve sert.
- e.+dür 30b/11
- eşhür (Ar.)** : Aylar.
- e. 49a/8
- eşref (Ar.)** : Daha şerefli, daha onurlu.
- e.+idür 30a/2
- evlā (Ar.)** : Daha uygun.
- e.+yuz 56a/2
- evlād (Ar.)** : Çocuklar.
- e.-ı şağiri 65a/2
- evliyā (Ar.)** : Veliler, ermişler, keramet sahipleri.
- e. 16b/6
- evsaṭ (Ar.)** : Bir şeyin ortası, ortadaki.
- e.+ı 44a/2
- Evs bin Evs (Ar.)** : Evs ibn-i Evs. (r.a.)
- E. 57b/11
- evvel (Ar.)** : Önce, ilk, evvel.
- e. 5a/2, 11b/2, 12b/9, 13a/2, 19b/9, 44a/7, 44b/3
- e.+i 44a/2, 49b/5
- evvelki** : Önceki.
- e. 42b/6, 57a/10
- evvelīn (Ar.)** : Evvelkiler.
- e. 22a/7
- eyle** : Öyle, bu şekilde.
- e. 24b/10
- eyle-** : Eylemek, yapmak.
- e. 42a/9, 42b/2, 44b/4, 57a/11
- e.-miş 55a/3, 56b/8
- e.-mişdür 5b/2, 58b/2, 59a/9

e.-di 4a/6, 5b/4, 11b/6, 12b/10, 17b/11, 17b/11, 18a/4, 21a/3, 25b/1, 26a/8, 26a/10, 26b/5, 28b/8, 36a/6, 42a/11, 49a/5, 57a/9, 58a/8, 61b/6, 63b/5, 64a/6, 64b/4, 65b/4	e.-ürler 44b/2, 44a/11, 59b/6 e.-ür idüm 57b/9 e.-ür idi 26b/10, 52b/5 e.-düm 58b/11 e.-di 11b/7, 11b/9, 12b/3,
e.-düñüz 37a/11	13a/10, 14b/11, 15b/4, 16a/4, 16a/6,
e.-se 26a/7, 28a/2, 34a/8, 34a/8, 54a/3, 54a/3, 54b/6, 55a/3, 56b/3, 56b/4, 56b/8, 57a/1, 60b/5, 61a/4	16a/11, 16b/2, 16b/3, 16b/5, 16b/7, 16b/10, 17a/1, 17a/2, 17a/4, 17a/5, 18b/1, 18b/9, 19a/3, 19a/10, 19b/6,
e.-ye 32a/4	20b/10, 20b/11, 21a/4, 21a/5, 21a/7,
e.-mezsın 46a/2	21a/8, 22a/11, 23a/1, 23a/3, 23a/4,
e.-mez 28b/4	23a/6, 23a/7, 23a/10, 23a/11, 23b/3,
e.-mezsız 29a/6	23b/4, 23b/6, 23b/7, 23b/11, 23b/11,
e.-mezler 5a/5	24a/4, 24a/5, 24a/8, 24a/9, 24b/1, 24b/2,
e.-meñ 37a/9	24b/5, 24b/5, 24b/7, 24b/8, 24b/10,
e.-meye 29b/7	24b/11, 25a/1, 25b/1, 25b/2, 27b/2,
e.-mek 26a/6	28a/1, 28b/10, 29a/10, 29b/2, 30b/7,
ey(i)t- : Söylemek, demek.	31a/9, 31a/11, 31b/2, 33b/2, 33b/5,
e.-ür 12a/1, 28a/4, 28a/5, 28a/7, 28a/8, 26b/9, 26b/11, 41a/7, 46a/6, 46b/2, 48a/1, 50b/6, 51a/3, 53b/5, 59b/4, 59b/7, 60a/9, 60a/11	34a/11, 34b/4, 34b/8, 34b/11, 35a/1, 35a/4, 38a/2, 38b/11, 39a/7, 41a/4, 41b/1, 42a/8, 42a/11, 43a/8, 43a/10, 44a/5, 45b/4, 45b/7, 46a/5, 47b/7,

47b/10, 48a/8, 48a/10, 48b/10, 49a/1,
 49a/2, 49a/11, 49b/11, 50a/3, 51a/10,
 51b/8, 51b/9, 52a/6, 52b/3, 52b/10,
 53a/6, 53a/10, 53b/3, 53b/9, 54a/2,
 54b/1, 55a/2, 55b/5, 55b/8, 56a/6,
 56b/3, 56b/7, 56b/11, 57b/5, 58a/2,
 58a/7, 58a/9, 58a/10, 58b/5, 58b/6,
 58b/9, 58b/11, 59a/8, 60a/6, 61a/4,
 61a/7, 61a/8, 61b/4, 61b/5, 62a/4, 62a/6,
 62a/7, 62a/8, 62b/3, 62b/6, 62b/7,
 62b/8, 62b/11, 63a/4, 63a/8, 63b/1,
 63b/2, 63b/3, 64a/10

e.-diler 11b/9, 33b/4, 58a/6,

61b/8, 62b/5, 63b/3

e. 34a/2

e.-e 36b/10, 44b/2, 47a/1, 51a/4

eyyām (Ar.) : Günler.

e. 49a/3, 49a/5, 58b/6

e.-ı sene 58b/7

e.-ı usbūʿuñ 58b/7

e.+ında 45a/4

e.+uñuzdandır 58a/2

ez (Far.) : “dan, den” manasına gelir.

e. 61b/8

ezfār (Ar.) : Tırnaklar.

e. 60b/7

ezvāc (Ar.) : Eşler, zevceler.

e.+ı 33a/9

F

fāḥiṣ (Ar.) : Ahlaka aykırı.

f.+e 54a/4

faḳīr (Ar.) : Zengin olmayan, yoksul.

f.-i zī ʿıyāle 54b/10

farīza (Ar.) : Farz, Allah’ın emri.

f. 43b/2, 43b/4, 43b/5, 43b/6

faẓā’il (Ar.) : Faziletler, güzel vasıflar,

iyi huylar, erdemler.

f. 56a/2

f.-i yevm-i cum’a 57b/11

faẓīlet (Ar.) : Güzel vasıf, iyi huy,

erdem.

f.+ini 28b/5

faẓl (Ar.) : Fazilet, erdem; üstünlük.

f. 56a/3

f.-ı ʿamīm 21b/10	f.-ı ʿkalb 40b/8
f.+ın 25a/11	f.+a 40b/6
f.+ına 6b/1	feth (Ar.) : Açma, açılma.
faẓla (Ar.) : Artık, çok, artan.	f. eyle- 65b/4
f. 51a/3, 51a/4	f. ol- 22a/8
fecr (Ar.) : Fecir, tan vakti.	f. olın- 42b/3-4
f. 41a/9, 50b/2, 50b/3	f. it- 59b/11, 60a/7
fehm (Ar.) : Anlama, anlayış.	fevāhiş (Ar.) : Kahpeler, ahlaksız kadınlar.
f. 4a/7	f. 45b/8
felāh (Ar.) : Kurtuluş, selamet, mutluluk.	fevķ (Ar.) : Üst, üst taraf.
f. 17b/5	f.+ümden 46a/6, 57b/2
felāt (Ar.) : Susuz çöl.	f.+indedür 30a/2-3
f.+da 15b/3	fezaʿ (Ar.) : İnleyip, sızlama.
fem (Ar.) : Ağız.	f. it- 58b/1, 58b/4
f.+leri 48b/7	fıddā (Ar.) : Gümüş.
ferah (Ar.) : Gönül açıklığı, sevinç, sevinme.	f.+dan 15b/7
f. 19a/7, 19a/9, 20a/11, 62a/4	f.+dandur 22b/2
ferīd (Ar.) : Tek, eşsiz, eşi olmayan.	fısk (Ar.) : Hak yolundan veya hak yoldan çıkma, Allah’a karşı isyan etme, sefahate dalma.
f. 57a/10	f.+ları 8b/2
fesād (Ar.) : Bozukluk.	

fi'l (Ar.) : İş, amel.

f.-i hayrâtıdan 49b/3-4

f.+den 33b/7

firdevs (Ar.) : Cennet, uçmak.

f.+de 46b/11

f.+den 30a/3

fitne (Ar.) : Bela, sıkıntı.

f.-i kabirden 62b/9-10

G

ğāfil (Ar.) : Gaflette bulunan.

ğ. 40b/2

ğāfilīn (Ar.) : Gaflette bulunanlar.

ğ.+den 53a/7, 63a/2

ğaflet (Ar.) : İhmal, endişesizlik.

ğ.+le 53b/8

gāh (Far.) : Bazen, ara sıra.

g. 65a/10, 65a/11

gālib (Ar.) : Üstün gelen, yenen, üstün.

ğ. 5a/1, 40a/8, 40a/10

ğalk (Ar.) : Kapı kapama.

ğ. 44b/4, 65b/3

ğanem (Ar.) : Koyun.

ğ.+inüñ 41b/2

ğanī (Ar.) : Zengin, varlıklı.

ğ.+dür 7a/7

ğanīmet (Ar.) : Tesadüfi ve faydalı durum.

ğ. 41a/1

ğaraž (Ar.) : Gaye, maksat.

ğ. 29a/4

ğarb (Ar.) : Batı yönü.

ğ.+a 51a/1-2

ğarīb (Ar.) : Kimsesiz, zavallı.

ğ. 40b/1

ğ.+e 17a/7

ğasl (Ar.) : Ölüyü yıkama, temizleme.

ğ. it- 57a/9

ğāyet (Ar.) : Çok, fazla, son derece.

ğ. 19a/7, 30a/5

ğ.+ile 28b/5

ğayrı (Ar.) : Başka, ayrı, yabancı.

ğ. 11b/10, 32b/11, 43b/4, 43b/6,

45b/5, 48b/6, 52a/10, 53a/3, 55a/4,

55a/6, 55a/9, 61b/1

ğ.+ya 22a/9

ğ.+dan 21b/8

ğ.+ndan 18a/5

ğ.+sını 42b/2

ğazā (Ar.) : Din uğruna savaş.

ğ. it- 31b/1

geç- : Geçmek.

g.-di 10b/8, 14a/4, 65a/10

g.-mez 17b/9

gel- : Gelmek.

g.-ürem 38a/7, 38a/9, 38b/1,
38b/2

g.-ür 22a/1, 30b/1, 30b/6,
40a/11, 40b/6, 46b/2

g.-ürler 21a/10, 59a/10, 59b/3
g.-di 6a/2, 12b/1, 12b/8, 18a/10,
18b/1, 19b/1, 42a/8, 42a/11, 43a/11,
46b/1, 58b/10, 60b/2, 61a/11, 61b/3,
63b/2, 63b/4, 63b/5, 63b/6, 63b/8,
63b/10, 64a/1, 64a/4, 64a/10, 64b/2,
64b/5, 64b/9, 64b/11, 65a/4, 65a/7,
65a/9, 65a/11, 65b/3

g.-diler 64a/7, 65a/2

g.-seler 21a/9

g.-e 20a/6, 32a/2, 62a/11

g.-üp 57a/6, 59b/2

g.-en 61a/10

g.-mezden 45a/9

g.-mek ile 45a/8

gerçi (Far.) : Her ne kadar, ise de.

g. 5a/4, 12b/1

gerek : Lazım, gerekli olan.

g. 37b/2, 40b/10, 40b/10, 45a/5,
45a/7, 45a/10, 45b/2

g.+dür 5a/3, 15a/4, 30b/4, 40b/6

getür- : Getirmek.

g.-düm (yerine g.) 57b/1

g.-di 59b/8

g.-dügim 34b/2

g.-dügüñ 20b/3

g.-dügi 7a/2, 7a/3

g.-en 19b/10

g.-di idi 50a/4

gey- : Giyinmek.

g.-dük 61b/9

geydür- : Giydirmek.

g.-eler 46b/6

geyür- : Giydirmek.

g.-se 55a/7

g.-e 55a/8

gibi : Gibi edatı.

g. 8b/10, 17a/9, 19a/8, 23a/2,
24a/3, 24a/11, 26a/3, 26a/6, 26a/7,
29b/9, 30a/6, 43b/11, 48a/9, 55b/3,
58b/10, 58b/11, 60a/3, 65a/8

g.+dür 15b/2, 43b/5, 43b/7,
55a/3, 55a/11, 56b/5, 56b/9, 62a/11

gice : Gece.

g. 44a/7, 44b/2, 56b/9, 57b/1,
63b/3

g.+ye 41b/7
g.+de 7b/9, 41a/6, 41b/4,
41b/10, 42a/1, 42a/9, 42a/10, 42b/7,
42b/9, 42b/10, 43a/1, 43a/2, 43a/4,
44b/9, 50a/11, 53a/6, 53a/10, 53b/2,
57a/10

g.+si 24a/3, 41a/5, 55b/6, 60a/7

g.+sinde 41b/1

g.+sidür 44b/3

g.+dür 44b/2, 52b/7

gider- : Uzaklaştırmak, çıkarmak, yok
etmek.

g.-ür 30a/10

g.-mez 30a/9

gir- : Girmek.

g.-ür 40a/11, 51b/5

g.-di 19a/7

g.-seler 5a/3

g.-eler 36b/4, 36b/5

g.-ince 44a/2

g.-mez 17b/9

giri : Yine, tekrar, bir daha.

g. 19a/5, 46b/11, 50b/4, 57b/7,
57b/7, 59b/9, 60a/1

git- : Gitmek.

g.-er 48a/5

g.-er idi 57a/7

g.-düm 57b/9

g.-eceksiz 29a/7

g.-se 60b/9

gök : Gök, gökyüzü, sema.

g. 27a/7

g.+ile 29b/4

gölge : Gölge.

g.+lere 33a/11-33b/1

göñül : Gönül.

g.+leri-yile 8b/11

g.+lerinde 38a/10

gör- : Görmek.

g.-übdürürdüm 18b/4

g.-düm 16b/1, 16b/4, 16b/7,

18b/1, 18b/3, 18b/8, 24a/6, 53a/3,

57b/8, 63b/3, 63b/4, 63b/6, 63b/7,

63b/9, 63b/11, 64a/2, 64a/5, 64a/8,

64b/1, 64b/3, 64b/7, 64b/10, 65a/1,

65a/3, 65a/5, 65a/10, 65b/2

g.-di 19a/7, 42b/3, 46a/1, 46a/4,

61b/6-7

g.-düñüz 63b/3

g.-e 20a/2

g.-eler 29b/9

g.-medüm 19a/9

g.-memişdür 48b/9, 60a/1

göster- : Göstermek.

g.-di 6a/3

götür- : Götürmek.

g.-ür 15a/3

g.-di 49b/9

g.-se 15a/4

götüril- : Götürülmek.

g.-e 27b/3

göyün- : Yanmak.

g.-e 32b/11

göz : Göz, görme organı.

g. 27b/4

g.+ler 47b/6, 48b/9, 60a/1

g.+lerinde 38a/10

gözyaşı : Gözyaşı.

g. 65a/7

ğuref (Ar.) : Çardaklar, köşkler.

ğ. 29b/8

ğurüb (Ar.) : Batma, batış.

ğ. it- 58a/10

ğusl (Ar.) : Yıkanma, boy abdesti.

ğ. eyle- 60b/5, 61a/4

ğuşşalan- : Kederlenme, kaygılanma, tasalanma.

ğ.-urlar 32a/7

güc : Güç, kuvvet.

g.+üñ 35b/8

gün : Gün; gündüz; güneş.

g. 18a/11, 19a/6, 35b/4, 46a/9, 56b/4, 56b/5, 56b/6, 56b/8, 57b/5, 57b/10, 58a/10, 59a/6, 59a/10, 60b/5, 62a/5, 63b/1

g.+de 13b/11, 15a/3, 19b/8, 21b/6, 22a/1, 45a/2, 52b/4, 52b/5, 54a/5, 57a/1, 57a/5, 58a/3, 58a/3, 58a/4, 58a/4

g.+deki 19a/8

g.+i 20a/1, 57a/1, 61a/9

g.+ine 15a/8, 16a/4

g.+inde 10a/1, 15a/4, 17b/3,

22a/5, 27b/3, 46b/1, 54b/3, 54b/5,

62a/11

g.+dür 62a/7, 62a/7

günāh (Far.) : Allah'ın emirlerine aykırı olarak görülen iş, dinî suç.

g.-ı kebāiri 28a/3

g.+ları 23b/2

g.+larına 9b/5

g.+laruñuzı 34a/6

gündüz : Gündüz.

g. 56b/9

g.+den 53b/10

H

haber (Ar.) : Bilgi, havadis.

h. 9b/8, 26a/6, 26b/7, 36b/3, 37b/11, 38b/10, 49a/3, 51b/9, 52a/2

h.+üñ 47a/4

h.+de 18a/10, 46b/1, 48a/2, 60b/2, 61b/3

habīb (Ar.) : Dost, sevgili.

- h.+im 16b/10, 17a/11, 17b/2,
19a/3, 44b/7
- h.+ine 26a/9
- habs (Ar.)** : Hapis, alıkoyma.
- h. olun- 21b/2
- h. it- 47a/9
- hac (Ar.)** : Kâbe'yi ziyaret.
- h. 23b/9, 62a/10
- h.+ı 64a/7
- h.+dan 25b/7
- hâcet (Ar.)** : İhtiyaç, lüzum, gereklik.
- h. 42a/9
- h.-i mu'tebere 45b/8
- h.+üm 47a/1
- h.+üñ 46b/2
- h.+i 57b/3
- h.+ini 52a/3, 54b/8, 54b/10
- hadîd (Ar.)** : Demir.
- h.+den 15b/8
- hadîs (Ar.)** : Hz. Peygamber'in kutsal sözleri.
- h.+inde 30b/7
- hafîf (Ar.)** : Ağır olmayan.
- h. 65a/2
- hakîm (Ar.)** : Âlim, bilgin, her şeyi bilen.
- h.+dür 7a/8, 10a/8, 33a/2
- hakık (Ar.)** : 1) Doğruluk, gerçek.
- h. 36b/11
- h.+ıla 4b/11, 10b/5, 36b/9
- h.+ı 6a/10
- h.+a 7a/4
- h.+dan 36b/6
- h.+dur 26a/2
- 2) Konu, mevzu.
- h.+ında 12a/7, 12a/8, 29b/8
- 3) Pay, hisse.
- h.+ı 17b/8, 51b/10
- h.+ıñ 46b/3
- Hakık (Ar.)** : Allah. (c.c.)
- H.+dur 39b/8
- Hakık Te'âlâ (Ar.)** : Allah. (c.c.)
- H. 25a/9
- hâl (Ar.)** : Durum, vaziyet, tarz.
- h. 5a/10, 29a/6, 35b/5

h.+de 8b/9, 9b/11, 10b/6, 10b/6,
18b/7, 24a/10, 31a/1, 32a/11, 33a/8,
35a/2, 35a/4

ḥalāṣ (Ar.) : Kurtulma, kurtuluş.

h. kı- 63b/7, 63b/10, 64a/7,
65a/5

h. it- 64b/5

ḥalāyık (Ar.) : Yaratılmışlar.

h.+dur 22a/4

ḥalf (Ar.) : Art, arka

h.+ında 15b/4, 15b/5, 15b/6,
15b/7, 15b/8, 15b/9, 16a/1, 16a/1, 16a/2

h.+ındaki 15b/1

ḥālīk (Ar.) : Yaratan, yoktan ver eden,
yaratıcı, Allâh.

h.+ı 11b/11

ḥālī (Ar.) : Tenha, boş, sahipsiz yer.

h. 10b/11

ḥālī (Ar.) : Hâle mensup.

h. 45a/9

ḥalīl (Ar.) : Samimi dost.

h. 21a/3

ḥalk (Ar.) : İnsanlar, insanlardan bir
bölük.

h. 17b/1

ḥalk (Ar.) : Yaratma.

h. ol- 15a/7, 15a/8, 15a/10,
15a/10-11

h. olın- 58a/3

h. it- 7a/8, 12b/6, 12b/9, 13a/2,
13a/8, 13a/10, 18b/7, 57a/1, 57a/2

ḥalka (Ar.) : Ortası boş, yuvarlak şekil.

h. 64a/2, 64a/3

h.+ya 64a/3

ḥamd (Ar.) : Allah'a olan şükran
duygularını bildirme.

h.+den 22a/3

ḥamele (Ar.) : Dört büyük melek.

h.-i ʿarş 55b/1

ḥamīde (Ar.) : Beğenilmiş, övülmüş.

h.+lerdür 39b/9

ḥamr (Ar.) : Şarap.

h. 41b/5

h.+ınuñ 30a/9

h.+ı 30b/2	hasen (Ar.) : Güzel.
h.+dandur 30a/8	h. 9b/6
h.+ın 30b/3	hasenāt (Ar.) : İyi işler, hayırlı işler.
h.+dur 50b/8	h. 19b/3, 55b/9, 57a/2
harām (Ar.) : Haram.	h.+ı 20a/8
h. 4a/11, 49a/8, 54a/4, 54a/4,	h.+ları 24b/3
58a/8	hasene (Ar.) : İyilik, hayırlı iş.
h.+da 6a/8, 49a/8, 54a/4, 54a/4,	h.+si 47b/11
58a/8	hasf (Ar.) : Yere batma, nuru ışığı
hardal (Ar.) : Hardal, sofrada iştah	sönme.
açmak için kullanılan macunumsu	h. 12a/9
madde.	haslet (Ar.) : İnsanın yaratılışındaki
h. 13b/10, 15b/2	huyu, mizacı.
hāric (Ar.) : Dış, dışarı.	h.+ile 43b/4
h. 23b/9	hasret (Ar.) : Özleyiş, özlem.
hark (Ar.) : Yarıp yırtma, yırtılma.	h.+leri 36b/10
h. it- 28a/6	haste (Far.) : Hasta, rahatsız, sayrı.
harr (Ar.) : Sıcak, sıcaklık.	h. ol- 57a/8
h. 15b/10	haşr (Ar.) : Ölülerini diriltip mahşere
h.-ı nārdan 64b/1	çıkarma.
hased (Ar.) : Kıskançlık, çekememezlik.	h. ol- 24a/2, 24a/7
h.+dür 40b/9	haşyet (Ar.) : Korku, korkma.

- h. 61b/11
- h.+inden 65a/6
- ḥaṭāyā (Ar.)** : Kabahatler, suçlar, günahlar, yanlışlar, yanlışlıklar.
- h.+sı 27b/6
- h.+lardan 27b/10
- ḥaṭır (Ar.)** : Keyif, hâl.
- h.+uñ 19a/9
- h.+ın 19a/7
- ḥaṭīb (Ar.)** : Hitap eden, söz söyleyen.
- h. 44b/1, 61a/11
- ḥatm (Ar.)** : 1) Kur'anı başından sonuna kadar okuma.
- h. 52a/11
- 2) Mühürleme.
- h. 63a/2, 63a/5
- ḥavāyic (Ar.)** : İhtiyaçlar, gerekli şeyler.
- h.+inde 50b/5
- ḥavf (Ar.)** : Korku.
- h. 8a/10, 32a/6
- h.+ı 64b/11
- h.+ından 43a/2
- ḥavl (Ar.)** : Etraf, çevre.
- h.+ında 18b/5
- h.+ısı 59b/1
- ḥavż (Ar.)** : Havuz.
- h. it- 51b/3
- h.+umdan 44a/1
- ḥayā (Ar.)** : Utanma, ar.
- h.+muzdan 62a/2
- ḥayme (Ar.)** : Çadır.
- h. 54a/8
- h.+de 54a/8
- ḥayr (Ar.)** : İyi, faydalı, hayırlı.
- h. 7a/3, 24b/9, 43a/4, 53b/1, 59a/3, 59a/3
- h.-ı rüsüle 25b/10
- h.+uñ 21b/6
- h.+ı 41b/7
- h.+dan 43b/3, 61b/1
- h.+la 59a/3
- ḥayrāt (Ar.)** : Sevap kazanmak için yapılan hayırlı işler.
- h. 38a/11

h.+ıla 63a/10	h.+lerini 13a/8
h.+da 63a/6, 63a/10	2) Kat, huzur.
h.+dan 31a/2, 49b/4	h.+de 21a/11
hayrlu (Ar.+T.) : Faydalı, hayırlı.	h.+iñden 38a/3
h.+dur 43b/1, 50a/3, 50a/5,	h.+ine 21a/9, 28a/11, 64b/9
62a/5	h.+inde 28a/7, 36a/4, 46b/2,
haysiyyet (Ar.) : Şeref, onur.	46b/4
h. 61b/11	hazz (Ar.) : Baht, talih, nasip.
hayye (Ar.) : Yılan.	h. 61b/1
h. 16a/2	h.+ı 63a/7
hāzır (Ar.) : Hazır, göz önünde olan.	heb : Hep, bütün, hepsi.
h. 54b/2	h. 7a/5
hazret (Ar.) : 1) Büyüklere verilen saygı	helāk (Ar.) : Mahvolma, ölme.
ünvanı.	h. ol- 14a/2
h.-i Muḥammedü'l-Muṣṭafāya	h.+e 37b/3, 38a/1
14b/10	h.+dür 36a/7
h.-i resūl 35a/3	helāl (Ar.) : Helal.
h.-i risālet 19a/6, 22a/3-4	h. 4a/11, 54a/3, 54a/3
h.-i risāletün 21b/8-9	h.+de 6a/8
h.+inüñ 25a/10	hem (Far.) : Hem, hem de.
h.+inden 26b/9	h. 18a/6, 57a/7
h.+lerinüñ 22a/10	her (Far.) : Hep, bütün.

h. 6a/6, 8a/7, 9a/4, 9a/6, 13b/1,
 13b/2, 13b/3, 13b/7, 13b/11, 14a/3,
 14b/2, 15a/7, 15b/11, 17b/4, 18b/6,
 19b/8, 20b/7, 21b/6, 22a/1, 22b/6,
 22b/8, 22b/9, 22b/9, 23a/8, 23b/1,
 26a/4, 26a/6, 26a/7, 27a/9, 27b/4, 28a/1,
 29a/10, 29b/4, 31a/1, 31a/9, 32a/3,
 34a/7, 39a/8, 42a/1, 42b/5, 43b/3,
 43b/5, 43b/8, 43b/11, 44b/9, 45a/2,
 45b/2, 45b/7, 46b/8, 47a/3, 47a/11,
 47b/10, 48b/7, 49b/6, 50a/11, 50b/11,
 51a/7, 51a/11, 51b/4, 51b/10, 52a/6,
 52a/9, 52b/10, 53a/6, 53a/7, 53b/4,
 53b/10, 54a/5, 54b/1, 54b/2, 54b/4,
 54b/5, 54b/6, 54b/8, 54b/10, 54b/11,
 55a/2, 55a/3, 55a/5, 55a/7, 55a/8,
 55a/10, 56b/3, 56b/7, 57a/1, 57a/5,
 58b/3, 59a/3, 60a/6, 60b/3, 60b/5,
 61a/4, 61a/9, 62a/8, 62b/8, 63a/4,
 63b/11, 64a/3, 64a/6, 64b/4

her bir : Sayılabilen şeylerin ayrı ayrı
 hepsi.

h. 14b/2, 19b/1
 h.+inüñ 60a/8

hergāh (Far.) : Her zaman, her vakit.
 h. 32b/10

ḥesāb (Ar.) : Hesap, sayma. **krş.** ḥisāb
 ḥ. 21b/2, 37a/4
 ḥ.+dur 47b/2

ḥesābsuz (Ar.+T.) : Sayısız.
 ḥ. 47a/6

hevā (Ar.) : Heves, istek, arzu.
 h.-yı nefis 31b/4
 h.-yı nefsi 35a/7
 h.-yı nefsin 35a/8, 35a/9
 h.-yı nefsinden 37b/3
 h.-yı nefsiñ 31b/2
 h.+dan 47a/9
 h.+sın 35b/8, 35b/9
 h.+sına 31a/3, 35b/7, 40a/3
 h.+sından 36a/6

hevā (Far.) : Hava, atmosfer.
 h.+da 13a/11, 13b/7

ḥifz (Ar.) : Saklama.

h. eyle- 46a/2	hikmet (Ar.) : Bilgelik.
h. it- 20b/4	h.+ile 10a/8
h.+uñ 57b/3	hilāf (Ar.) : Karşı, zıt.
hirmān (Ar.) : Mahrumluk, ümitsizlik.	h.-ı şerî'de 35b/8
h.-ı emāniden 63a/7	h.+ı 15a/10
h.-ı mağfiretten 8a/11	hilāl (Ar.) : Yeni ay.
hışāl (Ar.) : Huylar, ahlaklar.	h. 56a/7
h.-ı hayırdan 43b/3	hilkat (Ar.) : Yaratılma, yaradılış.
hicāb (Ar.) : Perde.	h.+i 14a/3
h. 16a/1, 48b/2, 64b/8	hisāb (Ar.) : Hesap. <i>krş.</i> hesāb
h.+ları 48b/3-4	h. 36a/4, 37a/1
hiç (Far.) : Yok denecek kadar az olan; yok olan.	hitāb (Ar.) : Bir kişiye veya topluluğa ağızdan veya yazı ile söyleme.
h. 10b/7, 23b/1, 24a/11, 44b/1, 44b/9, 44b/10, 44b/11, 47b/1, 47b/4, 48a/8, 58a/11, 60a/2	h. 12b/7
hidāyet (Ar.) : Hak yoluna, doğru yola kılavuzlama.	hizmet (Ar.) : İş, iş görme, vazife.
h. 12a/4	h. 18b/5
h.+de 6a/8	hubb (Ar.) : Sevgi.
hikāyet (Ar.) : Hikāye, anlatma.	h.-ı dünyāyı 39a/3
h. 31a/10, 45b/11, 57a/3	hulḳ (Ar.) : Huy, tabiat.
	h.+ı 64b/8
	hulle (Ar.) : Cennet giysisi.
	h. 55a/8

ḥūrī (Ar.) : Huri, cennet kızı.

ḥ.+ini 9b/2

ḥ. 46b/7

ḥürmet (Ar.) : Saygı.

ḥ.+yile 46b/8

ḥ. 46a/2, 46a/8

ḥūr-i ʿīn (Ar.) : Cennet kızı.

ḥürmetlü (Ar.+T.) : Saygılı.

ḥ. 44a/10

ḥ. 25a/9

ḥ.+den 54a/8

ḥüsn (Ar.) : Güzel, iyi.

ḥurmā (Ar.) : Hurma ağacının yemişi.

ḥ.-i ḥulḳı 64b/8

ḥ. 65a/8

ḥ.-i zannı 65a/9

ḥuṣūʿ (Ar.) : Allah huzurunda boyun

I

eğme, nefisini hor ve hakir görme.

ibṭ (Ar.) : Koltuk altı.

ḥ. 43a/1

1. 60b/7

ḥuṭbe (Ar.) : Hutbe, vaaz.

ıdlāl (Ar.) : Doğru yoldan çıkarma.

ḥ. 36b/9, 43a/9, 60b/11

1. 36b/7, 38a/3, 38b/11, 39a/4,

ḥuṭūr (Ar.) : Hatıra gelme, akla gelme.

39a/6

ḥ. 18a/1, 29b/6, 48b/9, 60a/1

ıraq : Uzak.

ḥüccet (Ar.) : Delil.

1. kı1- 30a/11

ḥ. 10a/1, 10b/1, 37a/11

ırmak : Irmak, nehir.

ḥ.-i vāzıḥ 6a/2

1. 30a/4, 30a/5, 30a/7, 30a/8

ḥ.+üñ 39b/1

1.+lar 9a/6, 33a/7

ḥüdā (Ar.) : Kur'an-ı Kerîm.

1.+ları 30a/3

ḥ.+ya 34b/2

1.+dur 30a/4

ḥüküm (Ar.) : Hüküm, emir.

ıstıfā (Ar.) : Seçme, seçkinlik.

i. 17a/5, 25a/4

ʿitk (Ar.) : Azat etmek.

ʿi. 45a/3

ʿi.+dur 44a/3

ʿiyāl (Ar.) : Bir kimsenin geçindirmek

zorunda olduğu kimseler.

ʿi.+e 54b/10

iztırāb (Ar.) : Acı, elem, azap, sıkıntı.

i. it- 44a/9, 65a/7-8

ʿibād (Ar.) : Kullar.

ʿi.-ı mü'minīn 41b/9

ʿi.+um 49a/7

ʿi.+umuñ 49a/6

ʿi.+umdan 49a/9, 51b/10

ʿibādet (Ar.) : İbadet.

ʿi. 13b/4, 54b/3, 56b/8, 61b/7,

61b/8

ʿi.+de 52b/8

ʿi.+inden 62a/6

ʿibādu'llāh (Ar.) : Allah'ın kulları

ʿi. 56a/7

iblis (Ar.) : Şeytan.

i. 36b/7

i.+üñ 37b/11, 38b/10

i.+e 36b/5

i.+den 37b/4

ibn (Ar.) : Oğul.

i. (ʿAbdu'llāh i.-i ʿÖmer) 27a/11-

27b/1, 34a/9,

i. (ʿAlī i.-i Ebī Ṭālib) 61a/6-7,

62b/2

i. (ʿAlī i.-i Ṭālib) 26b/8

i. (Enes i.-i Mālik) 21a/6

İ. (İ.-i ʿAbbās) 15a/9, 44a/3-4,

49a/10, 51b/7

İ. (İ.-i ʿAbbāsdan) 49a/1, 49b/7

i. (i.-i ādemüñ) 47b/10

i. (i.-i ādemden) 48a/5

İ. (İ.-i Mesʿūd-ı Enşārī) 54a/1

İ. (İ.-i ʿÖmer) 53a/5, 62b/7

İbn-i ʿAbbās (Ar.) : İbn-i Abbās.

Hazret-i Abbas'ın oğludur. Annesi

Lübabe binti Haris Hilaliyye olup, Halid

bin Velid'in teyzesidir. Hicretten birkaç sene önce Mekke'de doğmuş, 687 (H 68) senesinde Taif'te vefat etmiştir.

İ. 15a/9, 44a/3-4, 49a/10, 51b/7, 54a/1

İ.+dan 49a/1, 49b/7

İbn-i Mes'ūd-ı Enşārī (Ar.) : Ebū Mes'ūd El-Enşārī.

M. 54a/1

İbn-i 'Ömer (Ar.) : *bk.* 'Abdu'llāh bin 'Ömer

İ. 53a/5, 62b/7

İbrāhīm (Ar.) : Hz. İbrahim peygamber.

İ. 21a/3, 21a/4

İ.+e 14b/6, 21a/2

İ.+den 14b/7

icābet (Ar.) : Kabul etme, razı olma.

i. it- 25b/6, 37a/8, 37a/10, 53b/10

i.+i 25b/7

icmā' (Ar.) : Toplama, bir araya getirme.

i. it- 33b/9

icrā (Ar.) : Yapma, yerine getirme, bir işi yürütme.

i. it- 24b/11

ictihād (Ar.) : Gücü, kuvveti yettiği kadar çalışma.

i. 52b/4, 52b/9

i.+ıla 61b/9

iç- : İçmek.

i.-se 30b/4

i.-en 30b/2

i.-enlere 30a/8

i.-mez 30b/3

iç : Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dâhil.

i.+ine 64b/6

i.+inde 11a/10, 15b/2, 33a/7, 53a/4

i.+inde idi 4b/5-6

i.+üñüzde 6b/9

içün : İçin edatı.

i. 4b/4, 5a/1, 5a/9, 5b/1, 5b/5,
 7a/3, 9b/1, 9b/5, 10a/1, 10a/2, 10a/6,
 10b/1, 10b/2, 11b/8, 17b/8, 20b/4,
 21b/1, 21b/2, 22a/2, 22a/8, 23a/5,
 23b/8, 25b/11, 26b/4, 28b/7, 29a/5,
 29b/3, 33a/1, 36a/4, 36b/8, 36b/10,
 38a/4, 39a/5, 41b/8, 41b/9, 42b/5,
 42b/7, 42b/8, 42b/10, 42b/11, 43a/2,
 43a/4, 45a/1, 46a/8, 47a/11, 47b/5,
 48b/5, 49b/1, 49b/11, 51b/6, 51b/10,
 52b/9, 53b/11, 54b/8, 54b/11, 55b/1,
 55b/2, 55b/7, 55b/11, 56a/11, 56b/1,
 58b/1, 59a/1, 59a/2, 59a/2, 59a/5,
 59b/11, 60b/11, 61a/4, 62a/4, 62a/9,
 63b/5

i.+dür 19b/10, 36a/8, 48a/1-2

ıçür- : İçirmek.

i.-e 44a/1

ıd (Ar.) : Bayram.

ı. 59a/2

ıddıā' (Ar.) : İleri sürülerek savunulan
 düşünce, sav.

i.-i risālet 11a/10

ıddihān (Ar.) : Güzel kokulu yağ
 sürünme.

i. 60b/8

ıdhāl (Ar.) : Dâhil etme, içeri sokma.

i. it- 6b/1, 9a/5, 17b/7, 32b/10,
 33a/6, 33b/1, 64a/8, 64b/6, 64b/9, 65b/4

ıdici : Eden, edici.

i. 7b/5, 7b/6, 7b/8, 8a/6, 8a/6,
 9b/10, 9b/10, 41a/8, 41a/9, 43a/5, 43a/6,
 44b/11

i.+yem 9b/2

i.+lere 47a/6

ıdil- : Edilmek. *kırs.* ıdül-

i.-e 46b/11

ıdül- : Edilmek. *kırs.* ıdil-

i.-ür 22a/2, 47a/7

ıfsād (Ar.) : Fesada uğratma, uğratılma,
 bozma.

i. 44b/8

ıftār (Ar.) : Oruç açma.

i. 43b/9, 45a/2, 48b/3

iğtisāl (Ar.) : Gereğine uygun olarak gusletme, yıkanma.

i.+i 64a/4

iğvā (Ar.) : Azdırma, yolunu şaşırtma.

i. 39a/4, 39b/1

i.-i nās 38a/4

i.+sıyıla 40b/3

iḥāṭa (Ar.) : Bir şeyin etrafını çevirme, sarma, kuşatma.

i. eyle- 64a/6

i. olın- 59b/1

i. it- 16a/3

iḥlās (Ar.) : Samimiyet, doğruluk.

i. 8a/9, 39a/6, 39a/9

i.+ıla 28a/2

i.+ı 39a/10

i.+dur 27a/3

iḥrāc (Ar.) : Çıkarma, gönderme.

i. it- 48a/10-11

iḥsān (Ar.) : Bağış bağışlama.

i. 28b/5, 54b/6

i.+dur 29b/6

iḥtidā' (Ar.) : Doğru yola girme, müslüman olma.

i. 7b/9, 7b/10

iḥtilāf (Ar.) : Anlaşmazlık, aykırılık.

i. 52b/1

iḥtimām (Ar.) : Dikkatle, özenle iş görme.

i. 40b/6

iḥtirām (Ar.) : Saygı, hürmet.

i. 45b/2, 46a/9, 46a/11

i.+ıla 45b/2

iḥtirāz (Ar.) : Sakınma, çekinme.

i. it- 40b/7

iḥtiyāc (Ar.) : Gereklilik.

i.+ları 60a/2, 60a/3

iḥtiyār (Ar.) : Seçme, seçilme.

i. it-17b/1, 39b/3

iḥyā (Ar.) : Diriltme, canlandırma.

i. 11b/11, 51a/11, 51b/11

ʿikāb (Ar.) : Eza, ceza, azap.

ʿi. 19a/1

ʿi.+da 7a/9

‘i.+dan 28b/3

ikāf (Ar.) : Vakfetme.

i. 47a/10

ikāmet (Ar.) : Oturmak.

i. it- 22a/6

ikāmet-i hüccet (Ar.) : Oturma belgesi.

i. 10b/1

iki : İki. (2 sayısı)

i. 14a/3, 16b/1, 29b/4, 49b/6,

50a/9, 51b/2, 54a/9, 60b/9, 61a/4,

61b/2, 62a/5, 64b/7

ikinci : İkinci.

i. 13a/3

i.+de 42b/7

iki biñ : İki bin. (2.000 sayısı)

i. 14b/5

iki yüz : İki yüz. (200 sayısı)

i. 14b/5, 14b/8, 14b/9

ikrām (Ar.) : Bir şeyi hediye, armağan

olarak verme.

i. 45a/6, 46a/7, 48a/8, 48a/8,

48a/11, 48b/11

ikrār (Ar.) : tasdik, kabul.

i.+uñuzı 5b/2

ilāc (Ar.) : İlaç, derde deva olan şey.

‘i.+ın 40b/7

ilāhī (Ar.) : Ey Allah’ım.

i. 48a/8, 48b/10, 57b/9

ilām (Ar.) : Bildirme, bildirilme, anlatma.

i. 11b/7, 28b/7

ilhām (Ar.) : Gönle doğan şey.

i. 58b/2

ile : İle, birlikte.

i. 4b/9, 6a/7, 24a/10, 25a/6,

27a/2, 38a/7, 39a/9, 39a/10, 45a/6,

48a/6, 50a/7, 50a/11, 51b/1, 54b/3,

54b/10, 60b/8, 60b/10, 62b/1

i.+dür 28b/3

illā (Ar.) : Mutlaka, ancak, sadece.

i. 8a/5, 10b/7, 17b/7, 17b/9,

34b/9, 39a/5, 39b/2, 41b/5, 47a/11,

48a/1, 48a/5, 48a/6, 50a/10, 50b/8,

58b/1, 58b/1, 63a/1

‘illet (Ar.) : Hastalık, sakatlık.

ī.+da 5b/5

‘i. 5a/9

ī.+dan 30a/11

‘i.+ini 10a/5

ī.+uñ 35a/4

‘ilm (Ar.) : İlim, bilme, biliş.

ī.+ından 8a/8

‘i. 4b/3, 6b/4

ī.+uñuzdan 7a/6

‘i.+i 26b/2

īmān getir- : İman etmek.

‘i.+i-yile 26a/10

ī.-di 8a/7-8, 17b/5

iltifāt (Ar.) : Yüzünü çevirip bakma.

ī.-diler 6a/9-10, 8b/7, 9b/4,

i. 45b/10

33a/4-5

ilzām (Ar.) : Susturma.

ī.-üñ 12a/1, 5b/6, 12a/1

i. it- 26b/6

ī.-eler 17b/6

imā’ (Ar.) : Câriyeler.

ī.-en 4a/5

i.+larumdan 51b/10

ī.-ene 7b/4

imām (Ar.) : Namazda kendisine uyulan

ī.-mek 5a/11-5b/1, 26a/5

kimse.

ī.-mege 32a/9

i. 60b/11

ī.-mek ile 25b/10-11

i.+larıyla 23a/8

imā’ (Ar.) : Cariyeler, hizmetçiler.

‘imāme (Ar.) : Sarık.

i.+sıdur 7a/6

‘i.-i şükür 61b/10

imekle- : Emeklemek, elleri üzerinde

īmān (Ar.) : İnanma, inanç.

dört ayaklılar gibi yürümek.

ī. 7a/2, 26a/4, 46a/9

i.-r 65a/11

ī.+a 11b/8, 34a/11

imsāk (Ar.) : Bir şeyden el çekme,
perhiz.

i. 45b/11

imtişāl (Ar.) : Alınan emre boyun eğme.

i. it- 34a/4-5

in- : İnmek

i. 44b/5

inʿām (Ar.) : Nimet verme, iyilik etme.

i. 4a/5, 34a/6

incü : İnci.

i.+den 54a/8

i.+dendür 15a/6

infāk (Ar.) : Nafaka verip geçindirme.

i. 29a/8

inkār (Ar.) : Yaptığını saklama,

gizleme.

i. 5a/5, 26a/3, 26a/7, 32b/8

ins (Ar.) : İnsan.

i. 58b/1

i.+e 11b/5

i.+den 13b/3

insān (Ar.) : İnsan.

i. 40b/2

i.+ıla 30b/11, 31a/1, 39b/5

i.+a 40b/1

i.+da 39b/7

insāniyyet (Ar.) : İnsanlık.

i. 40a/6, 40b/4

inşāt (Ar.) : Susma, susup dinleme.

i. it- 60b/11

i.+ıla 54a/3

intiḳām (Ar.) : Öç alma.

i. 10a/7, 38a/2

intizār (Ar.) : Bekleme, beklenilme.

i. it- 58b/4

inzāl (Ar.) : İndirme, indirilme.

i. 6a/4, 46b/11, 46b/11, 51a/1

inzār (Ar.) : Sonunun fena olacağını

haber vererek korkutma, ihtarda

bulunma.

i. it- 7b/6, 8a/6, 9b/1-2, 9b/10,

10b/9

irādet (Ar.) : Dileme, gönül isteği.

i. 62b/4

i.-i intiḳām 38a/2	Ġ. 10b/9, 10b/10
iṣrāʾ (Ar.) : Yüz çevirme, başka tarafa dönme.	Ġ.+ya 14b/9
	Ġ.+dan 14b/9-10
i. it- 8b/8, 9a/7	islām (Ar.) : İslam dini, hak din.
iriş- : Ulaşmak, erişmek.	i. 33b/8, 38a/11, 39a/8, 51a/7
i.-ür 27b/4-5	i.+ıla 46a/7
i.-diler 25a/1	i.+a 5a/2
i.-mez 34a/11	i.+dur 4b/11, 6b/3, 27a/3, 38a/6,
irsāl (Ar.) : Göndermek, yollamak.	ismāʿ (Ar.) : İşittirme, dinletme.
i. 11b/7	i. it- 48a/9
i.-i rüsûlden 9b/11	ışmet (Ar.) : Günahsızlık, temizlik.
i. it- 7b/2, 8a/4, 8a/7, 9b/9,	ı. 28b/9
10a/2-3, 10a/3-4, 10a/8, 10b/4-5, 12a/6,	ı. kıl- 34a/5
42a/2-3	ı. it- 29a/2
irşād (Ar.) : Doğru yolu gösterme, uyarma.	iste- : İstemek.
i. 6b/2	i.-rüz 59b/7
irtifāʿ (Ar.) : Yükseklik.	i.-rler 59b/9
i.+ı 13b/9	isticābet (Ar.) : Duanın Allah tarafından kabul olunması.
İsā (Ar.) : Hz. İsa peygamber. Dört büyük peygamberden biri olup kendisine İncil nazil olmuştur.	i. 43a/6, 53b/5
	istiʿcāl (Ar.) : Acele etme, çabuklandırma.

i.+dür 40b/9

istiğfār (Ar.) : Tövbe etme.

i. 41a/7, 42b/5, 44b/11, 51b/2,

53b/6, 55b/1

istiḳāmet (Ar.) : Doğruluk, doğru hareket.

i. 40a/6-7

istikbār (Ar.) : Büyüklenme, kendini büyük görme.

i. 32a/9

istimāʿ (Ar.) : Kulak verip dinleme.

i. it- 60b/11-61a/1

istirāḫāt (Ar.) : Rahat etmeler, dinlenmeler.

i. 49b/4

istiṣāl (Ar.) : Kökünü kurutma.

i. 12a/9

istiṣfāʿ (Ar.) : Şifa talep etme.

i. 18b/9

istiṭāʿat (Ar.) : Kudret, takat.

i.+ı 60b/6

ʿiṣyān (Ar.) : İtaatsizlik, emre boyun eğmeme.

ʿi.+ıla 28b/3

iṣāret (Ar.) : İz, alamet, nişan.

i. 48a/2

iṣidül- : İşidilmek.

i.-ür 44a/9

i.-mez 44a/10

iṣit- : İştirmek, duymak.

i.-ürsüz 8b/9

i.-düm 18b/2, 26b/9, 26b/10,

46a/6, 57b/2, 57b/7

i.-di 25a/11

i.-dük 8b/10

i.-mezler 8b/11

i.-me [ye] 37b/5

iṣitdür- : İştirtirmek, duyurmak.

i.-eyin 25b/3-4

iṣle- : Yapmak.

i.-di 50b/6

i.-ye 35a/10

i.-dükleri 32a/6

iştihā (Ar.) : Meyil, istek.

i.+sı 34b/1

it- : Etmek, eylemek, yapmak.

i.-erem 9b/3, 21b/3, 21b/5,

38a/6, 38a/10, 38b/1, 38b/3, 39a/2,

39a/11

i.-erin 17b/7-8, 38a/2, 46a/7,

48a/11, 48a/11, 48b/4, 49a/6, 49a/8,

52a/1, 53b/9, 53b/10, 53b/11

i.-ersin 10a/3

i.-er 4b/2, 4b/3, 5a/11, 6a/5,

6b/1, 6b/2, 9a/5, 9a/8, 10a/8, 10b/9,

11a/10, 11b/11, 12a/3, 12a/2, 16a/3,

17a/6, 17a/7, 18b/6, 28a/6, 28a/7,

28a/11, 28b/2, 31a/2, 31b/5, 34a/1,

34a/10, 35b/11, 41a/4, 41b/3, 42a/3,

42a/3, 42a/5, 42a/6, 42b/6, 42b/10,

43a/5, 44a/4, 44a/9, 45a/1, 45a/4, 46a/2,

47b/9, 48b/8, 49a/10, 50a/7, 50a/10,

50a/11, 50b/3, 50b/11, 51a/1, 51a/7,

51a/10, 51b/3, 51b/3, 51b/4, 52a/3,

52a/5, 53a/4, 53a/5, 53a/9, 53b/5, 53b/6,

53b/6, 54a/1, 54a/10, 54a/11, 54b/6,

54b/10, 55a/1, 55b/5, 56a/7, 56b/2,

57b/2, 58a/1, 58a/7, 58b/1, 58b/9,

59a/1, 59b/10, 59b/11, 60a/5, 60a/6,

60a/9, 60b/4, 62b/2, 62b/10, 62b/11,

63a/2, 63a/5, 64a/9, 64b/1, 65a/8

i.-erüz 8a/7, 32b/10, 32b/11,

33a/6, 33b/1, 59a/6, 61b/9

i.-erler 5a/5, 22b/11, 23b/1,

23b/5, 23b/9, 23b/10, 24a/6, 24a/10,

42b/5, 55b/1, 58b/4, 60a/2, 60a/7,

60a/9, 61b/7, 64a/3-4

i.-erdi 18b/7, 52b/4

i.-er idi 11b/4, 57a/6

i.-erdük 10a/4-5, 10a/11

i.-erlerdi 18b/6

i.-erler idi 45a/7-8, 49b/2

i.-ersen 63a/10

i.-erse 6a/6

i.-miş 43b/5, 43b/6, 55a/10,

55a/11, 62a/11

i.-mişdür 16a/3

i.-düm 13b/6, 14a/10, 19a/2, 20b/4, 21a/4, 24b/11, 25a/4, 37a/7, 48b/1, 59b/5	i.-üñ 7a/2, 8b/8, 12a/3, 29a/8, 29b/11, 31a/8, 34a/4, 34a/5, 37a/10, 50b/4, 52b/6, 59b/6, 60b/1, 64a/10
i.-dün 17a/5, 36b/7, 47a/1, 48a/9	i.-sünler 52b/9
i.-dün mi 48a/8	i.-señ 10a/4, 16b/11
i.-di 6a/7, 8a/9, 12b/6, 12b/9, 13a/2, 13a/8, 17b/1, 18a/1, 19a/1, 19a/4, 25b/4, 37a/2, 39a/9, 39a/10, 41a/1, 41a/1, 46a/3, 49b/11, 50b/8, 57a/1, 57b/1, 64a/11, 64b/5, 64b/6, 64b/9, 65b/4	i.-se 29a/11, 35b/5, 43b/4, 43b/6, 51a/11, 51b/2, 51b/11, 53b/1, 54a/4, 54b/9, 55a/6, 60b/6, 60b/8, 61a/1, 62b/4, 63a/4
i.-dük 6a/4, 7b/2, 9b/9, 10b/5, 12a/6	i.-señüz 29b/11
i.-dünüz 37a/8	i.-seler 48b/3
i.-diler 6a/10, 6a/11, 8b/1, 9b/4, 25b/6, 29a/2, 32a/9, 32a/10, 39a/6, 64a/8	i.-eyim 17a/1
i.-ecek 28a/9	i.-eyin 26b/5, 53b/5, 53b/6
i. 31b/2, 35b/8, 44b/6, 46b/3, 46b/11, 48b/11, 51a/5, 53a/2, 57a/9, 57a/10, 63a/10	i.-elüm 60a/10
	i.-em 28b/11, 37a/6, 39a/3, 39a/4, 41a/8, 44b/11, 45a/1
	i.-esin 7b/4, 19b/7, 39b/2
	i.-e 9a/5, 9a/7, 11b/7, 20a/3, 20a/6, 20a/7, 20b/2, 20b/5, 29a/9, 30b/8, 30b/10, 32a/3, 32a/5, 32a/5, 34a/6, 34a/6, 34a/7, 35a/8, 35a/10, 35a/11, 37b/3, 40b/8, 42b/7, 43a/1,

44b/1, 46a/10, 46a/11, 46b/7, 48b/8,	i.-düginde 12a/4, 12a/4
51a/6, 51b/5, 62b/1, 62b/9	i.-düginden 46a/3
i.-evüz 56a/9, 56a/10, 57b/4	i.-düklerinüñ 47b/6
i.-esiz 25b/11-26a/1, 26a/2	i.-emezem 39a/7
i.-eler 4a/7, 4a/8, 17b/6, 20a/8,	i.-mezem 46a/7, 48b/6
26a/9, 36b/6, 46b/8, 60a/3	i.-mez 33a/3, 37b/6, 50a/10,
i.-icek 50b/3, 57a/11	58a/10, 60a/1, 64a/9
i.-ince 10b/1, 41a/10, 50b/3	i.-mezüz 8a/5
i.-üp 7b/2, 19a/2, 22a/6, 24a/2,	i.-mezsiz 5a/10
28b/6, 32b/9, 35b/6, 37a/10, 38a/3,	i.-mezler 31b/4
39a/1, 39a/4, 45a/9, 45b/1, 45b/1,	i.-memişdür 48b/10
50b/7, 51b/1, 57a/9, 57b/5, 57b/6,	i.-medüm 18b/11
57b/10, 58b/4, 60b/11	i.-medüñ 10a/3
i.-ene 7b/5	i.-medi 28a/9, 36a/7, 61b/1
i.-enden 42b/1	i.-mediler 33b/9
i.-enler 29b/3	i.-me 53a/1, 57a/10, 63a/6
i.-dügüm 25a/6	i.-meñ 8b/8
i.-dügüñ 38a/4, 39a/1, 48a/9	i.-mese 45a/10, 45b/8, 60b/9
i.-dügi 20b/5, 33a/5, 46a/8,	i.-meyeler 44b/8
57a/2, 64b/5	i.-meyince 10b/1
i.-dügümden 13a/10	i.-mezse 30b/2
i.-dügini 54a/3, 54a/4	i.-mezseler 45b/3

i.-meyeler idi 49b/4	i. it- 10a/4-5, 12a/3, 34a/3-4
i.-mek 10a/6, 11b/8, 26b/3, 28b/7, 31a/4, 31b/1, 35b/11, 37b/2, 45a/5, 45b/2, 47a/9, 62b/4, 63b/5	36a/7, 37a/7, 57b/10
i.-megi 21a/6, 58a/8	itdür- : Yaptırmak ettirmek.
i.-mege 28b/8, 37a/7, 57b/10	i.-ürem 38a/8
i.-mekden 31a/5, 31b/3, 63a/1	i.-di 59b/8
i.-mekiçün 32a/3	i.-se 43b/9
i.-mek ile 4b/1, 10a/7, 11a/11, 38a/11, 45b/11, 46a/9, 57b/6	itibār (Ar.) : Değer
i.-mekdür 47a/10	i.+i-yile 56b/5
i.-mesinde 45b/9	itikād (Ar.) : Gönülden tasdik ederek inanma.
i.-mesiyle 7a/8	i.+dan 33b/6
i.-mesi-yile 26b/6, 39b/3, 45a/10	itikāf (Ar.) : Bir yere kapanıp ibadetle vakit geçirme.
itāʿat (Ar.) : Söz dinleme, buyruğa uyma.	i. 52b/4
i. it- 8b/8, 9a/5, 32a/4-5, 51b/1	ittibāʿ (Ar.) : Uyma, ardı sıra gitme.
itāk (Ar.) : Azat etmek.	i. 56b/4, 57b/6
i. 45a/4, 45a/4, 55a/11	ittihāz (Ar.) : 1) Kabul etme, sayma.
itbāʿ (Ar.) : Tâbi kılma, arkasına, ardına katma.	i.-ı halil 21a/3
i. 37a/11, 40a/3	2) Alma, edinme.
	i. eyle- 59a/9
	ittikā (Ar.) : Sakınma, çekinme.
	i. it- 32a/3, 64b/1

‘iveci (Ar.) : Eğrilik, çarpıklık.

‘i. 6b/4

iy : Ey!, hey!

i. 8b/6, 39b/4

izā’ (Ar.) : Sıkıntıya sokma, mihnete uğratma.

ī. 61b/1

izā’et (Ar.) : Aydınlatma, ışık verme.

i. 54a/10, 62b/1

izālet (Ar.) : Yok etme.

i. 10a/5

izdiyād (Ar.) : Artma, çoğalma.

i. 60a/3

izhār (Ar.) : Ortaya çıkarma, haber verme.

i. 11a/11, 25b/11, 26b/3

‘izzet (Ar.) : Yücelik, ululuk; kuvvet, kudret.

‘i.+üm 17b/8, 51b/9

Ka‘b (Ar.) : **bk.** Kâbu’l-Aḥbâr

K.+dan 19b/10

Ka‘bu’l-Aḥbâr (Ar.) : Kâbu’l-Aḥbâr.

İsrail oğullarının meşhur âlimlerindendir. Hz. Muhammed’in vasıflarını kutsal kitaplarından öğrenip müslüman olmuş ve çevresindeki yahudi âlimlerini de ikna etmeye çalışmıştır. Künyesi Ebu İshak Ka‘b bin Mati bin Heynu (Haysu) el-Yemanî şeklindedir. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. 104 yaşında öldüğüne dair rivayetler vardır.

K. 14b/11, 15b/3, 16a/4

Kā‘be (Ar.) : Müslümanların kiblesi.

K.+nüñ 50a/8

ḳabīle (Ar.) : Boy, kabile.

ḳ.-i kelbüñ 41b/1-2

ḳabr (Ar.) : Mezar, sin.

ḳ. 63b/8

ḳ.+den 21a/8, 62b/9-10

ḳ.+ime 57a/10

ḳ.+inde 55b/2, 61a/5

ḳ.+inden 57b/9

ḳ.+i 57b/1

ķabŭl (Ar.) : Razı olma, alma.

ķ. 44b/11

ķ.+ŭ 28b/2

ķabż (Ar.) : Ŗlme.

ķ. 58a/3, 63b/4

ķabża (Ar.) : Tutacak, sap.

ķ.+sı 22b/1-2

ķaçan : Ne zaman.

ķ. 16b/11, 20a/1, 26a/11, 29a/1,

29b/10, 35b/3, 41a/5, 44a/7, 48b/3,

56a/6, 59a/9

ķadem (Ar.) : Ayak.

ķ.+ine 54b/2, 54b/11

ķademeyn (Ar.) : İki Ayak.

ķ.+in 20b/2

ķāf (Ar.) : Kaf dağı.

ķ.+uñ 15b/1, 15b/4, 16a/6

ķ.+a 18b/2

ķ.+da 18b/8

ķ.+dan 16a/5

ķāfı (Ar.) : Yeterli, yetecek.

k.+dŭr 5a/4

ķāfir (Ar.) : Allah'ı tanımayan, Allah'a inanmayan.

k. 7a/4, 10a/7, 31a/1, 32b/9

k.+ile 31a/8

k.+ŭñ 26b/1

k.+ler 7a/8

ķāhin (Ar.) : Falcı.

k. 41b/5

ķā'id (Ar.) : Oturan, oturmuŗ.

ķ. 50b/1

ķā'im (Ar.) : Ayakta duran, ayakta bulunan.

ķ. 5a/1, 18b/11, 24a/11, 27a/2,

36b/8, 44a/11, 50a/11, 52a/7, 52a/8,

52b/11, 53a/7, 53a/8, 53b/8, 58b/3,

65a/7, 65b/1

ķ.+lerine 60b/2

ķ.+lerdŭr 60a/10

ķal- : Kalmak.

ķ.-ur 29a/8, 51a/2

ķ.-dı 13a/1, 51a/4, 64a/7

ķ.-maz 23b/2, 24a/11

ḳāla'llāhu (Ar.) : Allah söyler.

ḳ. 12a/5

ḳāla'llāhu te'ālā (Ar.) : Allahu teâlâ söyler.

ḳ. 4a/1, 4b/6, 5a/6, 5b/7-8, 6b/5, 7a/9-10, 7b/10-11, 8b/3, 9a/1, 9a/8, 9b/6-7, 10a/9, 10b/2, 11a/3, 25a/2, 25b/8, 28a/9-10, 29a/2, 31a/5-6, 31b/5, 32a/11-32b/1, 33b/9-10, 36a/1, 36a/8-9, 37b/6, 38b/4-5, 47b/2

ḳalb (Ar.) : Kalp, yürek.

ḳ. 39b/7, 40b/8

ḳ.-i beşerden 29b/6

ḳ.-i insānda 39b/6-7

ḳ.+ile 45b/1

ḳ.+ün 40b/7

ḳ.+e 40a/11, 40a/11, 40b/4

ḳ.+de 39b/10

ḳ.+iinde 21a/5

ḳ.+ini 53b/9

ḳ.+ine 48b/9, 60a/1, 63a/5

ḳ.+inde 50b/10

ḳ.+leri 63a/2

ḳaldur- : Kaldırmak, yükseltmek.

ḳ.-maduḳ 62a/3

ḳalem (Ar.) : 1) Kalem.

ḳ. 13a/3

ḳ.+i 14a/5

ḳ.+den 14a/5

2) Keski.

ḳ.-i ezfār 60b/7

ḳamer (Ar.) : Ay.

ḳ. 16b/9

ḳ.+i 13a/4

kāmīl (Ar.) : Olgun, kemale ermiş.

k. 30b/8, 34b/1, 34b/5, 35a/4

ḳandīl (Ar.) : Kandil.

ḳ.-i 'azīm 16b/7

ḳ.+ler 16b/4

ḳanı : Hani, nerede.

ḳ. 47a/2

ḳankı : Hangi.

ḳ. 49a/3, 49a/3, 49a/4, 52b/2

ḳ.+sına 60a/10

ḳapu : Kapı.

ķ.+sında 61a/9	ķat : 1) Kat, tabaka.
ķ.+ların 60a/7	ķ. 27a/7, 27a/8
ķarañu : Karanlık.	2) Huzur, ön, yan, nezd.
ķ. 7b/9	ķ.+umda 48b/7
ķarınca : Zar kanatlılardan, birçok türü	ķ.+ında 22b/7, 25a/10, 45b/8,
bulunan böceklerin genel adı.	49b/8
ķ. 5b/3	ķ.+ımızda 59a/5
ķarīb (Ar.) : Yakın.	ķaṭṭ (Ar.) : Kesme.
ķ.+den 31a/10	ķ.-ı ʿazāb 10b/1
ķ.+dür 20b/11, 21a/1, 21a/1	ķatı : Şiddetli.
ķarşu : Karşı.	ķ. 65a/8
ķ. 30b/6, 46a/2	ķāṭṭ (Ar.) : Kesen, duduran.
ķasāvet (Ar.) : Gam, keder, tasa.	ķ.-ı raḥmdur 50b/9
ķ. 40b/4	ķatı (Ar.) : Öldürme.
ķasem (Ar.) : Yemin, and.	ķ. it- 31b/2, 31b/3
ķ. kıı- 17a/1	ķavl (Ar.) : Söz, laf.
ķ. it- 16b/11, 38a/2, 39a/2	ķ.-i ḥaḳḳ-ıla 36b/9
ķ.+iñde 17a/1	ķ.-i zūr 45b/7
ķaşr (Ar.) : Köşk, saray.	ķ.+den 33b/6
ķ. 47a/4, 53b/11	ķ.+ini 26b/3
ķaşr (Ar.) : Kabuk.	ķ.+inden 36b/3, 37b/11, 38b/11
ķ.-ı şecerdür 62a/2	ķavm (Ar.) : Kavim, insan.

ķ. 54a/2, 61b/6	kelām (Ar.) : Söz laf, lakırdı.
ķ.+e 62b/3	k. 49a/3, 49a/7
ķ.+ine 11b/4	k.-ı ıayyibi 28b/2
ķazā (Ar.) : Yazgı, kader.	k.+uñı 48a/9
ķ. 42a/9, 47a/1, 52a/3, 54b/9,	k.+unı 4a/7
54b/10	kelb (Ar.) : Köpek.
ķ.+ya 41b/11	k.+üñ 41b/2
kāzib (Ar.) : Yalan söyleyen, yalancı.	kelimāt (Ar.) : Kelimeler, sözler.
k. 37a/5	k. 48b/1
kebā'ir (Ar.) : Büyük günahlar.	kelime (Ar.) : Kelime, sözcük.
k. 52a/1	k. 27a/1, 27a/2, 27a/6, 27a/9,
k.+den 46b/6	28a/6, 28a/8
k.+i 28a/3	k.-i Allāhü'l-‘alādur 27a/5-6
keder (Ar.) : Bulanıklık.	k.-i ihlāşdur 27a/3
k.+i 30a/8	k.-i islāmdur 27a/3
keffe (Ar.) : Kefe, terazi gözü.	k.-i ıurbetdür 27a/5
k.-i uḫrāya 27b/9	k.-i necātdur 27a/4
k.+si 27a/9	k.-i nūrdur 27a/4
k.+sine 27b/7	k.-i raḫmetdür 27a/4
k.+sinde 27a/6-7, 27a/8	k.-i taḫvā 26b/5-6, 26b/6, 26b/7,
kefıl (Ar.) : Kefalet eden.	27a/5
k.+em 54b/8	k.-i ıayyib 28b/1

- k.-i tevḥīdi 28b/4
- k.-i ʿulyāy 28b/6-7
- k.+[yi] 28b/8, 29a/1
- k.+sine 26a/9
- k.+sinden 26b/11
- k.+si-yile 7a/1
- kelime-i tevḥīd (Ar.)** : “Lâ-ilâhe illâ’llâh; Muhamedün resûlu’llâh” kelimesi.
- k.+i 28b/4
- kemāl (Ar.)** : Olgunluk.
- k.-i ĩmāna 34a/11
- kendü** : Kendi.
- k. 4a/6, 31a/2, 35a/5, 37b/1, 48b/6, , 62a/10
- k.+yi 37b/3
- k.+ye 48b/8
- k.+si 18a/3
- kens (Ar.)** : Süpürmek, temizlemek.
- k. it- 45a/9, 45a/10
- kerāmāt (Ar.)** : Bağışlar, fevkalade hâller.
- k. 56a/2
- kerāmet (Ar.)** : Bağış, fevkalade hâl.
- k. 60a/3
- k.+i 46a/11, 47a/1
- k.+e 24b/11
- k.+üm 59b/5
- k.+ümi 59b/8
- k.+ini 46a/9
- kerīh (Ar.)** : İğrenç, çirkin.
- k. 30a/10
- kesel (Ar.)** : Tenbellik, gevşeklik.
- k. 63a/9
- keşīre (Ar.)** : Çok.
- k. 10b/7, 29b/5
- keslān (Ar.)** : Tenbel, uyuşuk.
- k. 63a/10
- k.+uñ 63a/6
- kevākib (Ar.)** : Yıldızlar.
- k. 23a/2
- k.+i 13a/5
- kevkeb (Ar.)** : Yıldız.
- k.-i dürrī 29b/9
- keyfiyyet (Ar.)** : Nitelik.

k.+ile 45b/2	43b/3, 49b/11, 50b/7, 52b/8, 63b/7,
kez : Kez, kere, defa.	63b/9, 63b/10, 65a/1, 65a/5, 65a/9,
k. 13b/1, 13b/8, 18a/7, 19b/2,	65b/1
19b/4, 19b/8, 27a/10, 44b/9, 45a/2,	ķ.-dılar 18a/2, 18a/7, 33a/6,
47a/3, 52a/3, 53a/3, 54b/9, 54b/11,	64a/7, 64a/11, 65a/3
62b/6	ķ. 25a/7, 25b/1, 31b/1, 42b/1,
kezzāb (Ar.) : Çok yalan söyleyen, pek	42b/2, 44b/6, 52b/10, 63a/6
yalancı.	ķ.-ğıl 17a/1, 23a/3, 23a/5, 23a/9,
k.+dur 34a/8-9	23b/2, 23b/6, 23b/10, 24a/4, 24a/7,
ķıl- : Kılma, yapma, etme, yapmak,	24b/1, 24b/4, 24b/7
etmek.	ķ.-sa 54a/3, 60b/7, 60b/11, 62a/9
ķ.-uram 49a/9	ķ.-a 34a/6, 40b/7, 42b/9, 59a/3
ķ.-urın 53b/10	ķ.-alar 18a/1
ķ.-ur 27b/1, 30a/11, 41b/4,	ķ.-urdı 52b/4
42a/4, 46b/2, 49b/5, 54b/7, 59a/5	ķ.-dum idi 37a/3
ķ.-urlar 23a/8, 50b/2	ķ.-madı 61b/1
ķ.-mıřlardur 52b/1	ķ.-madılar 18a/3
ķ.-dum 13b/6, 17a/10, 59b/5	ķ.-maķ 5a/1, 18a/6, 45a/6, 45a/9
ķ.-duñ 23a/5, 23b/9, 50a/1, 50a/2	ķ.-maķ ıla 30b/9
ķ.-dı 11b/3, 12b/7, 13a/2, 13b/4,	ķ.-mağı 63a/9
18b/9, 19a/1, 19b/1, 25b/7, 36b/11,	ķ.-mağa 12b/10
39b/7, 39b/11, 42b/3, 43a/4, 43b/2,	ķ.-maķdan 52a/11

ķırañ : Kenar, kıyı.

ķ.+ında 65a/4

ķırķ : Kırk. (40 sayısı)

ķ. 17b/3

ķırķās (Ar.) : Kâğıt, sahife.

ķ. 27b/7

ķışer (Ar.) : Kısalık.

ķ.-i šārib 60b/6

ķısım (Ar.) : Bölük, parça.

ķ. 13a/2

ķ.+ından 13a/2, 13a/3, 13a/3,

13a/4, 13a/4, 13a/5, 13a/5, 13a/6, 13a/6,

13a/7

ķiyām (Ar.) : Kalkma, ayakta durma.

ķ. 52a/8, 58b/4

ķ.-ı ķiyāmetden 58b/4

ķ.-ı leylini 43b/2-3

ķ.+ı 56b/1

ķ.+ıla 56b/9

ķ. idi 56a/8

ķiyāmet (Ar.) : Dünyanın sonu, kıyamet günü.

ķ. 5a/1, 9b/11, 15a/4, 15a/8,

16a/3, 17b/3, 20a/1, 22a/5, 27b/3,

46b/1, 54b/3, 54b/5, 58b/2, 62a/11

ķ.+de 51b/5

ķ.+den 8a/10, 58b/4

ķızıl : Parlak kırmızı renk, kızıl.

ķ. 15a/5, 15a/6, 22b/1, 47a/2,

54a/7, 54a/9

ķi : Anlamca birbiriyle ilgili cümleleri birbirine bağlayan bir söz, ki bağlacı.

k. 4b/4, 4b/10, 4b/11, 5a/4,

5a/10, 5b/2, 6a/2, 6a/3, 6a/4, 6a/9, 6b/1,

6b/2, 6b/3, 6b/10, 7a/1, 7a/2, 7a/3, 7b/8,

8b/1, 8b/2, 8b/6, 8b/9, 8b/10, 8b/11,

9a/4, 9a/5, 9a/6, 9a/11, 9b/3, 9b/8,

10a/2, 10b/5, 11a/11, 11b/2, 11b/9,

12a/1, 12a/2, 12b/2, 12b/4, 12b/8,

13a/9, 16a/10, 17b/5, 17b/6, 18a/1,

18a/5, 18a/6, 18a/10, 18b/3, 18b/5,

18b/6, 19a/6, 19a/8, 19b/5, 20a/2, 20a/6,

20a/11, 20b/1, 20b/2, 20b/3, 22a/8,

22a/9, 23a/4, 23b/9, 24a/10, 24b/9,

26a/1, 26a/2, 26a/3, 26a/4, 26b/3, 27a/9,	50a/3, 50a/5, 50a/6, 50a/9, 50b/4, 50b/8,
27b/1, 27b/8, 27b/11, 28a/1, 28b/1,	50b/11, 51a/1, 51a/7, 51a/10, 51a/11,
28b/9, 29a/6, 29a/8, 29a/9, 29a/11,	51b/4, 51b/9, 52a/2, 52a/5, 52a/6, 52a/9,
29b/1, 29b/6, 29b/8, 30a/1, 30a/4,	52b/1, 52b/10, 53a/5, 53a/6, 53a/9,
30a/5, 30a/6, 30a/7, 30a/8, 30b/5, 30b/8,	53b/7, 54a/1, 54a/10, 54a/11, 55a/1,
30b/10, 31a/11, 32a/3, 32b/8, 32b/10,	55a/2, 55b/1, 55b/5, 56a/5, 56a/8,
33a/4, 33a/6, 33a/8, 33b/1, 33b/4,	56a/10, 56a/11, 56b/1, 56b/2, 56b/6,
33b/5, 33b/7, 34a/1, 34a/5, 34a/7,	56b/10, 57a/4, 57b/4, 58a/1, 58a/7,
34a/10, 34b/3, 35a/6, 35a/7, 35b/5,	58a/11, 58b/2, 58b/9, 59a/3, 59a/3,
35b/11, 36a/4, 36a/7, 36b/6, 36b/10,	59a/11, 60a/1, 60a/3, 60a/5, 60b/2,
36b/11, 37a/3, 37b/2, 37b/11, 38a/5,	60b/2, 60b/4, 61a/2, 61a/11, 61b/3,
38b/11, 39a/2, 39a/5, 39b/2, 39b/5,	62a/7, 62b/2, 62b/8, 62b/11, 63a/10,
39b/7, 40b/6, 40b/8, 41a/2, 41a/4,	63a/11
41a/7, 41b/3, 42a/1, 42a/9, 42b/1,	kibār (Ar.) : Büyükler, ulular.
42b/7, 42b/8, 42b/10, 42b/11, 43a/2,	k. 40b/11
43a/2, 43a/4, 43a/5, 43b/1, 44a/1, 44a/4,	kibir (Ar.) : Büyüklük taslama,
44a/9, 44a/11, 44b/2, 45a/1, 45b/4,	yüksekten bakma.
45b/6, 46a/1, 46a/1, 46a/5, 46a/6,	k.+dür 40b/9
46a/10, 46b/1, 46b/4, 46b/5, 46b/10,	kim : Kimse, kimisi.
46b/11, 47a/11, 47b/4, 47b/9, 48a/3,	k. 8a/7, 26a/7, 39a/8, 43b/3,
48a/4, 48a/7, 48b/5, 48b/7, 48b/9,	43b/5, 43b/8, 43b/11, 45b/2, 45b/7,
49a/2, 49a/3, 49a/10, 49b/7, 49b/9,	53a/7, 53b/5, 53b/5, 53b/6, 54b/1,

54b/4, 54b/6, 54b/8, 54b/10, 55a/3,
55a/5, 55a/7, 55a/8, 55a/10, 56b/3,
56b/7, 57a/1, 60b/5, 61a/4, 62a/8, 63a/4

k.+de 59a/3

k.+sin 20b/1

k.+dür 11b/9, 17a/2, 33b/5,

56a/9, 56a/10

kim : Ki bağlacı.

k. 4b/9, 19b/2, 32a/8

kimesne : Kimse.

k. 48a/3

k.+ler 6a/9

kimse : Kimse.

k. 9a/4, 9a/6, 17b/4, 17b/9,
19b/2, 20b/7, 21a/9, 27a/9, 28a/1,
29a/10, 30b/2, 32a/3, 32a/8, 34a/7,
36a/8, 42a/1, 42b/7, 42b/8, 42b/10,
42b/11, 43a/2, 43a/4, 45b/9, 46a/10,
50b/8, 51a/7, 51a/11, 51b/4, 51b/10,
52a/6, 52a/9, 53a/6, 55a/2, 56a/11,
56b/1, 63a/11

k.+nüñ 46b/3

k.+ye 33a/3

k.+ler 8b/1, 8b/6, 8b/10, 9b/3,
10b/10, 32b/8, 33a/4, 36a/4, 39b/2,
48b/4, 48b/7, 55b/3

kisve (Ar.) : Elbise.

k. 55a/7

kişi : İnsan, kimse, şahıs.

k. 37b/1, 40b/6

k.+nüñ 60b/9

kitāb (Ar.) : Kitap.

k.+ına 26a/5

ḳondur- : Gelen misafiri oturtup
ağırlamak.

ḳ.-dı 64a/2

ḳonıl- : Bırakılmak, konulmak.

ḳ.-sa 27a/7, 27a/8

ḳ.-a 27b/7, 27b/10

ḳork- : Korkmak.

ḳ.-dı 36a/5

ḳ.-uban 58b/4

ḳoy- : 1) Koymak, yerleştirmek.

ḳ.-ar 20b/9

2) Bırakmak, terk etmek.	Қ.+1 8b/1, 12a/3, 32a/2
қ.-up 29a/7	Қ.+a 32b/8, 33a/4
қойун : Koyun.	Қ.+da 6a/7, 26a/10, 47a/4
қ. 52a/7	Қ.+dur 6a/5, 10b/5
қубūr (Ar.) : Mezarlar, sinler.	қurbet (Ar.) : Allah’a yakınlık.
қ.+dan 55b/10	қ.+dür 27a/5
қ.+larından 24a/1	қуш : Kuş.
құл : Allah’a göre insan, abd.	қ. 13b/11, 14a/2
қ. 28a/5	қувvet (Ar.) : Güç, kuvvet, takat.
қ.+1 40a/7, 40b/5	қ.+üñ 39b/1
қ.+larum 39b/1, 48a/10	күффār (Ar.) : Kâfirler.
қ.+laruñ 39a/5, 60a/10	k. 12a/8, 31b/3
қ.+ları 4a/5, 21b/10, 60a/9	k.-1 Mekke 5a/4-5, 9b/1
қ.+larına 28b/5	k.+uñ 10a/5
қулақ : Kulak.	k.+1 31b/3
қ.+лары-ыла 8b/10	k.+da 51a/4
қулūb (Ar.) : Kalpler, gönüller.	k.+ıla 28b/7, 28b/11
қ.+лары 23a/2	күллі (Ar.) : Umumi, bütün.
қ.+larına 18a/1	k. 31b/2, 45a/4, 62a/6
Қur’ān (Ar.) : Hz. Muhammed’e inen	k.+si 7a/5, 14a/1
kutsal kitabımız.	k.+sin 49b/2, 52a/8, 56b/4
Қ. 4b/3, 8b/9, 32a/2, 52a/10	k.+sini 13b/10, 45b/11, 54a/10

k.+sinde 52b/10

kürsî (Ar.) : Taht, makam.

k. 14a/6, 15a/9, 15b/2, 15b/3,

16b/4, 16b/8

k.+yi 13a/6

k.+lerle 59b/1

L

lā ilāhe illā'llāh (Ar.) : Allah'tan başka ilah yoktur.

l.+dur 26a/1, 28b/1, 49a/7

l. idi 26b/8

lākin (Ar.) : Ama, fakat.

l. 37a/6, 52b/1

lā'net (Ar.) : Beddua, ilenç.

l. 36b/5

leşker (Far.) : Asker.

l.+i 39b/9, 39b/10, 40a/1, 40a/2

leṭāfet (Ar.) : Latiflik, hoşluk, güzellik.

l.+indendür 30a/5

laṭīfe (Ar.) : Parlayıcı, parlayan.

l.-i Rabbāniyyedür 39b/7

levh (Ar.) : Levha.

l. 15a/6

l.-i maḥfūẓda 24b/10

l.+i 13a/3, 14a/5

l.+den 14a/5

levh-i maḥfūẓ (Ar.) : Allah tarafından takdir edilen şeylerin yazılı bulunduğu manevi levha; ilm-i ilahî.

l.+da 24b/10

leyāl (Ar.) : Geceler.

l.+de 52a/10, 53a/3

leyl (Ar.) : Gece.

l.+de 52b/11

l.+dedür 52b/2

l.+ini 43b/3

leyle (Ar.) : Gece.

l. 43a/11

l.-i berāt 41b/8

l.-i berātda 42a/7

l.-i cum'ada 62b/9

l.-i ḳadır 50a/3, 50a/5-6, 52b/1,

62b/5-6

l.-i kâdiri 50a/2, 51a/11, 51b/11, 52b/5, 52b/7, 62b/4	l.+de 50a/5, 50a/6, 50a/10, 50b/11, 51a/8, 52a/6-7, 52a/9
l.-i kâdire 53a/2	l.+den 62b/6
l.-i kâdirde 50a/6, 50a/10, 50b/11, 51a/8, 52a/6-7, 52a/9	l.+dür 43b/1
l.-i kâdirden 50a/5, 62b/6	leyle-i mi'râc (Ar.) : Miraç Gecesi.
l.-i kâdirdür 43b/1	l.+da 18b/10
l.-i mi'râcda 18b/10	lezzet (Ar.) : Tat, çeşni.
l.-i mübâreke 41b/7	l.+de 33a/11
l.+de 51a/5, 53b/4	libâs (Ar.) : Elbise.
l.+sinde 49b/5	l.-ı şabr 61b/9
leyle-i berât (Ar.) : Berat gecesi.	l.+ımız 62a/1-2
l. 41b/8	likâ (Ar.) : Yüz, çehre.
l.+da 42a/7	l.+mdan 48b/6
leyle-i cum'a (Ar.) : Cuma gecesi.	lisân (Ar.) : Dil.
l.+da 62b/9	l.+ına 28a/8
leyle-i kâdir (Ar.) : Kadir gecesi.	l.+ından 17a/6-7
l. 50a/3, 50a/5-6, 52b/1, 62b/5-6	livâ' (Ar.) : Bayrak.
l.+e 53a/2	l. 22b/7
l.+i 50a/2, 51a/11, 51b/11, 52b/5, 52b/7, 62b/4	l.-ı aḥẓar 50a/8
	l.-ı evvelîn 22a/6-7
	l.-ı ḥamd 22a/1
	l.-ı ḥamduñ 22a/11, 22a/11

l.-ı hāmdı 22a/6

l.+nuñ 22b/8

livā’-ı hāmd (Ar.) : Hz. Muhammed
ümmetinin mahşer günü altında
toplanacağına inanılan bayrak.

l. 22a/1

l.+uñ 22a/11, 22a/11

l.+ı 22a/6

luğat (Ar.) : Kelime, söz.

l.+uñuzla 9b/2

luṭf (Ar.) : İyilik.

l. 21b/7

M

mā’ (Ar.) : Su.

m.-ı maṭardur 62a/1

ma‘āṣī (Ar.) : Günahlar.

m. 30b/1, 32a/7

m.+yi 39a/3

m.+den 45b/1

ma‘āşirü’l-müslimîn (Ar.) :

Müslümanlar topluluğu.

m. 64a/10

ma‘būd (Ar.) : Allah, kendisine tapılan.

m. 11b/11

mādām (Ar.) : Madem, çünkü.

m. 55b/1

mağfiret (Ar.) : Allah’ın kullarının
günahlarını bağışlaması.

m. 9b/5, 28a/9, 34a/7, 41a/1,

41a/8, 41b/3, 41b/4, 43b/9, 45a/1,

49b/5, 50b/7, 51b/3, 52a/1, 53b/6, 61a/5

m.+den 8a/11

m.+ile 49a/9

m.+ine 6b/2

m.+dür 44a/3

mağfūr (Ar.) : Allah tarafından
günahları bağışlanmış kimse.

m. 23b/5, 27a/10, 28a/3, 54a/5,

61a/2, 61b/2

mağlūb (Ar.) : Yenilmiş, yenilen.

m. ol- 40a/9

mağlūl (Ar.) : Zincire vurulmuş, zincirle
bağlı.

m. 44b/6

mağrib (Ar.) : Batı yönü.

m.+den 50a/10

maḥall (Ar.) : Yer, mekân.

m.+idür 59b/6

maḥāmid (Ar.) : Senalar, şükürler.

m. 22a/8

maḥlūḳāt (Ar.) : Yaratılmışlar, canlılar.

m. 57a/2

m.+uñ 21a/8

maḥsūs (Ar.) : Belli, aşikâr, meydanda.

m.+ı 29b/7

maḥv (Ar.) : Yok olmak, perişan
durumuna gelmek.

m. ol- 19b/4, 57a/3

m. it- 49a/6

maḥzūn (Ar.) : Hüzünlü, tasalı.

m. 8a/10

maḳām (Ar.) : Durulan yer; durak.

m. 22a/3

m.-ı ḥamdden 22a/3

m.+da 22a/8

m.+dan 65a/4-5

m.+uñuza 50b/4

maḳāmāt (Ar.) : Makamlar.

m.-ı şālîḥinde 22a/2

maḳām-ı Maḥmūd (Ar.) : Mahşer günü

Hız. Muhammed'in diğer nebilerle
velilere melce olan şefaati kübrâ
makamı.

m.+da 21b/3, 21b/9, 22a/5

maḳbūl (Ar.) : Kabul olunmuş, alınmış,
alınan.

m. 25a/10, 56a/9, 56a/11

m. ol- 21b/3-4

m. idi 55b/9

maḳhūr (Ar.) : Kahrolmuş.

m. 40a/3

māl (Ar.) : Servet, varlık.

m.+laruñuzı 29a/5

m.+larını 29a/2

maʿlūm (Ar.) : Bilinen, belli.

m. 47a/11

maʿna (Ar.) : Anlam.

m.+sı 35a/6

manzar (Ar.) : Bakılan, nazar edilen.

m.+den 24a/11

m.-ı hâkkdur 39b/8

maʿrûf (Ar.) : Şeriatın emrettiği.

m.+dur 26a/2

m.+ıla 26a/1

maʿşiyet (Ar.) : İsyân, günah.

m.+den 32a/4

maʿşerü'l-melâ'ike (Ar.) : Melekler

topluluğu.

m. 50b/3

maşrık (Ar.) : Doğu yönü.

m.+ıla 50a/10

maţar (Ar.) : Yağmur.

m.+dur 62a/1

maţrûh (Ar.) : Atılmış, koyulmuş.

m. idi 12b/4

maẓālim (Ar.) : Adalet dairesi.

m.-i reddiyye 48a/5

m.+e 48a/6

mecālis (Ar.) : Meclisler, toplantılar.

m. 24a/10

m.-i zikrden 54b/1

meclis (Ar.) : Bir görüşme için bir araya gelmiş insan topluluğu.

m.+de 54b/2

mecūsī (Ar.) : Ateşe tapan kimse.

m. 46a/1, 46a/3, 46a/5, 46a/7,

46a/8

medā'in (Ar.) : Şehirler.

m.+üñ 13b/5, 13b/10

medd (Ar.) : Uzatma, çekme.

m. 28a/2

m.+ile 28a/2

Medīne (Ar.) : Hicaz'da Hz.

Muhammed'in türbesinin bulunduğu şehir.

M. 62b/1

M.+de 63b/1

medīne (Ar.) : Şehir.

m. 13a/11, 13b/7, 47a/2, 54b/5

m.+nüñ 13b/1, 13b/7-8

m.+de 13b/2, 47a/3

medḥ (Ar.) : Övme, birinin iyi şeylerini söyleme.	m. 15a/3, 15a/4, 18b/3, 18b/5, 18b/7, 19a/4, 22b/9, 42a/2, 42a/3, 42a/4, 42a/4, 42a/5, 42b/6, 43a/5, 61a/9
m. 26b/5	
meḥhad (Ar.) : Meclis.	m.-i muḥarrebden 47b/4
m.+da 61b/8	m.+i 18b/8
mehl (Ar.) : Mühlet, süre.	melekü'l-mevt (Ar.) : Ölüm meleği, Azrail.
m. 20a/5	
mekân (Ar.) : Mekân, yer.	m. 63b/4
m.+a 18b/3	melâ'ike (Ar.) : Melekler.
m.+da 19a/1	m. 15b/10, 16a/8, 16b/8, 17a/3, 17a/4, 22b/8, 46a/6, 50a/7, 50a/11, 50b/4, 55b/1, 55b/7, 56a/1, 60a/9, 60b/1
m.+dan 64b/4	m.-i rahmet 60a/7
mekâyide (Ar.) : Hileler, düzenler, aldatmalar.	m.-i semâvâtı 14a/7
m.-i şeyṭânı 42a/5-6	m.-yi ʿazâb 63b/9
Mekke (Ar.) : Kâbe'nin bulunduğu şehir.	m.-yi rahmet 64b/6
M. 5a/5, 6b/9, 62b/1	m.+yi 13a/5
M.+de 11b/3, 57a/5	m.+ye 17b/11, 18a/4, 60a/6
M.+den 57a/5	m.+den 13b/3, 18a/6, 18a/9, 20a/5
mekr (Ar.) : Hile, düzen.	m.+ler 42b/4
m.+ine 40b/2	m.+dür 22b/10
melek (Ar.) : Melek.	

melāmet (Ar.) : Ayıplama, kınama.

m. 36b/6, 37a/9, 37a/10, 37b/5

men^c (Ar.) : Engelleme, önleme.

m. eyle- 28b/3-4

m. olın- 64a/1

m. it- 31a/2, 31b/4, 31b/5, 37b/3,
38a/6

menāhī (Ar.) : Haram olmuş, men
edilmiş şeyler.

m.+den 45b/6, 45b/11

menfaʿat (Ar.) : Fayda, yarar.

m. 37b/5

menzil (Ar.) : Gidilecek yer.

m.+lerine 60a/1-2

merdūd (Ar.) : Reddolanmış,
kovulmuş.

m. 56a/10

m.+lardur 33b/9

merfū^c (Ar.) : Kaldırılmış, yükseltilmiş.

m. idi 55b/10

mergūb (Ar.) : Beğenilen, makbul,
rağbet edilen.

m. 25a/10

mertebe (Ar.) : Derece, rütbe.

m.+sinde 40a/6

m.+sinden 40b/4

mervī (Ar.) : Rivayet olunan.

m.+dür 20b/6, 29a/9, 49a/2,
49b/7

mescid (Ar.) : Namaz kılınacak yer.

m.-i cem^cüñ 61a/9

m.-i Medīnede 63b/1

m.+e 55a/11

m.+de 55b/2, 55b/3

mesh (Ar.) : Bir şeyi sığama.

m. it- 51b/4, 51b/5

mesh (Ar.) : Şeklini değiştirerek çirkin
hâle getirme.

m.-i şüret 12a/9

mes'ul (Ar.) : İstenileni yerine getirme.

m.+ini 53b/6

meşāyih (Ar.) : Şeyhler.

m.+lerüñ 40b/11

meşğūl (Ar.) : Bir işle uğraşan, iş görmekte olan.

m. 51b/1

metbū^c (Ar.) : Kendisine tâbi olunan, uyulan.

m. 22a/1

m.+larıyam 21a/10

me'vā (Ar.) : Yurt, mesken.

m. 17a/8

mevā'ız (Ar.) : Nasihatler, öğütler.

m. 4b/3

mev'ize (Ar.) : Nasihat, öğüt.

m.+lerini 8b/9

mevķif (Ar.) : Durak, duracak yer.

m.+de 21b/1

mevlā (Ar.) : Allah.

m. 47a/10

mevlūd (Ar.) : Yeni doğmuş çocuk.

m. 51a/5, 51a/8

mevt (Ar.) : Ölüm.

m.+de 46a/6

m.+den 37a/1

mevzi^c (Ar.) : Yer.

m.+e 64a/1

meyl (Ar.) : Gönül akışı.

m.-i nefsi 34b/1

mezīd (Ar.) : Artmış, arttırılmış.

m. 60a/4

m.+den 59a/7

m.+dür 59a/6

mezmūme (Ar.) : Yerilmiş, zemmolunmuş.

m. 40a/10

miftāh (Ar.) : Anahtar.

m.+ları 21b/6

mikdār (Ar.) : Miktar, derece.

m.+ı 14a/4, 30b/5, 52a/7, 62b/1

m.+ıdur 15b/11, 16a/7, 22b/1,

22b/7, 27b/5, 29b/5, 49b/6

m.+ı idi 13b/9-10

millet (Ar.) : Sınıf, topluluk.

m. 33b/2

m.-i vāhide 33b/3

minber (Ar.) : Minber, hutbe kürsüsü.

- m. 36b/8
- m.+e 61a/11
- m.+ler 59a/10
- m.+lerüñ 59a/11
- minnet (Ar.)** : Görülen iyiliğe karşı teşekkürde bulunma.
- m. it- 26b/5
- mi'râc (Ar.)** : Göğe çıkma.
- m.+da 18b/10
- mîrâs (Ar.)** : Ölenin yakınlarına bıraktığı mal mülk.
- m.+ı 29a/7
- mir'ât (Ar.)** : Ayna.
- m.-ı beyzâ 58b/10
- misk (Ar.)** : Misk, bir cins ceylandan elde edilen güzel kokulu madde.
- m.+den 15b/6, 48b/7, 59a/9, 59b/3
- miskîn (Ar.)** : Zavallı, âciz.
- m. 55a/2
- mişl (Ar.)** : Eş, benzer.
- m.+i 24b/4, 27a/11, 27b/7
- m.+i idi 13b/2, 13b/8
- mîzân (Ar.)** : Terazî, ölçü aleti, tartı, ölçek.
- m. 20a/10
- m.+uñ 27a/6, 27b/6
- m.+a 20a/7, 27b/3
- m.+ı 61a/6, 65a/2
- m.+ını 65a/3
- mu'abhar (Ar.)** : Tehir edilmiş, sonraya, geriye bırakılmış; sonraki.
- m. 12b/1
- mu'cizât (Ar.)** : Mucizeler.
- m. 6a/3
- muhabbet (Ar.)** : Sevgi.
- m. 17b/6
- m.+ine 12b/6
- muhabbetu'llâh (Ar.)** : Allah sevgisi.
- m.+a 34a/7
- muḥāfaẓa (Ar.)** : Saklama, koruma.
- m. 52b/10
- muḥakkıkîn (Ar.)** : Hakikati, gerçeği bulup meydana çıkaranlar.

- m. 31a/8
- muḥālefet (Ar.)** : Aykırılık, düşmanlık.
- m. 34a/8, 35b/6, 35b/7, 35b/10
- muḥālif (Ar.)** : Ayrılık gösteren, uymayan.
- m. 35a/8, 35a/9
- Muḥammed (Ar.)** : Hz. Muhammed. (s.a.v.)
- M. 5a/4, 6a/5, 9a/11, 10b/4, 11a/1, 11a/11, 11b/5, 12a/6, 12b/10, 14b/10, 16b/10, 17a/2, 17b/4, 18a/5, 18a/7, 18b/10, 20a/3, 20a/4, 20a/7, 20a/9, 23b/7, 25a/1, 25b/5, 26a/11, 34a/1, 42a/8, 42a/11, 42b/2, 42b/5, 44b/7, 48b/3, 51b/9, 61b/5, 62a/4
- M.+ün 20b/2, 25a/9
- M.+üñdür 49a/1
- M.+i 6a/5, 12b/9, 13a/1, 13a/7, 13a/10, 17a/4
- M.+e 4a/5, 7a/3, 17a/10, 17a/11, 17b/5, 17b/6, 17b/9, 18a/3, 18a/3, 19a/3, 20a/6, 32b/8, 33a/4, 34a/1
- M.+den 17b/2, 18a/2, 20a/2, 25a/11, 25b/1, 50b/5
- M.+ile 16b/11
- M.+dür 6a/3, 6b/10, 23a/3, 23b/3, 23b/11, 24a/4, 24b/1, 24b/5, 24b/8
- M.+edür 24b/10
- M.+dedür 23a/6, 23a/10
- M.+dendür 17a/3, 24a/8
- M.+em 20b/1
- Muḥammedü'l-Muṣṭafā (Ar.)** : Hz. Muhammed. (s.a.v.)
- M.+ya 14b/10
- Muḥammed bin Fazl (Ar.)** : Muhammed bin Fazl. Künyesi Ebû Abdullah, nisbesi el-Belhî. Horasan ve Irak şeyhlerinin büyüklerindendir. Kuteybe bin Saîd ve benzeri çağdaş muhaddislerden hadis rivayet etmiş, H 319 / M 931 yılında Semerkant'da vefat etmiştir.
- M. 31b/1-2
- M.+a 31a/11
- muḳābil (Ar.)** : Karşılık.

m.+i 54a/6	murād (Ar.) : Maksat.
mukāddem (Ar.) : Değerli, üstün.	m. 26b/2, 29b/5, 31a/9, 45b/5,
m.+iyem 21a/8	47a/7
m.+dür 12b/1-2	Mūsā (Ar.) : Hz. Musa peygamber.
mukādder (Ar.) : Takdir olunmuş.	M. 13a/9, 13a/10, 14a/11,
m. 60b/10	16a/10, 16b/3, 16b/5, 16b/6, 16b/10,
mukāarreb (Ar.) : Yaklaşmış, yakın.	17a/1, 17a/3, 17a/9, 17b/1, 17b/3,
m.+den 47b/4	17b/4, 17b/8, 22b/11, 23a/3, 23a/7,
mukātele (Ar.) : Vuruşma, savaş.	23a/10, 23a/10, 23b/3, 23b/7, 23b/11,
m. 31a/4	24a/5, 24a/8, 24b/2, 24b/5, 24b/8,
m. it- 28b/8, 28b/11, 30b/8,	25a/4, 25a/8, 25b/2, 48a/7, 48a/10,
30b/10, 31a/5, 31a/8	48b/4, 48b/10, 53b/7, 61b/3, 62a/3,
mukīm (Ar.) : İkamet eden, oturan.	62a/4, 62a/6
m. 33a/8	M.+ya 14b/7, 61b/5
mukṣiṭīn (Ar.) : Doğru hareket eden, iş	M.+dan 14b/8
gören.	muṣāfaḥa (Ar.) : Tokalaşma, el sıkışma.
m.+den 53a/8	m. kıl- 50b/1-2, 64a/11
mukṭeẓā (Ar.) : Lazım gelmiş.	m. it- 19b/7
m.+dur 48a/4	musallaṭ (Ar.) : Sataşan, rahat
m.-yı ʿaql-ıla 5b/6-7	bırakmayan.
mūnis (Ar.) : Cana yakın, sevimli.	m. ol- 39b/2
m. 57b/4	muṣallī (Ar.) : Namaz kılan.

- m. 50b/1
- muşîbet (Ar.)** : Bela, sıkıntı.
- m. 55b/11
- m.+den 55b/7
- m.+dür 55b/8
- mūşîl (Ar.)** : Bağlama yeri.
- m. 6b/2
- muşîrr (Ar.)** : Israr eden, direnen.
- m. 41b/6, 52a/1
- muṭāʿ (Ar.)** : İtaat edilen, uyulan.
- m. 40a/3
- m.+a 39b/11
- m.+dur 39b/8
- muṭahhara (Ar.)** : Temizlenmiş, temiz.
- m.+dur 33a/10
- muṭayyebe (Ar.)** : Güzel kokular sürünmüş olan.
- m. 60b/8
- muṭebere (Ar.)** : İtibarlı, hatırı sayılır.
- m. 45b/8
- muṭīʿ (Ar.)** : İtaatli, boyun eğen.
- m. ol- 8a/5, 20a/6, 39a/11
- muṭṭaliʿ (Ar.)** : Haberli, bilgili, öğrenmiş.
- m. ol- 21a/5
- muttaşîf (Ar.)** : Vasıflanan, kendisinde bir hâl, bir sıfat, bir vasıf bulunan.
- m. 20b/8
- muvāfîk (Ar.)** : Uygun, yerinde.
- m. 53a/11
- muvāsāt (Ar.)** : Yardım etme, yardımlaşma.
- m.+dur 43b/8
- muvaşşah (Ar.)** : Süslenmiş, süslü.
- m. 54a/10
- muẕāʿaf (Ar.)** : İki kat.
- m. 47b/10
- m. idi 55b/10
- muẕîf (Ar.)** : Misafir kabul eden.
- m. 45a/8
- mübārek (Ar.)** : Bereketli, feyizli.
- m.+dür 43a/11
- mübāreke (Ar.)** : Mübarek, kutlu.
- m. 41b/7

mübhem (Ar.) : Anlaşılmaz, kapalı, örtülü.

m. 52b/8

mübîn (Ar.) : Açık, besbelli.

m. 6a/4

mübrem (Ar.) : Kaçınılmaz, önlenemez.

m. 41b/10

mübtalâ (Ar.) : Düşkün. [Fena şeylere]

m. 41a/8

mücāhede (Ar.) : Savaşma.

m. 23b/5, 28b/8, 29b/3, 30b/9, 30b/10, 31a/4

mücāhid (Ar.) : Cihat eden.

m.-i kāmīl 30b/8

mücāvezet (Ar.) : Sınırı aşma.

m. 50a/11

mücāvir (Ar.) : Haremeyn'e gidip orada ömrünü ibadetle geçiren.

m. 57a/5

mücevvef (Ar.) : Oyuk, içi boş şey.

m. 54a/7

müddet (Ar.) : Zaman, vakit.

m.-i cömrince 46a/11

müddin (Ar.) : Devam eden.

m.-i hamr 41b/5

m.-i hamrdur 50b/8

müfzî (Ar.) : Ulaştıran.

m. 35b/10

mükellel (Ar.) : Süslü, parlak.

m.dür 59a/11

mülābis (Ar.) : Münasebet kuran, yakınlık gösteren.

m.+dür 6b/11

mülāzım (Ar.) : Bir yere veya kimseye sarılıp ayrılmayan, tutunup kalan.

m. 31a/3

m.+dur 31a/1-2

mülkü's-semāvāt (Ar.) : Göklerin mülkü.

m.+ı 11b/10

mülteşık (Ar.) : Bitişik, yapışık.

m.+dur 15a/11

mü'min (Ar.) : İslam dinine inanmış. olan

m. 7a/7, 26a/7, 34b/5, 34b/11,
37a/11, 39a/5, 45a/5, 46a/8, 46a/10,
55b/11, 63a/5

m.+ün 26b/1

m.+e 35a/5, 55a/7

m.+ler 39b/4, 64a/9

m.+lere 18a/4, 51a/1, 51a/3,
60b/1, 64a/9

mü'mināt (Ar.) : İslam dinine inanmış.
olanlar

m. 12a/7

mü'minīn (Ar.) : İslam dinine inanmış.
olanlar

m. 12a/7, 41b/9, 50b/5

m.+i 13a/7

m.+den 5b/7, 18a/9

münācāt (Ar.) : Allah'a dua etme,
yalvarma.

m.+ında 13a/9, 16a/11, 22b/11-
23a/1, 48a/7-8, 53b/7

münādī (Ar.) : Nida eden, tellal.

m. 45a/1, 56a/7, 57b/2

münāfık (Ar.) : İkiyüzlülük eden,
ikiyüzlü.

m.+lardur 8b/11-9a/1

münevver (Ar.) : Parlatılmış,
aydınlatılmış.

m. 53b/10

münfelık (Ar.) : Açılan, yayılan.

m. 56a/4

münfetiḥ (Ar.) : Açılmış, açık.

m. 21b/11

münkād (Ar.) : Boyun eğen.

m. 34b/2

münkaṭıṣ (Ar.) : Kesilen, kesilmiş.

m. ol- 17a/7, 56a/3

münker (Ar.) : İnkâr edilmiş, edilen,
reddedilen.

m.+den 26a/2

m.+dür 26a/3

münkesir (Ar.) : Kırılmış, kırık.

m. 18b/8

Münkir (Ar.) : Mezarda sual soracak
olan iki melekten biri.

- M. 57a/10
- münseliḥ (Ar.)** : Son gününe ermiş.
- m. 56a/6, 56a/8
- müntehī (Ar.)** : Son bulan, biten.
- m. 45b/6, 63a/1
- münzirsiz (Ar.+T.)** : Akıbetinin kötülüğünü söyleyerek korkutucunun olmadığı.
- m. 11a/1
- mürde (Far.)** : Ölmüş, ölü.
- m. 44b/5
- müreccaḥ** : Tercih edilen, üstün tutulan.
- m. ol- 20a/8, 20a/10
- mürsel (Ar.)** : 1) Gönderilmiş, yollanılmış.
- m.+den 47b/4
- 2) Peygamber.
- m.+ler 8a/4
- mürtekib (Ar.)** : Kötü, yakışıksız iş yapan.
- m. 54a/4
- müşādif (Ar.)** : Rastlayan, rastgelen.
- m. 53a/2
- müsāraʿat (Ar.)** : Sürat ve acele etme.
- m. 63a/6
- müslim (Ar.)** : İslam dininde olan.
- m. 53a/11, 62b/8
- m.+üñ 54b/8
- müslimīn (Ar.)** : Müslümanlar.
- m.+i 46a/2
- müstaḥik (Ar.)** : Hak etmiş, layık.
- m. 41b/3
- müstaʿid (Ar.)** : İstidatlı, kabiliyetli.
- m. 45a/6
- müstaḳīm (Ar.)** : Doğru, düz, dik.
- m.+üñ 38a/5
- m.+dür 6b/3
- müstecāb (Ar.)** : Kabul olunmuş.
- m. idi 55b/9
- müsülmān (Ar.)** : Müslüman, İslam dininde olan.
- m. 51a/8
- m.+lara 41b/4, 46a/1

müşāhin (Ar.) : Fitne fesat çıkaran kimse.

m.+dür 50b/9

mütābaʿat (Ar.) : İzleme, uyma, tabi olma.

m.-ı şeytāndan 37b/2

müteʿallik (Ar.) : Bağlı, asılı.

m. 12b/5

mütedellī (Ar.) : Aşağıya inme, eğilme.

m.+dür 20b/7

müteğayyir (Ar.) : Değişen, başkalaşan.

m. 30a/6

müteḥayyir (Ar.) : Hayrette kalmış, şaşırmış.

m. 21a/11, 64a/6

mütevellī (Ar.) : Birinin yerine geçen.

m. 48a/3

mütezeyyin (Ar.) : Zinetlenen, süslenen.

m. 44a/6, 44a/10

müyesser (Ar.) : Kolay gelen, kolaylıkla olan.

m. 22a/9

müzniḇīn (Ar.) : Suçlular, günahkârlar.

m. 49a/9

N

naḥaḥa (Ar.) : Geçim parası, nafaka.

n. 29a/6, 29a/11

nā'im (Ar.) : Uyuyan, uykuda bulunan.

n.+lerini 60b/2

n.+lerdür 60a/10

naʿl (Ar.) : Ayakkabı.

n.-ı ḥaṣyet 61b/11

namāz (Far.) : Namaz.

n. 23a/9, 55a/5, 62a/5

n.+ın 62a/9

n.+larına 23a/8

namāz kıl- (Far.+T.) : Namaz kılmak.

n. 57a/9

n.-ur 57a/6

n.-urlar 23a/8

n.-dım 57b/6

n.-sa 42a/2, 51b/2, 55a/4

n.-an 55b/3

n.-anuñ 53b/8

nār (Ar.) : Ateş, od, cehennem.

n. 36b/4, 37a/1, 37a/3

n.-ı cehenneme 35b/10

n.+ı 14a/9, 49a/8

n.+a 17b/7, 20a/2, 20a/4, 32b/9,

32b/11, 36b/4, 41b/2, 65a/6

n.+da 37b/4

n.+dan 21a/1, 30b/3, 35b/11,

36b/8, 42a/4, 43b/10, 44a/3, 45a/3,

60b/3, 64b/1

n.+ıla 7b/5, 8a/6, 9b/10, 10b/6,

32a/10

n.+dadur 33b/3

n.+dandur 32a/10

nās (Ar.) : İnsanlar, halk, herkes.

n. 6a/1, 10a/1, 11a/10, 11b/1,

25a/5, 25b/11, 26b/4, 38a/4, 53b/8

n.+ı 61a/10

n.+a 11b/6, 21a/1

n.+dan 34b/7, 34b/9

naşb (Ar.) : Dikme, saplama.

n. 22a/2

naşīb (Ar.) : Allah'ın kısmet ettiği şey.

n. ol- 59a/4, 59a/4-5

naʿt (Ar.) : Överek açıklama, överek anlatma.

n.+ını 61b/4

naẓar (Ar.) : Bakma, göz atma.

n. kıl- 42b/2, 42b/3, 49a/9,

50b/7, 54b/7

nāzil (Ar.) : Yukardan aşağı inen, inici.

n. 12a/2, 27a/1, 41a/6, 45a/11,

50a/7, 53b/5, 60a/8

ne : Ne, hangi şey, nasıl, hangi.

n. 5a/9, 6a/6, 12b/3, 15b/10

15b/11, 17a/5, 24b/11, 29a/4, 42b/6,

42b/8, 42b/9, 42b/11, 43a/1, 43a/3,

44b/2, 46b/4, 46b/10, 46b/11, 47b/5,

48b/4, 49b/1, 50b/6, 53a/2, 55b/8,

55b/11, 56a/10, 57b/4, 62a/7, 63b/3,

63b/11

n.+ye 26a/4

neʿam (Ar.) : Evet, hay hay.

n. 61b/5

nebī (Ar.) : Peygamber.

n. 7b/1, 11b/2, 11b/4, 33b/7,

34a/8, 42a/10, 42b/2, 46b/10

n.-yi mürselden 47b/4

n.-yi ümmīdür 12a/2

n.+ye 12a/3

n.+sine 11a/9

n.+leri 25a/1

necāt (Ar.) : Kurtulma, kurtuluş.

n. 35b/11, 41a/2, 41a/2, 63b/9

n.+dur 27a/4

nedāmet (Ar.) : Pişmanlık.

n. 45b/1

n.+den 63a/7

nedür : Nedir.

n. 18b/9, 20b/3, 53b/9, 58b/11

nef̣ (Ar.) : Menfaat, fayda, kâr, çıkar.

n. it- 29a/9

nefes (Ar.) : Soluk.

n. 18b/6

nef̣ (Ar.) : Üfürme (Ruhun üfürülmesi)

n. 58a/4

nefs (Ar.) : Öz varlık, kişilik.

n. 31b/4, 37b/5, 40b/5, 47b/4

n.-i emmāre 39b/11, 40a/2,

40a/8, 40b/3

n.-i emmārenüñ 30b/11

n.-i emmāredür 31a/9, 39b/6

n.-i iştihā'sı 34b/1

n.+i 35a/7, 47a/9

n.+e 35b/5, 35b/9

n.+ümden 34b/9, 35a/2

n.+ün 47b/1

n.+üñ 31b/2, 35b/4, 35b/7, 40a/9

n.+üñden 34b/11

n.+in 35a/8, 35a/9

n.+ini 36a/5

n.+ine 37b/1

n.+inden 35a/5, 37b/3

n.+i-yile 30b/8

n.+üñüze 37a/9

nefs-i emmāre (Ar.) : İnsanı kötülüğe sürükleyen nefis.

n. 39b/11, 40a/2, 40a/8, 40b/3

- n.+nüñ 30b/11
- n.+dür 31a/9, 39b/6
- nehy (Ar.)** : Yasak etme.
- n. 12a/4, 26a/2, 36a/6
- nehy-i münker (Ar.)** : Şeriatın yasak ettiği şeyleri yaptırmama.
- n. 64b/4-5
- ne kim** : Neyi, her ne; ne kadar.
- n. 7a/4, 26a/6
- Nekîr (Ar.)** : Mezarda ölüleri sorguya çekecek olan iki melekten birinin adı.
- N. 57a/11
- nemîme (Ar.)** : Dedikoduculuk.
- n. 60b/10
- nesne** : Şey, nesne.
- n. 45b/5
- n.+ye 60a/2
- n.+leri 48b/8-9, 59b/11-60a/1
- n.+lerden 47b/6
- neşr (Ar.)** : Yayma, saçma.
- n. it- 60a/9, 60a/10, 60b/1
- neşr (Ar.)** : Yayma, yayılma.
- n. it- 50a/10, 50a/10, 53b/9
- netf (Ar.)** : Kıl yolma.
- n.-i ıbt 60b/7
- nevāfil (Ar.)** : Nafile ibadetler.
- n.+den 60b/10
- nevm (Ar.)** : Uyku.
- n. 57b/7
- n.+de iken 53b/8
- nevmîd (Far.)** : Ümitsiz.
- n. 21b/4, 38a/3, 39a/1
- nezâret (Ar.)** : Denetim, kontrol.
- n. 11a/1
- nezîr (Ar.)** : Birini, doğru yola sokmak için gözdağı vererek korkutma.
- n. 10b/6, 10b/7
- n.+den 10b/11
- nışf (Ar.)** : Yarım, yarı.
- n.+ı 41a/5, 41b/1
- niʿam (Ar.)** : Nimetler.
- n.+ıña 38b/4
- niçe** : Ne kadar.
- n. 45b/4, 53a/3

niçün : Niçin.

n. 21a/3, 37a/10, 46a/2

nidā (Ar.) : Çağırma, seslenme.

n. 11b/2, 11b/3, 20a/3, 20a/6,
41a/10, 42b/6, 42b/6, 42b/8, 42b/9,
42b/11, 43a/1, 43a/3, 43a/5, 45a/1,
46a/6, 50b/3, 56a/7, 57b/2

n.+yı 57b/7

n.+dan 57b/6

nihāyet (Ar.) : Son, uç.

n. 33a/11

ni‘met (Ar.) : İyilik, ihsan.

n. 29b/6

n.+ümi 59b/5

n.+üm-ile 25a/7

nişān (Far.) : İz, belirti.

n.+umdan 60a/11

nite : Nasıl.

n. 10a/3, 46a/11, 58a/6

niteki : Nasıl ki.

n. 7b/9, 29b/7

Nūḥ (Ar.) : Hz. Nuh peygamber.

N.+a 14b/5

N.+dan 14b/6

nūr (Ar.) : Aydınlık, parıltı, parlaklık.

n. 23a/2, 55b/3, 61a/6

n.-ı Muḥammedi 13a/1

n.-ı mübīn 6a/4

n.-ı mü'minīni 13a/7

n.+a 64a/8

n.+dan 14a/3, 15b/9, 16b/4,

22b/3, 59a/10, 59b/1, 60a/8

n.+ı 15a/1, 16b/9, 23a/2, 24a/2,

54b/5, 62a/11

n.+ıdur 16b/10

n.+dur 27a/4

nübüvvet (Ar.) : Nebîlik, peygamberlik.

n.+de 12b/1

n.+üñ 12b/3

nükte (Ar.) : İnce mana.

n.-i sevdā 58b/11

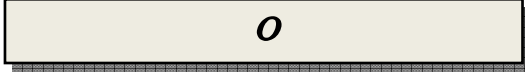
nüşa (Ar.) : Yazılı, yazılmış şey.

n. 41b/11

nüzül (Ar.) : Aşağı inme.

n. 59b/8

n.-ı zayıfı 45a/10

o : O sıfatı. *krş.* ol

o. 59a/6

oğul : Erkek evlat.

o.+ın 46a/1

oku- : Okumak, söylemek, demek.

o.-r 4a/11

o.-dı 43a/9

o.-sa 52a/10

o.-ya 32a/2, 36b/9

ol : O zamiri.

o. 23a/3, 23b/3, 23b/6, 23b/11,
24a/4, 24a/8, 24b/1, 24b/5, 24b/8,
27b/10, 30a/4, 31b/3, 34a/8, 49a/1,
62a/7

o.+dur 4b/9, 11b/9, 11b/11,
30b/8, 35a/6, 61b/2

ol : O. *krş.* o

o. 4a/10, 5b/2, 7a/2, 8b/1, 8b/6,
8b/9, 8b/10, 12a/3, 12b/3, 13b/5,

13b/10, 14a/1, 14a/2, 14a/11, 18b/3,

18b/8, 19a/4, 20a/11, 20b/1, 20b/4,

20b/7, 20b/9, 21b/1, 21b/6, 22a/1,

22a/8, 24a/10, 24a/11, 26b/3, 26b/6,

26b/7, 27b/5, 28a/8, 28b/1, 33a/7,

35b/5, 35b/7, 36a/8, 37a/2, 37b/1,

37b/5, 38a/6, 39a/8, 39a/9, 39a/10,

39b/10, 41a/5, 41b/4, 41b/6, 41b/10,

42a/10, 42b/7, 42b/8, 42b/10, 42b/11,

43a/2, 43a/3, 43b/2, 45b/2, 45b/6,

45b/9, 45b/10, 46a/3, 48a/1, 48a/3,

48b/4, 48b/8, 48b/11, 49b/10, 49b/11,

50a/11, 51a/2, 51a/6, 53a/11, 53b/2,

54a/7, 54a/8, 55b/2, 55b/2, 55b/3,

56a/11, 56b/1, 57a/1, 57a/7, 57a/8,

57b/1, 57b/3, 57b/7, 57b/8, 58a/3,

58a/3, 58a/4, 58a/4, 59a/3, 59a/11,

59b/3, 59b/11, 61a/1, 61a/11, 63a/10,

64a/7, 64b/11, 65a/4

ol- : Olmak, meydana gelmek.

o.-urın 48b/1

o.-ursın 53a/2

o.-ur 15b/10, 16b/9, 17a/8,	57b/7, 62a/4, 64b/2, 64b/3, 64b/11,
17a/8, 17a/9, 17b/4, 17b/4, 19b/4,	65a/2
21b/4, 21b/7, 21b/10, 22a/8, 23a/9,	o.-dılar 32b/9, 39b/3
23b/6, 26b/3, 27a/11, 33b/4, 35b/10,	o. 25a/8, 26b/2, 28a/8
40a/4, 40a/5, 40a/6, 40a/9, 40a/10,	o.-sun 22a/7, 36b/10
40b/5, 40b/5, 41a/7, 41a/10, 41b/10,	o.-uñ 20a/6, 60b/1
41b/11, 43b/9, 43b/10, 43b/11, 44a/6,	o.-sunlar 63a/1
44a/11, 45a/11, 45b/11, 47b/6, 47b/10,	o.-sa 20a/1, 35b/5, 35b/7, 41a/5,
47b/11, 50a/8, 51b/6, 53a/4, 53b/5,	44a/7, 51b/2, 52a/7, 53a/7, 53a/8, 54b/2,
55b/3, 56b/6, 57a/3, 57a/3, 58a/4, 58a/4,	54b/4, 55b/6, 56a/7, 59a/10
58b/3, 60a/8, 61a/2, 61a/5, 61a/6, 61a/6,	o.-sañuz 7a/4
61b/2, 63a/2	o.-salar 21a/11, 21b/4-5
o.-uruz 57b/4	o.-asın 39b/2, 52b/11
o.-urlar 24a/7, 24a/11	o.-a 7a/3, 20a/8, 20a/11, 28a/3,
o.-mış 56b/5, 59a/4	29b/7, 36b/9, 40a/3, 40a/8, 46a/10,
o.-mışdur 47b/5	46a/11, 46b/4, 46b/8, 48b/5, 54b/4,
o.-dum 21a/5, 37a/5, 57a/5	55b/2, 55b/11, 58a/11, 59a/2, 59a/4
o.-dı 6b/10, 12b/3, 13b/5, 14a/2,	o.-asız 26a/3
14b/1, 14b/3, 18a/6, 18a/9, 20b/9,	o.-alar 24a/2, 33b/3, 33b/6
27a/2, 35a/5, 35a/8, 35a/9, 38a/1, 51a/8,	o.-duķça 54b/7, 60b/6
56a/8, 56a/11, 56b/1, 56b/1, 57a/8,	o.-madan 21b/2
	o.-mayınca 34b/2, 34b/6, 35a/1

o.-mazdan 5a/1-2	o.-dukları 9b/10, 32a/11, 33a/8
o.-uban 44a/11	o.-ursa 27a/11
o.-ınca 11a/1	o.-ursañuz 5b/7
o.-up 18b/11, 20a/11, 21a/10, 21a/11, 23b/9, 37b/4, 40b/2, 53a/11, 53b/8, 56a/6, 63b/11	o.-urlarsa 52a/1
o.-an 6b/2, 12a/2, 31a/3, 31a/5, 31a/7, 33a/11, 39a/11, 41b/6, 41b/6, 45a/4, 47a/7, 63a/11	o.-a idi 27a/9
o.-anı 4a/8, 4b/1, 7a/7, 7a/8, 60b/10	o.-mazsın 34b/11
o.-ana 8a/5, 8a/6, 40a/7	o.-maz 17a/7, 25b/2, 30a/7, 30b/10, 34b/1, 34b/5, 45b/6, 60a/2
o.-andan 10a/7	o.-mazlar 8a/11
o.-andur 50b/10	o.-madı 27a/1
o.-anlar 36b/5	o.-madılar 33b/8
o.-anlarda 51a/5	o.-masun 10a/2
o.-anlardan 41b/3	o.-mañ 8b/10
o.-anlardur 51a/8-9	o.-masa 40a/3, 54a/4, 59a/5
o.-duğñ 10b/5, 10b/6	o.-maya 50a/6
o.-duğı 41b/8	o.-mağ 48a/4, 49b/2
o.-duğını 25a/10	o.-mağ ıla 45a/6
o.-duğından 56a/3, 56a/4	o.-mağdan 52a/9
	o.-ması 35a/6
	o.-masını 25a/11
	o.-masına 21b/11
	o.-ması-yıla 12a/9, 12a/10, 26b/7

olın- : Olunmak.

o.-ur 20a/3, 41b/11, 42a/1,
42a/9, 42b/6, 42b/8, 42b/9, 42b/11,
43a/1, 43a/3, 58a/6, 58a/6-7, 60a/4,
64a/1

o.-mış 42b/4

o.-mışdur 59b/1

o.-dum 11b/8, 28b/11

o.-dı 11a/2, 11b/2, 11b/5, 11b/5,
11b/6, 12b/2, 15a/11, 16a/10, 17b/10,
19a/5, 19b/5, 20a/1, 20a/4, 21a/2, 22a/9,
22b/11, 27b/11, 28b/9, 29b/1, 29b/8,
31a/10-11, 33b/1, 34b/3, 41b/3, 42a/1,
42a/6, 46a/1, 47a/10-11, 48a/4, 48a/7,
49b/9, 50a/6, 52a/5, 53b/7, 55a/1, 56a/5,
56b/6, 56b/10, 57a/4, 57a/8, 58a/3,
58a/3, 61a/2, 62a/7, 63a/11, 63b/8,
65b/3

o.-duñuz 25b/11

o.-salar 21b/2

o.-a 20a/8, 43a/6

o.-acağun 15a/8

o.-duğı 15a/10

o.-mısuñ 15a/7

o.-dı-yısa 52a/4

o.-maz 15a/2, 15a/5, 45b/10,
48a/6

on : On. (10 sayısı)

o. 13a/1, 13b/8, 19b/3, 42a/5,
52b/4, 52b/5, 52b/11, 53a/7

o.+undadur 52b/2

onuncı : Onuncu.

o. 13a/7

on biñ : On bin. (10.000 sayısı)

o. 14a/11, 14b/2, 14b/2, 15b/11

on dördünci : On dördüncü.

o. 24a/3

orta : Ara, orta.

o.+ya 63b/6, 63b/10

otur- : Oturmak.

o.-ur 61a/9

o.-urlar 59a/10-11, 59b/2, 59b/4

o.-am 38a/5

o.-urlar idi 64a/3

oturt- : Oturtmak.

o.-dı 64a/5

otuz : Otuz. (30 sayısı)

o. 42a/3, 42a/3, 42a/4

otuz altı : Otuz altı. (36 sayısı)

o. 56b/5

Ö

öl- : Ölmek.

ö.-di 14b/1

‘Ömer (Ar.) : *bk.* ‘Ömer bin Hattâb

‘Ö. 35a/1, 35a/4

‘Ömer bin Hattâb (Ar.) : Hz. Ömer.

Ashâb-ı kirâmın en büyüklerindendir ve

İkinci halifedir.

‘Ö. 34b/7

‘ömr (Ar.) : Ömür, yaşama, hayat.

‘ö.+ince 46a/11

öñ : Önce, önden.

ö. 21a/9

öñdin : Önce, önden.

ö. 4b/5, 11b/3, 18b/4, 45a/9

ö.+i 45a/6

ötürü : Ötürü, dolayı.

ö. 19b/1, 44a/7, 44b/5, 47b/7,

55b/7, 56a/1, 56a/3, 56a/4, 60a/4, 63a/5

‘özr (Ar.) : 1) Kusur, eksiklik.

‘ö. 45a/10

2) Bir kusurun hoş görülmesini

gerektiren durum.

‘ö. 5b/6

P

pāk (Far.) : Temiz, pak.

p. 23a/5

pāre (Far.) : Parça.

p. 13b/6, 13b/6

pes (Far.) : Sonuç olarak.

p. 12b/10, 13a/1

peygamber (Far.) : İnsanlara Tanrı

buyruklarını bildiren, onları Tanrı

yoluna, dine çağıran kimse, elçi, resul.

P. 20a/1

R

rabb (Ar.) : Allah.

r. 24b/11

r.+ün 59a/1, 59a/8

r.+ine 51b/1

r.+üñüzi 34a/2

r.+üñüze 5a/11

r.+üñüzden 6a/2, 6b/10

rabbāniyye (Ar.) : Rab'la ilgili.

r.+dür 39b/7

rabbenā (Ar.) : Allah. (c.c.)

r. 60a/10

rabbī (Ar.) : Rabbim.

r. 16a/11, 16b/3, 16b/7, 17a/2,

17a/4, 21a/4, 23a/1, 23a/4, 23a/7,

23a/11, 23b/4, 23b/7, 24a/1, 24a/5,

24a/9, 24b/2, 24b/6, 24b/9, 25b/1,

38b/11, 47a/1, 49a/2, 50a/1, 51a/3,

53b/8, 59b/6, 61b/4, 62a/6

raḍiya'llāhu 'anhū (Ar.) : Allah ondan

razı olsun.

r. 16a/4, 20b/10, 21a/6-7, 26b/8-

9, 27b/1, 34a/9, 34b/7-8, 35a/1, 41a/3,

41a/10-11, 44a/4, 47b/8, 49b/7, 50b/10-

11, 51b/7, 51a/9, 52b/6, 53a/5, 53a/9,

53b/3, 54a/1, 54a/11, 55b/4, 56b/2,

57b/11-58a/1, 58a/9, 60b/4, 61a/3,

61a/7, 62b/2, 62b/7, 62b/10, 63a/3,

63a/8, 63b/1

r.+dan 49a/1-2

raḍiya'llāhu te'ālā 'anhū (Ar.) : Allahu

teâlâ ondan razı olsun.

r. 15b/3-4, 28a/4, 58b/5, 58b/8,

60a/4-5, 60a/4-5

rağbet (Ar.) : İstek, arzu.

r.+ile 34b/2

r.+üñüz 34a/3

r.+lerinden 59b/10

rahm (Ar.) : Acıma, esirgeme, koruma.

r.+ine 64a/10

r.+dur 50b/9

Rahmān (Ar.) : Allah. (c.c.)

R. 30a/2

R.+dan 30a/10

R.+dandur 57b/8

rahmet (Ar.) : Acıma, esirgeme, koruma.

r. 12a/6, 33a/3, 51a/1, 51a/6, 56a/4, 60a/7, 64b/6	r. 52a/7
r.+i 51a/4, 53b/9	raʿiyyet (Ar.) : Bir hükümdar idaresi altında bulunan halk.
r.+de 51b/3	r.+leri 40a/4, 40a/9
r.+den 51a/2	raḳabe (Ar.) : Köle, cariye.
r.+ile 21b/5, 54b/7	r. 55a/11
r.+ümi 60a/11	r.+si 43b/10
r.+üñ 51a/3	ramaḳān (Ar.) : Oruç ayı.
r.+üñi 60a/10	r. 23b/1, 43b/7, 44b/3, 45a/5, 45a/8, 45a/11, 46a/10, 46b/1, 46b/3, 49b/2, 54a/2, 54a/5, 56a/6, 56a/8, 64a/1
r.+üñden 39a/1	r.+uñ 45a/3, 49b/4, 52b/2, 55b/6
r.+ini 60a/9	r.+ı 56b/3, 57b/5, 57b/10
r.+ine 6b/1	r.+a 46a/7-8, 46a/8, 46b/10, 47a/8
r.+inde 33a/3	r.+da 45a/2, 46a/1, 48b/5, 48b/8, 49b/1, 52b/8, 53a/4, 54b/1, 54b/4, 54b/6, 55a/2, 55a/4, 55a/5, 55a/7, 55a/9, 55a/10
r.+inden 21b/4	r.+dan 44a/6, 44a/7, 44b/8-9, 45b/3, 53a/3
r.+i-yile 34a/6	
r.+dür 12a/7-8, 12a/8, 27a/4, 44a/2	
r. idi 56a/9	
raḥmetu'llāhi ʿaleyhi (Ar.) : Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun.	
r. 43a/7-8, 57a/4	
rāʿī (Ar.) : Çoban.	r.+ıla 48a/11, 48b/11

r.+dur 49a/8

r.+dadur 52b/1

rāyiḥa (Ar.) : Koku.

r.-i femleri 48b/6-7

r.+sı 30b/5

r.+sını 30b/4

rāzık (Ar.) : Rızık veren.

r.+ı 11b/11

recül (Ar.) : Ergin, yetişmiş erkek, insan.

r. 14a/3, 14a/3, 14a/10, 14a/11,

20a/2, 20a/3, 20a/11, 20b/1, 20b/4,

27b/3, 31a/11, 49b/8, 50a/3, 57a/5,

57a/8, 57b/3, 63b/4, 63b/5, 63b/7,

63b/9, 63b/11, 64a/2, 64a/5, 64a/8,

64b/1, 64b/3, 64b/7, 64b/10, 65a/1,

65a/3, 65a/5, 65a/10, 65b/1

r.-i müslim 53a/11

r.+üñ 27b/5-6, 57b/9

r.+i 49b/10

r.+e 46b/7

r.+ile 57a/7

r.+dür 61a/11

redd (Ar.) : Geri döndürme, döndürülme.

r. eyle- 63b/5

r. olın- 48a/6

r. it- 20a/7-8

reddiyye (Ar.) : Mirasın bölünmesi sonunda kalan artan kısmının paylaşılması.

r. 48a/5

ref (Ar.) : Yukarı kaldırma.

r. 12a/10, 28b/2, 42b/2, 48b/4

55a/1, 57a/3

re'fet (Ar.) : Merhamet etmek, acımak.

r.+ile 54b/7

rek'at (Ar.) : Rekât. **krş.** rik'at

r. 42a/2, 51b/2, 62a/5

r.+ına 54b/5

resül (Ar.) : Elçi, peygamber.

r. 4a/6, 4a/10, 5a/11, 6b/10,

10a/2, 10a/3, 10a/6, 10a/8, 10a/11,

20b/10, 21a/7, 21b/11, 26a/6, 26b/9,
32a/1, 35a/3, 49a/10

r.+i 20b/1

r.+e 8a/7

r.+den 4b/5, 20b/5

r.+ünün 8b/7

r.+üme 32a/4

r.+ini 4b/9, 26b/4

r.+ine 9a/4, 12a/1, 26a/5

resūlu'llāh (Ar.) : Hz. Muhammed.

(s.a.v.)

r. 12a/10, 12b/2, 18b/1, 19a/8,
19a/9, 19b/5, 22a/9-10, 27b/1-2, 27b/11,
28b/9-10, 29b/1, 30b/6, 33b/1, 33b/4,
34a/10, 34b/4, 34b/8, 34b/10, 35a/5-6,
35a/7, 35a/8-9, 35a/10, 41a/4, 41a/11,
43a/8, 44a/4-5, 45b/3, 45b/6-7, 47a/8,
47b/9, 49b/7, 49b/10, 51a/10, 51b/7,
52a/5, 52b/3, 53a/5-6, 53a/9-10, 53b/3,
54a/1-2, 54a/11, 55a/1, 55b/5, 55b/8,
56a/5, 56b/2, 56b/6, 56b/10, 58a/1,
58a/6, 58a/9, 58b/5, 58b/9, 59a/6-7,

59a/8, 60a/5, 60b/4, 61a/2, 61a/7-8,
62a/8, 62b/2, 62b/5, 62b/7, 62b/11,

63a/3, 63b/1-2, 63b/3

r.+a 18a/11, 42a/7

r.+dan 16a/5, 28a/4, 29a/9

r.+um 11b/1

r.+dur 5a/4

riḍvān (Ar.) : Rız olma, hoşnutluk.

r.+uñ 59b/7

r.+ıla 21b/5

Rıḍvān (Ar.) : Cennetin kapıcısı olan
büyük melek.

R. 44b/2, 44b/4

riḥlet (Ar.) : Göç, göçme.

r. it- 50b/4

riẓā (Ar.) : Hoşnutluk, memnunluk.

r. 59b/9

r.+m 59b/7-8

r.+sın 35a/11, 59b/9

riẓk (Ar.) : Allah'ın herkese verdiği
nimet.

r. 41a/9, 41a/9, 51a/7

r.-ı ḥasen 9b/6	r.+üm-ile 25a/5
riʿāyet (Ar.) : Gözetme.	rivāyet (Ar.) : Hikāye edilen, anlatılan.
r. 39a/11	r. 11b/2, 12b/2, 16a/10, 17b/10,
rical (Ar.) : Ergin, yetişmiş erkek, insan.	19a/5, 19b/5, 19b/10, 21a/2, 22a/9,
r. 13b/2, 13b/3, 13b/5	22b/11, 27b/1, 27b/10, 28b/9, 29b/1,
ridā (Ar.) : Hırka.	29b/8, 33b/1, 34a/9-10, 34b/3, 41a/3,
r.-yı tevāzu ^c 61b/9-10	41b/3, 42a/1, 42a/6, 44a/4, 47a/10,
rifʿat (Ar.) : Yükseklik, yücelik, büyük	47b/9, 48a/4, 48a/7, 49a/10, 50a/6,
rütbe.	50b/11, 51a/9, 52a/5, 53a/5, 53a/9,
r. 21b/7	53b/7, 54a/1, 54a/11, 55a/1, 55b/4,
rīḥ (Ar.) : Koku.	56a/5, 56b/2, 56b/6, 56b/9-10, 58a/1,
r.-i miskden 48b/7	58b/9, 60a/5, 60b/4, 61a/2, 62a/7,
riḳāb (Ar.) : Hizmetçi, köle.	62b/2, 62b/10-11, 63a/11
r.+ıla 60b/10	r.+de 15a/5
rikʿat (Ar.) : Rekât. <i>kry.</i> rekʿat	r.+inde 14b/4, 15a/9, 21a/7,
r. 53b/11, 55a/4, 55a/5	41a/11, 51b/7, 52b/6, 53b/3, 58a/9,
r.+ına 53b/10	58b/5, 61a/7, 62b/7, 63a/3
risālet (Ar.) : Peygamberlik.	r.+dür 13a/8
r. 11a/10, 12b/1, 19a/6, 22a/4	rūḥ (Ar.) : Can, nefes.
r.+üñ 21b/8-9	r. 12b/5
r.+i 5a/5	r.-ı Muḥammed 12b/10
r.+ile 7b/3	r.-ı Muḥammedi 12b/9, 13a/10

r.+ını 63b/4

ruḳʿa (Ar.) : Yazı pusulaları.

r. 20a/9, 20b/2

rūcūʿ (Ar.) : Dönme, geri dönme.

r. it- 23b/10, 60a/2

rūkūʿ (Ar.) : Öne doğru eğilme.

r. 42b/7

rūsūl (Ar.) : Peygamberler.

r. 7b/3, 9b/9

r.+e 25b/10

r.+den 9b/11

rūʾyā (Ar.) : Düş, rüya.

r. 57b/8

S

saʿādet (Ar.) : Mutluluk.

s. 63a/11

s.+e 52a/4

s.+inden 26b/1

sāʿat (Ar.) : Saat.

s. 52a/7, 53a/10-11, 53b/2

s.-i cezāya 48a/4

s.+e 53a/11

ṣabāḥ (Ar.) : Sabah.

ṣ.+a 51b/11

sābıḳ (Ar.) : İlk, önce olanlar.

s.+lardur 24b/7

sābit (Ar.) : Kımıldamayan, yerinde duran.

ṣ. 12b/3, 26a/3, 26b/2, 26b/3

ṣabr (Ar.) : Dayanma, katlanma.

ṣ. 47a/6, 47a/9, 61b/9

ṣ.+uñ 43b/7

ṣ.+dan 47a/7

ṣ.+dur 43b/7

ṣadaḳa (Ar.) : Yoksullara yardım olarak verilen karşılıksız şey.

ṣ. 19b/4, 54b/10, 55a/2, 55a/3,

55b/9

ṣ.+sı 64b/2

ṣadāḳat (Ar.) : Dostluk, vefalılık, içten bağlılık.

ṣ. 57a/8

ṣadīd (Ar.) : İrin.

ṣ.+i 30b/3

şaf (Ar.) : Dizi, sıra.

ş.+sini 64b/11-65a/1

ş. 17b/3, 17b/4, 22b/8, 22b/9,
22b/9

sāhir (Ar.) : Büyücü.

s. 41b/5

şāfī (Ar.) : Katıksız, duru, temiz.

sā'il (Ar.) : Sual eden, soran.

ş. 30a/7

s. 41a/7, 44b/9

şag- : Süt veren hayvanı sağmak.

şā'im (Ar.) : Oruç tutan, oruçlu.

ş.-acağ 52a/7

ş. 45b/4, 56b/4

şağīr (Ar.) : Küçük, buluğa ermemiş
çocuk.

ş.+i 43b/8, 43b/11

ş.+i 65a/2

ş.+inden 44b/4-5

ş.+dür 45b/6

şahābe (Ar.) : Hz. Muhammed'i görüp
onunla konuşan müminler.

sā'ir (Ar.) : Başka, diğer.

ş. 45a/7

s. 40b/11

şahāvet (Ar.) : Cömertlik.

şa'ka (Ar.) : Yıldırım.

ş. 58a/4

s. 20b/6, 20b/8, 20b/9

sākıṭ (Ar.) : Hükümsüz.

şaḫī (Ar.) : Cömert.

s. 40b/5

s. 20b/11

şakīl (Ar.) : Ağır.

şāhib (Ar.) : Sahip.

ş. 61a/6, 65a/3

ş.+ümi 46b/5, 46b/10

sākin (Ar.) : 1) Oturan.

ş.+inüñ 46b/3

s. ol- 15b/10

şahīfe (Ar.) : Sayfa.

2) Yatışmış.

ş.+si 64b/10

s. ol- 28a/7-8

s. kı1- 65a/9	ş. 40a/6, 46a/4, 50a/4
şalāt (Ar.) : Namaz.	ş.+i 47b/10
ş.-ı cum'a 62b/5, 62b/6	şāliḥīn (Ar.) : Dinin emrettiği şeylere
şalāvāt (Ar.) : Hz. Muhammed'e ve	uygun harekette bulunanlar.
onun soyundan gelenlere okunan dua.	ş. 16b/6, 17a/3
ş. 20a/10, 63b/10	ş.+de 22a/2
ş.+ı 19b/9, 65a/11	şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem (Ar.) :
ş.+da 20b/4	Allah'ın salatu selamı onun üzerine
ş.+dan 49b/3	olsun.
ş.+dur 20b/3	ş. 11a/2, 12a/10/12b/1, 13a/7-8,
şalāvāt getir- : Hz. Muhammed'e ve	19a/9-10, 21a/7-8, 22a/10, 26b/9-10,
onun soyundan gelenlere okunan duayı	29a/10, 30b/6-7, 34a/10-11, 34b/4,
okumak.	41a/4, 41a/11-41b/1, 44a/5, 45b/3-4,
ş. 19b/8-9	45b/7, 47a/8, 47b/9, 49a/10-11, 49b/7-8,
ş.-sün 19a/3	49b/10, 51a/10, 52a/6, 52b/3, 53a/6,
ş.-e 19b/2	53a/10, 53b/3, 54a/2, 54b/1, 55a/1-2,
ş.-eler 17b/7, 18a/4	55b/5, 56a/5, 56b/3, 56b/7, 56b/10,
ş.-di 18a/3, 19a/4	61a/2-3, 62a/8, 62b/2-3, 62b/8, 62b/11,
ş.-mek 18a/8	63a/3-4, 63b/2
ş.-mek ile 17b/10	ş.+e 16a/5-6, 18a/11, 42a/7-8,
şāliḥ (Ar.) : Dinin emrettiği şeylere	58a/1-2, 58a/9-10
uygun harekette bulunan.	

şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem(Ar.) :

Allahu Teâlâ'nın salatu selamı onun üzerine olsun.

ş. 27b/2, 27b/11-28a/1, 28a/5, 28b/10, 29b/1-2, 33b/2, 34b/10-11, 35a/3, 42a/10, 43a/8-9, 51b/8, 58b/6, 58b/9, 60a/5-6, 60b/4-5, 61a/8

ş.+e 59a/7

şarf (Ar.) : Harcama.

ş. it- 51a/5, 51a/6

satır (Ar.) : Yazı sırası, satır.

s.16b/1, 22b/4

s.+uñ 22b/6

şavm (Ar.) : Oruç.

ş. 23b/1, 45b/10, 46a/10, 48a/1, 48a/6, 48b/3, 48b/8, 54a/2, 56b/3, 56b/8, 57a/1, 57b/5, 57b/10

ş.-ı ramazān 64a/1

ş.+a 45b/10

ş.+ıla 49b/9, 56b/9

ş.+dur 47a/7

şavt (Ar.) : Ses, seda.

ş. 44a/9, 44a/10

seb' (Ar.) : Yedi. (7 sayısı)

s. 45a/11

sebeb (Ar.) : Sebep, neden.

s.-i helâkdür 36a/7

s.+ile 17a/5, 24b/11, 57b/4

s.+i-yile 8b/2, 38a/1, 38a/4,

39a/1

s.+dür 21b/11

sebîli'llāh (Ar.) : Allah yolunda.

s. 49b/9

secde (Ar.) : Genellikle namaz kılariken

alnı, el ayaklarını, dizleri ve ayak parmaklarını yere getirerek alınan durum.

s. 12b/9, 18a/1, 18a/2, 18a/6,

18a/7, 42b/9

s.+de 13a/1

seher (Ar.) : Uykusuzluk.

s. 56b/1

sekiz : Sekiz. (8 sayısı)

s. 15a/4

sekizinci : Sekizinci.

s. 13a/6	s. 27a/1, 55b/6, 56a/1
seksen : Seksen. (80 sayısı)	s.+uñ 29a/6
s. 13b/7, 17b/4	s.+ı 11b/10, 14a/7, 28a/6, 56b/11
seksen biñ : Seksen bin. (80.000 sayısı)	s.+da 7a/4
s. 14a/2, 14a/4	s.+ı-yıla 15a/11
selām (Ar.) : Selam, esenleme.	semer (Ar.) : Meyve, yemiş.
s. 50b/1	s.+i 30a/1
s. vir- 50b/1, 57a/7	sen : II. tekil şahıs zamiri, sen.
Selmân-ı Fârisî (Ar.) : Selmân-ı Fârisî	s. 17a/2, 20a/11, 34a/2, 34b/8,
hazretleri, ashâb-ı kirâmın	35a/2, 36b/7, 41a/2, 46a/5
büyüklerinden ve meşhurlarındandır.	s.+üñ 10a/4, 12b/2, 20b/4, 21a/5,
İranlı olduğundan bu isimle meşhur	23b/4, 39a/5, 39b/1, 39b/3, 46b/3,
olmuştur.	48b/2, 57b/3, 59a/1, 59b/6, 61b/8
S. 43a/7, 60b/3	s.+i 7b/1, 10b/4, 12a/6, 17a/1,
semā (Ar.) : Gök.	21a/3, 25a/4, 28a/8, 31b/4, 58a/7
s. 42b/3	saña 25a/5, 25a/6, 25b/3, 39b/3,
s.-ı dünyāya 41a/6	42b/1, 48b/1, 49a/3, 49a/4, 49a/4, 59a/1
s.-yı dünyāya 53b/4	s.+den 35b/4, 48b/1, 59a/2
s.-ı dünyādan 42b/4	s.+üñ-ile 7b/8
s.+ya 42b/2	sene (Ar.) : Yıl.
s.+da 18b/4	s. 41b/10, 58b/7
s.+yıla 13b/9, 13b/9, 49b/6	serîr (Ar.) : Taht.
semāvāt (Ar.) : Gökler.	

- s. 46a/4
- setr (Ar.)** : Örtme, kapama, gizleme.
- s. 64b/2
- s.+de 33a/11
- sev-** : Sevmek.
- s.-e 34a/5
- s.-ersenüz 34a/2
- sevdā (Ar.)** : Aşk, sevgi.
- s. 58b/11
- sevāb (Ar.)** : Sevap.
- ş. 45b/3, 55b/3
- ş.+ı 19b/4, 23a/9, 43b/7, 47a/2, 53b/8, 55b/3
- ş.+da 7a/9
- ş.+dan 47b/5
- ş.+ın 53b/11, 62a/10
- ş.+ını 28b/5, 54b/3
- sevķ (Ar.)** : Yollama, gönderme.
- s. 20a/3, 20a/4
- seyyi'āt (Ar.)** : Günahlar, suçlar.
- s. 38b/1
- s.+ı 19b/3, 20a/8, 57a/3
- s.+dan 17a/7
- s.+ları 24b/3-4
- seyyid (Ar.)** : Efendi, bey.
- s.-i eyyām 58b/6
- s.-i eyyām-ı sene 58b/7
- s.+idür 58b/7
- seyyidü'l-eyyām (Ar.)** : Günlerin efendisi.
- s. 59a/6
- seyyidü'l-melā'ike (Ar.)** : Meleklerin efendisi, Cebrail.
- s. 26b/10-11
- şiddīķ (Ar.)** : Pek doğru, sözünün eri [kimse].
- ş.+lar 59b/1
- şıdķ (Ar.)** : Doğruluk, gerçeklik.
- ş.+ıla 6b/11
- ş.+ında 4a/9
- şıfat (Ar.)** : Hâl, keyfiyet, suret, şekil, varlık, nitelik.
- ş.+ı 15a/8
- ş.+ın 22a/11

ş.+ı-yıla 20b/8	ş.+ını 43b/2
şifāt (Ar.) : Vasıflar, sıfatlar.	ş.+ından 45b/4-5
ş.-ı k̄albe 40a/11	ş.+ların 44b/7
ş.-ı mezmūme 40a/10	ş. idi 47b/8
şıla-ı raḥm (Ar.) : Ana, baba ve akrabasını ziyaret vazifesini yapma.	sicill (Ar.) : Kayıt kütüğü.
ş.+ı 64a/9	s. 27b/4, 27b/4
şirāt (Ar.) : Sırat köprüsü, yol.	s.+lerde 27b/5
ş. 17b/9, 65a/9, 65b/1	silāḥ (Ar.) : Silah.
ş.-ı müstaḳīm 6b/3	s. 49b/9, 50a/4
ş.-ı müstaḳīmüñ 38a/4-5	sinān (Ar.) : Mızrak, süngü.
şirāt-ı müstaḳīm (Ar.) : Allah’a istikamet olunmuş olan doğru yol.	s.+ı 22b/1
ş. 6b/3	sirāc (Ar.) : Işık, kandil, mum.
ş.+üñ 38a/4-5	s.-ı ihtidā’ 7b/10
sırr (Ar.) : Gizli tutulan şey, sır.	s.+dan 55b/2
s.+ıla 11b/4	sivār (Ar.) : Bilezik.
s.+ıñ 21a/5	s. 54a/9
şıyām (Ar.) : Oruç.	siyāb (Ar.) : Giyecekler.
ş. 47b/1, 56a/8	ş. 60b/7
ş.+ı 56a/11, 56b/1	siz : II. çoğul şahıs zamiri.
ş.+dan 49b/2	s. 25b/10, 34a/2, 37a/8, 60b/1
	s.+i 5a/11, 5b/2, 34a/5, 37a/6, 37a/6, 59b/7

s.+e 6a/2, 6a/4, 6a/6, 12a/3,
29a/9, 31a/7, 32a/1, 36b/11, 59b/4,
59b/8

s.+den 7a/6, 9b/3, 34a/11, 34b/5
s.+ün 5a/8, 5b/1, 5b/5, 6b/9,
7a/2, 7a/6, 9b/1, 9b/2, 11b/1, 29a/5,
32a/1, 43a/10, 59a/2, 59b/5
s.+ünle 29a/8

şoñra : Sonra.

ş. 4a/10, 8a/8, 9b/11, 11a/1,
13a/11, 13b/7, 14a/4, 14a/5, 14a/6,
14a/6, 14a/7, 14a/8, 14a/9, 14a/9, 14b/1,
14b/1, 14b/3, 37a/1, 38a/7, 41a/2, 46a/3,
46b/9, 57b/6, 59a/2, 59b/2, 59b/11,
63a/2

şor- : Sormak.

ş.-dum 16a/6, 57b/4
ş.-dı 19a/8, 46a/5, 53b/7, 59a/8,
61b/7, 64a/1
ş.-dılar 12b/2, 22a/11, 55b/7-8
ş.-a 20a/11, 20b/2

söyle- : Konuşmak, söylemek, demek.

s.-rem 21b/1

s.-r 6a/6

şu : Su.

ş. 15a/2, 15a/2

ş.+dandur 30a/5

su'āl (Ar.) : Soru.

s. 43a/6, 53b/6, 57a/11, 59b/6

s.+i 43a/7

s.+in 41a/7, 44b/10

s.+ini 53b/2

şubḥ (Ar.) : Sabah, sabah vakti.

ş.+ıla 58b/3

şulb (Ar.) : Züriyet.

ş.+inden 5b/3

şūret (Ar.) : Biçim, görüntü.

ş. 12a/9

ş.+de 46b/1

ş.+inde 5b/3

şuşa- : Susamak, su içmek istemek.

ş.-maya 44a/1

şu'ūd (Ar.) : Yükselme, yukarı çıkma.

ş. it- 28a/11

süçüd (Ar.) : Secde etme.

s.+dadur 42b/4-5

süd : Süt.

s.+i 30a/6

s.+dendür 30a/6

Süfyān (Ar.) : *bk.* Süfyān-ı Şevrī

S. 57b/2

Süfyān-ı Şevrī (Ar.) : Süfyan-ı Servi.

İslam âlimlerinin büyüklerindendir.

İsmi, Süfyan bin Said bin Mesruk el-

Kufi; künyesi Ebû Muhammed veya

Ebû Abdullah'tır. 713 (H 95) senesinde

Kufe'de doğmuş, 778 (H 161)de

Basra'da vefat etmiştir.

S. 57a/4

süküt (Ar.) : Susma, söz söylememe.

s. ol- 21a/11

sülük (Ar.) : Bir yol tutma, bir yola

girme.

s. 39a/9, 39a/10

sülüş (Ar.) : Üçte bir.

s.-i âhirde 53b/4

sünnet (Ar.) : Hz. Muhammed'in

sözleri, işleri ve tasvipleri.

s.+ini 35a/10

s.+ine 34a/8, 35a/7, 35a/9

Ş

şabân (Ar.) : Ramazandan önce gelen

ay.

ş. 41a/5

ş.+uñ 41b/1

ş.+da 43a/9

şāfi (Ar.) : Doğru, dürüst, yeterli.

ş. 6a/7

şāhid (Ar.) : Şahit, tanık.

ş. 7b/2, 60b/1

şakāvet (Ar.) : Bedbahtlık, bahtı karalık.

ş.+inden 26b/1

şākīr (Ar.) : Şükreden.

ş. 38b/4

şākīrīn (Ar.) : Şükredenler.

ş.+den 25a/8

şān (Ar.) : Şan, şöret, ün.

ş. 4b/4

şar (Ar.) : Kıl.

ş. 17a/9

ş.+ı 41b/2

şehadet (Ar.) : Şahitlik.

şarāb (Ar.) : İçilecek şey.

ş. 4b/10, 5a/5, 26a/1, 27b/8,

ş.+ını 45b/9

65b/3

ş.+ımu 62a/1

ş. it- 7b/3-4

şārib (Ar.) : Bıyık.

ş.+i 5a/3-4

ş. 60b/6

ş.+i-yile 4b/2-3

şark (Ar.) : Doğu yönü.

şehīd (Ar.) : Din veya yüksek bir ülkü

ş.+dan 51a/1

uğrunda ölen kimse.

şecer (Ar.) : Ağaç.

ş.+ler 59b/2

ş.+dür 62a/2

şehr (Ar.) : Ay, otuz günlük zaman.

şefāʿat (Ar.) : Birinin suçunun bağışlanması ya da dileğinin yerine getirilmesi için yapılan aracılık.

ş.-i ʿazīm 43a/10-11

ş.-i bereket 56a/8-9

ş.-i muvāsātdur 43b/8

ş. it- 19a/2, 21b/3, 46b/7

ş.-i mübārekdür 43a/11

ş.+üm 19b/9, 21b/3

ş.-i ramazān 23b/1, 46b/1, 54a/2,

ş.+i 21b/9

56a/6, 56a/7-8

şefīʿ (Ar.) : Şefaate eden, bir suçun bağışlanması için aracılık eden.

ş.-i ramazānuñ 55b/6

ş.-i ramazānı 57b/5

ş. 51b/6

ş.-i ramazāna 47a/8

şefīk (Ar.) : Şefkatli, merhametli, acıyıcı, esirgeyici.

ş.-i ramazānda 49b/1

ş.-i ramazāndan 44b/8-9

ş.-i ramazān-ıla 48a/11, 48b/11	ş. 38a/8
ş.-i ramazāndadır 52b/1	şem^c (Ar.) : Bal mumu.
ş.-i şabr 47a/9	ş.+i 30a/7
ş.-i şabrdur 43b/7	şems (Ar.) : Güneş.
ş.-i şıyām 56a/8	ş. 16b/9, 58a/10, 58b/3
ş.-i şevvāl 56a/6	ş.+i 13a/4
şehr-i ramazān (Ar.) : Ramazan ayı.	şer^c (Ar.) : Allah'ın emri, ayet, hadis.
ş. 23b/1, 46b/1, 54a/2, 56a/6, 56a/7-8	ş.-i şerī ^c atdan 4a/7
ş.+uñ 55b/6	şer^c (Ar.) : Şeriat, din.
ş.+ı 57b/5	ş.+de 35b/8
ş.+a 47a/8	ş.+ile 6b/11
ş.+da 49b/1	şerbet (Ar.) : Şerbet, içilecek tatlı şey.
ş.+dan 44b/8-9	ş. 44a/1
ş.+ıla 48a/11, 48b/11	şerefe (Ar.) : Yüksek bir yerin çıkıntısı.
ş.+dadur 52b/1	ş.+lerinde 44a/11
şehvāt (Ar.) : Şehvetler, aşırı istekler.	şerī^cat (Ar.) : Allah'ın emri.
ş. 38b/2	ş.+dan 4a/7
ş.+ına 36a/6	şerīyye (Ar.) : Şeriata ait, şeriatla ilgili.
şekāvet (Ar.) : Bedbahtlık, bahtı karalık.	ş.+ye 34b/3
ş. 52a/4	şevk (Ar.) : Türkçede “ ışıık ”
şekk (Ar.) : Şüphe, zan.	manasındadır.
	ş. 24a/3

şevvāl (Ar.) : Arabi ayların onuncusu.

ş. 56a/6

ş.+den 56b/4, 56b/7, 56b/11,
57b/5, 57b/10

şey' (Ar.) : Şey, nesne.

ş. 48a/5

şeyātīn (Ar.) : Şeytanlar.

ş. 40a/11, 63b/6

ş.+i 44b/5-6

ş.+dür 40a/2

Şeyh Muhyiddīn-i 'Arabī (Ar.) :

Muhyiddin İbn-i Arabi, 560'da
İspanya'da doğdu. 638 (1239) Şam'da
vefat etti. Kabri Şam şehri dışında
Kasiyun Dağı eteğindedir.

Ş. 52b/9-10

şeytān (Ar.) : Şeytan.

ş. 39b/5, 40a/7

ş.+uñ 36b/3, 40b/2, 40b/3

ş.+ı 42a/6

ş.+dan 37b/2

şī'ār (Ar.) : Alamet, işaret.

ş.-ı hacdan 25b/7

şimāl (Ar.) : Sol, sol taraf.

ş.+ine 64b/10

şimdiki : İçinde bulunulan anda olan
veya yapılan, bu andaki, bu zamandaki.

ş. 18b/7, 35a/2, 35a/4

şī'r (Ar.) : Şiir.

ş. 35a/11

şirk (Ar.) : Allah'a ortak koşma.

ş. 42b/1

ş.+den 4b/1, 32a/3

ş.+dür 26a/2

şol : Şu, o.

ş. 6a/9, 9b/3, 32a/7, 32b/8,
33a/4, 33b/7, 36a/3, 39b/2, 46a/10

şübühāt (Ar.) : Şüpheler, kuşkular.

ş.+a 38b/1

şükṛ (Ar.) : Minnettarlık.

ş. 61b/10

T

tā (Far.) : Kadar, değin, dek.

t. 9b/11, 10a/11, 18a/5, 18a/9,
28b/11, 34b/1, 34b/5, 34b/11, 41a/9,

44a/2, 44b/7, 47b/11, 50b/2, 51a/1,
52b/8

ta^caccüb (Ar.) : Şaşakalma.

t. 49b/10

ta^cām (Ar.) : Yemek, aş.

ṭ.-ı arzıdur 62a/1

ṭ.+ını 45b/9

ṭā^cat (Ar.) : İbadet.

ṭ.-ı ^camel 9b/4

ṭ.+da 39a/6, 40a/5

ṭ.+dan 8b/2, 9a/6-7, 31a/2

ṭ.+ıma 37a/7

ṭ.+ına 7b/7, 34a/3

ṭ.+ında 30b/9

ṭabak (Ar.) : Tabak [kap].

ṭ. 60a/8

tābi^c (Ar.) : Birinin arkası sıra giden,
ona uyan.

t. ol- 21a/10, 39b/3

tāc (Ar.) : Hükümdarların giydikleri
başlık.

t. 46b/6, 46b/6

t.-ı vaḳār-ıla 46b/5

tāclan- (Ar.+T.) : Taç sahibi olmak.

t.-maḳ 46b/5

taḥassür (Ar.) : Çok istenilen ve ele
geçirilemeyen şeye üzülmeye.

t. it- 20b/5

taḥattī (Ar.) : Sınırı aşır saldırma.

t.-i riḳāb-ıla 60b/10

Tāhir bin İsmā^cıl (Ar.) : Tâhir bin
İsmail.

T. 50b/10

taḥt (Far.) : Hükümdarların oturduğu
büyük, süslü koltuk.

t. 18b/4, 18b/10

taḥt (Ar.) : Alt, aşağı.

t.+ında 22b/8

ṭahūr (Ar.) : Çok temiz, temizleyici.

ṭ. 23a/5

taḥvīl (Ar.) : Değiştirme, çevirme,
döndürme.

t. 52a/5

tā'ib (Ar.) : Tövbe eden.

t. 44b/10	ta'lim (Ar.) : Öğrenme, talim.
taḳarrüb (Ar.) : Yaklaşma, yanaşma.	t. 4b/3, 6a/6
t. 43b/4	t.+dür 26b/2
taḳbīl (Ar.) : Öpme.	tamām (Ar.) : Tam, eksiksiz.
t. it- 20b/2	t. 45b/10, 59b/5
taḳdīr (Ar.) : Ezelde Allah'ın olmasını istediği şeyler.	tanẓīf (Ar.) : Temizleme.
t. 7b/2, 41b/11, 52a/4	t.-i şiyāb 60b/7
taḳdīs (Ar.) : Allah'a şükretme.	ṭaraf (Ar.) : Yan, yön.
t. it- 22b/10-11	ṭ.+ından 38a/11, 38b/2
taḳṣīr (Ar.) : Bir işi eksik yapma.	ṭ.+ları 15a/6
t. 20b/4	ṭard (Ar.) : Kovmak, uzaklaştırmak.
taḳvā (Ar.) : Allah korkusuyla dinin yasak ettiği şeylerden kaçınma.	ṭ. it- 64a/3
t. 26b/6, 26b/7	ṭarīḳ (Ar.) : Yol.
t.+ya 26b/6	ṭ.-i ḥaḳḳdan 36b/6
t.+dur 27a/5	ṭarīḳa (Ar.) : <i>bk.</i> ṭarīḳat
ṭaleb (Ar.) : İsteme, istenme.	ṭ. 33b/7
ṭ. 41a/9	ṭarīḳat (Ar.) : Allah'a ulaşmak arzusuyla tutulan yol.
ṭ. it- 20a/6, 29b/11, 29b/11,	ṭ.+ı 33b/6, 33b/8
35a/11, 35b/4-5, 46b/2, 52b/6, 53a/1-2,	ṭ.+um 33b/5
53b/1, 63a/10	ṭ.+uñ 39b/3

taşadduk (Ar.) : Sadaka olarak verme,
verilme.

t. 55a/10, 62a/11

taşdık (Ar.) : Doğrulama, onay.

t. 5a/10, 6a/5, 6a/10, 7a/1, 12a/2,
12a/3, 26a/6, 59b/4

t.+i 47a/4

taṭhīr (Ar.) : Temizleme, paklama.

t. 4b/2, 45b/1

ṭavāf (Ar.) : Kâbe'nin etrafını dolaşarak
ziyaret etme.

ṭ. it- 57a/6

tavaẓẓū' (Ar.) : Abdest alma.

t. 57b/6

ṭayyib (Ar.) : İyi, güzel, hoş.

ṭ. 28b/1, 60b/8

ṭ.+i 28b/2

taẓarru' (Ar.) : Kendini alçaltarak
yalvarma.

t. it- 19a/2

ta'zīb (Ar.) : Eziyet etme, boşuna
yorma.

t.+inde 33a/2

ta'ẓīm (Ar.) : Saygı gösterme.

t. it- 18b/11, 45a/5

t.+ile 28a/2

ta'ziye (Ar.) : Başsağlığı dileme.

t. 56a/10

teblīg (Ar.) : Götürme, taşıma.

t.-i risālet-ile 7b/3

tebşīr (Ar.) : Müjde verme, müjdeleme.

t.+i-yile 7b/7

tecdīd (Ar.) : Yenileme, yenilenme.

t. 32b/11

te'essif (Ar.) : Kederlenme, tasalanma.

t.+e 56a/2

tefaḥḥuḥ (Ar.) : Anlama, kavrama.

t. 24a/6

tefrīk (Ar.) : Ayrımcılık.

t. it- 60b/9

tefsīr (Ar.) : Kur'an-ı Kerîm'in mana
bakımından izahı.

t. 47b/7

tehāvün (Ar.) : Mühimsememe, ağır davranma.

t.+den 63a/4

te'hîr (Ar.) : Sonraya, geriye bırakma, geciktirme, geciktirilme.

t. 12a/9

tehlîl (Ar.) : Lâ-ilâhe illâ'llâh sözünü tekrarlama.

t. 54a/6

tehniye (Ar.) : Tebrik etme, kutlama.

t. 56a/9

tekāsül (Ar.) : Üşenme, tenbellik.

t. 63a/6

tekellüm (Ar.) : Söyleme, konuşma.

t. it- 25a/6, 61b/1, 64a/9, 64a/9, 64a/10, 64a/11

tekzîb (Ar.) : Yalanlama, yalan olduğunu söyleme.

t.-i hâkkdur 26a/2

t. it- 7b/5, 8b/1, 32a/8-9

tele'lü' (Ar.) : Parıldama.

t. 54b/5, 24a/2

telķîn (Ar.) : Telkin.

t. 57a/11, 57b/4

t.+üñe 57b/3

temennî (Ar.) : Dileme, dilek, istek.

t. 25a/11, 25b/2, 49b/2, 49b/11

temessük (Ar.) : Tutunma, sarılma.

t. 6a/11

teneffüs (Ar.) : Nefes, soluk alma.

t. it- 18b/6

tenzîl (Ar.) : İndirme, aşağı düşürme.

t. 45b/2

terġîb (Ar.) : İsteklendirme, istek verme, arzu ettirme.

t. 38b/2-3

terk (Ar.) : Terk, bırakma.

t.-i îmānda 5b/5

t. it- 35a/8, 35a/10, 45b/8, 45b/9, 46a/7, 52b/11-53a/1, 57a/10, 63a/1, 63a/4, 63a/9-10

terķîb (Ar.) : Bindirme, oturtma.

t. 5b/4

tesbīh (Ar.) : Tesbih, Allah’a tazim

t.+sin 44b/10

etme.

t. 54a/5, 55a/6

t. it- 16a/3, 22b/10-11, 55a/5-6

t.+den 49b/3

t.+ile 51b/1

teslīm (Ar.) : Teslim.

t. ol- 41b/11

tesmiye (Ar.) : Ad koyma, isim verme,

isimlendirme.

t. 14a/10, 59a/6, 60a/4

teṭāhhur (Ar.) : Temizlenme.

t. 60b/6

teṭavvu^c (Ar.) : Farz olmayan ibadette

bulunma.

t. 43b/3

tevāzu^c (Ar.) : Alçak gönüllülük

gösterme.

t. 17a/6, 61b/9-10

tevbe (Ar.) : Tövbe, günahına af dileme.

t. 45a/6

t. eyle- 32a/4

t. it- 30b/2

tevbīh (Ar.) : Tekdir, azarlama,

paylama.

t.+i 37b/1, 37b/4

tevekkül (Ar.) : Kaderine razı olma.

t. 61b/11

tevfīk (Ar.) : Allah’ın yardımı.

t. 57b/9

t.+i-yile 34a/5

tevfir (Ar.) : Çoğaltma, artırma.

t. 47a/6

tevḥīd (Ar.) : Allah’ın birliğine inanma.

t. 4b/9, 28b/3, 39a/7, 57a/11

t.+ile 7a/2

t.+üñ 28b/2

t.+i 26a/4, 28b/4

t.+ine 7b/7

t.+iyle 6a/11

t.+dür 7a/1

tevḥīdu’llāh (Ar.) : Allah’ın bir olduğu

gerçeği.

t. 26b/1

Tevrāt (Ar.) : Dört mukaddes kitaptan
Hz. Musa'ya ineni.

T.+da 23a/1, 23a/4, 23a/7,
23a/11, 23b/4, 23b/8, 24a/1, 24a/5,
24a/9, 24b/2, 24b/6, 24b/9, 61b/3

tezevvüc (Ar.) : Evlenme, evlilik.
t. 46b/8

tezkiye (Ar.) : Temize çıkarma, aklama.
t. it- 32a/5

tezvīc (Ar.) : Evlendirme.
t. 44b/1

tezyīn (Ar.) : Süsleme, süslenme.
t. 38a/11, 39a/3

Tihāme (Ar.) : Mekke-i Mükerreme'nin
bir adı.
T. 24a/11

toğrı : 1) Gerçek.
t. 6a/6

2) Karşı yönünce.
t. 39a/8

toğsan toğuz : Doksan dokuz (99 sayısı)
t. 27b/4

toğuzuncı : Dokuzuncu.
t. 13a/6

toğuz yüz : Dokuz yüz. (900 sayısı)
t. 14b/7

toğuz yüz toğsan toğuz : Dokuz Yüz
doksan dokuz. (999 sayısı)
t. 17a/10-11

toğdur- : Doldurmak.
t.-dum 13b/11

toğlu : Dolmuş, dolu.
t. 55a/9

toğur- : Doyurmak.
t.-sa 43b/11, 55a/9

tūfān (Ar.) : Hz. Nuh zamanında Allah
tarafından hem gökten yağdırılan hem
de yerden kaynatılan ve bütün dünyayı
kaplayan su.
t.-ı Nūḥa 14b/4-5

tūhr (Ar.) : Temizlik, paklık.
t.+dan 60b/6

tūl (Ar.) : Uzunluk.
t.+ı 22b/1, 22b/6

ṭūl-i emel (Ar.) : Hırs, tamah, tükenmez

ṭu.+ile 19a/1

arzu.

ṭ.+dür 40b/8

ṭulūṣ (Ar.) : Doğma, doğuş.

ṭ.-ı şems 58b/3

ṭ. it- 41a/10, 50b/2-3, 50b/3,

58a/10

ṭuṣm (Ar.) : Tat.

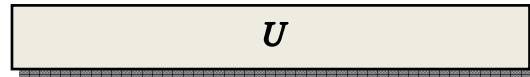
ṭ.+ı 30a/6, 30a/10

ṭuyūr (Ar.) : Kuşlar.

ṭ. 16a/10

tūrāb (Ar.) : Toprak.

t.+ı 23a/4

uçmak : Cennet.

u. 30b/2

uğra- : Uğramak.

u.-dı 18b/11

uḥrā (Ar.) : Başka, diğer.

u. 61a/1

u.+ya 27b/9

ṭuḫūbet (Ar.) : Ceza.

ṭulemā (Ar.) : İlim sahipleri, âlimler.

ṭu. 40b/11, 52a/11, 52b/2

ṭu.-i islām 33b/8

ṭulyā (Ar.) : Pek yüce, en yüce.

ṭu.+yı 28b/7

ṭumre (Ar.) : Hac mevsiminin dışında

Kâbe'yi ziyaret etme.

ṭu. 62a/10

ṭu.+sı 64a/7

ṭumūmen (Ar.) : Bütün, hep.

ṭu. 13b/10

umūr (Ar.) : İşler, hususlar, maddeler.

u.-ı dünyādan 53b/1

u.-ı ḥayrātda 63a/6

u.+da 40b/9

uṣ : İşte, şimdi.

u. 20a/4

uṣaḳ : Küçük.

u. 5b/3

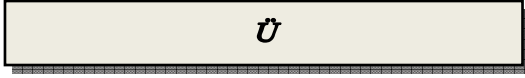
uyan- : Uyanmak, uykudan kalkmak.

u.-dum 57b/6

ʿuyūb (Ar.) : Ayıplar, kusurlar.

ʿu.-ı bātınadan 33a/9-10

ʿu.-ı zāhireden 33a/9-10

üç : Üç. (3 sayısı)

ü. 22b/2, 22b/4, 44b/9, 57a/4,

57b/7, 63a/4

üçüncü : Üçüncü.

ü.13a/3

ü.+de 42b/9

üç yüz altmış : Üç yüz altmış. (360 sayısı)

ü. 56b/6

ülfet (Ar.) : Ahbaplık, dostluk.

ü. 57a/8

ümem (Ar.) : Ümmetler.

ü. 50a/1

ü.+dür 24b/6, 25b/2-3

ümīd (Far.) : Umut, umma.

ü.+dür 41a/2

ümmehāt (Ar.) : Analar, anneler.

ü.+dan 25b/5

ümmeṭ (Ar.) : Bir peygambere inanıp bağlanan cemaat.

ü. 23a/1, 23a/4, 23a/8, 23a/11, 23b/4, 23b/8, 24a/1, 24a/6, 24a/9, 24b/3, 24b/6, 24b/9, 52b/7, 61b/4

ü.-i Muḥammed 17b/4, 25b/4-5, 42b/5, 48b/3, 61b/5, 62a/4

ü.-i Muḥammedüñ 25a/9

ü.-i Muḥammede 17a/10

ü.-i Muḥammedden 20a/2, 25a/11, 25b/1, 50b/5

ü.-i Muḥammeddür 23a/3, 23b/3, 23b/11, 24a/4, 24b/1, 24b/5, 24b/8

ü.-i Muḥammededür 24b/9-10

ü.-i Muḥammededür 23a/6, 23a/10

ü.-i Muḥammedendür 24a/8

ü.-i Muḥammedüñdür 49a/1

ü.-i vāhide 33b/4

ü.+e 10a/10, 26b/2

ü.+üm 23a/2, 23a/5, 23a/9, 23b/2, 23b/6, 23b/10, 24a/4, 24a/7,

24b/1, 24b/4, 24b/7, 33b/2, 49a/11,
55b/7, 55b/10

ü.+ümi 50a/1

ü.+ümnden 19b/1, 61b/4, 62b/3,
63b/4, 63b/7, 63b/9, 64a/2, 64a/6,
64a/8, 64b/1, 64b/3, 64b/7, 64b/10,
65a/1, 65a/3, 65a/5, 65a/10, 65b/2

ü.+üñ 25b/10, 59a/2, 61b/3

ü.+üñi 42b/1

ü.+üñden 20a/3, 61b/8

ü.+inüñ 44b/7

ü.+i 49b/11

ü.+idür 23b/7

ü.+ler 17b/3

ü.+lerini 26a/8

ümmī (Ar.) : Anasından nasıl doğmuş
ise öyle kalıp okuma yazma
öğrenmemiş kimse.

ü.+dür 12a/2

ümmi'l-ḥabā'is (Ar.) : Kötülüklerin
anası.

ü.+dür 30a/11-30b/1

ümmiyye (Ar.) : Ümit, umut.

ü.+lerinden 59b/10

üsübūc (Ar.) : Hafta.

ü.+uñ 58b/7

üzeri : Üzeri, üst.

ü.+ne 4a/5, 4a/10, 5a/1, 7b/3,
8a/9, 10a/1, 10b/10, 16b/9, 17a/4, 18a/8,
19a/7, 20b/5, 21b/10, 22a/7, 25a/5,
26a/4, 26b/2, 26b/4, 26b/5, 29b/10,
32a/5, 32a/7, 33b/6, 33b/8, 34a/4, 37a/6,
38a/5, 39b/1, 41b/6, 45a/11, 46b/9,
47a/10, 49a/7, 49a/9, 50b/1, 50b/2,
52a/1, 52a/3, 52b/8, 53b/9, 54b/4,
55a/2, 58a/8, 58a/11, 60a/9, 63a/2,
63b/8, 64b/2, 64b/3, 64b/7, 65b/1

ü.+nde 12b/4, 13b/1, 16b/1,
16b/2, 18b/4, 22b/3, 23a/2, 36b/8,
46a/4, 50a/8, 54a/9, 57b/2, 59a/10,
59b/2, 59b/3, 65a/7

ü.+nden 17b/9, 65a/9-10

ü.+me 16b/11, 19b/2, 19b/8,
20b/3, 57a/7, 57a/9, 58a/5, 65a/11

ü.+müze 63b/2

ü.+ñüze 32a/1, 43a/10, 59b/5

ü.+lerine 4a/8

ü.+lerinde 24a/11

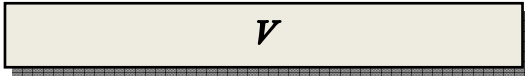
ü.+nedür 52a/11-52b/1

ü.+ndedür 15a/2, 15a/3, 61b/10

ü.+nde idüm 18b/10

üzre : Üzerine

ü. 20a/9

vācib (Ar.) : Terki caiz olmayan, yapılması gerekli.

v. 4a/8, 48b/8

v.+dür 26a/5

va'de (Ar.) : Bir iş için önden belirtilen zaman.

v. 36b/11, 36b/11, 37a/2

v.+ye 37a/2

v.+yile 37a/3

v.+m 37a/5

v.+mi 59b/4

v.+mde 37a/4

vādī (Ar.) : İki dağ arasındaki uzun çukur.

v. 59a/8

vaḥdāniyyet (Ar.) : Birlik, Allah'ın bir oluşu.

v.+ine 5a/10

vāhide (Ar.) : Tek, bir.

v. 33b/3, 33b/4

vaḥy (Ar.) : Bir fikrin veya bir emrin Allah tarafından bir peygambere bildirilmesi.

v. 21a/3, 49a/5

vaḥysüz : Vahiysiz.

v. 25a/6

vaḳār (Ar.) : Ağırbaşlılık, temkinlilik.

v.+ıla 46b/5

vāḳıf (Ar.) : Duran, ayakta duran.

v. ol- 46b/4

vāḳi' (Ar.) : Olan, olagelen.

v. 37b/4, 38a/1, 38b/1, 57b/7,

64b/11

vaḳt (Ar.) : Vakit, zaman.

v. 5b/2, 13b/10, 61a/11	v.+dur 5a/9, 7a/5, 9b/5, 9b/6,
v.-i mevtde 46a/5-6	15a/9, 15b/5, 15b/6, 15b/7, 15b/8,
v.-i zührda 57a/5-6	15b/9, 15b/10, 16a/1, 16a/1, 16a/2,
v.+de 21b/1, 37b/5, 53a/2	16a/7, 16a/8, 16a/8, 16b/6, 22b/3,
v.+inde 45a/2, 48b/3	22b/7-8, 22b/8-9, 22b/9, 24a/11, 27b/9,
vaktā ki (Ar.) : Ne vakit ki, o vakit.	29a/4, 29b/3, 33a/9, 37a/1, 43a/11,
ki, olduğu vakit.	45a/3, 45b/4, 47a/11, 48a/3, 48a/10,
v. 17b/11, 36b/3, 40a/2, 40a/8	49b/1, 50a/9, 53a/11, 53b/2, 55a/5,
vālideyn (Ar.) : Ana ile baba.	55a/6, 55a/10, 59a/3, 60b/3, 61b/5,
v. 63b/5	62a/5
v.+e 41b/5, 50b/8-9	v. mıdur 41a/7, 41a/8, 41a/8,
v.+ine 54b/6	41a/9, 43a/5-6, 43a/6, 44b/1, 44b/9,
v.+inden 34b/6	44b/10, 44b/11, 61b/4-5
var- : Varmak, ulaşmak.	v.+dı 18b/5, 48b/2
v.-dı 61b/6	v.+ıdı 10b/11
v.-dum 18b/3	v. idi 58b/10
v.-sa 64a/1, 64a/3	v.+ısa 34a/3
var : Var, mevcut.	v. iken 63a/6
v. 15b/10, 15b/11, 16a/9, 16a/9,	varak (Ar.) : Yaprak.
23a/2, 27b/6, 47a/4, 50a/8, 54a/7, 54a/8,	v.+ları 44a/9
54a/9, 54a/9, 58b/11, 59a/9, 60a/8,	vasat (Ar.) : Merkez, orta.
64b/8	v.-ı dünyādadır 22b/3

v.+ında 58b/10	6b/11, 6b/11, 7a/3, 7a/3, 7a/4, 7a/6,
vaşf (Ar.) : Bir kimsenin veya şeyin durumunu, anlatarak tarif etme.	7a/6, 7a/8, 7a/9, 7a/9, 7b/4, 7b/5, 7b/6, 7b/7, 7b/8, 7b/10, 8a/6, 8a/8, 8a/10, 8a/11, 8b/1, 8b/3, 8b/7, 8b/8, 9a/1, 9a/4, 9a/6, 9a/8, 9b/4, 9b/6, 9b/6, 9b/10, 10a/9, 10b/1, 10b/2, 10b/6, 10b/7, 11a/3, 11b/5, 11b/10, 11b/11, 12a/2, 12a/4, 12a/5, 12a/7, 12a/7, 12a/8, 12a/9, 12a/9, 12a/9, 13a/3, 13a/3, 13a/3, 13a/4, 13a/5, 13a/5, 13a/6, 13a/6, 13a/7, 13b/3, 13b/3, 14a/7, 14a/8, 14a/9, 14b/5, 15a/1, 15a/8, 15a/9, 15a/11, 15b/1, 15b/1, 15b/1, 16b/4, 16a/7, 16a/8, 16a/9, 16a/9, 16b/5, 16b/6, 16b/8, 16b/8, 16b/8, 16b/9, 16b/11, 17a/2, 17a/3, 17a/3, 17a/6, 17a/7, 17a/7, 17a/8, 17a/8, 17b/6, 17b/7, 17b/7, 17b/8, 17b/9, 18a/4, 18a/5, 18a/6, 18a/7, 18a/8, 18a/9, 18b/1, 19b/3, 19b/4, 21a/1, 21a/1, 21a/1, 21a/9, 21a/10, 21b/1, 21b/4, 21b/5, 21b/6, 21b/7, 21b/7, 21b/8, 22a/1, 22a/4, 22a/7, 22b/1, 22b/2, 22b/10, 25a/5,
v. olın- 15a/2, 15a/5	
vāşıl (Ar.) : Kavuşan, ulaşan.	
v. idi 64a/11	
vāsiṭa (Ar.) : Aracı.	
v. 39b/5	
v.+sı-yıla 21b/9	
vaşıyyet (Ar.) : Bir kimsenin ölümünden sonra yapılmasını istediği şey.	
v. 31b/1, 57a/9	
v.+ini 57b/1	
v.+inde 19b/6, 61a/3	
vāzih (Ar.) : Açık, meydanda, belli.	
v. 6a/2	
ve (Ar.) : Ve bağlacı, dahi, de, hem, ile.	
v. 4a/8, 4a/9, 4a/11, 4a/11, 4b/1, 4b/2, 4b/3, 4b/3, 4b/4, 4b/6, 4b/10, 5a/3, 5b/2, 5b/4, 5b/7, 6a/3, 6a/4, 6a/5, 6a/8, 6a/8, 6a/8, 6a/11, 6b/1, 6b/2, 6b/4, 6b/5,	

25a/9, 25a/10, 25a/11, 25b/1, 25b/5,	41a/8, 41a/9, 41b/5, 41b/5, 41b/5,
26a/2, 26a/3, 26a/4, 26a/5, 26a/6, 26b/1,	41b/6, 41b/6, 41b/7, 41b/8, 41b/10,
26b/4, 26b/4, 27a/1, 27a/2, 27a/2, 27a/2,	41b/10, 41b/11, 42a/3, 42a/4, 42a/5,
27a/3, 27a/3, 27a/4, 27a/4, 27a/5, 27a/5,	42a/8, 42a/11, 42b/9, 43a/6, 43b/2,
27a/5, 27a/7, 27a/8, 27b/6, 27b/7, 28a/2,	43b/5, 43b/9, 43b/10, 43b/11, 44a/2,
28b/5, 28b/8, 29a/2, 29a/6, 29b/6,	44a/3, 44a/7, 44a/10, 44b/2, 44b/5,
30a/1, 30a/2, 30a/5, 30a/7, 30a/7, 30a/8,	44b/6, 44b/10, 44b/11, 45a/1, 45a/3,
30a/10, 30a/10, 30a/10, 30a/11, 30b/4,	45a/6, 45b/1, 45b/5, 45b/6, 45b/8,
31a/2, 31a/4, 32a/2, 32a/4, 32a/5, 32a/6,	45b/9, 46b/6, 46b/7, 46b/9, 47a/2,
32a/7, 32a/9, 32a/11, 32b/8, 33a/2,	47a/10, 47b/4, 48a/11, 48b/5, 48b/9,
33a/3, 33a/4, 33a/4, 33a/10, 33a/10,	49a/3, 49a/4, 49a/6, 49a/8, 49b/3, 49b/3,
33a/11, 33b/5, 33b/6, 33b/7, 33b/7,	49b/3, 49b/3, 49b/5, 49b/11, 50a/1,
33b/7, 33b/8, 34a/4, 34a/6, 34a/6,	50a/3, 50b/1, 50b/1, 50b/1, 50b/2,
34b/1, 34b/3, 34b/6, 34b/6, 34b/9,	50b/7, 50b/8, 50b/9, 51b/1, 51b/2,
36a/8, 36b/4, 36b/6, 36b/10, 37a/1,	51b/3, 51b/3, 51b/10, 51b/10, 52a/2,
37a/1, 37a/1, 37a/1, 37a/2, 37a/3, 37a/4,	52a/3, 52a/9, 52b/4, 52b/5, 52b/11,
37a/7, 37a/11, 37b/2, 38a/9, 38a/10,	53a/1, 53a/1, 53a/1, 53a/7, 53b/1, 53b/5,
38a/11, 38a/11, 38b/1, 38b/2, 38b/4,	53b/5, 53b/6, 53b/9, 53b/9, 53b/10,
39a/3, 39a/7, 39b/1, 39b/2, 39b/10,	53b/10, 53b/11, 54a/3, 54a/3, 54a/4,
40a/1, 40a/4, 40a/11, 40b/1, 40b/8,	54a/4, 54a/5, 54a/6, 54b/3, 54b/4,
40b/9, 40b/9, 40b/10, 40b/11, 40b/11,	54b/6, 54b/6, 54b/7, 54b/7, 54b/8,
40b/11, 41a/1, 41a/1, 41a/7, 41a/7,	54b/10, 55a/3, 55a/5, 55a/7, 55a/8,

55a/10, 55b/1, 55b/2, 55b/3, 55b/6,
 55b/7, 55b/7, 55b/9, 55b/9, 55b/10,
 56a/1, 56a/1, 56a/2, 56a/2, 56a/3, 56a/3,
 56a/8, 56a/8, 56a/9, 56a/10, 56b/1,
 56b/1, 56b/9, 56b/11, 57a/3, 57a/3,
 57a/7, 57a/8, 57a/10, 57a/10, 57a/11,
 57b/3, 57b/4, 57b/7, 57b/11, 58a/3,
 58a/4, 58a/4, 58a/10, 58b/1, 59a/1,
 59a/2, 59a/4, 59b/2, 59b/5, 59b/8,
 59b/10, 60a/10, 60b/5, 60b/7, 60b/7,
 60b/7, 60b/7, 60b/8, 60b/10, 61a/5,
 61a/6, 61b/1, 61b/9, 61b/9, 61b/10,
 61b/11, 61b/11, 62a/1, 62a/10, 62a/10,
 62a/11, 62b/4, 63a/1, 63a/7, 63b/2,
 63b/5, 63b/7, 63b/8, 63b/9, 63b/11,
 64a/2, 64a/2, 64a/2, 64a/5, 64a/7, 64a/8,
 64a/8, 64a/11, 64b/1, 64b/2, 64b/3,
 64b/4, 64b/6, 64b/10, 65a/1, 65a/3,
 65a/5, 65a/10, 65b/1

vebāl (Ar.) : Günah.

v. 29a/8

vecel (Ar.) : Korkma, ürkme.

v.+i 65a/4

vech (Ar.) : Yüz, çehre.

v.+i 64b/2

v.+ini 53b/9

vefā (Ar.) : Sözünde durma, sözünü yerine getirme.

v. 37a/2

vefāt (Ar.) : Ölüm, ölme.

v. it- 46a/3, 57b/1, 62b/9

Vehb bin Münebbih (Ar.) : Künyesi Ebû Abdullah'tır. 645 (H 24) senesinde Sana'da doğup, 741 (H 124) yılında yine burada vefat etmiştir. Yemen'e sonradan yerleşmiş olan İranlılardır. Hemmâm bin Münebbih onun kardeşidir.

V. 14b/4

velāyet (Ar.) : Başkasına sözünü geçirme.

v.+üm 37a/5

veled (Ar.) : Çocuk.

v.+ümden 34b/9

v.+inden 34b/6

vesvese (Ar.) : Şüphe, işkil.

v. 38a/7, 40b/1

veyāhūd : Veya, isterseniz.

v. 33a/3

veyl (Ar.) : Yazık, vah vah.

v. 56b/1

vezn (Ar.) : Tartma, tartılma.

v. ol- 20a/8

viḳāye (Ar.) : Koruma, esirgeme.

v. 62b/10

vir- : Vermek.

v.-ürem 48a/2

v.-ür 9b/8, 30a/9, 36b/3, 37b/11,

38b/10, 40b/1, 49b/6, 53b/2, 59a/4,

59b/10

v.-ürler 24a/3

v.-düm 17a/10, 17a/11

v.-dün 23b/1

v.-di 4a/6, 4b/9, 22a/6, 26a/6,

26b/7, 50a/2, 51b/9, 52a/2

v.-dük 7b/8

v.-eyin 53b/6

v. 49a/3, 57b/9

v.-em 41a/7, 41a/8, 41a/9,

44b/10

v.-e 47a/2, 54b/5

v.-dügimi 25a/6-7

v.-me 35b/8

v.-mez idi 62b/4-5

v.-mek 35b/9, 36b/8

v.-memege 35b/6

viribi- : Göndermek.

v.-dük 7b/6

viril- : Verilmek.

v.-e 43a/7

vuḥūş (Ar.) : Yabani hayvanlar.

v. 16a/9

vuḳūʿ (Ar.) : Rastlama, isabet etme.

v.+ı 53a/4

vuḳūf (Ar.) : Durma, duruş.

v. it- 28a/7

vuḫūʾ (Ar.) : Abdest.

v.+sı 63b/8

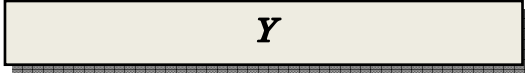
vücūh (Ar.) : Yüzler, çehreler.

v.+ları 24a/2

vüs^c (Ar.) : Güç, kuvvet, takat.

v.+üñ 63a/5

v.+i 54b/6

ya : Ya, o hâlde.

y. 26b/2, 29b/7, 60b/8, 60b/10,

62b/5, 62b/9

yā (Ar.) : Ey! Hey!

y. 6a/1, 6b/9, 7b/1, 9a/11, 9b/1,

10b/4, 11a/11, 11b/1, 12a/6, 12b/2,

13a/10, 14a/11, 16a/11, 16b/3, 16b/5,

16b/7, 16b/10, 17a/2, 17a/4, 17a/9,

17b/1, 17b/3, 17b/4, 17b/8, 18b/1,

19a/3, 19a/8, 19a/10, 19b/6, 19b/9,

20a/3, 21a/3, 21a/4, 23a/1, 23a/4, 23a/7,

23a/10, 23a/11, 23b/4, 23b/7, 24a/1,

24a/5, 24a/9, 24b/2, 24b/6, 24b/9,

24b/11, 25a/4, 25b/1, 25b/2, 25b/4,

26a/11, 31b/11, 33b/4, 34a/1, 34b/8,

35a/4, 38b/11, 42a/8, 42a/11, 42b/2,

44b/2, 44b/4, 44b/5, 46a/6, 47a/1,

48a/10, 48b/4, 48b/10, 49a/2, 49a/5,

50a/1, 50b/3, 50b/5, 51a/3, 51b/9,

53b/8, 55b/8, 56a/7, 57b/2, 57b/9,

58a/6, 58b/11, 59a/8, 59b/6, 60a/10,

60b/1, 61b/4, 62a/4, 62a/6, 62b/5,

63b/3, 64a/10

yağnış : Yanlış, hata.

y.+ını 11b/7

yağşı : İyi, güzel.

y.+dur 42b/6-7, 42b/8, 42b/9-10,

42b/11, 43a/1-2, 43a/3, 48b/4, 56a/10

yak- : Yakmak, alevlendirmek.

y.-sa 55a/11

yakın : Uzak olmayan, yakın.

y. 31a/7

yākūt (Ar.) : Yakut, değerli süs taşı.

y. 54a/7

y.+uñ 54a/7

y.+dan 47a/2-3

y.+dandur 15a/5-6, 15a/7, 22b/1

y.+ıla 54a/9-10

yaʿnī (Ar.) : “Demek, şu demek ki”
manasında bir söz.

y. 4b/9, 5a/8, 6a/1, 6a/10, 6b/9,
7b/1, 8a/4, 8b/6, 9a/4, 9a/11, 9b/8,
10a/10, 10b/4, 11a/9, 12a/6, 25a/4,
25b/10, 28a/11, 29a/4, 31a/7, 31b/11,
32b/8, 33a/2, 34a/1, 34a/2, 34a/5, 35b/3,
36a/3, 36b/2, 37b/10, 38b/10, 45b/9,
47a/6, 47b/3, 50a/4, 50b/9, 51a/11,
58b/2, 58b/7, 60b/6, 60b/9, 63a/9

yapış- : Tutmak.

y.-ur 65a/11
y.-dı 20b/8

yaprak : Yaprak.

y.+ı 65a/8

yār (Far.) : Sevgili, dost.

y. it- 17a/1

yarın : Gelecek.

y. 19b/7

yarat- : Yaratmak, var etmek.

y.-dum 13a/11, 13b/2, 13b/7,
13b/11, 14a/3, 14a/5, 14a/5, 14a/6,

14a/6, 14a/8, 14a/8, 14a/9, 14a/10,
14b/2, 14b/3

y.-dı 15a/1

y.-madum 17b/2

yaraqlan- : Hazırlanmak.

y.-mışdur 29b/4

yat- : Yatmak.

y.-dum 57b/2

yaz- : Yazmak.

y.-arın 53b/11

y.-ar 41b/10, 54b/3, 62a/10

y.-arlar 19b/3, 61a/10

y.-dukları 61a/10

yazıl- : Yazılmak.

y.-ur 19b/5, 24b/3, 24b/4, 29b/1,

53a/8, 55b/4, 57a/2

y.-mış 16b/1

y.-mışdur 16b/2, 20a/10, 22b/4

y.-maz 53a/7

ye- : Yemek.

y.-r idi 14a/1

yedi : Yedi. (7 sayısı)

y. 16a/7, 27a/7, 27a/8	y. 55a/9
yedinci : Yedinci.	y.+ne 27a/1
y. 13a/5	y.+nde 39a/2
y.+de 43a/5	yeşil : Yeşil.
yedi yüz : Yedi yüz. (700 sayısı)	y. 13b/11, 15a/1, 22b/2, 47a/3,
y. 29a/11, 47b/11	54a/6
yedi yüz biñ : Yedi yüz bin. (700.000 sayısı)	yet- : Yeterli gelmek.
y. 55a/8	y.-dügince 35b/9
yel : Rüzgâr, yel. krş. yıl	yetim (Ar.) : Babası veya anne-babası ölmüş olan çocuk.
y. 15a/2, 44a/8	y.+e 17a/8
y.+de 65a/8	yetiş- : Yetişmek, ulaşmak.
yemîn (Ar.) : Sağ, sağ taraf.	y.-ür 8b/2, 51a/1
y.+inde 65a/1	y.-düm 18b/2
y.+indedür 15a/7	y.-di 51a/3, 65b/2
yer : Yer, zemin. krş. yir	y.-e 20a/5
y. 15b/11, 16a/8, 27a/8, 29b/4	yetmiş : Yetmiş. (70 sayısı)
y.+e 50a/7	y. 13b/1, 23a/9, 43b/6, 61a/9,
y.+de 16a/8, 16a/9, 16a/9, 35a/6	61b/8, 62a/2
y.+den 30b/6	yetmiş biñ : Yetmiş bin. (70.000 sayısı)
yeryüzi : Üzerinde yaşadığımız topraklar, dünya.	y. 13a/11, 13b/2, 13b/4, 14a/7,
	14a/8, 14a/9, 15b/4-5, 15b/5-6, 15b/6-7,

15b/7-8, 15b/8-9, 15b/9-10, 22b/7,	y. 12b/10, 13b/4, 14a/4, 14a/11,
22b/8, 46b/7, 46b/8, 48b/2	14b/2, 15b/11, 16a/10, 22b/1, 22b/7,
yetmiş iki : Yetmiş iki. (72 sayısı)	30b/5, 53a/3, 54b/2, 56b/8, 57a/4
y.+si 33b/3	y.+uñ 52b/10, 56b/4
yetmiş üç : Yetmiş üç. (73 sayısı)	y.+a 44a/6
y. 33b/2	y.+da 23b/1
yevm (Ar.) : Gün.	y.+dan 14a/7, 14a/8, 14a/9,
y.-i ʿaraṣātda 55a/8	44a/6, 62a/2
y.-i ʿarefedür 58b/7-8	y.+dur 14b/6, 14b/7, 14b/8,
y.-i cumʿa 57b/11, 58a/2, 58b/1,	14b/8, 14b/9, 14b/10, 61b/8
58b/4	yigirmi : Yirmi. (20 sayısı)
y.-i cumʿayı 62b/4	y. 14b/5, 14b/7
y.-i cumʿaya 60a/2-3	yigirmi yedinci : Yirmi yedinci.
y.-i cumʿada 58b/3, 60b/3, 62b/8	y. 52b/7
y.-i cumʿadan 58a/11	yil : Yel, rüzgâr. krş. yel
y.-i cumʿadur 49a/5-6, 59a/1	y.+den 16a/2
y.-i kıyāmete 51b/5	yir : Yer, diyar. krş. yer
y.-i mezīd 60a/4	y. 15b/5, 15b/6, 15b/7, 15b/8,
y.-i mezīdden 59a/7	15b/9, 15b/10, 16a/7, 18b/2, 27b/5
y.-i mezīddür 59a/6	y.+e 44b/5
y.+de 45a/3	yok : Yok.
yıl : Yıl, sene.	

y. 30a/8, 45a/10, 45b/3, 45b/5,

57b/3

y.+dur 5b/6, 6b/4, 8a/10, 10b/7,

11b/11, 22a/3, 28b/9, 32a/6, 37a/4,

37a/4, 39b/1, 45b/8, 48a/5, 58b/1, 63a/7

y.+dı 37a/5

yol : 1) Yol.

y. 40b/1, 40b/3

y.+a 39a/8, 39a/9

y.+dan 38a/6, 39a/10

y.+dur 39a/8

2) Gaye, uğur, maksat.

y.+uñda 23b/5

y.+ında 29a/5, 29a/11, 29b/3,

62a/10

yüri- : Yürümek.

y.-ye 54b/11

yüz : Yüz. (100 sayısı)

y.12b/10, 19b/8, 29b/2, 42a/1,

42a/2, 53a/8

yüz biñ : Yüz bin. (100.000 sayısı)

y. 47a/2, 55a/4, 55a/6

Z

zafer (Ar.) : Yenme, üstün gelme.

z. 39b/4, 39b/5, 40a/8

zāhid (Ar.) : Aşırı sofu.

z. 40b/11

zāhir (Ar.) : Görünen, belli, açık, meydanda.

z. 4b/5, 6b/10, 20b/2, 29b/7

z.+de 39b/10, 40a/1-2

zāhire (Ar.) : Görünen, belli, açık, meydanda.

z.+den 33a/10

zaḥīre (Ar.) : Azık.

z. 47b/5, 59a/5

zāhiren (Ar.) : Görünüşte, görünüşe göre.

z. 40a/4

zahr (Ar.) : Arka, sırt.

z.+ı 50a/8

zākir (Ar.) : Zikreden.

z. 50b/1

zamān (Ar.) : 1) Vakıt.

z.+da 12b/3, 12b/3-4

2) Çağ, devir.

z.+ıñdaki 25a/5, 48a/10

ẓann (Ar.) : Sanma, sanı.

ẓ.+ı 65a/9

ẓayf (Ar.) : Misâfir, konuk.

ẓ. 45a/9

ẓ.-ı ‘azīzdür 45a/8

ẓ.+ı 45a/10, 45b/1, 45b/2

zebāniye (Ar.) : Zebaniler, cehennem melekleri.

z. 64b/4

zebed (Ar.) : Köpük.

z.-i baħr 27a/11

zeberced (Ar.) : Zümrütten daha açık yeşil olan ve zümrüt kadar değeri olmayan bir süs taşı.

z.+den 47a/3

zeheb (Ar.) : Altın.

z. 55a/9, 62a/10

z.+den 15b/5, 54a/9

ẓemīme (Ar.) : Fena, kötü hâl ve hareket.

ẓ.+lerdür 40a/1

zevc (Ar.) : Karı ve kocanın her biri, koca.

z.-i şefīk 17a/9

zevce (Ar.) : Nikâhlı kadın, eş.

z. 54a/8

ẓıf (Ar.) : İki misli, iki katı.

z. 29b/1

z.+ına 47b/11

ẓıll (Ar.) : Gölge.

z. 64b/3

ẓī (Ar.) : “Sahip” manasına kelimelerin başlarına getirilerek birleşikler yapar.

z.-ıyāle 54b/10

ẓıkr (Ar.) : Anma, anılma.

z. 42b/10, 49b/8, 54a/3

z.+den 49b/3, 54b/1

z.+üm 17a/6

ẓıkrū’lāh (Ar.) : Allah’ı anma.

z. 63b/6

zinā (Ar.) : Nikâhsız ilişkiye girme.

z. 41b/6

zīrā (Far.) : Çünkü, şundan dolayı ki.

z. 5a/1, 21b/7, 25b/2, 30b/10,
31b/3, 35b/9, 41b/9, 45b/3, 47a/9,
48a/3, 48b/1, 56b/5, 58b/7, 63a/10

ziyāde (Ar.) : Artma, çoğalma.

z. 36b/10, 59b/10

zu' (Ar.) : Aydınlık, ışık.

z. 55b/2

zuhr (Ar.) : Öğle, öğle vakti.

z.+da 57a/6

zuhūra gel- : Görünmek, ortaya çıkmak.

z.-ür 21b/11-22a/1, 30b/1, 40a/4-
5, 40a/10

zulmet (Ar.) : Karanlık.

z. 64a/6

z.+den 16a/1, 64a/7

zūr (Ar.) : Yalan, asılsız, uydurma.

z. 45b/7

zümre (Ar.) : Topluluk, cemaat, sınıf.

z.+sinde 24a/6-7

zümürüd (Ar.) : Yeşil renkli cevher,
zümrüt.

z.+den 54a/6

z.+dendür 22b/2

zünüb (Ar.) : Günahlar.

z.+dan 4b/2

z.+ı 27a/10, 27b/6, 61a/1, 61b/2

z.+ını 49a/6

z.+ına 43b/9, 61a/5

z.+ından 54a/5

z.+ları 23b/5, 24a/11, 24a/11,

51b/11-52a/1

z.+larından 23b/9

zürriyyet (Ar.) : Nesil, kuşak, soy.

z.-i Ādemüñ 38b/3

z.-i Ādemden 38a/1-2

z.-i Ādem-içün 39a/2

zūvābe (Ar.) : Perçem. kâkül.

z.+si 22b/2, 22b/3

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Hayatı hakkında yeterli bilgi bulunmayan İbn-i Melek Muhammed bin Abdüllatif'in Arap alfabesiyle yazdığı Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait bir eser, Bahrü'l-Hikem çalışmamızın konusunu oluşturmuştur. Eseri “Giriş, Çeviri yazılı metin, İnceleme, İndeks” olmak üzere dört bölümde ele alıp inceledik.

Çalışmamızın giriş bölümünde dönem Türkçesi hakkında bilgi verip İbn-i Melek Muhammed bin Abdüllatif'in edebî kişiliği ve eserleri üzerinde durduk. İnceleme bölümünde eserin gramatikal özelliklerini tespit etmeye çalıştık. Çeviri yazılı metin bölümünde Arap harfleriyle yazılan metni transkripsiyon alfabesiyle gösterdik. Son olarak ise gramatikal dizin ile birlikte eserin sözlük kısmını oluşturduk. Burada, metinde yer alan kelimeler alfabetik olarak sıralanarak anlamları verilmiştir. Sözcüklerin aldığı ekler ise gramatikal dizin sırasında belirtilen şekilde sıralanmış, varak ve satır numaraları kelimelerin sonlarına eklenmiştir. Eser bugünkü Türkiye Türkçesi içerisinde de değerlendirilerek aşağıdaki sonuçlara varılmıştır.

1.Bahrü'l-Hikem, ilim, ahlak ve faydalı bilgilerden bahseden bir eserdir. Sultan İkinci Murat'a takdim edilmiştir.

2.Eserin İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Koleksiyonu'nda “34 Ae Şeriyeye 358” arşiv numarası ile kayıtlı olan nüshası üzerine çalışılmıştır.

3.Eserde Arapça kelimelerin çokça kullanıldığı görülmüştür. Madde başı olarak ele aldığımız “1568” kelimenin dillere göre dağılımı şu şekildedir:

Arapça : 1189 % 76

Türkçe : 342 % 22

Farsça : 38 % 2

4.Eserde yazım yanlışlıklarına rastlanmaktadır. Bunlar dipnotta gösterilmiştir.

5.Eserde görülen ek ve kelime eksikliği giderilmeye çalışılmış, eksiklikler [] işareti içinde gösterilmiştir.

işitme[ye] 37b/5, meleg[i] 18b/8, kelime[yi] 28b/9

6.Metinde kalın sıradan ünlülü kelimelerin başındaki “t” ünsüzü bazen tı (ط), bazen dal (د) ile yazılmıştır:

toldur- 13b/11, tolu 55a/9, dut- 25a/7, dad- 33a/1

7.Eserde “ñ” ünsüzü kef (ك) harfi ile yazılmıştır:

idüñ 8b/8, senüñ 10a/4, aña 46a/7

8.“İle” edatı bazen kelimeye bitişik yazılmıştır:

bunuñ ıla > bunuñla 21b/11, hayr ıla > hayrla 59a/3

9. Eserde +ki aitlik ekinin kalınlık-incelik uyumuna girdiği de görülmektedir:

hâlfındaki 15b/1, arasındaki 61a/1

10.Eserde ayrılma hâli eki +dan/+den biçimindedir. Ancak kalıplaşmış bir örnekte +din şeklinde kullanıldığına da rastladık:

anlar+dan 61b/7, öñ+din 4b/5

11. Metinde şimdiki zaman kalıplaşmış ekine rastlayamadık ancak; geniş zamanın şimdiki zaman anlamı da kattığını gördük:

bilürem 23a/1, dilerin 31b/1, yazarın 53b/11

12. “ol-, kıl-, it-, eyle-, vir-, kal-, gel-, getir-, bul-” vb. yardımcı fiiller, Arapça, Farsça, ve Türkçe isimlerle birleşerek birleşik fiiller meydana getirmişlerdir.

13. -ğan / -gen sıfat fiil ekinin metinde -an /-en şekline dönüştüğü görülmektedir:

içen 30b/2, akan 30b/3, bilen 46b/3

14. -ki bağlacı metinde kim olarak da kullanılmıştır:

kim 4b/9

15. Bazı eklerdeki “d” ünsüzü t’leşerek ünsüz uyumuna girmiştir:

*cennetde 9b/6 “cennette” şirkden 9b/1 “şirkten”, zünūbdan 9b/2 “zünūbtan”,
itdūñüz 37a/8 “ettiniz”, geçdi 10b/8 “geçti”*

16. Bazı kelimelerdeki “i” ünlüsü bugün “e”lidir:

iy 8b/6 “ey”, vir- 9b/8 “ver”, yir 15b/5 “yer”, yilden 16a/2 “yel”

17. Metinde “-t” biçimiyle geçen kelimelerden bazıları bugün “-d”lidir:

tolu 55a/9 “dolu”, toköz 17a/10 “dokuz”, toğrı 6a/6 “doğru”

18. Bugün “t”li olan bazı kelimeler ise metinde “d”lidir:

dut- 25a/7 “tut-”, dad- 33a/1 “tat-”, dürlü 40b/1 “türlü”

19. Günümüzde “h” biçimiyle geçen bazı kelimeler metnimizde “ḫ” ünsüzünü korumaktadır:

ḫanḫısına 60a/10 “hangisine”

20. Geniş zaman üzerine gelen birinci tekil şahıs eki “a,e” düz geniş ünlüsü bugün darlaşarak “ı, i, u, ü” şeklinde kullanılır olmuştur:

metbūʿlarıyam 21a/10 “metbūʿlarıyım”

21. Kalınlık-incelik uyumu bakımından ünlü uyumu günümüzdeki gibidir. Yalnız günümüzde kalınlık-incelik uyumuna uymayan “dahi” kelimesinin metnimizde uyuma girdiği görülmektedir:

daḥı 14a/2 “dahi”

22. Metinde düzlük-yuvarlaklık uyumu bakımından belli bir tutarlılık söz konusu değildir. Bugün düzlük-yuvarlaklık uyumuna uyan eklerin metnimizde uymadığı göze çarpar:

gördi 19a/7 “gördü”, iderdük 10a/11 “ederdik”, kendü 4a/6 “kendi”, olındı 11a/2 “olundu”

23. Eserde geçen Türkçe kelimelerin birkaçı hariç bugün de kullanıldığını söyleyebiliriz.

artuķ : 63a/7 “başka”

ķaçan : 16b/11 “ne zaman”

ķanķısına : 60a/10 “hangisine”

ķuķķalanurlar : 32a/7 “üzülürler”

yaraķlanmıķdur : 29b/4 “hazırlanmıķtır”

KAYNAKÇA

- AKKUŞ, Muzaffer, *Kitab-ı Gunya*, TDK Yayınları, Ankara, 1995.
- ARSLAN EROL, Hülya, *Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Anlam Değişmeleri*, TDK Yayınları, Ankara, 2008.
- BANGUOĞLU, Tahsin, *Türkçenin Grameri*, TDK Yayınları, Ankara, 2007.
- Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri I-II-III*, Bizim Büro, Ankara, 2000.
- CEMİLOĞLU, İsmet, *14. Yüzyıla Ait Bir Kısas-ı Enbiyâ Nüshası Üzerinde Sentaks İncelemesi*, TDK Yayınları, Ankara, 2000.
- CİCİ, Recep, *Osmanlı Dönemi İslam Hukuku Çalışmaları*, Birinci Baskı, Arasta Yayınları, Bursa, 2001.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara, 2004.
- DİLÇİN, Cem, *Yeni Tarama Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara Ü Basımevi, Ankara, 1983.
- Elmalılı Hamdi Yazır, *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meal*, Huzur Yayın, İstanbul, 2005.
- EREN, Hasan, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Ankara, 1999.
- ERGİN, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi (Edebiyat ve Eğitim Fakültelerinin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri için)* Bayrak Yayınları, İstanbul, 2009.
- Feridüddin Attâr, *Tezkiretü'l-Evliyâ, (Tercüme-Süleyman Uludağ) C I,II*, Mavi Yayıncılık, İstanbul, 2002.
- GÖZÜTOK, Avni, *Hacı Atmacaoğlu Muhiddin Mehmed "Mecmau'l-Kavaid", (Gramer-Metin-Sözlük)*, Erzurum, 2001.

- GÜLENSOY, Tuncer, *Köken Bilgisi Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara, 2007.
- GÜLSEVİN, Gürer, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, TDK Yayınları, Ankara, 1997.
- GÜLSEVİN, Gürer; BOZ, Erdoğan, *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004.
- HACIEMİNOĞLU, Necmettin, *Türk Dilinde Edatlar*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1992.
- İbn-i Melek Muhammed bin Abdülatif, *Bahrü'l-Hikem*, İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emiri Koleksiyonunda 34 Ae Şeriyne 358 numarası ile kayıtlı olan eser, İstanbul.
- KANAR, Mehmet, *Farsça Türkçe Sözlük*, Say Yayınları, İstanbul, 2008.
- KARA, Nimet, *Zübdetü'l-Beyân*, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2009.
- KAYMAZ, Zeki, *Eski Anadolu Türkçesinde Sayı Adları ve Kullanılışları*, TDAY Belleten, s. 9-17, Ankara, 1991.
- KORKMAZ, Zeynep, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara, 2003.
- KORKMAZ, Zeynep, *Marzubân-nâme Tercümesi*, ADTC Fakültesi Yayınları, Ankara, 1973.
- KORKMAZ, Zeynep, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, TDK Yayınları, Ankara, 2003.
- KÖKTEKİN, Kâzım, *Eski Anadolu Türkçesi*, Bizim Büro, Ankara, 2008.
- Muallim Naci, *Lugat-ı Naci*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1995.
- ÖZER, Hasan, *Usûl-ı Vusûl-ı İlâhiyye*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Tokat, 2007.
- ÖZKAN, Mustafa, *Türkçenin Ses ve Yazım Özellikleri*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2001.

- ÖZKAN, Mustafa, *Türk Dilinin Gelişim Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000.
- SOLMAZ, Ali Osman, *Gül ü Hüseyin*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Erzurum, 2007.
- ŞAHİN, Hatice, *Eski Anadolu Türkçesi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2003.
- Şemseddin Sâmî, *Kamûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2007.
- ŞEYLAN, Ali, *Hikmet-nâme (İnceleme-Metin-Sözlük-Dizin)*, İstanbul, 2003.
- TİKEN, Kâmil, *Eski Türkiye Türkçesinde Edatlar ve Zarf-Füller*, TDK Yayınları, Ankara, 2004.
- TİMURTAŞ, Faruk Kadri, *Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl Gramer-Metin-Sözlük*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1994.
- TOPARLI, Recep, *Ahmet Vefik Paşa, Lehçe-i Osmânî*, TDK Yayınları, Ankara, 2000.
- TOPARLI, Recep, *İrşâdü'l-Mülûk ve's-Selâfîn*, TDK Yayınları, Ankara, 1992.
- TOPTAŞ, Mahmut, *Kur'anı Kerim ve Türkçe Anlamı*, Cantaş Yayınları, Ankara, 2004.
- Türkçe Sözlük*, TDK Yayınları (9. Baskı) C I-II, Ankara, 1998.
- VURAL, Hanifi, *Çobannâme*, Gaziosmanpaşa Ü Fen-Edebiyat Fak. Yayınları, Tokat, 2004.
- VURAL, Hanifi, *Letâîf-nâme (Giriş-Metin-Gramatikal Dizin)*, Atatürk Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Erzurum, 1999.
- Yazım Kılavuzu*, TDK Yayınları, Ankara, 2008.
- YELTEN, Muhammet, *Şirvanlı Mahmud, Kitâb-ı Kemâliyye (Giriş-İnceleme-Cümle-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım)*, Edebiyat Fak. Yayınları, İstanbul, 1993.
- ZÜLFİKAR, Hamza, *Türkçede Ses Yansımaları Kelimeler*, TDK Yay., Ankara, 1995.
- <http://www.diyanet.gov.tr/kuran/default.asp>

ÖZGEÇMİŞ

Ekim 1984 doğumlu olan Turgut AKARSLAN, ilk ve ortaöğrenimini Tokat'ta tamamladı. 2003 yılında Tokat / Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü kazandı. Temmuz 2007'de Fakülteyi bitirdi. Dört yıllık lisans eğitiminden sonra 2007 yılında Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı - Yeni Türk Dili Bilim Dalı'nda yüksek lisansa başladı. 2008'de Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde Araştırma Görevlisi kadrosu aldı. Hâlen Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nde Araştırma Görevlisi olarak görevine devam etmektedir.